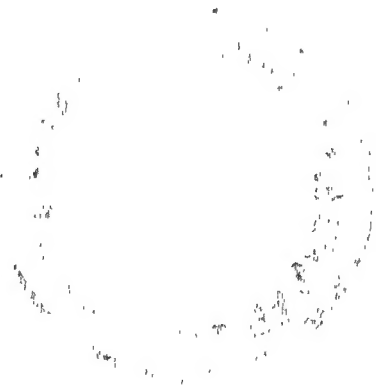

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి, పద్యకావ్యము

అయ్యలరాజు నారాయణామాత్య విరచితము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే.

ప్రకటితము.

1920

All Rights Reserved.

Printed at the
"VAVILLA" PRESS, Tondiarpet,
Madras—1920

1861

H. 258

23

T

పి రి క .

అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యకవి.

“నిందతునందతు వా సన్నసూయు రనసూయు రత్ర కింతేన,
య త్సన్తానసగమనా యైవేదం మమ తు పాథేయమ్”

ప్రాచీనకవి.

హంసవింశతి యనునీపద్య కావ్యమును రచించిన యీమహాకవి యీటువేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. కొండిన్యసగోత్రుడు. సూరనార్యునకుం బుత్తుడు. ఈయన తల్లి కొండమాంబ. ఇంటిపే రయ్యలరాజువారు. ఇక్కవి స్వవిషయము నిట్లు చెప్పు కొన్నాడు.

“వ. వెండియు నఖండలేజఃకాండమార్తాండమండల ప్రచండుండును, నిజనితరణా కర్ణనకృశీభూతపారావారపునరభ్యుదయకారణానూనదానధారాప్రవాహసంజాతవ హావాహినీవ్యూహుండును, నిస్తులప్రశస్తసద్గుణరత్నాకరుండును,.....నారాయణామాత్య దేవేంద్రుండు కొండొక శుభవాసరంబున నత్యంతసంతోషితాంతః కరణుండై” అని

దీనింబట్టి చూడఁ గవులకు నైజమగుదర్శిద్రము తన్ను బాధింపఁ జాలకుండఁగా ధనసంపన్నుండై గొప్పదాతయై యున్నట్లు పోడకట్టుచున్నది. తన్నొకరు పురికొల్పఁ గాఁ గవిత్వమున కారంభించి నట్లుగూడ నీతఁడు చెప్పుకొనక పోవుటంజూడఁ బైవిషయము స్థిరపడుచున్నది. ఇట్టదైవమగు శ్రీరామమూర్తి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి నట్లు, గ్రంథమొనర్పం బురికొలిపినట్లు గూడఁ జెప్పుకొనలేదు. కారణమేమో. ఆశ్వాసాగత్యగద్యమునందు

“నిస్సహాయకవితానిర్తాణచాతుర్యనిస్తంద్ర,

శ్రీరామనాకుపారాయణ నారాయణామాత్య ప్రణీతము”

అని చెప్పకొనుటంబట్టి పరికింపఁగా గ్రంథమును జెప్పి యితరులకుంజూపి వారిసంస్కరణముల నంగీకరించుకవి కాఁడనియు, బండితకవియనియు, శ్రీరామ భక్తుఁడనియు స్పష్టము గాక మానదు. మఱియు భగవద్భక్తగ్రంథములనం బ్రఖ్యాతిపహించిన ప్రహ్లాదాదిపరమభాగవతుల నిష్టదేవతాస్తుతిలోఁ జేర్చుటంజూడ నీమహాకవి భక్తుఁడను మాట దృఢపడకపోదు. ఈమహాకవి యీగ్రంథమున నింతకుముందు దాను గ్రంథముల నొనరించినట్లు చెప్పకొన కుండుటం జూడ నిదియే ప్రథమగ్రంథమని తేటపడుచున్నది.

ఆంజనేయశతకము తొలుత రచించి తరువాత హంసవింశతి నొనరించి యాపిదప దశావతారకథాసంగ్రహమును రచించినట్లు కొందఱు వ్రాసియున్నారు. కాని ఆంజనేయ శతకవిషయమిందు వ్రాసియుండక పోవుటచే నిర్ధారణముచేయ వీలులేదు. ఒకప్పు డది శతకమైనందున నీస్వల్పవిషయము నేల చెప్పకొనవలయు నని యూరక విడిచియున్న నుండవచ్చును. దశావతారకథాసంగ్రహము నాచేతఁ బడలేదు కాన నావిషయమును నేను జర్పింపఁజాలకున్నాఁడను.

ఇక నీతఁ డేగ్రామమునఁ గాపురముండెనో యనువిషయము చర్చింపఁదగినదైయున్నది. ఆయ్యలరాజురామభద్రమహాకవి ఒంటిమెట్ట యనంబడు నేకశిలానగరవాసియనుట సర్వజనాంగీకృత మగువిషయము. రామాభ్యుదయము రామభద్రవిరచితముగదా. ఆయ్యలరాజు, భాస్కరకవి యీయిరువురును రెట్టమతమును రచించినమహాకవులు. వీరు కర్నూలు మండలములోని యెఱ్ఱపాలెమునకు బాలకుఁ డయి, యహోబలక్షేత్రమునకు భర్తకర్త యయినవేంకటరాజునకు రెట్టమతగ్రంథము నంకితముచేసియున్నారు. కనుక వీరిరువురును గర్నూలుమండలములో నివసించువారే యనుట స్పష్టము. రాజాశ్రయమునకై యితరమండలములలోనున్నవారు రాఁగూడదా యన్నఁ బైవేంకటరాజు పాశెగాఁడే కాని గొప్పరాజ్యము కలవాఁడు కాఁడు. అట్టివానినాశ్రయించుట కెంతయో దూరమునుండి కవులు చనుదెంచి రన్నమాట విశ్వాసపాత్రముగాదు. ఆశ్రంతముల నివసించువారికి వారియందు విశ్వాసము గల్గియుండును గాన వారాశ్రయించియుండుట స్వభావము. కాఁబట్టి పైయిద్దరును గర్నూలుమండలవాసులలో లేక యాచెంతనున్న కడపమండలవాసులలో యై యుందురు. కడపమండలమున కహోబిలము మిగుల సమీపము.

ఈనారాయణకవి హంసవింశతిలోఁ బూర్వకవిస్తుతింజేయుచు

“ఉ. ఆయ్యలరాజు తిప్పసచివాగ్రణిఁ బర్వతరాజు రామభ

ద్రయ్యను భాస్కరాగ్రణిఁ బ్రధానవరుం డగుకొండధీరునిం

జయ్యనఁ దివ్యప్రభుని సత్కవితారచనాఘ్యు లై నమా
యయ్యలరాజుపంశజుల నాదికవీంద్రుల సన్నతించెదన్.

అని చెప్పకొన్నాఁడు. దీనిం బొకించిచూడఁగాఁ దమపూర్వులు మహాకవులైనట్లును
దానాపంశసంభూతుఁడనియు, నయ్యలరాజు వారికుటుంబము విద్వత్కవికుటుంబ
మనియుఁ జెప్పకొన్నట్లు స్పష్టము. ఇందలిశయోక్తి యెంతమాత్రములేదు. పయిపద్య
మీనఁ బేర్కొనఁబడినరామభద్రాదికవులు కడప, కర్నూలు మండలములోని నారయి
నట్లు స్పష్టమైనందున నీతఁడుగూడ నీప్రాంతముల నివసించినవాఁడే యని తోఁపక
మానదు. ఇతని దీగ్రామ మని నిశ్చయింపఁ దగినయాధారము లీగ్రంథమున లేవు.
ఊహ లేవరి కెట్లుతోఁచునో యట్లు నిర్ధారణము చేయునవకాశ మిందువలనఁ గలుగు
చున్నది. ఇటీవల నాకుఁ దెలియవచ్చిన విషయ మేమనఁగా, ఈనారాయణకవి కడప
మండలములోని పుల్లంపేట తాలూకాలోనున్న పొత్తపియనుగ్రామములోనివాఁ డని,
దానికిం దగినన్ని సాధనములు దొరకినంగాని 'ఇదమిత' వుని సిద్ధాంతము సేయఁ
జాల కున్నాను.

కొందఱు నారాయణకవి నెల్లూరుమండలములోని గోరుగుంతలపా డనుగ్రామ
మున నుండినవాఁడనియుఁ గావున తనయొక్కయు తనమేనమామయొక్కయు గ్రామ
ములకుఁ జెంతనున్న కంభము, మార్కాపురము మొదలగు గ్రామముల పేరులు చెప్పె
ననియు వ్రాసిరి. ఆమాట విశ్వాసపాత్రముమాత్రము గాదు.

హంసవింశతి పంచమాశ్వాసములో గ్రామములపట్టికలో “రాయదుర్గము,
గుత్తి, రాయపేలూ, రానుగొంది, మాహురి, కాశి, గోలకొండ,..." అని ప్రారం
భించి కలగూరగంపగా నామములు చెప్పఁబడియున్నందున దత్తమండలవాసియే
యని స్పష్టమగునేకాని యితరవిధముగాదు. మఱియుఁ దక్కిన కొన్ని మండలము
లోని పెద్దపెద్ద గ్రామముల పేరులు చెప్పి దత్తమండలములోనున్న చిన్నపల్లెలపే
రులు కూడఁ జెప్పియున్నందునఁ బైయూహకుఁ బ్రబల మగునాధారము కనఁబడక
పోదు. అందును గడపమండలములోనున్న పోరుమామిళ్ల, సిద్ధపటము, కనూరు,
(కనునూరు) గండికోట, సింహావలి, పుట్లూరు, చింతగుంట మొదలగు గ్రామముల
పేరులు చెప్పఁబడియుండుటంబట్టిపరికించినను దత్తమండలములలోఁగడపమండలవాసి
యే యని నిర్ధారణము చేయ నవకాశముగల్గునే కాని వే తొకయూహ కవకాశము
కల్గదు. ఇంతమాత్రముచేతనే యీనారాయణయు నిశ్చయముకానేరదు. దత్తమండ
లకవిత్రమును వ్రాయుచున్నాఁడను గాన నప్పుడు చర్చించి వ్రాసెద. పుష్పగిరితిరు

శాశ్వతుఁ గూడఁ బేర్కొనుటయుఁ గూడ నాపైయుద్దేశ్యమును బలపఱచుచు నన్నాచరిత్రమున మిగుల శ్రమించి చప్పింపఁ బురికొలుపు చున్నది.

పంచమాశ్వాసములో “ముంగిస, సివంగి, జోణంగి, యింగిలీషు, కుక్కగుంపులఁ గోతులఁ గొన్ని గొనియె” అని చెప్పియుండుటంబట్టి చూడ నూఱు నూటయేఁబది సంవత్సరముల క్రిందట నున్నవాఁడని చెప్పవచ్చునేమో. ఇంక నీవిషయమును వదలి ప్రకృతవిషయమునకుం గడంగెదను.

ఇక్కవికటతాశక్తి యెట్టిదనియే యిపుడు విచారింపవలయు. దేశకాలాదుల నిర్ణయించు గ్రంథములు వేఱుగానున్నవి. ఆవిషయ మిట సంతగాఁ జర్చింపఁ దగినది కాకపోయినను సందర్భమును బట్టి మూఁడుమాటలు వ్రాయవలసివచ్చినది. ఈహంస వింశతి యైదాశ్వాసముల గ్రంథము. హంస హేమావతికి నిరుపనిదినములు కథలు చెప్పి యామె పరునింటికిఁ బోకుండఁజేసినది. కావున హంసవింశతి యని గ్రంథమునకు నామముగల్గినది. గ్రంథ మంతపెద్దదిగాకపోయినను నవరత్నములను దిరస్కరించు పద్యము లిందుఁగూర్చఁబడియుండుటచే నీని పరమణిహారమని చెప్పకతప్పదు. ఒక్కదానినిమించి వేఱొక్కపద్య ములరారుచుండును. శైలియో రసికజనహృదయానంద జనకము. కథలో నొకదానిని మించి వేఱొకటి బుద్ధిచమత్కారమును జూపుచున్నది. ఇట్టి యుత్కృష్టగ్రంథరాజముచువ్రాసి యిచ్చుహాకవి సమానులలో నుత్తమ శ్లోకుఁ డయ్యెను. వేయిమాటలేలగాని యిక్కవిమహేంద్రునివలెఁ గవిత్వము చెప్పుట కడుదుర్లభము. కందమునకుఁ గవిబ్రహ్మ యగుతిక్కయజ్ఞు యని విని యుంటిమి. తరువాత నే నని యాధునికులలోని కవిచాడప్ప చెప్పుకొనియెను. ఇచ్చుహాకవి కందపద్యముల నల్లుటలోఁ దిక్కయజ్ఞును మించె నని చెప్పి మహాపాతకము నార్జించుకొన నభిలషింపనుగాని యంతవాఁడని చెప్ప జంతుపడి వెనుకంజవేయను. ఒక్క కందములేగా దేపద్యము చదివినను నెబాసని శిరఃకంపము చేయవలసియే వచ్చును. నారాయణకవిని నోటికసి దీరఁ దిట్టవలయు నని పూనుకొన్న కతినాత్తుఁడుగూడ సాంతముగాఁ జదివినచో నమస్కరించి శతధానహస్తధా పొగడునే గాని వేఱొక మాట నోటఁజెప్పఁజాలఁడని నానిశ్చయ మని త్రికరణశుద్ధిగాఁ జెప్ప సాహసింపుచున్నాను.

ఈగ్రంథము నీతిబోధకము గా దనియు, జెడుతలంపులను వృద్ధిచేయు ననియుఁ గాన నసజ్గ్రంథమనియు నిట్టి గ్రంథమునఁ దనశక్తిని వినియోగించి కవి తనజీవితమును వ్యర్థముచేసికొనియే ననియును గొందఱుతాత్పర్యము. నే నట్లనఁ జాల కున్నాను. అట్లు

మతినగుటచే నే నొక్కడనెకాదు నిష్పక్షపాతమటు లగుపెక్కుమంది యట్లనక తప్పదనియు నాభావము.

ఇందు హేమావతి యిరుపదిదినములు భర్త దేశాంతరము పోయిన కారణ ముచేతను, హేల యను నొకదూరిక ప్రత్యాహముచేయుట చేతను, జిత్రభోగం డను నాపురపాలకుఁ డైనరాజు నొద్దకుఁ బోవఁ బ్రయత్నింపఁగా నామె యింట నున్న హంస యాహేమావతి కేమోకథలు చెప్పి యాబుద్ధి మాన్పె నని చెప్పఁబడి యున్నది.

పరసంగమమునకై యుద్విఘ్నారుచు నింటదండించుపెద్దలు లేక తానే యధి కారముగలదిగా నున్ననవయువతికి నాబుద్ధిమాన్పుటకు వేదాంతవాక్యములు పనికివచ్చు నో, ఆమెకు విన రుచించునట్లు ఆలాటి కథలనే చెప్పి, యట్టికృత్యములలో రాఁ గల కష్టములందెన్ని, చిక్కులు సంభవించినపుడు తప్పించుకొనునంత శక్తి నీకుఁ గల దా యని ప్రశ్నించి, యామె చెప్పఁజాలక యూరకుండఁగాఁ దా నాయుక్తిని దెన్ని, నీకిట్టి శక్తికూడ లేదే యెట్టిప్పనికిఁ బూనెద పని చీవాట్లుపెట్టి, యామె బుద్ధిని మరలించి సద్బుద్ధిని నెలకొల్పిన నామాటలు పనికివచ్చునో, బుద్ధిమంతులే నిశ్చ యింతురుగాక.

దుర్జనుని సజ్జనునిగాఁ జేయుటకు దండనముపనికిరాదు. సామోపాయ మావశ్య కము. శ్రోతకు హితముగా ముందు మాటలాడి, సమయోచితముగా నీతులునేర్పి, య తనిమార్గము తప్పగా నున్నదని యతనికే తోచునట్లు చేసి క్రమముగా సజ్జనుల మార్గ మునకు నతని దేవచ్చునే గాని గుబాలున నొక్కపెట్టున నీతివాక్యములు తాను జిన్న తనమున వల్లించినవి చదివి వెంటనే వానిని సజ్జనశిఖామణి జనకునిజనకునిగాఁ జేయ శక్యముగా దని నానమ్మకము.

మొత్తముమీఁద నట్టివిషయములు గలగ్రంథము తొలుదొల్ల నీతిబాహ్య మ నియే తోఁపకపోదు. అతమాశ్రమముననే దానిని దూషింపఁగూడదు. అట్టి గ్రంథ మునఁ జివరికుఁ దేలునీతి యేమని విచారింపవలయు.

ఆనీతి చెప్పాశ్రోవలఁ బోవఁ జూచునొక యన్నలమిన్నను సన్తార్గమునఁ బోవు నట్లు చేయుట యని తేలినపుడు దానిని మెచ్చవలయునేకాని యందున్నకథాంతర్భూ తములగు పద్యముల నాల్గింటిని వ్రాసేమాపి యిట్టియవినీతి బోధకపద్యములున్నవి గాన నీగ్రంథము దుర్జయమును బోధించుననరాదు, ఈవిషయమై యీగ్రంథమున నైదవ యాశ్వాసమునందు

క. పరపురుషసంగమం బిహ, పరసుఖిదూరంబుగానఁ బాతిస్త్రత్య
స్ఫురణగలసతులు మదిఁ గోరరటంచును నిశ్చయించి ప్రమదం బెసఁగన్.

అనియు,

ఉ. మున్నలరావణాదులు సముద్ధతి సాధ్వలఁ గోరి యేమిసౌ
భ్యోన్నతిఁ జెంది రిట్లగుట నుర్విజనావళు లన్యకాంతలం
బన్నుగఁ గోరరాదు కడుఁ బాతకమంచుఁ దలంచి యింతిపై
నున్నమనంబు నిక్కొని యభోచితపద్ధతినుండె భూవరా.

అనియు: జెప్పఁబడి యున్నది. ఈసీతులకు మనంబునకు దుఁచుకొని మే యీమఁగఁ
కవి యింతగ్రంథమును బెంచి వ్రాసియున్నాఁడు.

కథాచమత్కారములు.

ఇంక నిందలి కథాచమత్కారములకు గూర్చి యీచుక తెలుపవలసియున్నది.
శొలిరేయి హేమావతి హేలయకు నూతిక పురికొల్పు శృంగారించుకొని చిత్రభోగు
నింటికిఁ బయనమై ప్రాణపద మరదగియున్నహంసయొద్దకు వచ్చి తన యుద్యమమును
దెప్పఁగా హంస యామెకు భర్తలేనితఱి నిల్లువెడలి పోఁగూడదనియుఁ బరపురుష
సాంగత్యము మహాపాపహేతు వనియుఁ జెప్పెను. అప్పట్లునందు

ఉ. అక్కట! భర్తఁ గాపురము నారడిపుచ్చి నృపాలమాఖితోఁ
జొక్కి రమించు నందులకుఁ జొచ్చినఁ దావకబంధువర్గముల్
దక్కువసేతు రమ్మ చరితప్రతముల్ చెడునమ్మ జాతికిం
బక్కున నిందఁజెంది తలవంపులు దెత్తు రటమ్మ మానినీ.

124

సీ. అత్తమామలు గన్న నారడిపుత్తురు బావ పరీక్షింప నేవగించు
మఱిదులు గాంచిన గఱకఱి నెతురు ఏదినె లెఱింగిన నాసిచెడును
బంధువుల్ గనినచోఁ బరంగనిందింతురు తోడికోడలు చూడ నాడికొనును
బలి గనుఁగొన్నచోఁ బ్రాణహాని యొనర్చు నాడవా రెఱింగిన వన్నెదఱుగు

తే. నరయ నిది గాక యన్నిట నాఁడుపుట్టు
పుట్టఁ బాపంబు పుట్టినఁ బుట్టినింటి
కేని మఱి చొచ్చినింటికిఁ గీర్తి ఘనత
దేక యపకీర్తి దెత్తురే తెఱవ లెచట.

125

సీ. సంక్తికంతుని మోహపరితాప మెంచెనే భువనమాత జగత్ప్రభాత సీత
యలపులిందునిబొంద నానక్కి జెంచెనే ప్రియహితామితనయభీమతనయ
నహమనివిరహంపుఁ దహతహ ల్పాచెనే సాంద్రసద్గుణచర్య యింద్రభార్య
మఱి సింహబలునిపె న్నాయలఁ జిక్కనే యారడి పనిఁబూని యాజ్ఞ నేని

తే. ముసుపటి పతివ్రతలు మహామూర్ఖులు
తైనదుర్జను లతిఘోరసూనసాయ
కాస్త్రజర్మిరితాత్తు తై యానపడిన
మాన ముడిపుచ్చుకొని రటే మచ్చకంటి.

127

చ. పతిహితభక్తిచే వెలయు పద్మదళప్రతిమాననేత్రకు
వ్రతములసోద లేటికి ధ్రువంబుగఁ బుణ్యము లబ్బునెప్పుడుం
బరిని దిరస్కరించి పరభర్తలఁ జెందినభామపుణ్యముల్
గతజలనేతుబంధములు గావె వచింపఁగ నెంతనోచినన్.

128

అను నీమొదలగుపద్యరత్నములను గ్రంథకర్త మూర్ఖి యీగ్రంథము నలరారఁజేసి
యున్నాఁడు. ఆమెచిత్తస్థితి నెఱింగి తగినయుపాయము నాలొచించి యెట్లులేని
కాలము పుచ్చవలెనని యూహించియే

మ. అధిపుల్ శ్రూరభణిస్వరూపుల.....వీడేర్చుకో.

135

అను మొదలగు మాటలు చెప్పి నాఁటిరేయి పుచ్చెను. మఱుదినము రాత్రి
ఆమె యథాపూర్వకముగ సింగారించుకొని రాఁగా నిక నీతులవలన లాభములేదని
యుపాయము తెలిసినఁగాని యిప్పనిలో మెలఁగరా దని చెప్పి య దెట్లని యామె
ప్రశ్నించునట్లు చేసి యొకకథచెప్పి కథాంతమున నిట్టి యిక్కట్టున నెట్లు బొంక
వలెనో తెల్పుమని యడిగి యతఁడు చెప్పలేకపోఁగా తానే యాపద్ధతిని జెప్పుచు
నాఁటితేయిని బుచ్చెను. అట్లే యిరువదిదినములు గడిపెను. ఇందలి కథలన్నియు నొక
దానికన్న నింకొకటి యుక్తిలో మించునట్లుండును. ఒకకథకన్న నింకొకకథలో నడి
గినప్రశ్నమునకు సమాధానము చెప్పటకు బుద్ధిచమత్కార మెక్కువ కావలసి
యుండును. పోనుపోను కథలు మిగులఁ జమత్కృతి చేస్తూరుచుండును. ఇట్లు
లిరువదిదినములు గడిపి హంస హేమావతిని దుర్వృత్తికి లోనుగాకుండఁజేసెనని కవి
గ్రంథరూపమునఁ దెలియఁజేసెను.

ఒక్కొక్కకథయు వ్యభిచారమునే బోధించుచున్నదే యెట్టిది నీతిబోధకమగు
ననరాదు. హేమావతిదుర్వృత్తిని రూపుమాపుటకు నితరోపాయము సాధ్యముకాదు

గాన నీయుపాయమే తగినదని భావించి యా మార్గముననే తుట్టతుడ కామెను సబ్బి
లాలంకార భూషితనుగా నొనరించెను. కావున మొత్తముమీఁద గ్రంథము దుర్జీతి
బోధక మనరాదు. గ్రంథకర్త యాశయముగూడ నట్టిది కాదు.

‘వేడినీరు పోసిన నిండ్లు మండిపోవునేమో’ యని శంకనొందినట్లు ఒక్కొక్క
కథను బఠించి కొంపమునిగిపోయేనే యని విభ్రాంతి నొందుధీరస్వాంతుల కొక్కనమ
స్కార మనుటకన్న నెక్కువవ్రాయ నా కవసర మిటఁ గనఁబడ లేదు.

ఇంతట నీవిషయ ముజ్జగించి యివ్వుహాగ్రంథమునం గల పద్యములయందలి చమ
త్కృతింగూర్చి యిండుక తెలిపెదను.

ఇవ్వుహానుభావునకుం గలలోకజ్ఞాన మనమానమనుట యతిశయోక్తియని యెవ్వ
రన రని నానమ్మకము. ఒక్కొక్కకథలోఁ బ్రస్తావమునకుం దగిలినకులముల వారివిష
యములు చర్చించునపు డీయనకుంగలలోకజ్ఞానముతేటపడఁగలదు. ఒక్కొక్కతెగవా
రికిం గావలసిన వస్తువులపేరులు, వారియాఁడువారికింగల యాభరణముల నామము
తెట్లు తెలిసికొని కూర్చెనో యని యోజించునపుడు మనస్సు ఆశ్చర్యమును బొందక
పోదు. పెక్కుప్రదేశములుతిరిగి యందున్నవారియాచారములు పరిశీలించుటలో నీతని
శక్తి యనుపమానము. ఇంతమాత్రమే కాదు. ఒక్కయర్థముగలపదము తెన్నిగలవో
యన్నియు నీతఁడు కూర్చి కవులకు మహోపకార మొనర్చెను. ఈక్రిందిపద్యములం
బఠింపుఁడు.

సీ. వెలయ హరిశ్చంద్రవిధమున నలుని పీఠకను బురుకుత్సుచాడ్పునఁ బురూర
వునిలీల సగరు లాగునఁ గార్తవీర్యమర్యాదను గయుక్రియ నంబరీషు
మతమున శశిబిందుమహిమ నంగుని తేవఁ బృథునిమాడ్కి మరుత్తవృత్తిభరతు
నీతి సుహోత్రునిభాతి భార్గవుబలె రాముసోలిక భగీరథునిపాలుపు
తే. న శిబిసంగతి మాంథాత నయముననుయ, యాతిసరణి దిలీపునియట్ల రంతి
రీతి నాచక్రవాళపరీతభూత, ధాత్రిపాలించుసవిభుండుదద్విభుండు. గ. ఆ. ౪౨౪.

ఇట్టిపద్యము లింకనుం గలవు. ౨ ఆ. ౧౪ ప. ౧౩ ఆ. ౮౬ పద్యములను జూచునది.

ఇంతియకాక శ్రుతిస్మృతి శాస్త్రపురాణేతిహాసాదులనామములను, ధాన్యవి
శేషములపేర్లను, గూర్చినపద్యముల నొక్కసారి చదివినయెడలఁ బరమానందమును
బాతకు లనుభవింపకపోరు. సంస్కృతసమాసములు గలపద్యములను, దేశ్యపదములు
గలపద్యములను జూచితిమా శిరఃకంప మొనర్చి బలీ యనకుండ వీలుండదు.

ఈయుదాహరణములు పైవిషయమును సిద్ధాంతీకరింపఁగలవు.

సీ. వ్రీడావహితప్ర వేగోన్మదోగ్రోషప్రదోష వితర్కచపలధైర్య
..... జడిసి తెలిసి. ౪ ఆ. ౮౭ ప.

ఉ. అంత వసంతవేళఁ జెలు పంతట నెంతయు సంతసిల్లె న
త్యంతలతాంతకుంతదళపత్ర నిశాంతదురంతతాంతతా
శాంతికరంబు..... ౫ ఆ. ౨౨౨ ప.

దేశ్యపదములకూర్పు.

చ. సకినెలకీలుకంతమునఁ జాయ మెఱుంగులసొంపుకెంపు ము
క్కుకొనల వచ్చరాచిలుక కోళ్లఁ దనర్చినపట్టు పట్టెయ
ల్లికపయి జాఫరాజినుఁ గులేపునఁ జెందుపలంగుపోషుత
క్కికగలజాళువాగొలుసు గీల్కొను మంచముపైమహోన్నతిన్. ౧ ఆ. ౨౩౯ ప.
ఇట్టిపద్యముల నింకనుం జాపుటకంటె బుస్తకమునే పఠించి చూడుఁ దని
చెప్పట మేలని తోచుచున్నది.

అర్థచమత్కృతి యీతనికి నుగ్గుతోఁబెట్టిన ట్లున్నదని యీక్రిందపద్యము తేట
పఱుపకపోదు.

సీ. కువలయానందంబుఁ గూర్చి యేలు ఘనుండు విబుధులఁబోచున ద్వితరణుండు
సర్వజ్ఞమాళిభూషణ మైనధన్యుండు లలితవిభ్రమరూపలక్షణుండు
సరవిగళత్తించు శ్యామాభిరాముండు వఱతెడుసన్తార్లవ ర్తనుండు
విష్ణుపదార్పితవిహితశుభ్రకరుండు శమితతమోహరి యమితశీలుఁ
తే. డమ్మహారాజచంద్రుఁ డాయననిజాంత, రంగమంతయు నినుఁజేర్చి రమణతోడ
నేలఁగలఁడమ్మ నీపుణ్యమెసఁగునమ్మ, తమిని నీడేర్చవమ్మ కుందనపుబొమ్మ.

౧ ఆ. ౯౭ ప.

ముక్తపదగ్రస్తము.

సీ. శ్రీపార్వతీకుచశిఖరస్థలవిహార హారాయమాణమహాభుజంగ
జంగమస్థావరసంచారసమభావ భావజరూప ప్రభావహరణ
రణరంగనిర్జితరౌద్రమహాసుర సురయక్ష సేవితచరణయుగళ
గళదరస్థాపితకాలకూటక్షీర, క్షీరాబ్ధిపుత్రీశఘోరబాణ
తే. బాణనామకరాక్షస త్రాణదక్ష, దక్షకల్పితయాగవిదారణోగ
యుగ్రభీమాదినామధేయప్రసిద్ధ, సిద్ధ భయభంగ కాశివిశ్వేశలింగ.

౧ ఆ. ౧౬౮ ప.

శృంగారము.

సీ. జల్లిమాటలుగాక సరిచేయవచ్చునే సవరంబు లీశిరోజాతములకుఁ
 బూతసుద్దులుగాక పోల్పంగవచ్చునే చందనం బీమేనిగందమునకు
 నొక్కొక వేశనదియు. ౧ ఆ. ౨౧౧ ప.

కందము.

గమ్మత్తు చిమ్మ నొకకథఁ, గమ్మఱు దెల్పెదను వేణిఁ గ్రమ్మవిరులపైఁ
 దుమ్మెదలు ఊమ్మఱుమ్మనఁ, గొమ్మాతలయూచి మెచ్చు కొమ్మ నన్నున్.
 ౨. ఆ. ౬ ప.

స్వభావోక్తి.

ఉ. మోమువహించెఁ దెల్వ జిగిమోవి రుచు ల్దగ సందడించె మృ
 త్నా మలి మించెఁ జన్మనలు శ్యామలకాంతి వహించె యానముల్
 వేమఱు మందగించెఁ గడువృద్ధి భజించెను గౌను చిట్టముల్
 రానుకు సంభవించె నభిరామతరంబుగఁ జీరచిక్కినన్. ౨ ఆ. ౯ ప.

కల్పనలు.

తే. కొమరె పొక్కిలి బంగారుకుండయందు, రతియుశృంగార మనుధాన్యరాశినించి
 దంచ నిడినట్టిరోకలసంచుమీఱి, రోమ రాజిదనర్చు నారూఢిగాఁగ.
 ౨. ఆ. ౧౦౦ ప.

తే. వక్రయానంబుతోనాగచక్రకుచలు, నిలువుఁ గన్నులతో దేవనీలకచలు
 నాలిమ్మదుగతిచపలేక్షణములకలికి, క్రిందుమీదయ్యెఁ గాదె పూర్ణేందువదన.
 ౨. ఆ. ౧౪౧ ప.

ఇట్లెన్నెన్నివిషయముల నెత్తిచూపినను దృష్టికాఁజాలదు. ఇంకను బెంచి
 వ్రాయుట గ్రంథమంతయు నిందు వ్రాసినట్టులగును. కాన వదలితిని.

ఎట్టిమహాత్ములకైనను బ్రమాదము లుండకపోవు. “ప్రమాదోధీమతామపి”
 అనుట స్పష్టమేకదా. ఇప్పుడాకవి యన్నివిషయములలోఁ బండితుడై, లోకానుభవము
 గలిగి సొంపుగఁ గవిత్వముఁ జెప్ప నేర్చియు వ్యాకరణమును బెక్కుతావుల మఱిచి
 పోయి స్వేచ్ఛగాఁ బ్రవర్తించి “నిరంకుశాశికవయః” అనుమాటను సార్థకము చేయఁ
 జూచెనని చెప్పవలసి వచ్చెఁగదా యని చింతించెదను. కొన్నికొన్నితావులఁ బద్యము
 లలోఁ గూర్చినపదములు శ్రుతికటువులై కనఁబడుచున్నవి. అందుఁ గొన్నింటి నిం
 దుదాహరించెదను.

తత్వమసంధులు.

అసాధువు.

నెలంతదిగాక ౨ ఆ. ౧౨౮ ప.

కుటిలకుంతలయ్యెడన్ గీ ఆ. ౭౭ ప.

ఆరతిసేనపుడు గీ ఆ. ౧౩౭ ప.

సాధువు.

నెలంతయదిగాక

కుటిలకుంతలయ్యెడన్

ఆరతిసేనయపుడు

ద్రుతముపైనున్న యచ్చునకు సంశ్లేషము.

జలాభిపూర్ణమగుచున్నా బావి ౧ ఆ. ౧౮౫ ప.

అటుకన్నెలమిన్ ౩ ఆ. ౯౧ ప.

ఈక్రిందిసంధికి దేవుడే శరణము.

ఖరకరుఁ డస్తమించుదనుకా నొకరీతి.

గీ ఆ. ౮౩ ప.

విభక్తి ప్రత్యయపుఁ జమత్కారము.

ఉపనాయకులతో రతి

గీ ఆ. ౩౧౨ ప.

క్వార్థకసంధులు.

అసాధువు.

అనిదీవించక్షత ౧ ఆ. ౪౮ ప.

చూచిది తెలియదు ౩ ఆ. ౪౩ ప.

చూచిటురమ్ము ౩ ఆ. ౧౫౭ ప.

చూచదయత ౪ ఆ. ౩౦ ప.

తాల్పొగిన్ గీ ఆ. ౮౪ ప.

తలఁచటు గీ ఆ. ౧౯౫ ప.

వచ్చిట గీ ఆ. ౧౭౧ ప.

సాధువు.

అని దీవించియక్షత

చూచియిది తెలియదు

చూచియిటురమ్ము

చూచియదయత

తాల్పియొగిన్

తలఁచియటు

వచ్చియిట

వచ్చిట యనునది యడిదము సూరకవిమతమునుబట్టి సాధువే. “ఇడఁగవచ్చు నుల్యపుపై నిత్వసంధి” అని. అయినను శ్రుతి కటువుగా నున్నది.

కువర్ణమునకు ముందు నగాగములేమి.

బరుదైనపిఱుదుకు ౧ ఆ. ౬౨ ప.

వాదుకెదిరి ౧ ఆ. ౨౩౩ ప.

ద్రుతసంధులు.

ఏటిమిఁదాఱునెలలు ౩ ఆ. ౧౫౧ ప.

తోడి తెచ్చితింటికి గీ ఆ. ౧౬౧ ప.

ఏటిమిఁదనాఱు నెలలు

తోడి తెచ్చితినింటికి.

} అసవలయు.

నుగాగమము రాకుండుటకు.

నోరవెడలగ్ని దీప్తలు. ౫ ఆ. ౧౮ ప. వెడలునగ్నిదీప్త లనియండవలయు.

ఈక్రిందివి వింతరూపములు.

తప్పలు		ఓప్పులు
పొందుపఱచుక	౧ ఆ. ౧౮౨ ప	పొందుపఱచుకొని
హతుక	౧ ఆ. ౧౯౯ ప	హతుకొని
తెలుసుక	౧ ఆ. ౨౩౧ ప	తెలిసికొని
కట్టుక	౧ ఆ. ౨౪౯ ప	కట్టుకొని
అలవఱచుక	౨ ఆ. ౧౧౧ ప	అలవఱచుకొని
అక్కునఁజేర్చుక	౨ ఆ. ౧౬౮ ప	అక్కునఁజేర్చుకొని
అలవరించుక	౨ ఆ. ౨౦౧ ప	అలవరించుకొని
త్రొక్కుక	౨ ఆ. ౨౩౬ ప	త్రొక్కుకొని
పెట్టుక	౪ ఆ. ౧౧౩ ప	పెట్టుకొని
తెఱచుక	౪ ఆ. ౧౬౮ ప	తెఱచుకొని

ఇట్టి వింక వెన్నియో కలవు. గ్రంథవిస్తృతి భీతి మానితి.

ధాతువులు.

చేతురమ్మ ౧ ఆ. ౧౨౮ ప. ఈరూపము పెక్కుతావుల నీగ్రంథమునఁ గానఁ బడుచున్నది. “మవర్ణకంబుతోడ దుగ్ధకారంబు తకారంబగు” బాలవ్యాకరణము క్రియాపరిచ్ఛేదము ౧౦౮ నూ. “చేతురు కోతురిత్యాదు లసాధువులని యెఱుంగు నది. కొందఱివి సాధువే యని యుపయోగించుచున్నారు. ప్రయోగములు గలవను చున్నారు.

తప్పుసమాసములు.

అష్టోత్తరశతతిరుపతులు ౪ ఆ. ౨౧౧ వచనము.

అఖండయతి.

క్రక్కిశులు మ్రింగుకొనుచు నొక్కొక్కరొకరె. ౪ ఆ. ౩౧ వద్యము. ఈ యఖండయతిని సాధింపఁబూని కొందఱు భారత ద్రోణపర్వమున నాల్గవయాశ్వాస మున సాత్యకితో భూరిశ్రవుఁడు చెప్పమాటలలో నున్న “తేకు లేక పుత్రైంచిన య ప్పొండవ జ్యేష్ఠునకుఁ దలవంపుగాఁగ” అనుపద్యమును తేకువలేక పుత్రైంచిన యప్పొండవాగ్రజునకుఁ దలవంపుగాఁగ” అను తప్పుపాఠముగా గ్రహించి సాధువే యను చున్నారు.

మఱి కొన్ని తప్పురూపములు.

కండ్లు గీ ఆ. ౧౫౩ ప. ఎలవిక్, శాయి, ప్రాధతనము ఇత్యాదికములు పెక్కులు గానంబడుచున్నవి. వీనిని బ్రహ్మణములుగాఁ గైకొనినచో భాషాలలనా మణి శృంగారము చెడుననుటకు సందియముండదు.

ఇట్టి వెన్నియో యిందున్నవి. కొన్నియతులుకూడఁ జెడినవి. వానినెల్ల వ్రాయుట యనవసరమని మానితి. చూపిన వానిలోఁ గొన్ని సాధువులని తమకుఁ దోచిన నన్ను మన్నింతురుగాక. నాకుఁ దోచినవానిని మీకుఁ దెలియఁజేసితిని.

ఇట్టి వెన్ని తప్పు లుండినను ఈమహామహుని కవిత్వము నిరుపమానమై శృంగార సాగరమని చెప్పఁదగిన సుజననులికిం దగియున్నదని మాటిమాటికి నిరాఘాటము గాఁ జెప్పఁగలను. ఈ గ్రంథమునఁ బ్రమాదపతితములగు తప్పులను ద్రోసివైచి సాధు రూపములం గైకొని యీసుకవిశైలి నవలంబించి కవిత్వము చెప్పినఁ గర్ణరసాయనమై యుండుననుట కావంతయుసంశయములేదు. ఇంకను బెంచివ్రాసిన గ్రంథవిస్తర మగు నన్నభీతిచే మానితిని.

కడప.
10-10-1919.

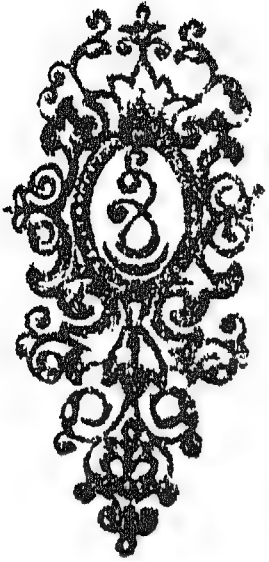
ఇట్లు విన్నవించు విధేయుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి.

పీఠిక.

రామాంశజ యైనజానకి యురస్సీమాంశరాత్యంతవి
స్తారప్రజ్వలహారనాయకమణీ సందర్శితంబానిజా
కారం బారసి యన్యకాంత యను శంకం జెందు నం చెంచి త
న్నారీ రత్నము నంకపీఠి నిడు సీతాభర్త నన్ బ్రోవుతన్.

1

చ. తన కిది కేళిసద్దమయి తద్దయుఁ బద్దు వహించి తొల్లి లో
చనముఖహస్తపాదయుగ సామ్యముఁ జెంది సుగంధసంపదన్
దనరఁ దొడంగె నిప్పు డని తా దయ మీఱగఁ జేతఁ బట్టెనో
యన వనజాతపాణి యగునట్టిమహీసుత మమ్ముఁ బ్రోవుతన్.

2

క. యమునాగంగార్పురసం, గమవిభ్రమ మాత్మ సేవకప్రవితతికిన్
దమరుచు లిడ నెడయక లోకము లేలు భవానిశివుఁడు గడు మమ్ముఁ బ్రోచున్.

3

ఉ. మేరునగప్రపాతమున మించి రహించుకనన్తణిప్రభాం
కూరకదంబకం బనగ కుంకుమగంధరసంబు భారతీ
క్రూరకుచద్వయానిహతి గొప్పయురంబున డంబు జూపఁ బో
ల్పారు సరోజపీఠిఁ గొలు వయ్యెడు దేవుఁడు మమ్ముఁ బ్రోవుతన్.

4

తే. వాణి నజురాణి ఘనసీలవేణి మధుర,వాణిఁ బల్లవసంకాశపాణిఁ బృథుల
నైకతశ్రోణి నాత్మలో సన్నతింతు,సుమధుమధురసుధావచస్సూర్తికొఱుకు.

5

శా. లీలాకేళికృతస్వకందుకము లై లెక్కింపఁ గారాని యు
ద్వేలాత్మశ్రవణద్వయప్రచలనావిర్భూతవాతోత్థగో
త్రాళు ల్భామి నభోంతరాళమున నృత్యం బాడ నర్తించు గౌ
రీలీలావతిపట్టి మత్కృతికి నిర్విఘ్నత్వ మిచ్చుం గృపన్.

6

ఉ. తావక పాదపద్మములతాడన మొక్కటిదక్క నేపసుల్
గావు మదీయపాణులకుఁ గావునఁ జూడుము వీని నంచు నీ
తావిభుమ్రాల నిల్చి ప్రమదంబునఁ జూపెదురీతి మోడ్చుకే
ల్పావనభక్తిఁ బూనెడుకృపావని పావని నెంతు నామదిన్.

7

చ. తనతనుకాంతి కాంచనకృతంబులరీతి రహించ మారుతా
శనవరభూషణౌఘములసారెఁ గనుంగొని చేయి సాచి కై
కొనఁ బటుపూతక్రతు ల్నిగుడ ఘోరభణాపఘ లెత్త భీతిచా
లనము వహించునైజసతులం గని నవ్వు సువర్ణువేడెదన్.

8

తే. ఆత్మఁ బ్రహ్లాదరుక్మాంగదాంబరీష, శౌనకవ్యాసశుకపరాశరవిభీష
ణార్జునవసిష్ఠపుండరీకాఖ్యభీష్మ, దౌల్యనారదముఖ్యులఁ దలఁతు భక్తి.

9

సీ. వాక్యనిర్జితశేష వాల్మీకి వాల్మీకి హరిభక్తియుక్తిధీవ్యాసు వ్యాసు
ఘనభావకాళిదాసును గాళిదాసును జారుమాధుర్యవాచోరుఁ జోరు
దివిజేంద్రధనదవైభవభూతి భవభూతి ధర్మబుద్ధి నవీనదండి దండిఁ
గవితాభ్రహ్మప్రమాధవమయూరు మయూరు భాసురాకృతిఁబుష్పబాణుబాణు

తే. మానితాచారమథితాసమాఘు మాఘు, ధ్యానబద్ధమురారి మురారి గాత్ర
పటువిభారవి భారవిఁ బ్రస్తుతింతు, సర్వశబ్దార్థవిజ్ఞానసరణిఁకొఱు.

10

ఉ. నన్నయభట్టు భీమకవినాథుని దిక్కనసోమయాజిఁ బె
ద్దన్నను ముక్కుతిమ్మసచివాగ్రణి బమ్మెరపోతరాజు గౌ
రన్నను రంగనాథుని మహామహుఁ బిల్లలమఱ్ఱివీరభ
ద్రు న్నుతియింతు నాంధ్రకవిరుద్రుల సత్కరుణాసముద్రులన్.

11

ఉ. ఆయ్యలరాజుఁ దిప్పసచివాగ్రణిఁ బర్వతరాజురామభ
ద్రయ్యను భాస్కరాగ్రణిఁ బ్రధానవరుం డగుకొండధీరునిం
జయ్యనఁ దిమ్మయప్రభుని సత్కవితారచనాధ్యులైన మా
యయ్యలరాజవంశజుల నాదికపీంధ్రుల సన్నుతించెదన్.

12

చ. సరసులు గద్యపద్యములచాతురికిం దల లూచి మెచ్చఁగా
విరసు లసూయచేత మఱివేడ్క వహింపరు తేటిమొత్తముల్
శరదరవిందబృందఘనసారమరందసుగంధసంగ్రహ
స్ఫురణవహించుఁ గాని పురసూకరపంక్తులు చెంద నేర్చునే.

13

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబును సుకవిస్తరణంబును గుకవితిరస్కరణంబును
గావించి తదనంతరంబు.

14

- సీ. ఎపని కీరితి కుభృద్ధనకుభృద్ధరబుధ కరినైంధవసమిద్ధహరిణరుచిర
మెవనిమేధంబు రుద్భవక భుగ్ధవవిధూ ద్భవమరుద్ధవగురు ప్రతివిఘాతి
యెవనియీవహిమ రుగ్భవసరిద్ధవలసద్భువనభ త్రిపురభిద్భూరిమహిమ
యెవనిరూపమృతభుగ్ధవసుతోడ్విడ్ర తీ డుడ్విడ్భృదా ప్తపుల్లోలసనము
- తే. మంత్రి మాత్రుండెయతఁడుదుర్మంత్రి మంత్ర, తంత్ర సంత్రాసక రణస్వత్రంతుఁడయల
రాజవంశసుధావార్ధి రాజసూర, యార్యనారాయణామాత్యవర్యుఁ డలరు. 15
- వ. వెండియు నఖండతేజఃకాండమార్తాండమండలప్రచండమండును నిజవితరణాకర్ణ
నకృశీభూత పారావారపునరభ్యుదయకారణానూనదానధారాప్రవాహ సంజాత మ
హావాహినీవ్యూహమండును నిస్తులప్రశస్తసమస్తసద్గుణరత్నరత్నాకరుండును గౌం
డిన్యసగోత్రపవిత్రుండును గొండమాంబాగర్భవారాశిచంద్రుండును నగునయ్య
లరాజు నారాయణామాత్యదేవేంద్రుండు గొండొకశుభవాసరంబున నత్యంత
సంతోషితాంతఃకరణుం డై. 16

షష్ఠ్యంతంబులు.

- క. వారణభయ వారణజయ, కారణ చక్రాహతారికరవారునకున్
నీరాకర ధారాధర, భారాజీ భాసురప్రభాపూరునకున్. 17
- క. భీషణ ఖరదూషణ పరి, శోషణ సురపోషణోగ్ర శోభనమతికిన్
శేషాహిప భాషాధిప, యోషాహిపరాన్యకీర్తి యోగోన్నతికిన్. 18
- క. సింధుసుపుత్రీకుచధర, కంధరశుభవిగ్రహునకుఁ గమలజసురరా
ట్సింధురముఖి సింధురముఖి, బంధురజాత స్తవార్హ పదనివహునకున్. 19
- క. తక్షక కులశిక్షక చల, పక్షకళాత్యరుణహేమపటసంభృతికిన్
దక్షాధ్వర శిక్షాకర, రక్షాచరణప్రవీణరాజద్గతికిన్. 20
- క. వక్త్రత్రయచక్రకుచా, వక్త్రతనూరూపవైభవదచారునకున్
జక్రాహిత చక్రాహిత, చక్రమహాపక్రమోపసంహారునకున్. 21
- క. భామాయుత కామాయిత, కోమలసుందరశరీరగురుధామునకున్
భీమరిపుస్తోమవపు, స్థేమతమస్సోమునకును శ్రీరామునకున్. 22

హంసవింశతి

ప్రథమాశ్వాసము

—(1)—

—కథాప్రారంభము. —

వ. అంకితంబుగా రచియింపం బూనిన హంసవింశతి యను మహాప్రబంధంబునకుఁ
గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 23

సీ. నానాగమస్ఫూర్తిఁబూనిహంసాశ్వసన్తహిమంబుఁగను ధరామరులు హరులు
తేజోమదంబుల దిక్కుంభినీశుల నురుమాడ నోపుభూవరులుఁ గరులు
మణిచక్రములు భూరిగుణకోటికేతువు లలరఁగా నొప్పు పైశ్యులురథములుఁ
బరజీవజీవనోద్ధరణధర్మఖ్యాతి విలసిల్లు శూద్రులు వీరభటులు

తే. విమలసుమనఃప్రమోదరాగములఁ దనరి, పల్లవప్రాప్తిచే మించు ప్రాధవార
వనిత లారామములుఁ గల్గి వినుతికెక్కు, భూమిరత్నంబు నైషధపురవరంబు. 24

క. కలితమహాబలసఖ్యో, జ్వలవిక్రమనిహతవిమతసాలోరుయశో
నలరాజభరిత మప్పుర, తిలకము సమ మనఁగ వచ్చుఁ దేజోవతికిన్. 25

క. ఆపురము ధరాలలనా, నూపురమై రత్న సౌధనూతనరుచికి
దాపురమై యశ్రంకష, గోపురమై పొగడ నెగడుఁ గుంభినిలోనన్. 26

ప. మఱియు నప్పట్టణంబు దివ్యసాలోచ్ఛ్రయకలితంబు గావున నాకలోకంబును
మహాశృద్ధాంతరంగంబు గావున యోగిజనంబును నీలగవాక్షప్రబలంబు గావునఁ
గిష్కింధానగరంబును గుంభీనసరథసంబు గావున రసాతలంబును గంధర్వప్రచు
రంబు గావున దేవలోకంబును గురుకవిబుధద్విజరాజభాసమానంబు గావున గ్రహ
మండలంబును ననుకరించి మత్స్యకూర్తాదిమహిమంబులు పహించి కమలాంకృ
తంబులై శ్రీమహావిష్ణువుం బురుడించునరోవరంబులు గలిగి యొప్పు నెప్పుడు. 27

ఉ. ఆపుర మేలు మేలు భళి యంచు నుతింప జను ల్నవద్వయ
ద్వీపవసుంధరాస్థలి నుదీర్ణజయాంకలిపుల్లిఖించి బా
హుపటుశక్తి నిల్పినమహారజతద్యుతు లొల్కుకంబముల్
ప్రాపితశౌర్యరేఖ లయి భాసెలఁగా నలనాముఁ డున్నతిన్. 28

తే. ప్రబలరాజాధిరాజవీరప్రతాప, రాజవరమేశ్వరాష్ట్రదిగ్రాజకులమ
నోభయంకరబిరుదైకవైభవాయ, టంచు మాగధు లెంచంగ మించు నతఁడు. 29

ప. ఇట్లు మహిశాసనంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు. 30

ఉ. ఆతరణీప్రభుండు గొలువై చెలువై బలవైరి భోగసం
శ్రీతి దలిర్పగా నృపవరేణ్యులు మాన్యు లగణ్యపుణ్యసం
ఘాతు లమాత్యు లార్యు లధికారులు వీరులు చారు లష్టది
జ్ఞాతవిచిత్ర పస్తువులు గానుక దెచ్చినవారు కొల్వంగన్. 31

క. ఉన్నయెడ నాల్గువేదము, లెన్నంగ దగుశాస్త్రచయము లతిహాసాదుల్
పన్నుగఁ దెలిసిన ప్రత్యు, త్పన్నమతి యనెడుపురోహితద్విజుఁ డెలమిన్. 32

ఉ. వచ్చి ఫలోపవీతములు స్త్విస్త్విచిత్రే స్త్వితిసూక్తి మున్నుగా
నిచ్చిన నాదరించి వసియింపంగఁ జేసి నృపాలుఁ డెంతయున్
ముచ్చటలుం బ్రసంగములు మున్నటిరాజులచర్యలుం గథల్
చెచ్చెర నానతి మ్మనినఁ జిత్తము రంజిల నాతఁ డత్తఱిన్. 33

ఉ. చెప్పఁ దొడంగఁ దేనియలు చిల్కంగ ద్రాక్షలు రాలఁ గప్రళం
దిప్పలు చిమ్మ రేఁగఁ గడుఁ దీయనియిక్షురసప్రపూరముల్
చిప్పిలిపర్వఁగా నమృతశీకరము ల్వడిఁ గ్రుమ్మరింప న
ప్పప్ప యిదొర యంచు జను లందరు నొదల లూచి మెచ్చంగన్. 34

తే. చెప్పుచుండంగ భామల చిత్తవృత్తి, తెలియ బ్రహ్మకు నైనను గొలఁది గాదు
ధాత్రిఁ జిత్తవిచిత్రంబు దలఁచిచూడఁ, దాని నెఱిగింపు బ్రాహ్మణోత్తమమృంగాక. 35

ప. అని యడిగిన నతనికిఁ బురోహితుం డిట్లనియె. 36

క. కుంకులు మాయోపాయలు, బొంకులపుట్ట లతిపాపపుం జగజంతల్
జంకెనలు సేయు యువతులు, శంకరుండుం దగఁడు వారి చర్యలు దెలియన్. 37

తే. అయిన నొకకథ గలదు రాజాగ్రగణ్య, తొల్లి పరమేశ్వరుండు సంతోషమొదవఁ
బార్వతీదేవి కెఱిగించె బాగుమీఱ, నది యెఱింగింతు వినుము నీ పవధరించి. 38

ప. అని యిట్లనియె. 39

సీ. ముజులమాణిక్యపుంజరంజితఘన ప్రాకారచుంబితాభ్రస్థలంబు
చంద్రకాంతోపలసాధపాండురకళా మేడితప్రాలేయఘృణికరంబు
రత్నకుడ్యావళీరమ్యాంశుసందోహ బహుశీకృతార్కప్రభాచయంబు
గంభీరపరిఘాసితాంభశ్శటాతమో లోకీకృతాధరలోకవితతి

తే. యామికాహతిజాతదిశాధినాథ, పురభయంకర భేరికాభూరిదంధ
ణంధణధణధ్వనిప్రతినాదదాయి, గోపురం బొప్పు నుజ్జయనీపురంబు. 40

క. ఆపుట భేదనమునకు ది, శాపుట భేదనకఠోరసంగరజయభే
రీపటలధణంధణుఁ డొక, భూపాలుఁడు గలఁడు చిత్ర భోగుఁ డనఁగన్. 41

సీ. వెలయహరిశ్చంద్ర విధమున నలునివీఁ కను బురుకుత్సచాఢ్వనఁ బురూర
పునిలీల సగరులాగునఁ గార్తవీర్యమర్యాదను గయ్యుక్తియ నంబరీష
మతమున శశిబిందు మహిమ నంగునితేనఁ బృథునిమాడ్కి మరుత్తవృత్తిభరతు
నీతి సుహోత్రునిభాతి భార్గవుబలె రాముపోలిక భగీరథునిపాలుపు

తే. న శిబిసంగతి మాంధాతనయమునను య, యాతికరణి దిలీపునియట్ల రంతి
రీతి నాచక్రనాళపరీతభూత, ధాత్రిఁ బాలించుసవిభుండు దద్విభుండు 42

తే. ఆతఁ డంతిపురంబులో హావభావ, విభ్ర)ను విలాసనైఖరు స్వీస్తరిల్లు
మరునిసామ్రాజ్యలక్ష్మలహరువుఁ జెందుఁ, చెలులుగొలువంగఁగొలుపుండఁ జేలువుమీఱ.

వ. ఉన్న సమయంబున. 44

సీ. పొడ వై నజిలుగుఁగెం జడలకీల్గంటును నిండారెడువిభూతి పెండెకట్లు
వీనులవటికంపు వింతకామాక్షులు గనుబొమ ల్పందునఁ గావిబొట్టు
కుచములపైఁ గావి కుబుసంబు గళమున నలరారు రుద్రాక్షహారతతులు
చే నాగ బెత్తంబు చిన్నికృష్ణాజిన మక్షిగోళంబుల నంజనంబు

తే. కావివస్త్రంబు పావాలు కక్షపాల, తామ్రకటకంబు సింగినాదంబు క్రోవి
పొందుసిద్ధక్రియలు చిదానందభూతి, యొనరఁ బూనుక నొకమహాయోగురాలు.

తే. చెట్టుడిగి వచ్చినట్టులఁ జెంత నిలువఁ, జూచి లేచి నృపుండు సంస్తుతులమ్రొక్కి
పీఁట వేయించి కూర్చుండఁబెట్టి తాను, ఖాసనాసీనుడై యున్న యవసరమున. 46

సీ. శ్రీరస్తు శుభమస్తు ధీ రస్తు విజ యోస్తు పుత్రరంజన మస్తు పుణ్య మస్తు
ధన మస్తు ధాన్య మస్త్యనవద్య సుఖ మస్తు చిరతరసంకల్ప సిద్ధి రస్తు
సత్య మస్తు మహోస్తు శౌర్యమస్తు యశోస్తు స్వస్యస్తు సుగుణోస్తు శక్తిరస్తు
సామ్రాజ్య మస్తు శాశ్వతధర్మఫల మస్తు వృద్ధి రస్తు మహా ప్రసిద్ధి రస్తు

తే. జ్ఞానమస్తు శ్రియఃపతి ధ్యానమస్తు, గురుచరణభక్తి రస్తు సత్కుశలమస్తు
శాంతి రస్తు నిరంతరైశ్వర్య మస్తు, భాగ్యమస్తు మహాసార్వభౌమ నీకు. 47

క. అని దీవిం చక్షతపు, ప్పనిచయము విభూతిపండ్లు ఫలములు దివ్యాం
జనములు సిద్ధక్రియలును, దనరంగ శివసత్తి భూమిధవున కొసంగెన్. 48

వ. ఇట్లు సంగిన వినయంబునలేచి కైకొని స్వాగతంబడిగిన సంతోషించి మనోరంజనా
రంబు ధర్మార్థకామమోక్షంబులు రాజ్యలక్షణంబులుఁ బురాణేతిహాసంబులుఁ గొన్ని
భోగాభిరామంబులు ననాగతవర్తనంబులు నుచితానుచితకథాస్వరస్యంబులుఁ జె

లిపిన విని మహాత్మురాలా మీరు వినని కనని కార్యంబులు ముట్టొకంబుల నెవ్వయు
లే వైన నొక్కటి యడిగెద నానతిమ్మని యిట్లనియె. 49

క. ఏయేభూములఁ జూచితి, వేయేరాజ్యములఁ గలరు శృంగారకళా
ప్రాయ లగురూపరేఖా, శ్రీయుతి గలకన్నె లనిన శివసత్తి యనెన్. 50

మ. మది రంజిల్లగఁ జెప్పెద స్వినుము ప్రేమన్ సచ్చిదానందసం
పదచేతం గరజం బలంబుగతిఁ గన్పట్టున్ ధరాధీశ యీ
యుదయాస్తాచల సేతుశీతనగమన్యోద్యద్ధరాచక్ర మిం
పొదవన్ దేశములందు నుండుదురు విద్యుద్వల్లికాభాంగనల్. 51

ఉ. డెబ్బదిరెండుపాశెముల రీవిఁ దలిర్చు సమస్తదుర్గముల్
జొబ్బిలు కల్పిఁ బట్నములుఁ జొక్కపుఁ బేటలుఁ బాతకంబు పో
ద్రొబ్బెడులీలఁ జొల్లిరువతు ల్లనుగొంటిని నుండు రందులన్
సిద్ధిపునిబ్బరంపుబిగిఁ జిక్కని చక్కనిగుబ్బ గుబ్బెతల్. 52

క. వెలనాడు వేగినాడును, బులుగులనా డ్పాకనాడు పొత్తపునాడున్
గలమురికినాడు రేనా, డలయక గనుఁగొంటి నచటియబలలఁ గంటిన్. 53

సీ. లాట కర్ణాట మరాట వధూటులఁ బాండ్య పౌండ్ర విదర్భ పద్మముఖుల
బంగాళ వంగ కళింగ లతాంగులఁ గుకురు కేరళ కురు కోక కుచల
మళయాళ నేపాల మాళవ యువతుల మత్స్యవత్స కరూళ మానవతులఁ
గోస లాంధ్ర వరాట కుంతలస్త్రీలను బాంచాల బర్బర భామినులను

తే. ద్రవిళ గాంధార కాశ్మీర ధరణిసతుల, మగధ కొంకణ టెంకణ మానినులను
మఱియుఁ దక్కినధారుణీమండలములఁ, దనరు చెలువలఁ జూచితి ధరణినాథ.

తే. రాజవశ్యోషధాకృతుల్ రమ్యతర ర, తిస్వరూపలు మోహనదివ్యమూర్తి
లతులతర కామమంత్రదేవతలు వీర, లనఁగ నుండురు సుందరు లచట నచట. 55

ఉ. ఈనవఖండమండలమహిష్ఠలినెల్లఁ గనంగ దేవ నే
నీనగరీలలామమున నెంతయు రేఖఁ జెలంగు మన్తధా
ధీనసుమోహనాకృతి రతి న్నగుమి న్నగుసౌరుగల్గుసా
తానిబిసప్రసూనదళధాళధళితరళాక్షిఁ జూచితిన్. 56

తే. దానిప్రియనాయకుఁడు విష్ణుదాసుఁడనెడు, పేరుగలవాఁడుకలవాఁడుపెద్దవాఁడు
హేమవతి యనఁ దనరు నయ్యింతిఁ బొగడఁ,దరమెబ్రహ్మకు నైనశంకరున కైన.

ఉ. ఆమధురాధరాధరకచాళి కనద్ద ననైగనిగ్యమా
యామృదులోరుసారరుచిరాంబురుహాక్షులధాళధళ్యమా
యామెఱుఁగారు బోడిజిగి యబ్బెడుగుబ్బల చాకచక్యమా
యేమని చెప్పవచ్చు జగతీశ్వర శాశ్వతరూపసంపదల్.

క. దానిజిగి దానికులుకును, దానితనుద్యుతులసొంపు దానివిధంబున్

దానివగ దానియందము, మానవవర మరుండు గన్న మగ్గుండు గాడే. 59

క. వగ లాలుకు ధాగధగ్యపు, జిగి గుల్కెడు నుబ్బుగబ్బి సిబ్బెపుగుబ్బుల్

నిగనిగలు గులుకు కొప్పును, సొగసుం చెలికనులు దాని సొమ్మె వరంగున్. 60

ఉ. విండ్లకు మేల్తరంబు ఘనవేణి కనుం బొమదోయి బంగరుం

గిండ్లకు మేటి సాటి తులకించుచనుంగవ లేతతమ్మిపూ

దూండ్లకు మిన్న యన్న జిగి దొల్కెడుచేతులు లోకమందు బూ

బోండ్లను గానమో వినమో పోలరు తత్సతికాలిగోరునన్. 61

సీ. కబరిభరమునకుం గందంబు నెల్లు ను త్వలమాలికలు నేత్రములకుం జెల్లు

గర్ణంబులకును మంగళమహాశ్రీ నెల్లు గాత్రంబునకుం జంపకంబు జెల్లు

మధురవాగ్ద్యోత్తికి మత్తకోకిల నెల్లు జనుగుబ్బగవకు మంజరియుం జెల్లు

బిరు దైనపిఱుండుకుం బృథివివృత్తము చెల్లు మధ్యంబునకుం దనుమధ్య చెల్లు

తే. బాదముల కంబుజము చెల్లు బరంగు నడకుం, దనరు మత్తేభవిక్రీడితంబునెల్లు

గృతులవర్ణింపఁదగుతదాకృతులెకృతులు, వాంఛచేదానిఁబొందినవాడె సుకృతి.

తే. చండదోర్దండమండితమండలాగ్ర, ఖండితోద్దండరిపుకాండభండనమున

బండితుం డగురాజవేదండమునకుం, గాక యొకపాటివాని కాకన్నెతగునె. 63

ఉ. సౌరభ మొందుకాంచనపు జంత్రపుఁబుత్రికవాగ్విలాసము

ల్వారక నేర్చు రత్నపునలాక తిరం బగురూపుం జెందు తొ

ల్కారుమెఱుంగు జీవకళఁ గాంచిన చిత్తరుబొమ్మ యాన శృం

గారిణి యో సుధాసరసిఁగా నుతినేయఁగ వచ్చు నచ్చెలిన్. 64

క. అని సిద్ధురాలు నెప్పినఁ, బొనపొనఁగాభ్రమలు చెందఁ బులకలు వొడమెన్

మనసిజశిఖి యొనసినచోఁ, గనఁబడు ధూమాంకురముల గతి నృపుమేనన్. 65

క. అంతట సిద్ధాంగన యా, ద్యంతంబును జెప్పి తన మహాశ్రమమహికిన్

సంతోషంబునఁ జనె భూ,కాంతుండు హేమవతిమీఁది కాంక్ష జనింపన్. 66

మ. కరుణాదృష్టులు నాగవాసముల సోకం జూచి వేడ్క న్ననో

హరము లోకలు రూకలు న్నణులు హారాలంకృతస్తోమము

ల్పరసత్వంబున నిచ్చి పంచి కొలువున్ జాలించి తాఁబోయె భూ

పరతీశుండు మనంబు హేమవతిపై బాళిన్ దువాళింపఁగన్. 67

క. మిన్నందు సౌధవీధి న, మున్నత మగుమేలు మచ్చు లొప్పెడుచోట

న్యిన్నగుచిత్తరువులచేఁ, బన్నుగఁ దగు నొకరహస్య భవనము పజ్జన్. 68

- చ. అకలుషదివ్యరత్నమయ మా నొక కేళిగృహంబులోపలం
జికిలికిరీటిపచ్చల రచించినచిల్కలకోళ్లనంన మా
సకి నెలవట్టెమంచమున చాయనఖాసుతివాసిపైఁ దురం
గిక మొకమాలులేపున నొగిన్ శయనించి మనోభవవ్యధన్. 69
- క. స్త్రీతిని హేమావతిపయి, నాతీరున మనసు నిలిపి యతివిరహార్థి
జేతోజాతధనుర్భవ, శాతశరవ్రాతసార చకితాత్మకుఁ డై. 70
- క. ఉలుకు న్వెన్నెలవేడిమి, కళుకు న్ముకపికమిళింద హంసార్భటికిన్
బెళుకు న్తలయానిలునకు, జెళుకుం బూపాన్పునందుఁ జిరవిరహార్థిన్. 71
- ఉ. చెక్కిటఁ జేయి చేర్చుకొని చింతిలు నుస్సు రటంచుఁ జూపులన్
వెక్కన మంది లేమ యెలవిం బొడగట్టినయట్లు నుండఁగా
నక్కునఁ జేర్పఁ బోవు శ్రమ మంది వెసం దలయూఁచు నంతలోఁ
బక్కున. నవ్వు నింతిపయి బాళి నృపాలకమాళి ఖిన్నతన్. 72
- ప. మఱియు నారాజు విరహంబు తాపాతిశయకరంబు గావున నిదాఘంబును విరళీకృ
తాశ్వాసంబు గావున సత్ప్రబంధంబును విచ్ఛిన్నాలంకారంబు గావున యవనవివా
హంబును నిమిలితతారకంబు గావున నహర్తుభింబును విప్రలాపముభిరంబుగావున
సాయంకాలంబును ననుకరించె నప్పుడు. 73
- క. అటువలె నృపనిటలాత్తుండు, పటుతరవిరహంబుఁ జెంది బాధ వడంగా
నటనమున హేల యనియెడు, కుటిలాలక వచ్చెఁ చెలివిఁ గొనఁ జేయుటకున్. 74
- శా. పన్నీట న్నయనంబు లొత్తై దనువుం బాటీరపంకంబుతోఁ
జెన్నారం బద నిచ్చి గీరి సిగ లేనెన్ దాయెతు ల్సుట్టై జీ
న్సొన్నాపట్టెరుమాలుగట్టై జరతా చుట్టంచు డాల్చించుమే
ల్చిన్నాసన్నపుదుప్పటంబు దగ హళిం గప్పె సొం షారంగన్. 75
- ప. ఇట్లుపచారంబులఁ గొంతదాపంబు శాంతం బొనరించి నృపాలునకు హేల యి
ట్లనియె. 76
- ఉ. స్వామి పరాకు నీమదికి సమ్మతి యాపని యేమి చెప్పమా
ప్రేమ దలిర్ప నేర్పు దలపింప నదెంతటికార్యమైన నే
నే మఱి తీర్చి నీకుఁ గల నెంజిలిఁ బాపెదఁ జూడు మన్న నా
శ్రీమహాసీయవైభవుండు శీతకరాస్యకు హేల కిట్లనున్. 77
- తే. సిద్ధురాలు హేమావతీ సితకరాస్య, వలపురేఖాతిశయవైభవమును దెల్పు
వినఁగ నగు మోహముననైనవెతను మాన్పు, కరుణ ననుఁజేర్చి యమ్మచ్చకంటిఁగూర్చి.
- క. అని చీనీచీనాంబర, ఘణమణిహారములు మేలు కాల్కడియంబు

ల్లానబుక్ మొఱుగుగరములు, చను వమరంగ నిచ్చి పరుప సముచితరీతిన్. 79

ఉ. పూని ముదంబు లుప్పతిల భూవరముఖ్యునిచేత వీడుకో

తై నవరత్నకీర్తితమహారజతోన్న తదివ్యదీధితి

శ్రీనిధులెల్ల దిక్కుల దిశించుచు మించినవిష్ణుదాసు న

స్తానితగేహసీమకు సుమాళముతోఁ జనె హేలహేలలన్. 80

సీ. కస్తూరివీణలుఁ గపురంపు లప్పలు నిండినగృహములు నెరయదాఁటి

కుంకుమాగరుఖండనంకుమదంబులు గలుగుబిడారులు గడచిపోయి

గౌళము ల్పచ్చాకు కచ్చారములు చాల నించిన కొట్టడీ త్తించియేగి

పునుఁగుచట్టంబులు బుక్కారజంబులు పొంకమా మళిగల పొంతఁ దరలి

తే. చూచె నొకదివ్యరత్ననిస్తులగృహంబు, నందు హేమావతీకన్య నలరు ధన్య

వరలసాంపుల టెంకి జవాదివంకి, జాతిరతిలీల నారాజదూతి హేల. 81

ప. ఇట్లు తన్నుఁ జేరవచ్చినరాజదూతిం గనుంగొని మహారాజు మన్ననలమనియెడు

పడంతుక యని రత్నంపుగడ్డియపై వసియింపం జేసి స్వాగతం బడిగిన నబ్బాలకు

హేల యిట్లనియె. 82

క. నీచాతుర్యము నీవా, చాచిత్రపటుత్వ రూప సంపద లెపుడు

న్నీచుట్టంబులు నెప్పగఁ, జూచెద నని వచ్చినాను సుదతీ నిన్నున్. 83

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ జక్కనిదాన వటంచు వేడ్కతోఁ

జొక్కుచుఁ జెప్పి రందులకుఁ జూచినయందుకు నామనోరథం

బక్కడ సిద్ధ మయ్యె ఫల మబ్బెను హా యిటులుండ వద్దె యో

చక్కెరబొమ్మయంచు సరసప్రతిభాపల నిచ్చగింపుచున్. 84

సీ. దీనచకోరాళి తృష్ణదీర్చుఁగదమ్మ భామనీవదనచంద్రామృతంబు

బీదబర్హిణముల నావరించుఁగదమ్మ మెలఁత నీవేణికామేఘపంక్తి

ఘనదరిద్రపికాళిఁ దనియఁ జేయుగదమ్మ చెలియనీవాతెఱచివురుడంబు

బడుగుజక్కవలనింపరబోచుఁగదవమ్మ ముగుద నీచనుదమ్మి మొగ్గదోయి

తే. పేదహిందోళసందోహ మీదునమ్మ, నీవచోబృందమకరంద నిర్మలంబు

లిట్టిపస మిసి జిగిబిగి యీచిధంబు, ప్రణతి సేయంగఁ దరమె యాబ్రహ్మకెన. 85

క. ఇదిగాక యత్తమామల, ముద మొదవఁగ బంధుసంఘముల దాసీదా

నదళంబుల బహువిశ్వా, సదయల నీరీతి మనుచు సతులం గానన్. 86

ప. అని యితైఱంగున. 87

ఆ. దానియత్తోడఁ దగు మామతో బంధు, దాసజనముతోడఁ దగినమైత్రి

గూడి యాడుచుండి కొన్నిదినంబులు, చన్నపిదప నొంటి నున్న వేళ. 88

ఉ. ఒక్కసుధాంశురత్నరుచిరోన్నతవేదికమీఁద నిద్దఱున్
మక్కువమీఱి నుండి యనుమానముతో నొకకొంతఁ గొంకికొం
చక్కట నీకొకందులకు నచ్చికలేక మెలంగ విష్ణుదా
నెక్కడిభర్తఁ గాఁగ సృజించె నజుం డని హేల నవ్వుచున్.

89

క. ఈరూప మీపటుత్వం, బీరేఖావైభవంబు లీనెఱప్రాయం
బీరసికత నీకును మఱి, మారాజున కగును నితరమనుజుల కగునే.

90

* * * * *

క. నీవంటిరూపవతికిని, నీవంటిప్రియుండు గలుగ నిర్మింప కహా
యీవిధిని దగులుచేసిన, యీవిధి నిటు దూర నింక నగుఫల మేమి.

92

* * * * *

* * * * *

వ. అదియునుంగాక.

95

క. పదివేలమదను లొక్కట, నుదయించినలీల మెఱయు నురుగుణుండు సుమీ
మదిరాక్షి చిత్రభోగుండు, మదిఁ గోరెను నీదుభాగ్యమహి మెట్టిదియో.

96

సీ. కువలయానందంబు గూర్చి యేలు ఘనుండు విబుధులఁ బ్రోచు సద్వితరణుండు
సర్వజ్ఞమాళిభూషణ మైనధన్యుండు లలితవిభ్రమరూప లక్షణుండు
సరవికళల్పించు శ్యామాభేరాముండు వఱలెడు సన్తార్థవర్తనుండు
విష్ణుపదార్చితవిహితశుభ్రకరుండు శమితత మోహరి యమితశీలుఁ

తే. డమ్మహారాజచంద్రుఁ డాయననిజాంత
రంగ మంతయు నినుఁ జేర్చి రమణతోడ

నేలఁగలఁ డమ్మ నీపుణ్య మెసఁగె నమ్మ
తమిని నీడేర్చవమ్మ కుందనపుబొమ్మ.

97

వ. అనిన విని సంభ్రమభయవిస్తయలజ్ఞాహాసకాంక్షలు మనంబునంబెనంగొన నమ్రము
ఖయై హేమావతి రాజదూతి కిట్లనియె. 98

ఉ. అమృతచెల్ల యిట్టిపలు కాడుదురే మఱియత్తమామలుం
గ్రమ్మి తలారులై మెలంగఁగా మగఁడుం బులిరీతిఁ దెంపుగా
బమ్మెర రొప్పుచుండఁగను బాంధవు లెల్లను గాచి యుండఁగా
గొమ్మరొ యిట్టికార్య మొనఁగూడునె కూడిన హాని చెందదే. 99

* * * *

* * * *

* * * *

వ. అని మఱియు బోధింప నంగంబు పులకాంకురానుషంగంబును నిజాంతరంగం
బునం బొడము ప్రీడాభరం బుడిపికొని దరస్తితానతముఘాంబుబద్ధు యెట్టకేలకుఁ
జెవి యొగ్గిన నగ్గజరాజగామినిం బాసి తనరాక దెదురుచూచుచున్న రాజసన్నిధికిం
జని తాఁ బోయివచ్చినకార్యం బెఱింగించె నంతట దైవయోగంబున విష్ణుదాసునకు
దూరప్రయాణంబు సంభవించె నంత. 103

తే. పయనమునకైనయవి యమర్పంగ నపుడు, పరిచరుల కానతిచ్చినఁ బటకుటిర
పాత్రసామగ్రి మొదలైన బరువులెల్ల, శకటవామ్యశ్వవృషమహావృష్టిముల కత్తి.

వ. మఱియుం గలమాన్నంబులుం గలవంటకంబులుఁ బొంగలి పులియోగిరంబు దక్షిణ్య
దనంబు నానవాలు జున్నులు మీఁగడపెరుగులు నవసీతంపుఘటికలునొలుపుఁ బప్పు
నప్పడంబులు వఱుగులు పడియంబులుఁ బెరుగువడియంబులు మిరియంపుఁబొడి
మెంతికూటువ సంబారంబుఁజింతపండులు బజ్జులుసిరికలుఁ బచ్చిళ్లారుబిండ్లూరు
గాయలు మామిడితొక్కులునివిమొదలుగాఁగలపరికరంబులును మఱియు పడపప్పు
బేడలు వేపుళ్లు ననుపగుగిళ్లుబొరుగులు బొడులుఁ బాకపుఁజలిమిడికాయములుంబిమ్మి

లుంటలు నటుకులు మూగలు లాజలుఁ బేలాలుఁ జటికాటుకులు నువ్వులు నానబి
య్యంబులుఁ బేలపిండిఁ బ్రేలసత్తు దోసగింజలు వెల్లగిసెలు గోగులు గరింగరుము
లుప్పిళ్ల సెనగపప్పు బొరుగుపప్పు సారపప్పు జీడిపప్పు బాదంగిపలుకులు గొబ్బెర గస
గసాలు భిక్షారములు ద్రాక్షలాదియైనఫలహారంబులును మఱియు నుండ్రంబులు
మండెఁగలుఁ గుడుములు దోసెలు వీసెలు రొట్టెలు నిప్ప ట్లప్పంబు లతిరసంబులు
సుకియ లమృతకలశమ్ములు సోగులుఁ జక్కెరబుగడలుఁ గరిజులుఁ బొరివిశంగాయ
లుఁ దేమనంబును బాలకాయలుఁ జిక్కిలమ్ములు మినుపచక్కిలమ్ములు మినుపపోకలు
మనోహరంబులు గారెలుబూరెలు మోరుండలంగరొట్టెలు మణుఁగుబువ్వులుం బేణీలు
నీరువత్తిగెలు మడతలుఁ బప్పుబూరెలు సజ్జబూరెలు పడ లామపడ లాబ్బట్లు సార
సత్తులు సేవలుఁ జిరిమిళ్లు సరడాలుఁ బరిడగవ్వలుఁ జాపట్లు నిడ్డెన తేనెతొలలు
బొరుగులు నేలఁకికాయలు వెన్న మెఱుంగులు నిడికుడకలు సడకుడకలు ముత్తెఱుఁజి
ప్పలుఁ జంద్రకాంతలుఁ గరిజకాయలు బెడదలు లడ్వాలుఁ గోడబట్లు గూడుపరి
గెలుఁ దెలుపరిగెలుఁ బూరీలు గూళ్ళాపిడ లాదిగాఁ గలభక్ష్యంబులు గూడలనించి
జాతిసాతానులు గావల్లంబూని వెంట నంటిరా నప్పుడు.

105

తే. తనకు నిలువేల్పు రా తల్లిదండ్రులకును, భక్తితో మ్రొక్కి తనప్రాణపదమునైన
భార్యతోఁ దెల్ప నక్కునఁ బట్టిచేర్చి, నావధూటియు నధికదీనాస్య యగుచు.

ఉ. ఓమగరాజ నీవు చన నొంటిగ నేనిట నుండనేర్తునే
నామది చూడఁగోరి యిటు నన్నలయించెద వంచు బాష్పధా
రామిళితాక్షి యై ఘనతరం బగుశోకముఁ జెంద విష్ణుదా
సామధురోక్తి నూరడిలు మంచు ముదంబునఁ గుస్తరింపఁగన్.

107

నీ. నీతావికెమ్మోవి నిలుచుఁ బో కంచివార్లంటులమొనపంటి గంటి గుఱుతు
నీవాలుఁగన్నుల నెఱియుఁ బో నెల్లూరికొమ్మలకపురంపుఁ దమ్మరసము
నీచెక్కుల రహించుఁ బో చెన్నపట్నంపు వారిజేక్షణల క్రొవ్వాడినోరు
నీయురస్థలిమించుఁ బో యఖిలక్షమా కోమలాంగులకుచకుంకుమంబు

తే. లింటనె మెలంగువారల కీసుఖంబు, లెటులఁ జేకూరు నని పల్క హితముఁ జిల్కి
పోయి రమ్మని మోము మోమున ఘటించి, చుంబన మొనర్చిపనిచె నయ్యంబుజాక్షి.

109

వ. అంత.

తే. మణిఖచిత హేమపంజరమధ్యమమునఁ
ప్రేమ నాబాల్యముగఁ దాను బెంచినట్టి
హంసరాజంబుఁ గదియంగ నరిగి తనదు
కయన మెఱిగించి యింటిలో భక్తి మనుచు.

110

క. చెప్పంగఁ దగినమాటలు, నెప్పి మరాళంబు వనుపఁ జిత్తంబున సొం
పుప్పతిల నిల్లు వెలువడి, యప్పగిదిక్ విష్ణుదాసుఁ డరిగెడువేళన్. 111

తే. ఈడమువళందబందర యింగిలీషు, కళముమొదలయినపేటల గౌరతెల్ల
సౌరభద్రవ్యములు బేరసార మాడఁ, బిలువ నంపిరి తమతమ పేటలకును. 112

చ. ఆటువలె విష్ణుదాసుఁడు హితావళి గొల్వఁగఁ దోడబేర మం
దుటకుఁ జనంగ హేమవతి తోడనె శంబరవైరి శాతవి
స్ఫుటచటుల్ గ్రంథకరుహసూననవీనశరప్రజంబు హృ
త్పుటమున గాఁడనేయ నృపపుంగవుఁ జేరఁగఁ గోరి యున్నెడన్. 113

చ. విలసిత మోహదాహపరివేదన పొమ్మనియెత్తుపెట్టఁగా
పలపులవింటివాఁడు నెఱివాదితనంబునఁ ద్రోవఁ జూపఁగా
నలమినభీతి లజ్జ పలదం చరికట్టఁగ నింతి నంతలో
జలజహితుండు గ్రంథకె నల చానవెత ల్గనలేనికై వడిన్. 114

చ. అయ్యవసరంబున. 115

తే. తరణితురగఖురోద్ధూతచరమశైల
గైరికస్థలపాంసువుల్ గప్పె ననఁగ
బల్చిమంబునఁ గుంకుమపంకమటుల
సాంధ్యరాగంబు మించె నిస్తంద్ర మగుచు. 116

ఉ. కాలకళావమాళి దినకాంతిహాసంతికలోన యామినీ
బాలకు సొమ్ము సేయుటకు భాస్కరుఁడొక కనకంబు గ్రాచి క
ల్లోలవలీపరాంతరములో నిడఁ దోచినధూమ మొదమో
జాలము పర్వె నా రవలగాడ్పునఁ దారలు వొల్చె నెంతయున్. 117

క. అప్పుడు హేమావతి తమి, ముప్పిరిగొని చిత్రభోగ భూపాలునితో
నప్పుప్పు బాణుకదనము, చొప్పడ నొనరించువాంఛ సొరఁదమకమునన్. 118

చ. పరఁగెడువస్తుకొట్టడులు భద్రముగా నొగి బీగముద్రలున్
గరిమ నొనర్చి తొత్తులకు గ్రాస మొసంగి నికాయ్యకృత్యముల్
దరలిచి య త్తమామలపదంబుల నెత్తుచు నిద్రపుచ్చి మై
మెఱుపుగ శీతలాంబువుల మిన్నగ మజ్జన మాడి వేడుకన్. 119

సీ. మెఱుంగుఁగుచ్చెలమీఁద జరతాబు పనిమీఱు చెంగావిరంగారుచీరఁ గట్టి
గుజరాలి జిగిసిస్తుగొట్లదాఁసినడాలు రహిమించు పైఠిణీరవికఁ దొడిగి
ఘుమ్మఘుమ్మనితాపి గ్రమ్మచొకాటంపుఁ గలపంపు సొగసుగాఁ గలయ నలఁది
తళుకుతళుకునఁ గాంతిచిలుకఁ గుల్కెదుజాతి మణిభూషణంబులు మమతఁ దాల్చి

లే. తిలక మొగిఁ దీర్చి మితభుక్తి సలిపి వెంట
బూమె లెఱుంగని యొక పాటిబుడుత యాకు
మడుపు లందీయ మోహంబు మరులు గొల్పు
వెడలె నలభామ నిజకేళివేశ్చనీమ.

120

వ. అటుల వెలువడి.

121

మొదటిరాత్రిచర్య. ౧౨

లే. తనదుప్రాణంబు దైవంబు తల్లితండ్రి, యనుచు చెలి యైననలరాజహంస మున్న
దివ్యనవరత్నభుజితదేదీప్యమాన, కనకపంజర మొక్కింత గదిసి నిలిచె.

122

చ. నిలిచి దరస్థితం బయిన నెమ్మొగ మించుక వంచి యాత్మఁ దాఁ
దలఁచినకార్యమెల్లఁ బ్రమదంబునఁ దిన్ననికల్కిపల్కులం
జెలిపిన రాజహంస సుదతీమణిఁ గన్గొని పక్షయంగ్మముం
దలఁ గదిలించి యందుకు మనంబునఁ జంతిలి యప్పు డిట్లనున్.

123

ఉ. అక్కట భర్తఁ గాపురము నాఱడి పుచ్చి నృపాలమాభితోఁ
తొక్కి రమించు నందులకుఁ జొచ్చినఁ దావకబంధువర్గముల్
దక్కువ చేతురమ్మ చరిత్రవ్రతముల్ చెడునమ్మ జాతికిం
బక్కున నిదఁ జెంది తలవంపులు దెత్తురటమ్మ మానినీ.

124

సీ. అత్తమామలు గన్న నారడిపుత్తురు బావ పరీక్షింప నేవగించు
మఱుదులు గాంచిన గఱకఱినెంతురు వదినె లెఱింగిన వాసి చెడును
బంధువుల్ గనినచోఁ బరఁగ నిందింతురు తోడితోడలు చూడ నాడికొనును
బతిఁ గనుఁగొన్నచోఁ బ్రాణహాని యొనర్చు వాడవా రెఱింగిన వన్నెదఱుగు

లే. నరయ నిదిగాక యన్నిట నాడుపుట్టు
పుట్టఁ బాపంబు పుట్టినఁ బుట్టినింటి
కేని మఱి చొచ్చినింటికిఁ గీర్తి ఘనత
దేక యపకీర్తి దెత్తురే తెఱవ లెచట.

125

క. అగుఁ బ్రాణహాని యపసిరి, యగణిత మగుమానభంగ మహాహా తెలిసెన్
దెగువయె యింద్రపదవి యనఁ, దగు బుద్ధి జనింపఁబోలు దరుణీ నీకున్.

126

సీ. పంక్తికంఠుని మోహపరితాప మెంచెనే భువనమాత జగత్ప్రళాత సీత
యలపుళిందునీ బొంద నాసక్తిఁ జెందెనే ప్రియహితామితనయ భీమతనయ

నహుషునివిరహంపుఁ దహతహ ల్పాచెనే సాంద్రసద్గుణచర్యయిందు భార్య
మఱిసింహబలుని పెన్నాయలఁ జిక్కెనే యారడిపనిఁ బూని యాజ్ఞ నేని
తే. మునుపటిపతివ్రతలు మహామూర్ఖుచిత్తు
లైనదుర్జను లతిఘోరసూనసాయ
కాస్త్రజ్వర రితాత్మలై యాసపడిన
మాన ముడిపుచ్చుకొనిరంటే మచ్చకంటి. 127

చ. పతిహితభక్తిచే వెలయు పద్మదళప్రతిమాననేత్రకు
వ్రతములనోదు లేటికి ధ్రువంబుగఁ బుణ్యము లబ్బు నెప్పుడుం
బతిని దిరస్కరించి పరభర్తలఁ జెందిన భామపుణ్యము
ల్లతజలనేతుబంధములు గావె వచింపఁగ నెంతనోచినన్. 128

క. పతిసేవయె భూషణములు, పతిసేవయె జీవనంబు భామామణికిం
బతిసేవయె సువ్రతములు, పతిసేవయె యిహముఁ బరము భాగ్యములనుచున్. 129

క. లలిజాగ్రత్స్వప్నసుషు, పులను మనోవాక్యరీరములచే నేవే
ళలనైన సతులు పరపురుషులఁగోరిన వన్నెలేదు చూవె ధర్మిన్. 130

క. ఈరీతి హంసపలికిన, నారీమణిచెవుల నవియు నారాచములై
దూఱి చుఱుక్కున నాఁటినఁ, గ్రూరకటాక్షములఁ గ్రేటుకొని తనుఁజూడన్. 131

వ. అత్తైఱవచిత్తం బెఱింగి మరాళం బక్కటాయిత్తరుణి దుష్కర్తాయత్తతం బరాయ
త్తచిత్తవృత్తి యయ్యె నిట్లగుట మదిరితసునీతివాక్యంబులు దీనికిం బరుషంబులై
తోఁచుచున్నవి సమదమదన ప్రదరవేదనాదోధూయమానం బైన దీనిమానసంబు
సామంబునంగాని చక్కంబడ దని కొంతదడ వంతరంగంబునఁ జింతించి వెండియు
నారాజహంసంబు హంసగమన కిట్లనియె. 132

తే. మానవతి నీవు పరసంగమమున కాస
పడఁ దలంచితివేనిఁ జేపట్టుకొంచె
మైనచక్కనియొకయందగానితోడఁ
గూడి యాడక రాజులఁ గోరఁదగునె. 133

మ. అధిపు ల్కారఫణిస్వరూపు లధరం బాసించుపేరీతి భూ
మిధవు ల్కాలకరాళకీలినదృశు లేన్నేనఁ బొందించు పై
ట్ల ధరాధీశులు మత్తదంతిసము లేలా నీకుఁ జెల్లాటమా
డ ధరాభృత్కుచ యితైఱం గెఱిగి వేడ్కం గోర్కు లీడేర్చుకో. 134

- వ. అట్లు గావున నితైఱంగునఁ ద త్తరంబులేక నృపవరో త్తముల చిత్తవృత్తి చెలిసి హతు
కొన వ ర్తిలు మని హంసంబు ప్రత్యుత్తరం బిచ్చు నవసరంబున. 136
- సీ. పిసవెట్టి కనరెత్తి యసరేఁగు నసగూఁటి పూబోండ్లు తమయిండ్లపొంత కరుగఁ
బరుసొమ్ములకు నిమ్మ వడఁగ్రమ్మ నెఱహమ్మ దస్కరుల్ దిగులొంది తావుఁ జేరఁ
దనరారు సిరిసారు తనివారఁ గలవారు కనుగూర్కమదిఁ గోరి కన్ను మూయ
రతిరూపు పసమాపు గతిచూపు గలకాఁపు గుబ్బెత లెసటికై కుండ లరయ
- తే. దూరదేశకసమాగతధూర్తపాంధ, జనసమూహంబు పయనంబు సాఁగలేప
ఁజుక్క లలరించి కుత్తుక వ్విక్క మించి, కొక్కురోకోయటంచును గోళ్లుగూనె.
- క. తెలతెల నయ్యెను దిక్కులు, పలపల నుడుగణము మాయఁ బాఁతును బత్తుల్
కలకలనఁ గూయఁ జొచ్చెను, దులదులఁ దుమ్మెదలు దమ్మితుటుముల వెడలెన్. 139
- తే. అవుడు హేమావతీకన్య హంసనుడువు, నీతిచాతురి వినురీతి నేర్పు మాని
పడకయిలు నేరి కళవళపడుచు నిమిష, మొక్కయేడుగఁ బవలెల్ల నొనరఁ గడపె.
- క. ఉదయోపరి రవిసింహము, మది మీఱఁగ నస్తశైలమ తద్విపముం
బొదువ గమకించి దుమికిన, యదనున దినకరుఁడు పశ్చిమాశకుఁ జేరెన్. 410
- తే. రసికుఁ డైనట్టికాలంపురక్తవాను, తనరు బ్రహ్మాండ మను పెద్ద దవతిలోన
శాయి నిండాఁగ బోపినచందమునను, గారుతిమిరంపుగుంపు సొంపారఁ బర్యె. 141
- చ. అనువుగ మిన్ననుం గడితపాశైతమంబునఁ గట్టిపెట్టు శో
భనతరచంద్రదీధితులపం క్తిజమాఖరుచు ల్గణించి యిం
తనుకొని కాలమన్ గణకుఁ డప్పుడు తీర్చి లిఖించి నట్టియా
దినపహితేఖవ్రా లనఁగఁ దెల్విగఁ జుక్కలు పర్వెన త్తఱిన్. 142
- చ. జలకము లాడి జీనిబురుసాపనివస్త్రము గట్టి మోమునన్
దిలకముఁ దీర్చి క్రొవ్విరులు నించి కచాళిని గబ్బిగుబ్బలది
గలప మలంది గండపడి గమ్మునఁ బూసి నృపాలు నింటికిం
జెలియ చనం దలంచె రత్నిక్షకు రెండవనాఁటిమాపునన్. 143
- తే. పోవుచో నమ్మరాశంబు పొంత నిల్వఁ
జెలియ పూనిన జిగినీటు కులుకుఁ జూచి
రాజహంసంబు వలికె నోరాజపదన
పోయెదవుగాని యుపముతోఁ బొసఁగి మనుము. 144
- క. ఉపమ యెఱుంగనివారల, కపరిమితావస్థ లొందు నది యెట్లన న
య్యుపమ యెఱుంగక కాదే, చపలత మున్నొక్కనక్క సమసెం బెలుచన్. 145
- వ. అనిన విని హేమావతి యిట్లనియె. 146

రెండవరాత్రికథ.

- క. ఆకథ వినియెద నుడువు ను, ధాకరకలు రాలఁ దేసెధారలు చిలుకన్
లోకేశతురంగమ యన, నాకలికికి రాజహంస మపు డిట్లనియెన్. 147
- క. వినవమ్మ హేమావతి, కనవమ్మ స్థూలసూక్ష్మకార్యములు దగ్గన్
మనవమ్మ నన్నోచ, క్కనికొమ్మ మెచ్చుకొమ్మ కథ విని పొమ్మ. 148
- క. విభ్రమమణిమండన మన, నభ్రంకషసౌధకేతనాంశుకజనితా
దభ్రానిలహతగతిజా, తాభ్రమణిహయశ్రమోద మప్పుర మమరున్. 149
- క. ఆపురవరమణిలో గుణ, దీపకనామమున భూమిదేవుం డలరుం
జూపట్టి వేదశాస్త్ర, వ్యాపారముచేత రెండవవిధాత యనన్. 150
- సీ. అఱఁగులసున్న పెటెఱమట్టిపట్టెలు దీర్చినగోడలు లేజరిల్ల
నిండుసున్నపుఁబూఁత నెఱచాలు బోదెలు దిద్దినదేవరమిద్దె దనర
నారికేశపుమట్ట తీరుగా నలికిన ముంగిలిమలెసాల ముద్దుగులుకఁ
బంచవన్నియమ్ముగ్గు పద్మము ల్నించిన బృందావనములోఁగి లంచె వెలయ
తే. నుదికిన మడుంగుదోవతు లుంచినట్టి, దండె మాపాసనము సేయు కుండ మమరఁ
బడలిక లడంచు పసపాకుపంది రలర, నుండు నాబ్రాహ్మజునిగృహం బుత్సలాక్షి.
- చ. అతనికిఁ జారుశీల యను సంబుజగంధసుగంధి యొప్పుఁ ద
త్సతి తనయుండు లేమిఁ బరితాపముతోఁ గడుపుణ్యభూము లా
యతమతిఁ ద్రొక్కఁ బూర్వసుకృతాంశముచే నొకఁ డుద్భవించె సం
తతశుభధాముఁ డప్రతిమధాముఁడు కామగుణాభిరాముఁ డై. 152
- వ. అంత గర్భాధాన పుంసవన సీమంత జాతకర్త నామకరణాన్నప్రాశనచోలోపనయన
వివాహ ప్రాజాపత్య సౌమ్యగ్నేయ వైశ్వదేవ గోదాన స్నాతక పితృమేధంబు లను
షోడశకర్తంబు లెఱుంగం జేసి. 153
- తే. వానితలిదండ్రు లత్యంతవత్సలతను, బూటపూటకు గోముచేఁ బొసఁగఁ బెంచి
ప్రాభవం బొప్ప నసమానవైభవమున, ఘనతపోడశకర్తాధికారిఁ జేయ. 154
- వ. అంత నత్యంతకుశలస్వాంతంబుననవ్వటుశిఖామణి వేదవేదాంగాది బ్రహ్మవిద్యాభ్యాసానంతరంబున గానంబును గవిత్వంబును గొక్కొకంబును జూదంబును దేశభాషయును విజ్ఞానంబులు లిపిలేఖనంబును జరాచరాన్యధాకరణంబును విలువిద్యయును సర్వశాస్త్ర పరిజ్ఞానంబును శాకునంబును సాముద్రికంబును రత్నపరీక్షయు నరదంబుఁ బఱపుటయుఁ దురగారోహణంబును మల్లశాస్త్రంబును బాకచమత్కారంబును దోహదప్రకారంబును ధాతుగంధరసవాదంబును గుట్టుపనులవినోదంబును మహేంద్రజాలంబును జలాగ్నిస్తంభనంబును మొనకట్టును వాకట్టును రయస్తంభనంబును వ

శ్యాకర్షణమోహనంబులును విద్వేషణోచ్ఛాటనసంహరణంబులును గాలపంచనంబులును బక్షిగతిభేదంబులును యోగవాదంబులును వచనసిద్ధులును ఘటికాసిద్ధులును నింద్రజాలంబును నంజనభేదంబులును ధృతివిశేషజ్ఞానంబులును పంచనంబులును స్వరపంచనంబును మణిమంత్రక్రియలును జోరత్వంబును జిత్తరువువ్రాయుటయు లోహకారకత్వంబును శిలాభేదకర్తృత్వంబును గులాలకర్తృత్వంబుచే రథకారకర్తృత్వంబును శూర్పకారకర్తృత్వంబును జోష్ణనిర్మించుటయుఁ బటకారకర్తృత్వంబును నదృశ్యకరణియు దౌత్యకర్తృత్వంబును పేటసన్నాహంబును బేరంబును బాశుపల్యంబును గృషియు మైరేయరియుఁ గూర్చుటయు లావుక కూర్త కుక్కుట మేషాదులపోరు హత్తించుటయు నని యెడు చౌషష్టి విద్యల మర్తంబు తెఱింగి యొప్పుచుండు.

155

క. ఈరీతి సకలవిద్యల, నారూఢిగ నారి తేని యవ్వటుఁడు సదా
చాలస్థితి గంగాయా, త్రారంభవిజృంభమాణహర్షోదయాఁడై.

156

సీ. సకళాతికుల్లాయి యొకయింతఁ గాన్పింపఁ జుట్టియిండినపంచె సొంపు దనరఁ
బడెడుబియ్యము వండఁ బాతైనతపెల యుంచినచిన్నియసిమిదోస్సీమవెలయ
ముంజిపైఁ గనుపట్ట ముష్ఠుగాఁ గట్టిన యంగవస్త్రపుగుడ్డచెంగు లలర
మాంజిష్ఠిగలిపినమంత్రాక్షతంబులు పోసినమారేడుబుట్టి యమర

తే. ధౌతశాటియాఁ బరిపాటిధావళియును, పటలవేదాంతశాస్త్రంబు వ్రాసినట్టి
తాళదళపుస్తకము చంకఁ దనరఁ బూని, చనియె గడిదేరి యాబ్రహ్మచారి మీఱి.

క. ఈలీల సకలపురములు, శైలంబులు నదులు నిధులు శాఖిచయంబుల్
గాలువలుఁ బల్లె పట్టము, లాలోకింపుచును బోయి యవ్వటు వెనుటన్.

157

సీ. ప్రాలేయశైలాధిపాలక సంజాత కర్పూరధౌతలోకప్రపూత
జలధినాయకుఁ డేలు సరసంపుటిల్లాలుఁ బటుభగీరథతపఃఫలముమేలు
తారాధ్వఘట్టనోద్ధతవేగకల్లోల యఘమహారణ్యాదావాన్నికీల
చంద్రశేఖరశిరస్థలశుభ్రసుమదామ చందనకుండేందుసదృశధామ

తే. రంగదుత్తుంగదీర్ఘ తరంగసంఘ
ఘుమఘుమధ్వానమేఘనిర్ఘోషనృత్య
దహిభుగుద్వేలవాలాంశుయామునోర్తి
సంగమభ్రాంతిదాభంగ గంగఁ గనియె.

158

మ. కని యభ్యంచితదివ్యతీర్థములలోఁ గొఠూహలం బోవ్పఁగా
ఘననిష్ఠారతి మీర ధైరవున కర్ణ్యం బిచ్చి సగకల్పమున్
వినతుల్ స్నాన మొనర్చి తత్తటమహోర్ధ్వవాసవిద్యాతివృ
ద్ధనికాయం బొగిఁ దెల్ప జాహ్నువిమహత్వంబుల్ వినెన్ భక్తితోన్.

159

వ. అంత నాబ్రాహ్మణకుమారుండును దత్తీరవాసులకు నిజాన్విత ప్రవ్యంబులు వ్యయంబు చేసి గోభూతిలహిరణ్యాజ్యవాసోధాన్యగుడరౌప్యలవణంబు లనుదశదానంబులను దు లాపురుష హిరణ్యగర్భ బ్రహ్మాండకల్పవృక్ష సహస్రధేను హిరణ్యకామధేను హిరణ్యాశ్వ హిరణ్యరథ హేమహస్తి హేమలాంగూల పంచలాంగూల విశ్వచక్రకల్ప లతాసప్తసాగర రత్నధేనుభూత సంఘట్టనంబులు షోడశమహాదానంబులు చేసి కాశికాపురంబున కరిగె నప్పుడు.

161

సీ. చిత్రకూటసమానచిత్రకూటవిమానభాసురంబు విశిష్టభూసురంబు
వైజయంతవితానవైజయంతవితానభూషణంబు నృపాలభీషణంబు
భాసమానశశిప్రభాసమానక్షౌమసుందరంబు కిరాటమందిరంబు
సుమనస్తుతోద్దామ సుమనస్తుతారామబంధురం బురు శూద్రసింధురంబు

తే. సతతబహువైభవానదృశప్రభావ, కీర్తిరాజితకుండలీకృతసుధీర
పజ్రమణిదీపవప్రాంశుపలయలలిత, గోపురంబై రహించుఁ గాశీపురంబు.

162

ఉ. ఆపుటభేదనేంద్ర ధృవదావళికల్పితగోపురాళిపై
నేపున మాపు రేపుఁ జను నిందుదినేంద్రులపర్వతద్యుతు
ల్బాపురె వీనికిఁ గ్రహణబాధయ పర్వములందు నేక్రియన్
బ్రాపిత మయ్యె నంచు మది భ్రాంతి పహింతురు తాంత్రికోత్తముల్.

163

తే. అట్టిపుణ్యస్థలంబున కరిగి వేడ్క, గడలుకొన మణికర్ణికాఘట్టమునను
నిలచి జలకచ్ఛమున స్నాననిష్ఠఁ బూని, వెడలి మాధ్యాహ్నికక్రియ త్వేగ దీర్చి.

క. మణికర్ణిక మణికర్ణిక, మణికర్ణిక యనుచు నుడువు మనుజులకెల్లన్
గణనాతీతపుదోషము, లణఁగి శతక్రతుఫలంబు లగునని తలఁచెన్.

165

వ. అంతట నవ్వటుశిఖామణినమకచమకంబుల రుద్రన్యాసయుక్తంబుగావి శ్వేత్వరు నభి
షిక్తుంజేసి పూజించిప్రదక్షిణనమస్కారంబులు గావించి యిట్లని స్తుతియించె.

166

సీ. జయభక్తమందార జయదుష్టజనదూర జయజగదాధార శరణుశరణు
జయనిత్యకల్యాణ జయభృత్యసంత్రాణ జయరమాధిపబాణశరణుశరణు
జయగోత్రపుత్రీశ జయరక్షితసురేశ జయపంచశరనాశ శరణుశరణు
జయశరఙ్ఖనగాత్ర జయపావనచరిత్ర జయకేందుశిఖినేత్ర శరణుశరణు

తే. జయనిశితశూలసాధన శరణుశరణు, జయమఖామోఘనాశన శరణుశరణు
జయహయీకృతనందీశ శరణుశరణు, జయమహాదేవవిశ్వేశ శరణుశరణు.

167

సీ. శ్రీపార్వతీకుచశిఖరిస్థలవిహార హారాయమాణమహాభుజంగ
జంగమస్థావరసంచారసమభావ భావజరూపప్రభావహరణ

- రీణరంగనిర్జిత రాద్రమహాసుర సురయక్ష సేవితచరణయుగళ
గళదరస్థాపిత కాలకూటక్షీర క్షీరాబ్ధిపుత్రీశ ఘోరబాణ
తే. బాణనామకరాక్షస త్రాణదక్ష, దక్షకల్పిత యాగవిదారణోగ్ర
యుగ్రభీమాదినామధేయప్రసిద్ధ, సిద్ధభయభంగకాశివిశ్వేశలింగ. 168
- క. అని సన్నుతించి వేడ్కలు, గొన లొత్తఁగ బ్రహ్మచారికుంజరుఁడు గ్రమం
బున దేవతాధివాసము, లనువొందఁగఁ గాంచి భక్తి నలమినమదితోన్. 169
- క. డుంతిగణాధ్యక్షుని శిలి, కంఠుని భైరవునిఁ జాండికం బటుఁడౌ
త్కంఠీరవ మపుడు మహా, కుంతితతాత్పర్యములను గొలిచి భజించెన్. 170
- ప. తదనంతరంబునఁ బంచక్రోశంబునం గల మహాదివ్యలింగంబుల సేవించి యచ్చోటు
వాసి తైత్తిరీకజనహితసమ్యగయ యగుగయకుఁ జని గదాధరుంగొనియాడి ప్రయాగ
కరిగి త్రివేణీసంగమంబునం గృతస్నానదానాద్యనుష్ఠానం డై మాధవునారాధించి
సప్తపర్ణపటంబుంగనుంగొని త్రివేణీతీర్థంబులు నించినకావడి గైకొని పంచక్రోశం
బున నొక్కమరకతలింగంబు సంగ్రహించి నిజస్థానగమనోస్తుఖుండై. 171
- సీ. కావడిపై నంటఁగట్టిన యొకకావి శాటికంబలియాత్ర సంచి యలర
నేతిలడ్డెగనీళ్లు నించినసొరకాయ బుట్టి లిర్వంకలఁ బొసఁగియుండ
నెగనెత్తి కుటుఁచగా బిగియఁ గట్టినపంచె పైబిగించిన ప్రాత బట్ట యొప్ప
ముఖిఘర్తములతోపి ముణుఁగఁజుట్టినవల్లె కొనలు మారుతతౌల్యమున హరింప
తే. గమనజపమున నుష్ణాడు కాప డదరి, కిట్టుకిట్టుని భుజమునఁ గేళిసల్ప
గౌడరుద్రాక్షమాలిక ల్కంఠసీమఁ, దనరవచ్చెను వేడ్క న తైత్తిరీకుండు. 172
- క. ఈరీతిఁ దనగృహంబున, కారయఁ జనుదెంచి కావ డటుదిరిచి మహా
ధీరుఁడు జననీజనకుల, కారూఢిగ సంఘటించె సాష్టాంగంబుల్. 173
- క. తత్సమయంబున వారలు, వత్సా మఱి యాత్రసలిపి వచ్చితె యని యు
ద్యత్సంతోషంబునఁ దమ, వత్సస్థలిఁ జేర్చి ప్రేమ పద్ధిలి చెలఁగన్. 174
- తే. శిరము మూర్కొని వదనంబు చెమట దుడిచి
యాయురారోగ్యపుత్ర పౌత్రాభిప్రదీ
గాను దీవించి యత్యంతకరుణ మెఱియఁ
గొడుకుతోడను నిట్లని నుడివి రపుడు. 175
- క. ఏయేపుణ్యస్థానము, లేయేతీర్థస్థలంబు లేయేద్వీపా
లేయేభూములు సూచితి, వాయామహిమలు వచింపు మర్భక మాకున్. 176
- క. అని యడిగిన తలిదండ్రుల, కనునయమునఁ గాశి గయ ప్రయాగము మొదతా
భునపుణ్యక్షేత్రంబులు, గని వచ్చితి లింగ మిదిగొ కాతుక మమరన్. 177

- క. ఈపురవరమణిచెంగట, నీవరమేశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ నెంతయుఁ జేతున్
దాపురము మోక్షలక్ష్మీకిఁ గాపుర మభివృద్ధిఁ బొందు గద మన కనియెన్. 178
- తే. పుత్రకునివాక్యవిస్మరదోఽపమునకుఁ, దల్లిదండ్రులు సంతోష ముల్లసిల్లి
నపుడు పాపాణధేదుల కర్థమిచ్చి, తీవి నొక దేవళంబు గట్టించి రపుడు. 179
- సీ. డంబైన గర్భగృహం బంతరాళికంబును ముఖమంటపంబును జెలంగ
గాలిమంటపము ప్రాకారంబు లోలీలు బోచెలు చుట్టలు పొందుపడఁగఁ
గప్పటచట్టము ల్లునగోపురములు జగతియుఁ జప్పట ల్సొగసుగులుక
గచ్చుగోడలు రాతికంబము ల్సాలసున్నము సువర్ణము ద్వారసమితి వెలయ
- తే. దృష్టిపాత్రపుబొమ్మలు దేజిల్లి, నుటుకుసింగంబు లరగూళ్లు మెఱుఁగుఁదోర
ణములు చిత్తర్వుకొంబనుల్ రమణకెక్క, దేవళము మించె నత్యంతదివ్య మగుచు.
- క. ఆదేవళంబులోన మహాదేవుని నొక్కదివ్య మగుశుభవేళం
బాదుగఁ బ్రతిష్ఠ చేసిరి, వేదాగమశాస్త్రరీతి వేడ్కదలిర్పన్. 181
- సీ. చెఱుఁగుదోవతిపైనిఁ జీరాడఁగా బోడి తలఁజుట్టు ధౌతవస్త్రంబు మెఱియఁ
జెక్కులకును డిగి పిక్కటిల్లు విభూతి పెండెకట్లు లటాటభిత్తి నమర
గళమున నులిగొన్న కావిదారముతోడి రుద్రాక్షమాలికల్ రూఢిఁ దనర
మారేడుబుట్టిలో మక్కశంచినసంవిఁ గట్టినచంద్ర శేఖరుఁడు వెలయఁ
- తే. బెట్టె మూఁకుడులో మొగబీరపత్రి
మట్టిధూపార్తి దీపముఁ బెట్టు చమురుఁ
బొందుపఱచుక మునిమాపు పూజసేయఁ
గ్రొత్తకాణాచితంబలి హత్తుకొనియె. 182
- క. ఈతీరున నలతంబలి, భూతేశునిపూజసేయ బుష్పంబుల సం
పూతముగొని తేలే మని, యాతట్టున నొక్కతోట నమరఁగఁ జేసెన్. 183
- సీ. సంపెగల్ మొల్లలు జాజులు గన్నేర్లు విరజాజులును మంచి కురువకములు
ప్రాద్దు దిరుగుడుపూలు పొన్నలు మల్లెలు పారిజాతములు నేవంతి విరులు
తామర ల్సౌర్యకాంతములు కల్వలు బొండుమల్లెలపొద ల్సొగడతరువు
లల్లిపువ్వులును నంద్యావర్తములు వాడ గన్నేరులు తురాయి గట్టిపూలు
- తే. మాచిపత్తిరి గగ్గెర మరువము కురు, వేరు దవనములును పట్టివేళ్లు గుములు
బిల్వవృక్షము లాదిగాఁ బేరుగలవి, ప్రబల నొకతోటవేయించి బావిద్రవ్వె. 184
- మ. అమితానర్థనిబద్ధశుద్ధశశికాంతాయామసోపానసం
గమ మంబుగ్రహణాగతోరువధికాక్రాంతస్ఫురత్కుట్టిమం

బమలాంభోరుహవందపాండుకుముదాచ్ఛా మోదసంవాసితం

బమృతప్రాయజలాభిపూర్ణ మగుచు న్నా బావి యొప్పుంగడున్.

185

క. అబ్బావికి జేయేతం, బుబ్బుచుం దంబళి యొనర్చి యుత్సాహంబున్

గుబ్బలిల గొన్ని చెట్లకు, నిబ్బరమున బలములెత్తి నిస్తాణుం డై.

186

తే. ఎలమి మఱికొన్ని చెట్టుల కెత్తియెత్తి, యలసి ముంగిసమ్రానితో నానియుండ

గుండ నిండాఁగగా ముంచి కూడు వినగ, నింటి కేగెను బడలిక లంటి పెనగ.

ప. అంత నొక్కబక్కనక్క గుక్కమిక్కునుచు డొక్కం బిక్కట్లైన త్సూధానలం

బున దందహ్యమానం బై డన్చి.

188

తే. పుట్టలను దిట్టలను జెట్లం బొట్లం గట్ల, వంకలను డొంకలను బీళ్లం బాళ్ల తాళ్ల

గుప్పలను దిప్పలను మళ్ల గుళ్ల నూళ్ల, దిరిగి యాహార మండక సొరిగి యరిగి.

189

సీ. వాణికై పోరాడ వచ్చి యెందఱు బ్రహ్మదేవుల మనువారు దీరి చనిరి

పార్వతీరతులకై బహుపోరి యెందఱు రుద్రుల మనువారు రోసి చనిరి

సిరిని జేపట్టఁగాఁ జేరి యెన్ని దశావతారము ల్లలహించి తీరిపోయె

శచిమాటుమనువు రచ్చలఁ బెట్టి యెందఱో నింద్రులమనువార లేగి రహహ

తే. చూడ నవి యెల్ల యుగచర్య సుధులయ్యె

బోయెఁ గాలంబు పూర్వవిస్మరణదప్పె

దార్శ్వి మాలోచనము తెచ్చి దగ్ధపడియె

నారవిధి నేటి క్షిప్రాయ ననుచు నడరి.

190

తే. ప్రాముజరొగ్నిచే గింకరోమి యనుచు, నడరుపేదనచే గ్వయాస్వామి యనుచు

విస్తయపుమూర్ఖుచే నాహతోన్మియనుచు, బలువరింపంగ సాగె నబ్బక్కనక్క.

ప. ఇట్లు త్సూధాతురత్వంబునఁ గంతగతప్రాణంబై నోరం దడిలేక మాటిమాటికి బొడ

ము మూర్ఖుల నలసి సొగయుచు మెత్తమెత్తగావచ్చి తత్కూపతటస్థిత దోణికా

గ్రంబున నున్న యల్పజలంబులం దనకంతంబు దడిపివొని యయ్యేతంబుముంగిసమ్రా

నికి వెదురునకు నంటఁ గట్టినవారు పరిమళం బాఘాజించి దోనిం బడి చని నేడి

పశుక్తురజ్ఞానున త్సూధాభారంబు హరించెద ననితలంచి యుబ్బుచు నెక్కినతమ

కంబున ముంగిసమ్రానివైకె జివుక్కుననెక్కి యబ్బక్కనక్క దారువేణుబంధనం

బగుచర్తరజ్ఞానుల దెగం గొఱిసె.

192

తే. న్నూను మీటుగ నెగయ గోమాయు వప్పు, డేకతాళప్రమాణమ ప్లేగసి కూన

గుంతలొఁబడ గ్రుడ్డుపెల్లుఱక నాల్క, నడుముగలుచుకనఱుచుచు బెడిసిమడిసె.

ప. ఇట్లు త్సూధాతురత్వంబున నాహారంబై చూచెఁగాని తనచేటు దెలియదయ్యె నీవా

నక్కతెఱంగున రాజసంయోగంబై చూచెదవుగాని యితరోపద్ర వంబులునిచారిన

వయిన నితైఱంగునఁ జిత్తంబునఁ దత్తరంబు లేక తెలిసి మెలంగు మని హంసంబు
వినయొక్తులు వలుకుసమయంబున. 194

చ. ఆలమినవేడ్క ఘోషకనకాంగులు మజ్జగఁ జిల్కఁగాఁపుఁగూఁ
తులు తెలియావనాశములు ద్రొక్కఁగ జారగభీరనాయక
ల్పిలయముఁ జేరఁ దస్కరులు జెక్కినుభీతిని దావు లెక్కఁగాఁ
జెలఁగుచు వేగుఁజుక్క పొడిచెన్ బలసూదనదిక్టంబునన్. 195

క. అంతట హేమావతి గే, హంతరమున కేగి పార్థివాయత్తమలిం
గంతుసుమకుంతదళిత, స్వాంతంబున నా దినాంతసంతమసమునన్. 196

చ. కలపము గబ్బిగుబ్బలను గమ్మ నుపూలసరాలు గొప్పనం
గులికెడిచంద్ర కావి నెఱి కుచ్చెలఁ దీరినకోకశ్రోణినిం
దిలకము మోమునన్ మణులఁ దీరినసొమ్ములు మేన వేడుకన్
వెలయ నమర్చి మేల్తునుగు వేసి నృపాలునికేళిఁ దేలఁగన్. 197

మూడవరాత్రికథ.

క. కలహంసోజ్జ్వలరత్నశ, కలహంసక యుగము ఘల్లుఘల్లుని మ్రోయన్
గలహంసగమన చనఁగాఁ, గలహంసము హేమావతిని గని యిట్లనియెన్. 198

ఉ. ఇంకొకగాధగద్దు విను మింతటిలోఁబడి పాటిపోవఁ డో
పంకరుహాయతాక్షి యుపభర్తల హత్తుక తత్తరాన మీ
నాంకునికేళిఁ దేలఁగఁ జనంగ నొకానొకమాట వచ్చినన్
బొంకఁగలేవు బంతి యని బొంకవలెం గులటావధూటికిన్. 199

క. అని రాజహంసమణి పల్కిన హేమావతి వినోదకేళిగతి గిరు
క్కున మరలివచ్చి యాకథ, వినియెద ననువొందఁ చెల్పు విహగోత్తంసా. 200

వ. అని యడిగిన హేమావతికి హంసం బిట్లనియె. 201

క. విను మనఁగా ననఁగా నొక, కనకోజ్జ్వలకూటఝూట ఘనగోపురశో
భనకృతకధరీకృతనా, కనగరిమణిభద్రపురము గల దొకభూమిన్. 202

క. ఆనగరము భోగప్రతి, భానగరిపుఁ డైనమాణిభద్రుఁడు భద్రా
నూనచరిత్రుఁడు కాంతిసు,ధానిధి నృపు లెంచ శాశ్వతమ్ముగ నేలున్. 203

లే. అతనిచెంగట నసహాయం డనెడువాఁడు, చండదోర్దండమండిత మండలాగ్ర
దండితారాతిరిపుతల గుండుగండఁ, డనెడిబిరు దొంది తిరుగు నాయకులలోన. 204

సీ. భిండివాలాసికోదండభల్లాతక నారాచరోహణనఖరవజ్ర
ముష్టిముద్గరశూలముసలభుసుండిక ప్రాసప్రకూర్తకర్పటకటారి
కాగరామోదండకణయకుంతాంతళ పరశుతోమరచక్రపరిఘపట్ట
సములువంకిణికాదినబళంబు చివ్విఁటె సెలకట్టె యాదిగా నిల నుతింపఁ

తే. దనరు ముప్పదిరెండాముధములు మఱియుఁ

జీటుత చెయ్యమ్ము గండగత్తెర తుపాకి
గొరకను సుగాలమును గ్రద్దగోళ్లు బుట్టె
చూరిబాణాధరించు నవ్వీరుఁ డెపుడు.

205

ప. వెండియు నవ్వీరుండు సమదండ గజదండ భృంగిదండ యెడమవరభృంగి కుడివర
భృంగి భృంగిపటలముపయి సరపుదండసింగంపుదండపాదలికదండ యడుగడుగుపా
దలికదండ మద్దెలసంచుదండ కుక్కుటపుదండ మొదలుగాఁగల పదిరెండుదండల
యఖండపాండిత్యంబు చెలిసి యెడమడుగుపరువడి కుడియడుగుపరువడి కదలుపరు
వడి దాఁటడుగుపరువడి కోపుపరువడి ఆంత్రితీకనాట్యము ధారు దాణుధోడ ఉరు
ధోడ ర్ఘూటుధాణు కపాలు ధారుకధారుక ధాకు ధాణు ధాకు ర్ఘూటు సివి
మొదలైన పదునాలుగువిసరులమర్తంబులుం జూచి కక్కి కొక్కిస డొక్కెర
ముత్తెర డొక్కెరము కుమ్మరింపు బోడింపు సందుసీసంబును గొంతుమారును సమసం
బును సురాటంబును జేవయఁ గందనంబును గల్లంబును దొట్టును గిర్లయుంబరిబొం
దుటయు రొండివేటునుఫణంబును గన్నాతుసుభారంబును చొంగిణియుఁ బెట్లాగును
రూణింపును సరిబిత్తరంబును లాగును పిట్టలయంబును దిణింగిణియుఁ బాదనివార
ణంబును బాదగళాప్తియు గళకత్తెరయుఁ గాశనిల్కడయు నృసింహంబును నాది
యగు ముప్పదిరెండువిన్నాణంబులనాణెంబు పరీక్షించి వంటియడుగుకత్తెరసర్వబంధ
కత్తెర పాదలికకత్తెర చిట్టడుగుకత్తెర పావుపావులు జాగినపావు మొదలుగాఁగల
పదిరెండుపరువళ్లయగణ్యప్రావీణ్యం బెఱింగి హరిగతి గజగతి వ్యాఘ్రగతి మహిష
గతి జంబుకగతి మర్కటగతి మార్జాలగతి హరిణగతి చకటగతి పక్షిగతి తాండవ
గతి నరగతి మొదలైనపదిరెండుగతుల యవార్యచాతుర్యంబు నేర్చి విష్ణుచక్రంబును
రామబాణంబును నాగబంధనంబును దొలకరిమెఱుపును అల్లిమత్తును విస్సందును
హస్తాభరణంబును బదఖండనంబును బరిత్రాడును లోబిత్తరివెలిబిత్తరిసర్పాంకుశంబు
మొదలుగాఁగల పదిరెండుకాయమానంబుల భేదంబులువిచారించి లోమొనవెలిమొన
యుసిమొన ముష్టున చతురమొన పుణ్యమొన పాపపుమొన చాటడుగుమొన కదలు
మొన ఆరమీటుమొన నెఱిమీటుమొన సరితాళంపుమొన యాదిగాఁగలపది రెండు
మొనల నారితేరి లోవెరిగజ్జదుముకు చూరణనఱికు మొదలుగునఱుకులదగులుంగను

గొని దండనిల్కడకదలు తుటుము కలయిక మెలకువకింగళింపుదిశావదిశలు పాదపు
 పారువ హస్తపుపారువ దేహపుపారువ నయపారువ వివరాకడ ఎకసరవైసర భృంగి
 వటలము ఝంపుటెక్కుకరలాఘవంబు లాదియా పోడశోపవీతంబులరీతులు నేర్చి
 భ్రాంతంబును ద్రాంతంబును ఆప్తతంబును ఆవిష్కృతంబును అష్టికంబును ఆకరం
 బును అవికరంబును మిశ్రితంబును మానుషంబును నిర్తర్యాదయు విచిత్రంబును
 చిన్నంబును సవ్యజానువు అపసవ్యజానువు క్షిప్తంబును దృతంబును గుడంబును లంబ
 నంబును సవ్యబాహువు వినీతబాహువు త్రిబాహువు సవ్యోత్తరంబును ఉత్తరంబును
 తుంగబాహువు సవ్యకరంబును బ్రథితంబును యాధికంబును అపృష్టతప్రహారంబును
 వల్లితంబును స్వక్తికంబు లనెడి ద్వాత్రింశత్ప్రచారంబులు విచారించి యవక్రపరా
 క్రమంబున సాటిలేక మెలంగు మఱియును. 206

ఉ. సాదన మేలు చెంపపయి జగ్గుగ వ్రేలు రుమాలు మీసము
 శ్రీఁదను జీరుకేలు జిగిమించంగఁ గప్పినశాలువైరులన్
 వాదులగెల్పు వాలుచెలువంబుగ దాల్చినపూలు నొప్పుఁగా
 నాదొరయొద్దసంబళికె లందుచు నుండు నశండు ధీరతన్. 207

తే. అతనికులభామ గుణధామ యలఘుకామ, యతులితారామ యసమరూపాభిరామ
 పదనజితసోమ యధికలావణ్యసీమ, హేమరేఖాసనామ యై యింతి వెలయు. 208

ఉ. కన్నులచందము న్నగుమొగంబు విధంబును గల్గి పల్కులుం
 జన్నులపొంకము న్నడుముచక్కఁదనంబును బాహులందముం
 బెన్నెఱిగుంపుసోయగము బిత్తరి యాచెలియందకాక యే
 కన్నియలందుఁ గన్గొన మెగాదిగఁ జూడమె మూఁడులోకముల్. 209

సీ. జల్లిమాటలుగాక సరిసేయవచ్చునే సవరంబు లీశిరోజాతములకు
 బూతసుద్దులుగాక పోల్పంగ వచ్చునే చందనం బీమేనిగందమునకు
 మాటమాత్రముగాక దీటుగావచ్చునే గగన మీనడుము సోయగమునకును
 వదరుపల్కులుగాక తుదిసాటివచ్చునే కిన్నెరకాయ లీచన్నగవకుఁ

తే. జక్కఁదనమెల్ల ముల్లెగా సంతరించి, బ్రహ్మదేవుండు తననేర్పు ప్రాధిచేతఁ
 దీర్చి సృజియించెఁ గాబోలు దీనిననఁగ, వీఁటఁ జరియించునొక్కొకవేళ నదియు.

తే. దానిఁ దనివారఁ జూడనిమానవుండు
 చూచి తలయూచి మెచ్చనిసుజనవరుండు
 మెచ్చి విరహార్తి నొందనిమేటిఘనుండు
 కలుగఁ డెందైన మూఁడులోకములయందు. 211

క. మద మొదవు కోడెనిటులకు, హృదయపుఘాంతరములోన హేమాహేమిన్

- బదివేల మస్త్రములు పుట్టుదు రాసీమాటికుచపటుత్వము గన్నన్. 212
- వ. అది మఱియును. 213
- తే. బిడ్డపాపలఁ గని పెంచు జీడ్డులేక, తిండిచే గండమెండైన దండికతన
నెనఁగు నసగూటిసినవెట్టి కనరురేగి, జారవాంఛావిహారంబు నలుపసాఁగె. 214
- చ. విటులకుఁ గొంగుబంగరము వేడుకకాండ్రకుఁ బట్టుగొమ్మ యు
త్కటతరమన్తధార్తులకుఁ గల్పగుజంబు భుజంగళోటికిన్
ఘటితనిధానసీమ యుపకాంతులచేరుపవంట జార న
త్పటలికిఁ బంచదార యను దానివిలాస మయారె యారయన్. 215
- సీ. కురిమాపుమై సమృద్ధిరలచీరటువిప్పి చెలు వైనసరిగంచుచీరఁ గట్టు
మెరుంగంచుకమ్ములు దొరయపంచటుడించి మణులరంగిల్లుకమ్ములు ధరించు
జిటిపాటిసొమ్ము దీసి మెఱుంగుకట్టాచి పూసలహారము ల్పొసఁగఁ దాల్చు
గుత్తంపురవికెదా హత్తుకుండగఁజేసి కలవంబు కులుకుగుబ్బలను బూయు
- తే. నడర బెడగైననిడువాలుజడ నడల్చి
కుప్పె గన్నడ నవరంపుఁ గొప్పఁబెట్టు
మురియు ముంగిట నిలుచుండి మొలకనగవు
తెనఁగ విటభాగ్యరేఖయా హేమరేఖ. 216
- చ. కిలకిలనవ్వుమోవి పలుగెంటుల దీటుఁగుచంబు లోరగా
వెలుపడఁ బైటవేయు నెఱ వింతగఁ గేరు మరుల్కొనంగ బె
ళ్ళులు గొనఁజూచు లేనిపగలుంగొని మాటికిఁ గుల్కుఁ గోటిచి
మ్ములు నొనరించు నవ్వెలఁది మోహపుఁ బ్రాయమునానిఁ జూచినన్. 217
- సీ. ఏటిసీటికటంచుఁ బాటిపంపెత్తుక పలుమాఱు దిరుగు నిబ్బరముతోడ
రోలు రోకలి కంచు రూఢిగా నిట్లెల్లుఁ దిరుగు నేప్రొద్దుఁ దత్తరముతోడఁ
గూరగాయల కంచుఁ గోరి తా బాజారుకును మఱిమఱినేగుఁ గొమరుతోడఁ
బనిలేనిపనిజోలి గొని వాడవాడలఁ జరియించు సారె కచ్చెరువుతోడఁ
- తే. బోలికలనెంచు పలరాచపొగరు నిగుడఁ
గులుకుఁబ్రాయంపు నెఱసీటు కోడెకాండ్ర
గముకిఁ దనజగ్గుజిగినంచకాఁ మొసఁగి
పలపు రెట్టింప మెలఁగు నవ్వనజగంధి. 218
- క. తనకంటికిఁ బ్రియమయ్యెడు, ఘనునొక్కనివెంట నంటి కొతుక మొప్పున్
మనసంటి కొంగింపక, చన దింటికి దానిబల్వ్యసన మే మందున్. 219
- సీ. ఆసువోనెడుదాని హస్తంబురీతిని గుంచె దీనెడుదాని కొమరుమిగుల

జడచిక్కుదయ్యంబు చందంబునను జెట్టు విడిచినభూతంబు కడకతోడ
మద్దెలలో నెల్క మర్యాద నెఱగెత్తి గనబిల్కునన్యాసి యనువుమీఱ
వల్లంబుపోనాడు వైశ్యునిశేవను గాలుగాలినపిల్లి క్రమముదోప

తే. గంతుమాయలను మైత్తకాయఁ దినిన, వెఱ్ఱితెఱంగున వ్యసనంపు వెఱపువొడమి
చికిలినెఱవన్నె కాండ్రకు సివములెత్త, నెనసి చరియించువీట నా హేమరేఖ. 220

క. ఈలిలఁ బురములోపల, మేళా ప్రాయంపురూపు మీ టగువారిం

జాలి భయ లజ్జ లన్నియుఁ, దూలి చనన్ వెన్నుఁ జఱచి తొలఁగక కలయున్.

వ. ఇత్తెఱంగున.

222

చ. చవిగొని జార వీరరతిసౌఖ్యము దెప్పలఁ దేల నెప్పుడున్
దివురుచు మోహవార్ధిని మునింగి యొకానొకకాలమందునన్
శివశివకాపురంబుపయిఁ జంత యొకింతయు లేక చిత్తసం
భవునిజమాయఁ గప్పి కలఁపం దలవాకిట నుండు నెప్పుడున్.

223

కా. ఈమర్యాదను గొన్నినాళ్లు సనఁగా హెచ్చైనకార్యానకై
భూమిశం డొకనాఁడు పొమ్మనినచోఁ బూత్కారుడై యీగతిన్
స్వామి కట్టడఁ జేసితే యనుచు చీ జన్మం బిదే లంచుఁ జిం
తామగ్నత్వముఁ జెంది మందిరములోనం జేరి పెండ్లాముతోన్.

224

వ. అసహాయుం డిట్లనియె.

225

తే. భూవరుం డొక్కపయనంబు పొమ్మటన్న
మంచి దని వచ్చితిని సమ్మతించి నేను
సంబళము కంబళము కత్తి చచ్చి చల్ల
డంబు కేడంబు భట్టి తెమ్మంబుజాక్షి.

226

క. అని పల్కరించినప్పుడె, ఘనకుంతల తొడుసు వాసెఁ గదరా యని యిం
పొనర నవి యిచ్చి పనిచినఁ, జనె నాతఁడు పయిన మయి విచారముతోడన్.

227

వ. అట్లసహాయుం డరిగినపిమ్మట.

228

క. ఆహేమరేఖ మదిఁ గల, మోహవేశమునఁ దోడిముద్దియతోడన్
బాహుబాహిఁ బెనంగెను, సాహో యని కంతుపాద శహరహిఁ గేరెన్.

229

చ. పాలుపగు మావిలేజిగురుపొందిక పోతపిరంగిలోన నె
క్కొలిపిన పుష్పగుచ్ఛ మనుగుండు పరాగపుమందు నించి వె
గ్గలపుఁబరాక్రమిం గొని కంఠుఁ డనేటిపరంగిభామ గు
బ్బలనెదుదుర్గము ల్పగిలిపార గుభల్లున నేని యార్చినన్.

230

క. అళుకుచు మూర్ఛిలి తెలుసుక, కళవళపడి లేచి ఘనసు గాసిల్లంగా

భళిరా యని వెలువడి తన, నెళవరులను జూచికొనుచు నిలుచున్నంతన్. 231

చ. మెలివడుతీగచుట్ల జగి మించినపాగ జినుంగుపచ్చడం
బలవడు చల్వదోవతి యొయారపు గందపుఁబూఁతదొల్లుపో
గులు మణిముద్రిక ల్వలపు గుల్కెడువీడ్యము చంకవంట్ర మం
ఘులతుద ముచ్చెలుక్ వెలయ గుప్తగుణం డనువైద్యుఁ డొప్పుగన్. 232

తే. వైద్యమాత్రంబునన కాదు వఱలునట్టి, నిరుపమాకార సౌష్ఠవస్ఫురణచేత
నాశ్వినేయులతోనైన నతఁడు వాదు, కెదిరి యోజింపకయె జబాబీయఁగలఁడు.

ప. మఱియు నశ్వగంధాదిఘృతంబును నైలేయకఘృతంబును షట్సలఘృతంబును దూ
ర్వాదిఘృతంబును బంచఘవ్యఘృతంబును నార్ద్రకఘృతంబును గదళీకందఘృతంబు
నుగళ్యాణఘృతంబును దండులీయకఘృతంబును గూళ్తాండఘృతంబును మొదలయిన
ఘృతంబులు సేయు సేర్పును బంచాగ్నిచూర్ణంబును జిత్ర కాదిచూర్ణంబును బడబాసల
చూర్ణంబును మాణిమండచూర్ణంబును మరీచ్యాదిచూర్ణంబును తాళినచూర్ణంబును
సేలాదిచూర్ణంబును దుంబురుచూర్ణంబును గర్పూరాదిచూర్ణంబును బంచబాణచూ
ర్ణంబును భుగ్వాదిచూర్ణంబును నాదియైనచూర్ణంబు లొనరించుచు నుపమయూ
జించిల్వాదిలేహ్యంబును త్సుద్రాభయాదిలేహ్యంబును జతుష్పష్టిమరీచ్యాదిలేహ్యంబును
గుసుమార్దాదిలేహ్యంబును బిప్పల్వాదిలేహ్యంబును బిల్వాదిలేహ్యంబును గుండల్వాది
లేహ్యంబును మొదలుగాఁగలలేహ్యంబు లొనరించునైపుణ్యంబును నారికేళాదిరసా
యనంబును గుడనాగరాదిరసాయనంబును శిగుపుష్పరసాయనంబును జూతఫలరసా
యనంబును సుకుమారరసాయనంబును భల్లాతకీరసాయనంబును సుదర్శనరసాయనం
బును వారాహీరసాయనంబును విళంగాదిరసాయనంబును నమృతరసాయనంబును
నాదిగాఁగలరసాయనంబులు సేయపొందికలెఱుంగవిధంబును శరపుంఖాదితైలంబును
లక్ష్మీనారాయణతైలంబును లాక్షాదితైలంబును ధన్వంతరితైలంబును బంచార్కతైలం
బును బాశ్చాత్యనింబతైలంబును విషముష్టితైలంబును కేతకీతైలంబును స్నేహార్కతై
లంబును వాతాంతకతైలంబును గూతికాతైలంబును భూనాగతైలంబును భృంగామ
లకతైలంబును మొదలగుతైలంబుల పరిజ్ఞానంబును నారికేళాంజనంబును సోపీరాంజ
నంబును పీరభద్రాంజనంబును నీలాంజనంబును గరుడాంజనంబును గపాతాంజనం
బును గర్పూరాంజనంబును మొదలుగాఁగలయంజన భేదంబులఁ గూర్చు చమత్కారం
బును నగ్నికుమారకము రాజమృగాంకము బూర్ణచంద్రోదయము పసంతకుసుమాకరము
వాతరాక్షసము చంద్రహాసము చంద్రప్రభావతిరసము కందర్పాంకురరసము షణ్ముఖ
రసము కాలాగ్నిరుద్రరసము తాళశిశ్వరరసము ప్రతాపలంకేశ్వరము చాతుర్వికరామ

బాణము విష్ణుచక్రరసము విశ్వంభరరసము జడబాణరసము నారాయణరసము మదన
 భైరవరసము భార్గవరసము జ్వరాంకుశముస్వచ్ఛందభైరవము సంజీవనరసము రసభూ
 వతి చింతామణి మొదలైనదివ్యరసౌషధంబులు గంధకరసనాభులలక్షణంబు తెలిసి
 విజుచుప్రావీణ్యంబులును లోహభస్మ తామ్రభస్మ వంగభస్మ సీసభస్మ నాగభస్మశంఖ
 భస్మ సువర్ణభస్మంబులు సేయుమర్యాదయు శీతభంజి అరశ్యాదిమాణిభద్ర తాళీసమా
 త్రలుగట్టునవధానంబును తైరద్రావకగుగ్గులు పిష్టకషాయంబులు మూలికలు కైకరి
 కలుసేయు సౌచ్యతంబును సూత్రస్థాన శారీర నిదాన శాస్త్రంబుల పరిచితయును
 డెబ్బదిరెండు నాడిభేదంబులును వాతవైత్యశ్రేష్ఠంబుల నుల్బణంబులైన త్రిశతపష్టి
 రోగంబులకు దత్తచ్చికిత్సలు చేయుచాతుర్యంబును గలిగి రెండవధన్వంతరి యనం
 బరగు నతఁడు. 234

తే. వీధివెంటను రాఁ జూచి వెలదియనియె, నొర యిట్లుండవలదె యెయారమహాహ
 వీనిఁ జిక్కించుకొని మారవిగ్రహమున, భంగపడఁజేయ నిది యేటి ప్రాధతనము.

క. అని తనమనమున ననుకొను, చును నిలుచున్నంత దాని సొగసు నొయారం
 బును గని మనసిజసమ్మోహనవిద్యను బొక్కి యాతఁ డంచుకు రాగన్. 236

ఉ. ఎక్కడనుండి యెక్కడికి నేమిప్రయోజన ముండి వోయె దీ
 వక్కట నామ మే మనిన నన్నియుఁ జెప్పి పరోపకారి రా
 యిక్కలకంతకంతి యని యెంతయు డగ్గరఁ జేర మారుఁడుం
 బ్రక్కలు నెక్కినం బొడువఁ బైకొనుమోహముచేత లేమయున్. 237

తే. అమలశశికాంతకాంత శుద్ధాంతకేళి, కానిశాంతాంతరంబున ఘమ్మరనెడు
 పచ్చబచ్చెన చిత్తరుపనులమించు, ప్రతిమసంఘట్టనల మంటపంబులోన. 238

చ. సకిసెలకీలుకంతమున జాయ మెఱుంగులసొంపు కెంపు ము
 క్కుకొనల పచ్చరాచిలుక కోళ్లఁ దనర్చిన పట్టుపట్టెయ
 ల్లికపయి జాఫరాజినుఁగు లేపునఁ జెందుపలంగుపోషు త
 క్కిక గలజాళువాగొలును గీల్కొనుమంచముపై మహోన్నతిన్. 239

తే. అపుడు గుప్తగుణాహ్వయుం డనెడివైద్యు
 సెలమిఁ గూర్చుండఁ బెట్టి యా హేమరేఖ
 పండుటాకులు కప్రంపు భాగములను
 వేడ్కతోడుత నిద్రలు వేసికొనుచు. 240

* * * * *

* * * * *

* * * * *

సీ. కొప్పెరపెట్టుగాఁ గొమరొప్పనొనరించి వైరుమాలు బిగించి పచ్చడంబు
నాగవల్లిదళపూగపూరితమైన వడిలోన నిడికొన్నయడప మొకటి
చాయలఁ దనరారుసకలాతియొరతోడి పృథుభుజస్థలినొప్పు పెద్దకత్తి
చీర్ణంపుఁబనిచేత జిగిమించుకరమున సొంపైన సత్తుసున్నంపుఁగాయ

తే. పాదముల మెట్లు మొలఁదాల్చు బడిన బాఁకు
చల్లి గట్టినవస్త్రంబు చంకదుడ్డు
నమర గమనజవోద్భవశ్రమముఁ జెంది
యప్పు డసహాయుఁ డింటికి నరుగుదెంచె.

246

క. అరుదెంచి పురుషుఁ డుండెడి, యరువెంచి నిజప్రసిద్ధి కందఱు నళికే
బిరుదెంచి రోషవశుఁడై, సరిదంచితఘోషభావఁ జానను బిలిచెన్.

240

క. జడియక యిపు డాసతి యే, వడువున బొంకంగవలయు వనరుహగంధీ
యడుగుం దప్పినయప్పుడై, పిడుగుం దప్పుననుమాట పేర్కొనవినవే.

247

ప. అని.

248

ఉ. ఈవిధి హంసలోకవిబుధేంద్రుఁడు ప్రశ్న మొనర్చి పల్క హే
మావతి కొంతకొంత యనుమానముతో బొటవ్రేల నేలరే
ఖావిధమొప్పు వ్రాయఁ గుతుకంబున నీ కిది తోఁచెనేని ను
ర్వీవరుఁ జేర నేగుమని వేడిన నప్పువుఁబోడి యిట్లనున్.

249

క. నినువంటికతలకారిని, గనివినియెడువారి నడుగఁ గావలెఁ గా నీ
ననువంటిదాని నడిగిన, వినుపింతునె యెట్లు బొంక వివరింపఁగదే.

250

- క. అని యడిగిన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసకలాపం
బనియె సనహాయుఁ డటువలె, ఘనరోషం బుట్టిపడఁగ ఘ్నించుటయ్యన్. 251
- తే. వైద్యుఁ డప్పుడు గడగడవడఁకి నాకు, బుద్ధియేమనిపల్క నప్పువ్వుబోడి
వెఱవకు మటంచు దిట్టయె వెన్నుఁజరచి, సంచివిడిపించి యపుడు స్వస్వామికనియె.
- చ. కడుపున శూలయెత్తి వడిగాసిలి ప్రాణము లేగునట్ల యై
తొడిఁబడ నీవులేమి ఘనదుఃఖముచే వెతఁ బొంది యీమహా
త్తుఁడు పురినేగఁ గావు మని తోడ్కొనివచ్చితి నీతఁ డౌషధం
బిడుటను నేను జీవము వహించితిఁ గ్రమ్మతి నేమి చెప్పుదున్. 253
- క. అని యుస్సు రస్సు రనుచో, నన్యతోదరి రోగమునఁ బ్రియాంగనపౌరలక్
గని కుస్తరించి వైద్యుని, మనమున రంజిల్లఁ జేసి మమత దలిర్పన్. 254
- తే. నీఋణము దీర్పఁ గలవాఁడ నేయటంచు
బచ్చడం బిచ్చి బహుమాన మెచ్చ వైద్యుఁ
బంపి సందేహమందక భార్యతోడ
నిండుపేడుకనుండె నో నీరజాక్షి. 255
- వ. అని మరాళశేఖరంబు చెప్పిన నరాళకచ యగు హేమావతి తనమనంబున. 256
- క. సురుచిరమణితాటంక, స్ఫురితప్రభచెక్కులందుఁ బొలయ శిరంబున్
మఱి త్రిప్పి పొగడె నహహా, గరితలమున్నదియె కాక కలదే పుడమిన్. 257
- వ. ఆసమయంబున. 258
- తే. మైనియల్లక్ష్మి కస్తూరిమల్లచీర, రేయిఁ గట్టుక సడలించి రేవటికడ
నుదయరాగం బుదాల్చినయొఱపుదోవఁ,దమముజాఱంగ సాంధ్యరాగము జనించె.
- చ. పలపల నయ్యెఁ దారకలు పక్షులు గూయఁ దొడంగె దీపముల్
దెలతెలఁ బాటె దిక్కులనుఁ దెల్విజనించె బిసప్రసూనముల్
దులదుల విచ్చెఁ దావులకు దొందడిఁ జేరిరి జారచోరు లా
మలయసమీరణంబు కడుమందగతిన్ విహరించె నత్తఱిన్. 260
- తే. తఱి యనుకళాదుఁ డుదయభూధరహసంతి
నరుణహేమంబునకు వన్నియలను నిండ
గ్రాచి నీరార్చనెత్తినకరడు నాఁగ
సూర్యబింబంబు పొడిచె నవార్యగతిని. 261
- క. మణిఘంటలమొలనూలున్, ఝణఝణయని మ్రోయఁ గేళిశాలకు జని య
య్యణుమధ్యన్మపార్పితగుణ, గణ యై వసియించె దినము కల్పముగాఁగన్. 262

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పినవిని సంతోషించి నలుండు తరువాతివృత్తాంతం బాస
తిమ్మని పలికిన. 263

మ. హరకోదండ విఖండనప్రచురబాహోదండదండాయుధా
ద్యురుదిక్పాలసురాసివార్యతరబాహోద్దండదండాంకభి
ద్ధరిణాక్షీమణిజీవనాకృతినిజాభ్యాఖండఖండాజ్జభృ
ద్భరసాభృద్రిపువాహసన్నిభయశోభాకాండకాండోదరా. 264

క. ధారాధరఘృణివారా, వారణరాజన్యవైరి వారణధీరా
ధీరాజిత శుభకారా, కారణపురుభావతార కరుణోదారా. 265

కలహంసోత్సాహవృత్తము.

కలుషదూర భవవిదూర కమలసారలోచనా
కలితహార వరవిచార ఖరవిహార మోచకా
లలితనీర నిధిగభీర లసదుదారకీర్తిని
ర్దళితహార శరపటీర ధరసుధారసోత్కరా. 266

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణాంజనేయసగోత్ర పవిత్రాయ్యలరాజాన్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్రనిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్రశ్రీరామనామపారాయణనారాయ
ణామాత్యప్రణీతం బయినహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమా
శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి

ద్వితీయాశ్వాసము.

శాంకరీశచాపవి
నాశ ధరాధీశ వంశనలినదినేశా
క్షేశ హరాకాశ దరా
కాశ ఝరాబ్జభిరామ కాంతియశోమా.

1

వ. అవధరింపుము నలరాజన్యనకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె నట్లు హేమావతి
కేళిని శాంతంబుఁ జేరి రాజవిరహంబున నొందొకరీతిఁ బ్రొద్దు గడపుచున్నంత ది
నాంతంబు గావచ్చిన.

2

శా. ఆహేమావతి మానసాటవిస ముద్యద్ధిప్తిమైఁ బేర్చుమా
రాహంకారపరాక్రమానలము బాహ్యాస్థానకేశ్యర్థమై
యోహో వెల్వడి పెక్కురూపములచే నొప్పొరి కన్నట్టునా
గేహంతంబుల దీపపంక్తులు చెలంగెన్ రంగు పొంగారంగన్.

3

సీ. నునుపెక్కు జిగిచెక్కులను మిక్కుటపుఁ డెక్కు గ్రమ్మెడుపంజులక్రమ్మ లలర
నిడువాలు గలకీలు జడమేలు వగఁగ్రాలు గొప్పైనసవరంపుఁ గుప్పెదనరఁ
దెలిపువ్వు కళక్రొవ్వు వెలిరువ్వు చిటునవ్వు గలుగు నెమ్మోమునఁ దిలక మమర
రహిగుబ్బలుల నిబ్బరము ద్రొబ్బఁ గలగుబ్బ కవమిఁదిపైకిణీ ఆవిక మెఱయ
తే. బళుకుబళుకున గతులయం దళికి బెళుకు, కులుకుఁ గొనున జాళువాతళుకులూలుకు
మేటియొడ్డాణ మలరార నీటుఁబూని, వచ్చి రాయంచకడనిల్చె వనరుహఃక్షి.

4

వ. ఇతైఱింగున నిరుపమశృంగారతరంగితాంగయై రాజపుంగవసంగమార్థం బరుగుచు
దనచెంగట నిల్చిన యారాజాననావతంసంబునకు రాజహంసం బిట్లనియె.

5

నాల్గవరాత్రికథ.

- క. గమత్తుచిమ్మ నొకకథఁ, గ్రమ్మఱఁ బెల్పెదను వేణిఁ గ్రమ్మ విరులపైఁ
దుమ్మెదలు జమ్మ జమ్మనఁ, గొమ్మా తలయూఁచి మెచ్చుకొమ్మా నన్నున్. 6
- వ. అని యిట్లు చెప్పఁదొడంగె. 7
- క. కల దభ్రంకషకేతన, చలదభ్రం బైనచైత్ర శక మనుపుర ము
జ్వలదభ్రకచాదర్శన, దలదభ్రపురీసుపర్వ దారోదరమై. 8
- సీ. వేదశాస్త్రపురాణ విద్యాగరిష్ఠులై విలసిల్లుచుండెడి విప్రవరులు
గరిడిలో నెఱుహొంతకారులై సాముల మీఱినరాజకుమారమణులుఁ
గోటికిఁ బడగెత్తుకొని యున్నటెక్కెము ల్బెక్కులై వర్ధిల్లు బేరిజనులుఁ
గడుధాన్యరాసులు గగనంబుతో రాయు కలిమిచే మించిన కాపుప్రజలు
- తే. భూమిమదధార లూరెడు వారణములు, ధాటిపాటవమున నొప్పు ఘోటకములు
ఘోరరణరంగపటు లైన వీరభటులుఁ, బ్రబలియుండఁగ వెలయు నప్పట్టణంబు. 9
- క. ఆపట్టణంబులోవలఁ, జూపట్టును దంతువాయ చూడామణిరే
ఖాపట్టభద్రుడై సిరి, నేపట్టున నోరసోర మింతయులేకన్. 10
- సీ. కుంచె మగ్గపుగుంత గూటంబు పగ్గంబు పంటె ద్రొక్కుడుపట్టె పలక దోనె
పరిపరియచ్చులు చరికుండయూడిత చీడు దబ్బలు దండె నాడె శ్రోవి
కోఁతిపుల్లలు నాల్క కుడుతరికొయ్యలుఁ జొప్ప యూచలుఁ గోఁత చూఱుకత్తి
కారంపుఁ బడుగులు గండెలకప్పెర గోలము లాకలు నీలికడవ
- తే. గంప డొల్ల కళాసంబు కదురుచెమికె, నూలు రాట్నంబు జాలంబు గ్రాలుగోడ
వఱల నాశుభభద్ర నివాసభూమి, యప్పురంబున సంతతం బొప్పుచుండు. 11
- తే. గొప్పకన్నులు చిఱునవ్వు గులుకుమోము, బవరిగడ్డము చక్కనై పరఁగు ముక్కు
నెగుఱుజంబులు విపులత్వ మెసఁగురొమ్మ, జిగిమిగులులీల గనుపట్టుఁ దొగట నెట్టి.
- ఉ. ఆటది నేర్పుతో నగల యందముఁ జందము జూపఁ బూని శో
లాటము వేయుకై వడిని లాలితదృక్తరళప్ర భావకుల్
పాటిగఁ టోఁగు వెంబడిని బార్వములం జరియింప వస్త్రముల్
ధాటిగ నేయు నప్పలుకతట్టున బెట్టు ఖణి ల్ఖణి ల్లనన్. 12
- తే. అరవిరుల తేనియలచాలు మరునివాలు, మిసమిసలప్రోలు వలరాజు మేటిడాలు
మురిపెముల మెచ్చుకొనఁజాలు ముద్దరాలు, వానియిల్లాలు దొమ్మరవానిడోలు. 14
- ఉ. దానిముఖప్రభాగరిమ దానికపోలకళావిశేషముల్
దానిబెడంగుచూపులును దానికుచంబులఁ జెందునందమున్

దానివచోవిలాసములు దానికచాళిరుచు ల్గణింపఁగా

మానవతీలలామ విను మర్త్యు లమర్త్యులు నైన శక్తులే.

15

క. జగిఁజిలుకు కులుకుగుబ్బలు, నిగనిగలుచెలంగు నెఱులు నిద్దపుఁగన్నుల్

నగవు దళుకొత్తుమోమును, మగువా యాబిడకె కాక మఱికలదటవే.

16

క. తొడలందము కటిచందము, నడుగుం దమ్ముల బెడంగు లాస్యము రంగుల్

జడతలుకుకొ మెడకులుకు, న్నడబెళుకుం జూడ నాఘనస్తని కమరుకొ.

17

తే. చిన్నచీమల నునుబారు చెలువయారు, గదళికాకాండములమీఱు కాంతయూరు

లందముల జెందు రతిఁగేరు నతివసారు, దాని కెనయైననారు లి ధ్ధరణి లేరు.

18

క. కందర మాచెలి పొక్కిలి, కందర మావిలసనంబు కచము రదంబు

ల్కుందరమాసమములు నా, కుం దరమా పొగడ నల కుకుందరసుకటికొ.

19

సీ. మిళదంబుజలదంబు బలుడంబుచెలువంబుఁ దులకించు నమ్ముదు కలికివేణి

సిరిపట్టు గలిగట్టు జిగిగుట్టు వెలిఁబెట్టు చెన్నారు నక్కన్నె చన్నదోయి

నునుకందుపైఁ జెందు నని యిందురుచి గ్రిందు పఱపఁగాఁ జాలు నబ్బలమోము

తేలిదమ్ములను గ్రమ్ము కళజమ్ము ననయమ్ము మిన్నయా నబ్బోటి కన్నుఁగవయుఁ

తే. దావి తేనియబావియందములదీవి, మావిచిగురాకు చెంగావి మారుతీవి

కప్పురంబులక్రోవి యక్కాంతమోవి, యనుచువినుతింపనానేత వనితయలరు.

20

తే. పరిమళ మెనంగు బంగారు ప్రతిమవంటి, తొగట వాల్గంటి జగినీటు తొలకరింప

సొగసుకాండ్రకు మోహరాసులుజనింప, నూరయొకయోరఁ జెలువారబారసాచి.

సీ. పోఁగువెంబడిఁ బర్వి పొల్చు వాల్చుపుల కళధళల్పాదండ కళలనీనఁ

బుంజంపుకట్టు దెంపుటకుఁ బట్టెత్తుచో మట్టెల ఖణఖణ ల్పెట్టుమ్రోయ

గీలెత్తుచో బాహుమూలజాతప్రభాచకచకల్ పైఁడి వసంతమాడ

బరిటఁ ద్రిప్పగ జాఱు పైఁటలోఁ గన్నట్టు గుబ్బలమిసమిస ల్ద్రొబ్బులాడ

తే. వింతవగకప్పు నెఱిఁగొప్పు వీట మెఱయు, నిగనిగ ల్లాతినీలాల నిగ్గునింపఁ

గుచభరంబున నడుము కొంకుచు వడంక, నూలుదోఁడును వేడ్క నవ్వాలుఁగంటి.

చ. కరములఁ గంకణాళి ఘలు ఘల్లన రాట్నము ద్రిప్పవేళఁ బైఁ

టర దిగజాఱ వెల్కుఱుకు నబ్బురపుకొ వెలిగబ్బిగుబ్బపై

నరు లిసుమంత చిందుగొనఁ జక్కని చూడ్కులుఁ జూచువారి దే

రురమున గాడ నవ్వెలఁది యోర్పునఁ గండెలు చుట్టు నేర్పునకొ.

23

* * * * *

క. గడిదేటి జారవిద్యకు, వడిగట్టి దురంతకంతువనజశరాళికొ

- బడఁజాలనికతమున నా, వడువున నత్తొగటబోటి వర్తిలఁ దొడఁగెన్. 25
- వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవ చిత్తజాయత్తచిత్తయై వర్తింపు చున్నసమయంబున. 26
- సీ. నొసలిపైఁ జుక్కల మిసిమి నామపురేఖ లనువొంద భుజముపై నసిమి సంచి
వాలువీనులగాజు నీలాలపోగులు వైనొప్పు పప్పళి పచ్చడంబు
మెలిగొనఁ జుట్టిన తలపాగ చెఱఁ గుంచి వైటపేటాచుట్టు పట్టుశాలు
కడిదిమిఱఁగఁ జంక నిడినబొట్టియతోల డాక మ్రొసెడుడు బుడక్కకేల
- తే. పఱల దిక్కుల నెంచి దుర్వారమైన, కీడు మేలును దెల్పుచుఁ గేక లిడుచుఁ
గర్జికొనుచును దనపేరు కేరికొనుచు, వచ్చె నచటికి డుబుడక్కివాఁ డొకండు. 27
- ఉ. ఆడుబుడక్కివానికి రయంబున భిక్ష యొసంగ నేతఘాఁ
బోడి ప్రకోష్ఠకస్థలికిఁ బోయి తనుం గొనియాడువాని నా
మేడితనూక్తిపైఁ బెదవిమీఁదను లేనగ వంకురించి చిం
దాడఁగ ముష్టి బెట్టి బహి రంగణభూమిని నిల్చియుండఁగన్. 28
- సీ. మెలిఁబెట్టి చుట్టిన తెల్లపెత్తిపాగ చెవిసందిపాగలోఁ జెక్కుకలముఁ
దొడిగిన నెఱచల్వ నడరు నంగీజోడు జీరాడునడికట్టు చెఱఁగుకొనలుఁ
బదతలంబుల నెఱుపాటుపాపోసులు టెక్కుగాఁ జంకఁ జీటిఖలీలి
నడికట్టు లో మొల నిడినకలందాను హస్తాగ్రమున ప్రేలు దస్తరంబు
- తే. మించుబాహువుమీఁదఁ గాశ్మీరశాలుఁ, జెవుల ముత్యాలపోగులు చెలువుదనర
కలఁతి నీర్కావిదోపతి యమగ నటకుఁ, బారుపత్యంబు సేయు వ్యాపారి వచ్చె.
- తే. వచ్చుచుండెడి వ్యాపారి పెచ్చువగలు
మెచ్చి యచ్చెలి తమి హెచ్చి రచ్చసేయఁ
బగటువగమీఱఁ గోర్కులు బారుదీరఁ
బొగరుఁ జూపులతోఁ బడావగలఁ జూచె. 30
- ఉ. చూచినయంతలో మరుఁడు చొక్కఁపుఁ గప్రపుటాలపుంటలన్
లేఁజివురాకుఁ గ్రోవి నల లేమ పయోధరశత్రువాకమున్
వేచలియింప హృత్పుటము బీటలు వారఁగఁ దెప్పుతెప్పనన్
గోచునదాఁక నూఁది మది గోలుపడన్ వడి నార్చి ప్రేసినన్. 31
- క. ఊహలు కుత్తుకబంపై, మోహము తలమునుఁక లగుచు ముద్దియ మదిలో
బాహుబాహి కచాకచి, కూహక మతిపట్టి పెనఁగి కో యనుచు వడిన్. 32
- తే. అంత నయ్యింతి యింతంత యనఁగరాని
వంత మదిఁ గొంత చింతించి కంతునిశిత
కుంతహతి కోర్పులేక దినాంతవేళ
మంతనంబున వెడలి గేహంతరమున. 33

చ. ఉరిసినవల్లవెండుకలు నూడినదంతము లంబకంబులం

గురిపెడు బాష్పజాలములు గూను వడంకెడు మస్తకంబుఁ గం

ధరఁ దగు తోలు పాదములు దర్శనము ల్బడి చీరపోగునూ

లైరసెడు మంత్రసానిఁ గని మించెడువేడ్క నుతించి మ్రొక్కినన్.

34

ఆ. ఆలకించి లేచి యది యెవ్వ రని చీరి, యమ్మ నీవఁటే యటంచుఁ బొదవి

యేమిపనికి వచ్చి తీసందెవేళల, ననుచు నడుగఁ దొగట వనిత పలికె.

35

ఉ. ఆరయ నివృహాపురికి హాసము మీసము మీఁదఁ బిల్క వ్యా

పారి యొకండు నిండు రతి భర్తను బోలెనవాఁడు పచ్చెనే

నారసికాగ్రణిం గదియు నాస పహించితినమ్మ వానితోఁ

గోరినపొందు నాకు నొనఁ గూర్చిన నీ కొనరింతు సంపదల్.

36

నీ. నవరైన రతనాల బవిరెకమ్మల నిత్తు నవి నీకు మనసురా పంటిపేని

యాణిముత్యముల హారమ్ము లొసఁగుదు వానిపై నీ కిచ్చ పూనదేని

గరుడపచ్చలకీలు కడియంబు లర్పింతు నందుకు నీయాస చెందదేని

తళుకుఁగెంపులసందిదండలు చెల్లింతు వానిపై నీబుద్ధి యానదేని

తే. నూసకము తీగ మెడనూలు సొబగునాను

గుండ్లపేరును గైకాన్క కోరినేతు

నమ్మ నావిన్నపంబు నీ వాలకించి

వాని ననుఁగూర్చు నీనేర్పు పూని మెరసి.

37

మ. అనుచున్ వేడిన మంత్రసాని విని నెయ్యం బొరఁగాఁ బల్కె నో

ననబోడి నినుఁ జూడ మన్నఘనకై నన్ మోహము ల్బుట్టఁగా

మనుజుం డీతఁడు భీష్ముఁడో సనకుఁడో మానీండ్రుఁడో వ్యాసనం

దనుఁడో యెంతటివాఁడు వీఁడనఁగ బం దాకోరుఁగాఁ జేసెదన్.

38

క. సొనమందు రసముఁ బసరును, ఘనమణిమంత్రైషధములుఁ గైకర్ణికకా

పును మొగసిరి క్రియ బంటిబ,దనిక గుళికమూల్కె బూతిఁ దవలిచి తెత్తున్.

39

ప. ఆని చెప్పి వీడ్కొల్పిన.

40

క. తనయింటికి హేమంతిని, చనె నానిశిఁ గడపి మంత్రసాని రహస్యం

బునఁ బారువత్తెగాఁ డుండిన చక్కికిఁ బోయి మ్రొక్కి నిపుణత మెరియన్.

41

నీ. దాక్షిణ్య మనురక్తి దయయు విశ్వాసంబు బాంధవ్యము హితంబు భయము భక్తి

యంతఃకరణము సఖ్యంబుఁ బోగామియు నేస్తంబుఁ జెలిమియు నెనరుఁ బ్రేమఁ

జల్లఁదనంబు వాత్సల్యంబుఁ గలుపుఁగోల్తనముఁ శ్రీతియు మంచితనము మైత్రి

ప్రాణపదంబుఁ దాత్పర్యంబు గారాబ మనుగుణ్య మనుబంధ మనుసరింపు

తే. మచ్చికయు జుట్టరిక మైక్య మిచ్చకంబు
 స్నేహ మనురాగ మాసక్తి మోహనియతి
 సలిపి కడుఁ దక్కి ననిపించి సొలయఁ జేసి
 వెగడుపడ కప్పు డాత్మప్రవీణమహిమ.

42

చ. స్తుతులు ప్రసంగము ల్కళలు సుద్దులు వార్తలు రాచకార్యముల్
 చతురతరేతిహాసములు శాస్త్రములం దగుజాతిగాధలున్
 సతకడము ల్పురాణములు సామెతలు బహిహాసకంబు లిం
 గితములు జారజారిణుల కేళిచరిత్రముల న్వచించుచున్.

43

ఉ. దేవపరాకు హాసుకళ దేతెడు నీదగురూపవైభవం
 బేవిధినో కనుంగొనె ర తీచ్ఛనుఁ బాల్పడి చిక్కి సొక్కి నీ
 సేవయ చేయఁ గోరి నిను నీస్తుమె రమ్మని చెప్పి పంపె నో
 భావజరూప యాతొగట భామిని కామవికారచిత్తయై.

44

తే. హత్తుకొనవచ్చు నీవంటి యందగాని
 కట్టిముద్దులగుమ్మను గుట్టుతోడ
 ననిన మన సిచ్చి మదిలోన హర్ష మెచ్చి
 మంత్రసానికి విడె మిచ్చి మమతతోడ.

45

క. ఆపనులకె యేఁకారెడు, తాపము గలవాఁడు గనుకఁ దగ నాతఁడు ని
 జ్జీవముఁ గనిన దరిదుని, యేపున ముద మంది దాని కిట్లని పలికెన్.

46

ఉ. అచ్చటి కేను వచ్చునమయం బగువేళ యెఱుంగఁ చెల్వినన్
 ముచ్చట దీర్చు నంచు మది ముద్దయతో వివరించి పంపఁగా
 నచ్చెలి తంతువాయకులటాంగన చెంగట నీప్రసంగముల్
 చెచ్చెరఁ జేయ నత్తఱిని చెట్టిదుకూలము లమ్మవేడుకన్.

47

సీ. కలసమీపపుటూళ్ళ కాపుగుబ్బెతలనివ్వుళికి నాకర్షింప మంత్రవిద్య
 బచ్చుఁ బ్రాయపువృషభవ్యూహములనెల్ల వజ్రలంగ గుమిగూర్ప వల్లెత్రాడు
 చిల్లరసరకుల నెట్లబేరాల కింపుగ లాభ మొందింపఁ బూటకాపు
 పెనుకోలుకాండ్రకు జనసమూహంబుల గణితిచూపెడు నాయకప్రభుండు

తే. ముద్రగరిటియ భుజముపై మొనయఁ బెట్టి
 ఘంట ఖం గని మ్రోయ నంగళ్ళఁ బడిని
 మరిగి తిరుగు సళాదికి మణియకాండ్ర
 కవనిబడికాపు సాలింత నలరు సంత.

48

క. అంతట నాసంతకుఁ దన, కాంతుఁడు వస్త్రము లమ్మఁ గా నేగిన హే

- మంతిని వ్యాపారివిటో, పాంతమునకు మంత్రసాని ననిపిన నదియున్. 49
- తే. పోయి సమయంబుఁ దెల్ప న బొజ్జఁగువేడ్క
 వింత నెఱఘాత గందంబు విరులు సరులు
 కప్రఁపువిడెంబు జిగిచెల్వ గలుగు సొగసు
 దనర హేమంతి యిలు సేరెఁ దత్త ణమున. 50
- ఉ. చేరినఁ దంతువాయసతి సిస్తుగ నిస్తులరత్నవస్తువి
 స్తారసువర్ణవర్ణముల సంపద లిం పొనరించు కేళికా
 గారములొన దివ్య మగు కమ్మనితావుల హంసతూలికం
 జేరిచి మేర మీఱుతమిఁ జీరగ మారునిపోరి కయ్యెడన్. 51

* * * *

* * * *

* * * *

- ఉ. ఆసమయంబునం జెమట లాస్యముఁ గప్పఁగ నిండుబల్మిక
 ల్లాసిలఁ జేయఁగాఁ గబళకాంక్షకు జీవము వేగురింప ని

శ్వాసము బారుదీర నిజవల్లభుఁ డౌ శుభభక్తుఁ డట్ల సం
వాసముఁ జేరవచ్చి తల వాకిలిఁ దీయని పితౄ వల్లభన్.

55

తే. అప్పు డేరీతి నుపనాథు నవల కనుప, నుందరీ యేయుపాయంబుఁ జూడవలయు
జాణనౌదువు జారవాంధలకు నైతె, తెలుపుమనిపల్కెఁ గలహంస దేవవిభుఁడు.

క. అని యడిగిన హేమావతి, విని దీర్ఘోచ్ఛ్వాస మొనర విడిచి నింజాంఘ్రిం
గనుదృష్టి నిలిపి మెల్లన, మునివ్రేల స్నేల గీచి మునుకొని పలికెన్.

57

క. తెలియ దెటుపనుపవలెనో, పలుమఱునే బ్రహ్మలోకపర్యంతంబుం
గలయ వివరించి చూచితి, నలవడ దది నీవె తెలుపు హంసబిడజా.

58

క. అని యడిగిన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసం బనియెన్
వినుము నిజాధిపు డటువలెఁ, దనుఁ బిలిచిన యువతి లేచి తరలక ప్రీతిన్.

59

క. పిలిచిన గుండె లొటుక్కనఁ, గలఁగుచు వ్యాపారి వెడలఁ గానెటు లనుచున్
దలఁచినచో వెఱవకు మని, నిలిచినదార్ధ్యమున మానినీమణి వేడ్కన్.

60

ఉ. అత్తటి బిత్తలై ఘనముదాత్తసుచిత్తపు మత్తుపొత్తుతో
బిత్తరి తత్తరింపకయ పేర్కొని వాకిలి దీసి వేగమే
చిత్తజువంటినాయకునిచెంతను నిల్చి తదీయనేత్రముల్
మెత్తనిచేత మూసి దయ మించఁగఁ దోడ్కొనివచ్చెఁ జెచ్చెన్.

61

ఉ. ఆవగఁ జూచి యవ్విటమహామకరాంకుఁడు చిత్తవీధిలో
నౌవగమాన మానిని నయం బొదవం గనునైగచేసినం
దా పగు చోటి కేగెఁ దదనంతర మక్షులివేల మూసితే
పోవఁగరా దటంచుఁ బతి ముద్దయ నిట్లడిగెం బ్రియంబునన్.

62

తే. అటుల నడిగినప్రియభర్త యంబకముల, మూఁత చాలించి యామించుముద్దుగుమ్మ
సిగ్గు కడ్డంబుగాఁ బలిచేల మలమి, కొనుచుఁ బలికెను జిన్నెలు కొసరు చూప.

63

చ. జలకము లాడఁ గోరి బురుసాపని చీర సడల్చి సందులో
పలికిఁ జనంగ నీదు నునుఁబల్కు వినం బడఁ దల్పుఁ దీయఁగా
వెలువడి పచ్చితిన్ పలపు వెల్లువ దొట్టఁగ నంచు నాయకుం
గులుకుమితూరి గబ్బిచనుగుబ్బల గొంగిటఁ జేర్చి పక్కినన్.

64

తే. భామ తనమీఁద నెవరైన బాగుఁ జూచి
చిత్తము గరంగి శుభభక్త శ్రేణురుండు
గుణవతి పటంచుఁ బ్రియరాలిఁ గుస్తరించి
నిండు మోదమున సుఖాన నుండె నపుడు.

65

క. ఇంతయుపాయముఁ గడిగిన, నింతి చనవచ్చు జారు నెనయఁగ లేదా

- కాంతుఁ డెఱింగిన నృపమణి, చెంతకు నేమొగముతోడఁ జేరదొ చెపుమా. 66
- లే. అనుచు రాయంచ నుడివిన విని శిరంబుఁ
 ద్రిప్పి హేమావతి ప్రమోద మొప్పు బలికె
 నానె మజ్జారె యదిగాక యాఁడువారి
 తల్లి యనుచును తిరునవ్వు దలకొనంగ. 67
- క. తెలవారె నపుడు దీపపుఁ, గళికలతో వెల్లఁ బాఱఁగాఁ దనమోమున్
 భళిర కథాలాపం బని, జలజేతుణ చనియె కేళినదనంబునకున్. 68
- చ. చని జలజాపుఁ డస్తరిగిచాటున కేగినయంత మజ్జనం
 బొనరిచి వ్రాతపుంబనుల నొప్పు దుకూలము గట్టి రత్నకాం
 చనమయభూషణంబులును సారపుమేల్లిలకం బమర్చి ఘ
 మ్మనువిరు లూని యచ్చెలి నృపాగ్రణి చెంగటి కేగుచున్నెడన్. 69
- మ. కని చక్రాంగబిడౌజుఁ డిట్లనియె శృంగారంబు లెస్సాయె మే
 ల్దనరారెన్ భళి హొంతకారివిగదే తన్వంగి రాజాంతికం
 బునకుం బోయెద వేమొ యొక్కకథ యొప్పు దచ్చమత్కారము
 ల్విని పోనిల్విన నంటిపండ్లనె ననున్ ప్రేయించు మంత న్నెసన్. 70
- క. అన విని హేమావతిమో,మున నవ్వు జనింపఁ గతలమునిపుట్టి సుమీ
 కన నీదుకడుపు బ్రహ్మకు, వినఁ దరమా యనుచుఁ బరికి వినుపింపు మనన్. 71
- క. కప్పురపుఁదునుక లలవడ, విప్పుగ విరితేనె వాన విడివడి కురియం
 జొ ప్పడర హంస సురపతి, చెప్పెను హేమావతీకు శేశయముఖకిన్. 72

ఆయిదవరాత్రికథ.

- క. ఆలింపు మహాభ్రంకష, కేళీ ప్రాసాదనీలఘ్నణిగాఢతమః
 పాళీ సతతవిహరిసు,రాళీ పురజాలకులటమై సర మనఁగన్. 73
- లే. పుర మొకటి యుల్లసిల్లు సంస్కృతిపూర్ణి
 మానిశాకరధిక్కారిమంజులాస్య
 యందు నొకగొల్ల సంపల్లతాంగి పిల్ల
 విజయుఁ డనుపేర సిరులచే వెలయుచుండు. 74
- సీ. కంబళితలదుడ్డు కవ్వము మజ్జిగ బాన గొడ్డలి నుచ్చు పాతలగుది
 కావడి యుట్లు చిక్కము సంది కడియంబు నూకలతోఁచ పొగాకుత్తి
 బొప్పి మజ్జిగముంత బొటమంచిపిల్లలగూడు దామెనత్రాడు కోతకత్తి
 తొర్లుగట్టెయు జలదుబ్బుచిల్కుడుగుంజ బూజబిందెలు వెన్నపూసచట్టి

- చ. తిరుమలకంచిపుష్పగిరితీర్థములుం జని కొంగుముళ్లతో
వరములు దవంతు ల్వాడయ వారిగఁ గాన్కలు వైచియంతటన్
బరికలు దృష్టిదీపములుఁ బన్నినగడ్డలు పెట్టి యేమిటన్
గర మగు పుత్రవాంఛకడఁ గానఁగలేక విచారఖిన్నులై. 85
- చ. ఉన్న సమయంబున. 86
- ఉ. కొమ్ములు వీరణాలు జీగిగుల్కెడువ్రాతల కృష్ణలీలలం
గ్రమ్ముగుడ్డార్లు వీరుఁ డగు కాటమరాజుకథాసులాపముల్
బమ్మినపుస్తకాలు ముఖపట్టికకట్టురుమాలలున్నెఱా
సొమ్ములు నామము త్వలయు సుద్దుల గొల్లలువచ్చి రెంతయున్. 87
- ప. ఇట్లు వచ్చి. 88
- సీ. ఘెళఘెళవీరణాల్ భిభిపెళివాయించి పోటుబో కొమ్ములు నాట నూది
దొనకొండగంగను దొలుత సన్నుతిచేసి కృష్ణున కతిభక్తిఁ గేలుమోడ్చి
యాదికాలపుగౌండ్ర నందఱఁ గొనియాడి తాతతండ్రులపేళ్లు దలఁచి పొగడి
బిరుదుల నరుదుగాఁ జేర్కొని మొఱియించి దీవించి వీరుల త్రోవలెన్ని
- తే. కులము పెద్దలకథ లామికొనఁగఁ జెప్పి, సివము పుట్టించి పుత్రులఁ జెందఁగలరు
వీరులను గొల్పుఁ డని తెల్పి వీడుకొల్పఁ, జనిరి సుద్దులగొల్లలు సంతసిల్లి. 89
- ప. ఇట్లు వారలు నెప్పిపోయిన నత్యంతభక్తిప్రియపూర్వకంబుగా నంతట. 90
- మ. కొలిచెం గాటమరాజులన్ నతులు చేకూర్చెన్ మహావీర్లకుం
బొలమున్ రాజుల నెంతభక్తిపరతం బూజించె నాగంగకున్
వెలయన్ వేటలు బోనమున్ సిమలు గావించెన్ సుతోత్పత్తికై
చెలి యాలాగున సల్ప దైవముకృపన్ సిద్ధించెఁ దద్వాంఛయున్. 91
- ప. అంత. 92
- ఉ. మోము వహించెఁ బెట్టి జీగి మోవిరుచు ల్దగ సందడించె మృ
త్స్నమతి మించెఁ జన్తోనలు శ్యామలకాంతి వహించె యానముల్
వేమఱు మందగించెఁ గడువృద్ధి భజించెను గౌను చిట్టముల్
రామకు సంభవించె నభిరామతరంబుగఁ జీర చిక్కినన్. 93
- తే. అంత నొకనాఁడు శుభముహూర్తాంతరమున
మంజులాంగన రంగైన మంచిమణుల
నొఱపుగాఁ దీర్చి కట్టినయొక్కదివ్య
మందిరములోనఁ జిన్నికుమారిఁ గనియె. 94

- చ. వడఁకెడుకొను రంగుతలవాసెనగట్టినకొంగు పుక్కిటన్
విడియపుఁజొంగుమైలఁ గొని వ్రేలెడుచేలచెఱంగు పాలచే
పుడు చనుదోయిపొంగు వసపూసలవంతబెడంగు నూనె కొ
ముడిరుచి చుక్కబొట్టమర ముద్దయ యొప్పెను బిడ్డకాన్పునన్. 95
- వ. అంత. 96
- క. అదిప్రతిపచ్చశిరేఖా, భృదయమువలె దినదినముఁ బొదలెడుకళలం
బొదువంబడి లేఁబ్రాయపు, మద మెక్కఁగ ముద్దుగులికె మనమలరారన్. 97
- క. చన్నులపస యటుమోదటఁ, గన్నులపస ముద్దుగులుకఁ గలముఖమున మే
ల్కొన్నెలమిన జిగిబిగివగ, చిన్నెలమస చూచి వలఁచుఁ జిత్తజుడయినన్. 98
- తే. తమకమున కొగ్గ దనెడునేరము ఘటించి
తరుణతను వెళ్లఁ గొట్టింపఁ దలఁచి మదనుఁ
డీర్చ్యగుండలు వెళ్ల నేయించె ననఁగ
బాల్యము చనంగఁ గుచము లేర్పడియె సతికి. 99
- తే. కొమరెపొక్కిలిబంగారుకుందె యందు, రతియు శృంగార మనుధాన్యరాశి నించి
దంచ నిడినట్టిరోకలి సంచుమీఱి, రోమరాజి దనర్చు నారూఢిగాఁగ. 100
- క. చెందిర మామెయిసిరి సిరి, మందిర మామోము గోము మదనారిలస
న్నందిర మాకుచయుగ మిం, దిందిర మావేణి యనఁగ నెలఁత రహించున్. 101
- సీ. రాణించు నెఱికురు లేవేణి కందకమున్న కనుబొమ ల్వక్రిమఁ గనకమున్న
జిగుబ్బలు మొగాన కెగయ నిక్కకమున్న నునుబల్కు నేర్పైకొనకమున్న
చూపులఁ జూలుకుగాఁ జూడ నేరకమున్న వీనుల మరుకథ ల్విసకమున్న
లలితయానము మదాలసతఁ బూనకమున్న కటసీను విస్తృతిఁ గనకమున్న
- తే. చిత్తజుడు తమ్మిపూఁదూఁపు చెఱకువింటఁ
గూర్చి గుఱిచేసి తనునేయ గొల్లవనిత
మమతఁ గని చోరసురతసామ్రాజ్యమునకు
దిట్టతనమునఁ బట్టంబు గట్టుకొనియె. 102
- వ. అవిధంబున ఘోషకన్యారత్నంబు కైశవయావనసమయంబున మన్తధప్రేరితయై
విజృంభించి వర్తించునప్పుడు. 103
- సీ. చిన్నిచన్నులు గోళ్ళఁ జీరఁ జెక్కులుగొట్టుఁ గాఁగిలింతు మటంచుఁగదియఁ దివురు
గిలిగింత లొకకొన్ని కలయంగ నెనయించి మోవి నొక్కుమటంచు మొనసి నిలుచు
నిచ్చకం బిగురొత్తఁ బచ్చిదేరఁగఁ బల్కు ముద్దిడరా యని యొద్ది కరుగు

బకదారి కవకివ లొకదారిమై జూపు తమిఁ గూడరా యంచు దరికి నేగు

తే. నువరతికి నెంచుఁ బరిహాసకోక్తులాడు

చేష్ట లెనయించుఁ బొలయల్కచేతఁ గుందు

వెతల నేఁకారు మది నిట్లు విటులఁ జూచి

చిత్తజోన్మత్తయై గొల్ల చిన్నెలాడి.

104

చ. జిగినెరవన్నెకాఁ డెదుటఁ జీరినవేళల ముద్దుగుల్క మె

ల్లఁగ నడవం దొడంగు ఘనలౌల్యము చూపులఁ జూచి మోహపుం

బిగువునఁ బల్కరింపఁ జను బెక్కుచుఁ బయ్యెదకొంగు దీటుఁ డె

క్కుగఁ జిటునవ్వు నవ్వు నొడఁ గూడిన సిగ్గున నేగు నవ్వలన్.

105

తే. ఇట్లు చరియించు నయ్యింతి యెమ్మె లెఱిఁగి

పొరుగుననె యుండెడు నియోగిపుత్రుఁ డొకఁడు

జారశేఖరుఁ డనుబ్రహ్మచారి మీఱి

యొంటిపాటైనఁ దెరువులా నొడిసిపట్టి.

106

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

లే. ఇటుల నజ్జారశేఖరుఁ డేలఁబట్టి
యింటిలో నున్న వస్తువు లెదురువెట్టి
వలపులకుఁ జిక్కి కేరడములకుఁ జొక్కి
సంగమసుఖంబు కొన్నాట్లు జరిపెఁ గన్నె. 112

ఉ. అంతటఁ బెండ్లిచేసెద మటంచును దత్సతిదల్లితండ్రు ల
త్యంతమహోత్సవంబునఁ గులావళితోఁ దగురూపరేఖలం
గంతునిఁ బోలునట్టి మృదుకాయము గల్గినవాని నొక్కశ్రీ
మంతుని జూచి తెచ్చియుఁ గుమార్తెవివాహముఁ జేసి రెంతయున్. 113

తే. వేగఁ దలఁబ్రాలుఁగాఁ జేసి నాగవల్లి
యైనపిమ్మట నత్తింటి కనుపఁ దలఁచి
పయన మొనరించి నెమ్మదిఁ బ్రమద మలర
ననుఁగుఁగూతును నల్లుని ననిపిరపుడు. 114

ఉ. దువ్వెనతీరుగాఁ బసపుతో నలరించినబొట్టు నున్నఁగా
దువ్విన కొప్పువన్నెగల దుప్పట మొప్పు విడెంబు పుక్కిటన్
మవ్వపుఁ బోఁగునూల్ రవలమట్టెలు చేతులఁ బూలగాజులున్
నివ్వటిలంగ గోపహరిణీతరశేషణ పోవ ముందటన్. 115

సీ. సద్విజరాజసంశ్రయనుహాస్పదలీల శాఖలు కకుబంతచయముఁ భ్రాంక
సాంద్ర వర్జక్రమస్థాయిత్వమున మించు జట లనంతావాప్తి పటిమ మెఱయ
విష్ణుపదార్పితవిహితవృత్తిఁ దనర్చు నగ్రము ల్సప్తాశ్వ ననుకరింప
నహిలోకరాడ్భూషణాధారమై యొప్పు మూలంబు కుండలిముఖ్యు దొరయఁ

తే. దనమహాగమవిఖ్యాతి ధరణిలోన, నఖిలజనులకు నద్భుతం బావహిల్లఁ
దేటపడఁగాను జూపెడుతెఱఁగు దోఁప, మలసి చూపట్టెఁ బథి నొక్కమఱ్ఱిచెట్టు.

క. ఆవటభూజము చెంగటి, త్రోవను ముందట విభుండుఁ దొయ్యలి వెనుకం
బోవంగ జారశేఖరుఁ, డావెలదికి నెదురుపడియె నంతన్ వేడ్కన్. 117

చ. తమకముఁ బట్టఁ జాలక పథంబున ముందరఁ బోవుభర్తవి
క్రమము దలంపఁ బోక యధికం బగుమోహము నిల్పలేక వే
గమె యెదురించి వచ్చి నుపకాంతుని వల్లవకాంత తెప్పనం
గమకముఁ జేసి గుబ్బకవకాఁగిట దార్చి సుఖించె వేడుకన్. 118

- తే. బ్రామికలు దీర నన్యోన్యభాష లూరఁ, గలయికలు జాఱఁ దాపాగ్నికణము లాఱ
సౌఖ్యములు మీఱఁజేష్టలుసరణి దేఱఁ, జెలఁగె నన్యద్దఱకు దృఢాశ్లేషణములు.
- క. అయెడ నిజవతి సతి రా, దాయె నని తలంచి మర్ది తనుఁ జూచినచో
నాయెంతి పతికి హితముగ, నేయనువున బొంకవలయు నెఱుంగింపఁగదే. 120
- క. ఆమాడ్కి హంస మడిగిన, హేమావతి యనియె నెవ్వ రిడు నిక్షేపం
బేమఱి వారే కనవలె, నేమనుచుం దప్పఁ దాలెచ్చ నెఱుంగింపుమనన్. 121
- ఉ. హంసహిమాంశుఁ డిట్లనియె నన్యలివేణిని భర్త చూడ జా
రాంసమునందు వ్రేలు కులటాంగన దేహము కంప మొంద సా
యంసమయాదిఁ గేకివలె నారట మందుచు వీఁపుదట్టు మో
పుంసవరా యటంచు విటపుంగవు కర్ణము నాటఁ జెప్పినన్. 122
- తే. జారశేఖరుఁ డాగొల్లసకియ నపుడు, వీఁపుదట్టుచు వెఱవకు వేయటంచు
పలుకరించెడునంతలోఁ బలుపువాఱి, దానిప్రియనాయకుఁడు భీతి దాయ వచ్చె.
- క. వచ్చి యిది యేమిచెలి యని, విచ్చలవిడి వీఁపుజఱిచి వెఱవకు మని లోఁ
జొచ్చిన భయమున నదరిన, గచ్చుగ నిట్లనియె గోపకన్యక పతికిన్. 124
- ఉ. ముందర నీవుపోవ భయమున్ వెదచల్లెడు నీవటద్రుసం
క్రందనుఁ జూచి గుండెలు వకావకలై వెతఁ బొంది యీదయా
తుందిలుపొందునం బ్రతుకుత్రోవకువచ్చితి లేకయున్న నా
కుం దరిలేక యొంటి నిటఁ గుందుడుఁ గాదె యనుంగువల్లభా. 125
- క. అని చెప్పి నిజేశ్వరుచే, తను దనమోహంపువిటునిఁ దద్దయుఁ బొగడిం
చి నలినలోచన వేడుక, దనరారఁగఁ జనియెఁ బతియుఁ దానును సరణిన్. 126
- క. అట్టియుపాయము నీకుం, దట్టిన నృపుపొందుమాట దలఁపుములేదా
గట్టిగ నీమగఁ డెఱిగిన, యట్టయినను సిగ్గుపాటు లొగదె చెలియా. 127
- ఉ. నావిని హంసపల్కు వదనంబున హాసము దోఁపఁ బల్కె హే
మావతి యద్దిరా మగలమార్పునెలంతదిగాక యింకక
ద్దా వివరించి చూడ వసుధాస్థలిలోనను నంతలోపలన్
వేవినఁ గేళికాగృహము వేగ చనెన్ నృపమోహమగ్నయై. 128
- వ. మఱియు నన్యహర్తుభంబప్రకాశమానకావ్యలక్షణంబయ్యును ప్రకాశమానకావ్య
లక్షణంబై యనిద్రాశువనాంతరాశపుండరీకసముదయంబయ్యును నిద్రావనాంతరా
శపుండరీకసముదయంబై యప్రస్ఫుటీకృతకువలయంబయ్యును ప్రస్ఫుటీకృతకువల
యంబై యవిభాసమానద్విజరాజంబయ్యును భాసమానద్విజరాజంబై యవిభాసితతా
రాళిగణంబయ్యును విభాసితతారాళిగణంబై యొప్పె నప్పుడు. 129

- క. ఒకనిమిషం బొకమాసం, బొకఘటికయ యొక్కయయన మొకజా మొకయే
దొకదిన మొకకల్పముగా, సకి గడపెం బవలు విరహసంతాపమునన్. 130
- క. రవి యనెడు కాలచక్రము, దివసాంతప్రళయవేళ దీపాగ్నులచే
దివిఁ గాల్చి యడఁగ నమ్మషి, నివహం బన ఘోరతమము నిండెం బెలుచన్. 131
- వ. అప్పుడు. 132
- చ. చందురుకావిపావడపన త్వేలిఁ జిమ్మగఁ జల్వఁగట్టి కా
లంబెలు సందిదండలును హారములు న్నణికుండలములుం
బొందుగఁ దాల్చి వాసితెడు పూలసరు ల్కచసీమఁ జుట్టి పా
ల్పొందఁ గళాస గందవాడిఁ బూసి మృగేక్షణ వచ్చి నిల్చినన్. 133
- క. చూచి కలహంస మిట్లను, వాచావైచిత్రి మెఱయ వనితా చోద్యం
బై చెలువొందిన యొకకథ, యాచించి నృపాలుకేళి కరుగు మటన్నన్. 134
- క. ఆమధురతరసుధారస, సీమాసామోక్తిధార చెవులకు నెంతో
యామోదము చేసిన విని, హేమావతి యడుగ హంస మిట్లని పలికెన్. 135

ఆఱవరాత్రికథ.

- శా. జంబూద్వీపధరారవిందముఖి కంచద్భూషణప్రాయ మై
సాంబప్రస్థ మనంగ నొక్కటి మహాస్థానీయ మొప్పారు ర
మ్యంబై యప్పురిలోన నుండు హరిశర్తాఖ్యుండు విప్రాన్వవా
యంబుకొ శోభిలఁ జేయుకర్తృకుండు కళ్యాణాంగి యాలింపుమా. 136
- సీ. బలుకంచు గుబ్బబోల్తలు పులుతీనెల వాకిలి నడవ చావడియు మగులు
నఖిలవస్తువుల ధాన్యముల కణంజలు దేవతార్చనమిదె తానిపడక
యిలునంటకొట్టంబు పలుగాఁడి పసిదొడ్డి పసపాకుపందిరి బావి తోఁట
మడిసంచిదోవతి మడతప్రేల్లండెంబు ధమనికుండంబు బృందావనంబు
తే. నక్షతలచిప్ప సాన చిత్రాసనమును
గిండి చిటిచాప పల్లెంబు గిన్నె పెట్టె
కుశసమిత్పత్రములు పెట్టు గొప్పయటుక
యమరఁ గా పుర ముండు నయ్యగజుండు. 137
- చ. అతనికి హేమచిత్ర యను నంగన ద్రుంగినవెన్కఁ జారుభా
స్వతి యను ముద్దుగుమ్మను వివాహ మొనర్చిన నింతి యట్టె య
య్యతనునిచేతిక తిచివు కంతయుఁ బోయినఁ జేపఁ జీక్కుస
మ్మతి నెలజవ్వనంబు పొడమకొ జిగిదేఱెడు దేహసంపదన్. 138

- క. ఆపటుకుచములచందం, బాపెద్దపిఱుందుమంద మామో మందం
బాపొంకం బాబొంకం, బాపంకజముఖకె కాక యన్యకుఁ గలదే. 139
- ఉ. ఆమధురోష్ఠి గుబ్బకవ నబ్బినసిబ్బెఘ్నదఘ్న లంద మా
యామృదులోరుకన్నఁగవ నన్నవ వెన్నెలలొల్కుచందమా
యామితమధ్యసోముకళ లానిన మోము మెఱుంగులందమా
యేమని చెప్పవచ్చు నలినేక్షణ యాచెలిరూపసంపదల్. 140
- తే. వక్రయానంబుతో నాగచక్రకుచలు
నిలువుఁ గన్నులతో దేవనీలకచలు
నాలిమృదుగతిచపలేక్షణములకలికి
క్రిందుమీఁదయ్యెఁ గాదె పూర్ణేందువదన. 141
- నీ. నెఱిగొప్ప మేఘసందేశంబు కనుదోయి యందమా కువలయానంద మరయఁ
బొంకపుమోము ప్రబోధచంద్రోదయం బధరంబు మణిసార మార చూడఁ
జెలువంపుఁ జిఱునప్పు సిద్ధాంతకౌముది స్తనయుగంబు రసమంజరి నుతింపఁ
గరరుహంబులకాంతి కావ్యప్రకాశిక ఘననితంబము రసాయనము తలఁపఁ
- తే. దను వలంకార మతనుశాస్త్రములు చూపు
లహహ మధ్యంబు నాటకం బవనిలోన
విద్యలకు నెల్ల మూల మీవెలఁదిఁ గనిన
విద్యలు పరింపఁగా నేల వేఱు బుధులు. 142
- ప. అది మఱియును. 143
- చ. బుగడలు నానుతీఁగెమెఱుపు ల్లనుకమ్మలు గుండ్రపేరు బ
ల్పగడపుఁ జేకటుల్ రవలపల్లెరుపువ్వులు కుప్పె సౌరమున్
జిగికడియంబులాణిమణిచెక్కినముక్కర గిల్కుమెట్టెలున్
సొగసు దలిర్ప నచ్చెలియసొమ్ముల నెమ్మెల నొప్పు నెంతయున్. 144
- నీ. కప్పుఁగొప్పుఁ బడాబగలఁ జూడనిఘనుండు వదనంబునకు వింతపడనిజనుఁడుఁ
గన్నుల కాశ్చర్యగరిమఁ జెందనివాఁడు సరసభాషలకు మెచ్చనినరుండు
గబ్బిగుబ్బలతీరు గాంక్షింపనివిటుండుఁ గౌను నుతింపనికాముకుండుఁ
గటికి శిరఃకంపపటిమఁ బూననిమర్త్యుఁ డంఘ్రులు బాపురే యననివిటుండు
- తే. నాస్తి యన్యతంబు దబ్బర నహి హుళిక్కి
కల్ల మఱియిల్ల లేదు భూగతులలోనఁ
గ్రమ్మి జిగిఁ జిమ్మ నమ్మునుగుమ్మ హూయలు
చెలువ మెటువంటిదోకాని చిగురుభోఁడి. 145

సీ. పాపట యిడి నూనెపంకెనతో నున్నఁగా దువ్వి నెలులు కీల్గంటు వైచు
నెఱి యొయారముతోడ నీటికాఁగులనీడఁ జూచి కుంకుమబొట్టు సొంపుదీర్చు
గంధంబుపూసినగతి గబ్బిజిగుబ్బకవమీఁద గుత్తంపురవికె దొడుఁగు
నుమైత్తపూరీతిఁ గ్రమ్ముకుచ్చెల నేలఁ జీరాడఁగాఁ జల్వ చీరగట్టు

తే. నీటుబెళుకున దిగజార పైఁటచెఱఁగు

జగ్గుతో దోపుఁగాటుక నిగ్గుకనుల

మిక్కుటపుఁ జూపు మెఱుఁగు తళుక్కు మనఁగ

వెడలు నొకవేళ గృహము నవ్విప్ర వనిత.

146

* * * * *

* * * * *

క. ఈలీలఁ గొంతకాలము, బాలామణి సంచరించు ప్రాయమునాఁడే

కాలూఁదియున్న యిందిర, తాలిమిచెడి నిలువ కచటు తలఁగినయంతన్.

149

సీ. కులమహీరుహమహాక్రూరకుతూరింబు కోపాన్నివృద్ధి కృష్ణోరనాడి

సంసారసుఖశైలశరకోటిపతనంబు దేహవ్యధాలతాదోహదంబు

శశిముఖీదృక్పాతసంరోధిజంబీరఫలరసం బతిధైర్యభర్త కషము

ప్రతిభాంబుహృద్గీష్ఠ పవనంబు నిజవధూరచితనిందాసారనిచయఘనము

తే. సంతతాహారి సంపాదిసంభ్రమప్రయత్నవిఘ్నదమతనుక్షుధార్తిదాయి

యమితలఘుతాశ్రయస్థానమై కడంగు, భూరిదారిద్ర్యదోషంబు పొదలె నపుడు.

క. అట్టిమహాదారిద్ర్యము, దొట్టిన హరిశర్తృధృతియుఁ దూలక తృష్ణం

గొట్టుపడకుండఁగాఁ దన, పట్టపుటిల్లాలిఁ గప్పపడి పోషించెన్.

151

సీ. పంచాంగములు నెప్పి బాజారులోపల రంజిల్ల యాయవారంబు లెత్తి

తలమీఁద మంత్రాక్షతము లుంచి కలకాఁపుటిండ్ల నుపాదాన మెత్తి తెచ్చి

గ్రహణసంక్రమణాదికాలంబులను రాచనగ రాశ్రయించి దానములుపట్టి

తిలలు దర్భలు పూని తీర్థసన్నిధిమంత్రములు నెప్పి నీరుకాసులు గడించి

తే. జన్నిదము లమ్మి గ్రహశాంతి జపముఁజేసి

శపములను మోచి దుర్దానసమితికొగ్గి

వచ్చునాదాయములు గ్రాసవాసములకుఁ
గాఁగ దినములు గడపె నక్కాలమునను.

152

కా. అంభోజప్రియలిక్ష్మదీధిచయవ్యాఘాతనిర్భగ్నభూ
గంభీరోరుజహోద్గతాధరజగత్కద్రూజరాడ్యోగస
చ్చుంభద్రత్నఘృణీభ్రమప్రదకనత్సూర్యోపలజ్వాలికా
జృంభతావక మొక్కవేసవి జనించెం గాలనూటాభమై.

153

చ. శరచరసాధ్వసప్రదము సర్వబకౌఘమదప్రదాయకం
బురుజలహ్రైస్యకారము సముజ్జ్వలసాంద్రమరీచికాసము
త్కరవనరూపకారకము గాఢపయోధివియోగకార్యభీ
శరతటిసితనుప్రదము కాసరభీష్మము గ్రీష్మమెచ్చినన్.

154

చ. పవలను పర్తకాగ్రణి నభశ్చల సాగరమధ్యమంబులో
రవి యనునోడమీఁద నపరక్షితిభృత్సురి జేర రా మరు
జ్జవగతి సుశ్లఁ బెట్ట నది సాగక చిక్కినమాడ్కి సూర్యుఁ డ
య్యవసరమందు మందగతు లానిన దీర్ఘము లయ్యె ఘనముత్.

155

తే. మల్లికాకుంజపుంజాబ్ధిమధ్యమున ము
రీచికాస్వాతివృష్టి గురియ జనించి
పత్రపుటఱుక్తు లెండలఁ బగుల బయలు
వడినముత్తైము లన మొగ్గ లడరఁ దొడఁగె.

156

సీ. దేహంబు బలువెట్టదీసి సిన్దుగ నుండుఁ జలంపగాఁ బన్నీట జలక మాడి
ఘనసారయుక్తమై తనరారు పాటీరపంకంబు తనువున నింకఁ బూసి
విమలనాగరచూర్ణవిహితహా మాహిషదధ్యోదనము ప్రొద్దుతఱి భుజించి
బహుళలామజ్జక ప్రసవసారభమిశ్ర శీతలజలముల నేవఁ గలిగి

తే. కప్పురపుఁదిన్నె లమర బూఁజప్పరములఁ, జిగురుఁ బాన్పున వసియించి శీతవాత
జాతకరతాశవృంతము ల్గుతులు వీవఁ, బ్రొద్దు పుచ్చిరి కొందఱు భోగు లపుడు.

తే. అట్టివేసవివేళ ధనాధ్యుఁ డైన, యచ్చటినియోగి చలివెంద్ర లాదియందుఁ
బెట్టఁ గట్టడిఁ జేసినఁ బేద లగుటఁ, జారుభాస్వతి హరిశర్త చేరి రపుడు.

158

సీ. లవణకుంఠిజంభలరసానుయుక్తిమా సీరుమజ్జిగకుండ బారు లలర
లఘువృత్తైలానునలలితసారభమిశ్ర శీతలజలకుంభజాత మమర
జీరకకైదధ్యుచారుగంధములొల్కు పలుచనియంబళ్ల పంట్లు దనర
రవయుష్మ సీరుల్లి రసము నించినకొళ్లు గంజికాఁగులగుంపు కడసరహింప

తే. గంధర్వా మృత్యుమజ్జక ప్రశస్త, కాయమానముహూర్తుహూరాయమాన
మందపవమానఘనసారబృందవేది, కాలయవితానపానీయశాల యొప్పె. 159

వ. మఱియు నచ్చలిపందిరి గవాక్షాదినమాకలితవాయుజాతసంచారంబు గావున రఘు
రామమనోరంజకంబును బాంధజనసంతాపహరణంబు గావున సత్కృతసంగమం
బును గబంధప్రచురంబు గావున దండకావనంబును సితాభ్రసంచయకలితంబు
గావున శరత్కాలంబును నమృతసంపూర్ణకుంభంబు గావున సురేంద్రనివాసం
బును ఛాయాసమేతంబు గావునఁ దపననిలయంబును వివిధకుసుమసుగంధబంధు
రంబు గావున నారామంబును బురుడించు నప్పుడు. 160

క. అచ్చలిపందిరిలోపల, వచ్చుచుఁ బొయ్యేటిపరసవారికి జల మం
దిచ్చుచును జారుభాస్వతి, యచ్చట హరిశర్త్తయుండు నాసమయమునన్. 161

చ. ఉపమరి బుద్ధికాలి వినయోత్తముఁ డప్రతిమప్రభావళీ
తపనుఁ డవార్యధైర్యుఁడు నుదారచరిత్రుఁడు సర్వసత్కళా
నిపుణుఁడు రూపనిర్జితవనేరుహసాయకుఁ డొక్కవిప్రుఁ డా
తపపరితప్తుడై జలముఁ ద్రావఁ బ్రపాస్థలిఁ జేరి వేడినన్. 162

తే. చారుభాస్వతి శీతలజలము లపుడు
గిండితోఁ దెచ్చి యిచ్చి వీక్షించి వాని
చక్కఁదనమున కలరారి సరస కేగి
యలఘుసాహసమునఁ దమి నిలుపలేక. 163

క. ప్రక్క లెగఁబొడువ మన్నఘుఁ, డక్కోమలి పతికి వెఱవ కానందముతో
నక్కునఁ జేర్చుక పాంథునిఁ, జొక్కుచు నుండంగ మగఁడు చూచె లతాంగీ.

తే. ఎట్లు బొంకంగవలె నప్పు డిందువదన, నేర్పు గలిగినదానవు నృపతిమాళి
కేళికై తేను నీ కిది కేవలంబు, దొడ్డగాదు విచారించి తోనె చెపుమ. 165

క. అనిన కలహంసపలుకులు, విని హేమావతివిచారవిపులాబ్ధి మునిం
గినమది నా కిది తెలియదు, వినుపింపుము నీవె యనిన విధి హరి యనియెన్. 166

చ. అటువలె జారుభాస్వతి ధరామరుఁ గొంగిటఁ జేర్పఁ జూచి తాఁ
జటులతరోగ్రభాష హరిశర్త్త యదల్చినఁ దొట్టుపాటునం
దెటిలక యీతనిన్ వినుము పిన్నతనంబున దేశచారియై
పటుగతిఁ బోయె మాతులునిపట్టి సుమీ యని లేనిదీనతన్. 167

తే. కాంతునకుఁ దెచ్చి మఱిమఱి కొంగిలించి
చెమటకణములఁ దనపైఁట చెఱుగుచేతఁ

దుడిచి యాతనికే ల్వట్టి తోడితెచ్చి
మేల మాడుచుఁ బాసీయశాల కపుడు.

168

సీ. గొనబుతో నెన్నాళ్లకో నెల్లుగా నేటి కైన ని స్నెనయ నా కబ్బె ననుచు
నీకు నామీఁ దాన నిజముగాఁ జెప్పమా నామందుఁ బ్రేమ కద్దా యటంచుఁ
బదిదినా లుండక పారిపోయెద నన్నఁ బోనిచ్చునా వెట్టిదెన ననుచు
నీప్రాద్దు సుదివసం బేనోము ఫలమొ నా మనసులో నెంజిలి మానె ననుచుఁ

తే. జేరిక లొనర్చి తేనియ ల్చిలుకఁ బలికి

మోహ మూరించి తరిదీపు మోపుకొల్పి

యతనిమీఁదను బలికిని హితము వొడమ

మున్నె యొనరించి వానితో మురియఁ దొడఁగె.

169

* * * * *

క. అటువలెఁ గాలోచితసం, ఘటితో క్తిస్ఫూర్తి నీకుఁ గలిగిన భూభృ
న్నిటలాక్షుఁ గదియఁ జిటిపాటి, నటనలఁ బోవమ్మ కుందనపుజిగిబొమ్మా.

171

చ. అన విని మందహాసము ముఖాబ్జమునం జిగురొత్తఁ గర్ణవే
ష్టనమణికాంతి చెక్కులహుటాహుటినాట్యము సల్ప నొర యం
చును దలయూఁచి వేఁకు వగుచోఁ జెలికేఱిగృహంతరంబునం
దెనసి నృపార్పితేచ్ఛఁ బవలెల్లను ద్రోయుచు నుండె నంతటన్.

172

చ. సమయమహేంద్రజాలకుండు సారసమిత్రుఁ డనేటిపద్మరా
గము వెన మాయఁ జేసి కుతుకంబున హా యని నీలపంక్తులన్
భ్రమపడఁ జూచి ఝూ యనుచుఁ బల్కి సుపాణులఁ జేసి చూపెఁ జి
త్ర మనఁగఁ బ్రొద్దుగ్రుంకెఁ దిమిరం బెసఁగెన్ దివి నొప్పెఁ దారకల్.

173

క. ఆవేశను గృహకృత్యము, తావేగమె తీర్చి పేర్చుతమకంబున రా
ద్దేవేంద్రునిఁ జేరఁగ హే, మావతి నెమ్మదిఁ దలంచి మహితోత్సుకతన్.

174

ఉ. దిద్దిననాభినామము కదించినమేల్ డిచీఱ చీరమై
నిద్దపుఁబూఁత పుష్పములు నించి ముడించినకొప్పు రత్నము
లద్దయుఁ గల్గుసొమ్ములు గళమ్మునఁ జొక్కపుఁజుక్క యొప్పుఁగా
ముద్దయ వచ్చి హంసమణిముందర నిల్చె నృపాభిలాషయై.

175

క. నిలిచిన యాహేమావతి, పాలించిన కరుణామృతంపుభూరితరోక్తున్
పాలయఁగ దృష్టిఁ గనుంగొని, దలంచినవని కపుడు హంస ధరణిపుఁ దనియెన్.

ఏడవరాత్రికథ.

- క. ము న్నొక్కపట్టణంబున, సొన్నారి మిటారి నేర్పు శూరత్వము గై
కొన్నదియై నడచినకథ, చెన్నుగ విని పొమ్ము కడువిచిత్రము కొమ్మా. 177
- తే. అనినఁ జిటునవ్వు నవ్వి యయ్యంబుజాక్షి, యేమి చిత్రంబు గల్పించి తింతలోన
శీఘ్రముగఁ జెప్పి పయచేసి నెల వొసంగు, మరిగెదను రాజుపొందునకనిన నపుడు.
- క. కాదంబవంశవల్లభుఁ, డాదృతిని బరాకు లేక యక్కరొ వినవే
మోదముతో నని చెప్పెను, మేదురమాధుర్యసాధుమేధాభజితన్. 179
- క. విను మనఁగా ననఁగా నిల, ఘనమణివర మనెడుపురము గలదొకటి వినూ
తనకేతన పటజాతప, పన హతసురసురతఘర్తవనవారం బై. 180
- చ. కమటము కట్ల సంచి యొరగల్లును గత్తెర సుతై చీర్ణముల్
ధమనియు శ్రావణంబు మొలత్రాసును బట్టెడ నీరుకారు శా
ణము పటకారు మూస బలునాణె పరీక్షలమచ్చు లాదిగా
నమరఁగ భద్రకారకసమాహ్వాయుఁ డొండొకఁ డుండు నప్పగిన్. 181
- చ. కరఁగను బోతఁ బోయఁగను గ్రాచి కదించను గమ్మిదీయఁగా
నొరయఁగ వన్నియ ల్లిగుల నుండఁగఁ జూపఁగఁ బూదగట్టరే
కరయఁగ దీరఁ జెక్కఁబడి యచ్చునవ్రేయఁగ సుద్ధగించఁగా
సొరిది విచిత్రచిత్రముగ సొమ్ములు సేయ నతండు నేరిచెన్. 182
- క. కంతువసంతజయంతుల, సంతసమున గెలువఁజాలు సౌందర్యమునన్
సంతతసంపదగిమఁ గృ, తాంతబదాశ్రుని జయించు నతఁడు శుభాంగీ. 183
- ప. మఱియు నాభద్రకారకుదుకాణంబు నాడీప్రచురంబు గావున శరీరంబును శుక్రాం
గారప్రశస్తంబు గావున నక్షత్రమండలంబును గుంభతులాదిసహితంబు గావున
రాశికూటంబును గాంగేయశిక్షగలిగినది గావున శిఖండిభండనంబును మధూచ్ఛిష్ట
సంయోగంబు గావున యవననివాసంబును పప్రోన్నతంబు గావున మహాపురంబును
మూషికావృతంబు గావున శూన్యాలయంబును దీక్షసాధనయుక్తంబు గావున
యుద్ధరంగంబును శ్రావణయోగంబు గావున పర్వాకాలంబు ననుకరించు. 184
- తే. ఆతనివధూటి శుకఘోటి నలరుమేటి, యొడయఁ డేలేటి సీమాటి యొఱపుగోటి
కొననెగయమీటి యిదియేటి కులుకనేటి, పోటి కెదిరేటి శుభవాటి నీటుమెఱయు.
- తే. దానికచకుచగళక్షిఁ బూనఁ దలఁచి, నీలశైలాబ్జములు మ్రోల నిలిచినపుడె
కసపుకట్టెలు నీళ్లునుఁ గడఁగి మోయఁ, జేసె నేమనవచ్చు నచ్చెలువ చెలువు. 186
- క. కుందనపురపలు గుప్పెడు, తుందిలపుం జన్నుఁగవయుఁ దొలలేనెలకున్
నిందు లొనరించుపలుకులుఁ, జందురునింభోలు మోము సకియకె యమరున్. 187

క. కువలయ మాకనుఁగవజిగి, కువలయ మావలుదపిఱుఁడు కుచకాశిన్యం
బవలయ మామోహనతా, రవలయ మానఖము లనఁగ రమణి రహించున్. 188

మ. కచశోభాగరిమంబు నెన్నడుము నైకంబున్ మధుప్రాయనూ
వచనవ్యూహము లోచనాబ్జములధావశ్యంబు శృంగారవ
త్కుచకుంభమ్ములపొంకమున్ ముఖకళాంకూరప్రభావంబు న
య్యచలశ్రోణికిఁగాక నేసకియలందై నం బ్రవర్తిల్లునే. 189

నీ. కుప్పెరాగడిబిళ్ల కుంకుమరేఖ పాపటబొట్టు కమ్మలు బావిలీలు
లలిసూర్యచంద్రవంకలు సూసకము కెంపురవలవల్లెరుఁ బూవు రాజరేక
బుగడలునానుఁగోవులు తీఁగ మెడనూలు కుతికంటుసరపణగుండ్లపేరు
సరిగె ముక్కర బన్నసరము నుత్తండాలు కంకణంబులు తట్లు కడియములును
తే. సందిగండలు నొడ్డాణ మందమైన

ముద్రికలు హంసకంబులు మ్రోయుగజ్జె
లలరు బొబ్బిలికాయలు గిలుకు మట్టె
లాది యగుసొమ్ము దాల్చి యయ్యబల మెఱయు. 190

క. దాన నెగాదిగఁ జూడని, మానవునిం దానిపొందు మదిలో నెపుడుం
బూని తలంపని పురుషుని, గానము త్రిభువనములందుఁ గలవారలలోన్. 191

క. ఆశుభవాటి మనోహర, పేశలతర మృదులవాక్యపృథుమాధురిచే
నాశపడి మారభూతా, వేశమునఁ జరించు వీట విటయూధంబుల్. 192

శా. నీవీబంధము చక్కదిద్దు నెఱివేణిన్ లెస్సఁ గైసేయుఁ గె
మ్మోవిం జిల్కుదరస్థితంబు జిగిచూపు ల్వాఱఁగాఁ జూచుచుం
గ్రేవ ల్గన్నడఁ జేయు నెచ్చెలియతోఁ గేల్కెల దట్టించి వా
చావైచిత్రిని ముచ్చటాడునకి తన్ జారు వ్విలోకింపఁగన్. 193

తే. ఇటుల మదమెత్తి తమిచేత నేపురేగి, తిరుగు నప్పీటఁ గల్గినధీరవీటుల
పొందునకు నానపడి పోవనందులేక, కుందుచుండును విరహాల్లి జెంది యెపుడు.

వ. ఆంత. 195

మ. చిగురుం గత్తిపజీరుమాటుపటుపం జెన్నొందు నొయ్యారపున్
సొగసుం బ్రాయము గల్గివాఁ డొకఁడు మేల్పొన్నాని ధూర్తాఖ్యచే
దగఁ జెం పొందినవాఁడు శిల్పకునశాస్త్రప్రక్రియ న్నేర్వఁగాఁ
జెగువ న్నిల్చెను భద్రకారునకు నంతేవాసియై వేడుకన్.

క. వానికుశలత్వసంపద, వానిమనోహారిరూపవరవైభవమున్
వానిఘనబుద్ధిఁ జూచి య,ఘీనకరుణ నింట నిల్పి హిత మలరారన్. 197

తే. క్షీర్తికై భద్రకారుఁ డాధూర్త్యలకుఁ ద, నింటనే యన్నవస్త్రాదు లిడుచుఁ గల్గు
పనులు నేర్పుచు నుండంగ భక్తిమీఱి, నలఘుశుశ్రూష నేయఁచు నాతఁ డుండె.

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

వ. ఆయ్యవసరంబున.

204

ఉ. ఆదర మొప్ప నొక్కదివసాంతమనందు దుకాణముం బహి
ర్వేదిని భద్రకారుఁ డమరించుక ధూర్తనిఁ జూచి మిద్దెలో
బోదియమీఁదనున్న తుల పొందుగ వే కొనిర మ్మటంచు సం
మోదముతోడ నంపఁగ సముద్రగభీరుఁడు పోయి చూడఁగన్.

205

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

- లే. అప్పు డాజాయ యేచాయ నధిపుమదికి
హితముగా బొందవలయు నో యింత యనుచు
హంస మడిగిన దహంస మలర మోము
వంచి హేమావతీసాధ్వీ యంచ కనియె. 210
- క. ఒకరొకరి బుద్ధి యెట్లొ, యకటా తెలియంగ బ్రహ్మకెనను వశమా
కికురించక యిది నీవే, యకుటిలగతి నుడువు మనిన హంసం బనియెన్. 211
- మ. విను హేమావతి భద్రకారుఁ డటకు స్వేగంబుగా వచ్చి శి
ష్యునిఁ బిల్వక్ భయ మంది వాఁడు జనితాస్తోకవ్యధం గుంప నా
తని భీతిల్లకు మంచుఁ జెప్పి తులసూత్రంబు ల్గడిం ద్రొంచి వై
చి నిరాఘాటత నేగి వాకిలి సడల్చెన్ నాయకున్ దూఱుచున్. 212
- వ. అట్లు వాకిలి దీసి భర్తతో మఱియు నిట్లనియె. 213
- చ. తులఁ గొనితేను మంచిగుణధుర్యునిఁ బంపితి రౌను మీరలుం
బిలిచినఁ జూడవత్తుఁ గద భీతిని దారము లన్ని దెంచి యీ
తలుపు గదించి సూత్రములు త్రాసునఁ గూర్చుచునున్నవాఁ డిసీ
పలువ మఱెంత నేర్పరని భర్తకుఁ జూపి దురుక్తు లాడినన్. 214
- లే. ఎంతలే దింతెకద దీని కిట్లు లనకు
తానె పోయెను గాంత చేఁ దప్పిపోవ
నేమి నేయుదు మని ధూర్తు నితర మనక
డెందమున సందియ మొకింత చెంద కపుడు. 215
- క. ఎప్పటివలె నుండె విభుం, డప్పగిదిన సూక్ష్మబుద్ధి నారయవలె నో
యొప్పులకుప్పా నీ కని, చెప్పఁగ హాసంబు ముదముఁ జెలువము దోడన్. 216
- క. ఆవేశ శిరఃకంపము, గావించి యయారె యని చొకాటం బగుకే
శీవాసముఁ జేరెను హే, మావతి నృపమోహ మగ్నమానస యగుచున్. 217
- మ. కనదృశ్యాలయ మామహాబిలమునం గన్నట్టు భాస్వచ్ఛమం
తనవానర్థ్యమణిం దటిన్యధిపసత్రాజిత్తునిం జేర్చె నో
మును దాఁగెకొని కాలకృష్ణఁ డన సంభోజాపుఁ డన్పశ్చిమాం
బునిధిం జేరెఁ దదబ్జనాభరుచి నాఁ బొల్పొందెఁ గ్రంజీకటుల్. 218
- వ. అయ్యవసరంబున. 219

- సీ. విటమనోధృతిశిలావిచ్ఛేదతాటంక తాటంకమటికాంతితతులు వెలుంగఁ
బల్లవమానసపటుఛైర్యహారక హారకశాస్త్రోమ మాఘశింప
గమనహృద్ధార్థ్యాబ్జగణశీతకంకణ కంకణాంగదములు ఘల్లు రనఁగ
జారాత్తదృఢతాసమీరాహిసంతాన సంతానకుసుమవాసనలు వొలయ
తే. యువజనస్వాంతకాతివృదవసమీర, బంధుఘనసారఘనసారగంధసార
సారభోదారకుంకుమస్థానకంబు, దనర రాయంచకడకు నత్తరుణివచ్చె. 220
- ఉ. పచ్చినఁ గారచి హంసకులవల్లభుఁ డాతలిరాకుబోడిమై
లచ్చికి నిచ్చగించి యనులాపకలాపకశారసజ్జతఁ
మెచ్చి నృపాలుపాలికిని మేకొనిపోయెద వేమొ పొమ్ము నా
ముచ్చట లాలకించి కడుముద్దులుగుల్కెడు ముద్దియా యనన్. 221
- క. అనిపల్కు నంచవాచా, తనుమాధుర్యమున సొక్కి తత్కథయేమీ
వినియెద నన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసం బనియెన్. 222

ఎనిమిదవరాత్రికథ.

- కు. కలదువృద్ధ్యజశాటికాపటలజాగ్రద్వాతసంచారసం
చలద్రుష్టలినిల్వనశ్శితదవస్థం బాపఁ దద్భూమిరా
ట్కులమాళిక్ శరణంబు వేడుటకుఁ దోడ్తోవచ్చెనో యంబుదం
బులనన్ మత్తకరు ల్సెలంగ నొకప్రోల్పన్నాగపుంజం బనన్. 223
- గోళ్లరిక్కలజోళ్ల వ్రేళ్లమావిచిగుళ్లఁ జెల్లుఁ బుక్కిళ్లలసిల్లు సుళ్ల
దూండ్లు బాహులు గిండ్లు చెండ్లుబోల్పొండ్లు కండ్లు మీల్సింగాణివిండ్లు బొమలు
జూపు మారునితూపుఁజూపు మోములయేపు బాపురే శశిరూపు మావనోపుఁ
గప్పు పెన్నెఱిగొప్పులొప్పు చీకటిచొప్పుఁ గప్పు నవ్వులు విప్పు కప్పురములు
బొంగు బంగారురంగు లనం గడంగు, నంగలతల సెసంగు మెఱుంగు గుంపు
లనుచు నిబరూపవై భవం బఖిలజనము, లభినుతింపఁగ వెలయుదు రచటిసతులు. 224
- వెండియు నప్పురంబు సర్వమంగళాభ్యుదయనివాసంబై హిమమహీధరంబు పోలికిని
సుధర్మాస్పదరూపరమ్యంబై, మేరుశిఖరిభాతిని బురుషోత్తమశోభితంబై శ్వేతద్వీపంబు
కరణిఁ బుణ్యజనానందసమృద్ధిదంబై యలకాపురంబులీలను విబుధమనోరంజకరంబై
యమరావతిపట్టణంబుచాడ్పున రాజహంసాభిశోభితంబై పద్మాకరంబువై ఖరిఁ జతు
రాస్యవాణీప్రచురంబై సత్యలోకం బన నొప్పు నెప్పుడు. 225
- గొడియబీగములావు గొలుసులోపలియడ్డప్రానుబోల్తులుపులు మగులుగోడ
గాయథాన్యంబుల కణఁజము ల్పియ్యంపుగిలెలు దినుసులు గలకొటార్లు

మిదైచిల్లరలు నష్టేడుదుకాణముబచ్చు మునివత్కన నష్టమచ్చులు
కవణముల్ నాణెముల్లకట్ల సంచిగోతము లక్కడితెన నాణెముల్
తే. తక్కడి సమస్తవస్తువు ల్లనరునటుక, బావినున్నలొప్పులసాదివహు
గాడిజాలాది దివెగూడుగాబుతోట్టి, యుప్పు ధనదిక్కునను

నీ. జాజికాయలు రాన్న జావత్రియు హత్రి నానెం సంభవ నాభివము
లతిమధురంబు దుత్తాప కైలా శిలాశిల్పలు ముడదూసేంగు హంగు
నన్న భేదియు పస యక్కలకఁ పంచలపణచక్యములు బోము ను
సిప్పట్ల కోష్టువు విప్పటి మూలంబు పోవో కాగ నామ

తే. లీకము సదాపవేళ్ల ధాన్యాకములును
గటుకరోహిణి పటిక జంగాలవచ్చు
కర్పరియుఁ గారవియు లేణుక మలి నసగు
దాళకము మాంసనఖిము నేపాళములును.

తే. ఊరపాషాణములు న ప్రకంబు లైదు, ప్రంభితసింగిగానా పరి పనులొప్పులు
కచ్చరములు మరాటిమొగ్గలు కుశోత్థ, కుసుమములు నుండవచ్చు

నీ. గంటుభారంగియుఁ గంకుష్టమును మెంతి మం ష్టి కంజ్జి మ్రానేపజ
విషకంటకాలాష్టపేతసంబును నీసి చించలంబును బుగ్గెంబుగా
జీరకంబును నల్లజిలకణ్ణి పుష్కరమూలంబు కాంక్యమునా నమ్మ
ఫేనంబు ధాతకీసూనంబు సానువు లుప్పలలును గంజ్జుగోగునా

తే. గాకమాచియు స్థాణేయకంబు చిత్త, మూల గోలోచనములు
తైల సోవీర రసముఖాంజనములు వే, గారమును గో పామర
వ. మఱియును.

నీ. వింతగాఁ బుంజీభవించి నానాధాన్యములరాగు బంగారే నీలయశంబులు
సకలరత్నాకరస్థలములై యేకీభవించి నిష్కయ మిచ్చు పేళ్లకనాలు
నఖిలదేశంబుల నమరు నాణెములపుంజీభవించి చిత్తగోమూలను
జీనిచీనాంబరానూనబృంహంబుల మంజీభవించిన నుంజిధానాలు

తే. సర్వరసవర్గములు టంకసాల ప్రయః, చూడి నామానిముగ మేలు నానెంకోడి
నాల్గుదిక్కులపేటల నానెంబుల, కడవ నష్టమ ధనదిక్కు నరలు

క. వానికి పసుమలి యనఁగా, మానిరి లక్ష్మి పోకిలే ముడనుసి
నానపసుమపూజిత మగు,చీనీలము దా యనని, తెలుపు పోవు

ఉ. ఆబిడమోము గోముడిగి యాబిడములకాబిమో
గాబిడ కప్పగొప్పు సోగ సాబిడ సూరెలకొప్పు నూపు

గ్లాబిడ గబ్బిగుబ్బసిరు లాబిడ లేయనదైనకాను సాం

పాబిడ యారుతీరు చెలియా వచియింపఁ దరంబె యేరికిన్.

233

క. అలరుం బ్రాయపుఁజీన్నెల, కలిమిన్ రంజిల్ల మెఱుఁగుకరుగునఁ బోయన్

విలసిల్లు నటనపుత్రిక, పాలుపున నవ్వీటిలోనఁ బొలఁతుక మెఱయన్.

234

చ. పొలఁతుకవేణి కృష్ణతను బూనినయంతనె మోము సూడుచే

దలకి విధుస్థితిం దనరెఁ దాశక చన్నులు నచ్యుతాకృతిం

బొలిచె సహింపలేక నడుమున్ హరిరూపు వహించె నిట్టివా

ర్తలకు మధుద్విషత్వమును దాల్చెను జక్కెరలొల్కు మోవియన్.

235

సీ. కులగోత్రములవారి నిలిపి కట్టెలు నీళ్లు మోయించుచుండెడు ములుచఁదనము

తనుగన్నవారలఁ దన్నిత్రొక్కుక నిల్చి చెలఁగి పంకావాప్తి చేర్చు సూడు

వినుతకళాఢ్యుడై ద్విజరాజు ననిశంబు దోషాకరుని జేయు దూషణంబు

ఘనరసస్థితిఁ జెంది తనరు మానససీమ బహుభంగములఁ గూర్చి ప్రబలు నగడు

తే. బ్రహ్మ వారించికొనియె నప్పద్మనేత్ర, కలరు కుచశైలములును హస్తాంబుజములు

నవ్యముఖచంద్రబింబంబు నాభిసరసి, మెఱయఁ గౌశల్యశక్తి నిర్మించిమించి.

236

క. అంబుజముల బింకంబులఁ, గంబుల నగు నయనయుగము గళముఁ గుచంబు

ల్పెంబులఁ గ్రొంబగడంబుల, డంబుల నిరసించు నప్పడంతిబెడంగుల్.

237

క. డాలా మెఱుఁగులు గ్రొంబగ, డాలా నెత్తావిమోవిడంబులు కోదం

డాలా కనుబొమ లతనుని, డాలా వాల్చాపు లన మిటారి రహించున్.

238

ఉ. గుబ్బలనీటు మోముపస కుంతలబృందమునిగ్గుఁ గౌనులో

జబ్బుదనంబు గన్నుఁగవచందముఁ జెక్కులలేటమోవినున్

గబ్బిచకచ్చకల్ రదనకాంతి కటిస్థలియుబ్బు గంధరం

బుబ్బుర మారుతీరు దరహాసము హాసము డంబు చూడఁగన్.

239

తే. దానిసొగ సాత్తలో మెచ్చి తలఁ గదల్చి, కేరిమీసంబుపై ముద్దుకేలు వైచి

యడరి నిట్టూర్పువుచ్చి యయ్యారె యనని, మానవుఁడు లేడు ధారణిలోనఁ జాన.

క. అటువంటిరూపరేఖా, పటిమం దనరారియుండుభామిని రతులన్

ఘటియింపక పరతరుణీ, షటుడై ధనచిత్తుఁ డెపుడు వెలయుం జెలియా.

241

తే. అటువలె నిజాధినాయకుఁ డన్యమృగదృ

గానుకూల్యాగ్రచిత్తుడై యహఃరహంబుఁ

దిరుగఁ దనమీఁద పసలేనితెఱుగుఁ జూచి

వసుమతియుఁ గాంచె జారాంకవాహనంబు.

242

- క. పతి నడచునట్లు నడచెడు, సతియ పతివ్రత యటండ్రు సజ్జను లనుచుం
బతి పరదారలఁ గూడిన, సతి జారులఁ గూడఁ దొడఁగె సతతము వేడ్కన్. 243
- తే. ఇటుల నావైశ్యదంపతు లేపురేఁగి, మనసు లెచ్చోటఁ గల్గిన మరులు కొల్పి
నెరిమరునితూపు తమచూపు నిర్గమంబు, వెట్టి మరుచివ్వకేగుదు రెట్టులైన. 244
- క. ఈతీరు కొంతకాలము, నాతియుఁ దానును బరేచ్ఛ నడచుచు నొకనాఁ
డాతతమదనశరాహత, చేతఃకంజాతుడై నిశీథిని వేడ్కన్. 245
- క. అత్తింటికోడలికిఁ గా, హత్తుక నతఁ డుండె నొకయువాగ్రణిఁకొఱకై
యత్తన్ని యటకె పోయినఁ, జిత్తజూఁ డెసకొల్పె వారిచిత్తము లలరన్. 246
- తే. తాను గోరినకన్య యీతరుణి యనుచుఁ, జేరె నాసక్తిచే ధనచిత్తుఁ డప్పు
డాయువాగ్రేసరుం డీతఁ డౌ నటంచుఁ, గదిసె వసుమతి యత్యంతకాంక్షతోడ.
వ. అయ్యవసరంబున. 248

* * * * *

- క. కలయికల నాఱజంబులఁ, గులసతిఁగా నతఁ డెఱింగెఁ గోమలి మగఁ డి
యలఘుఁ డని తెలిసె నపు డెటు, వలె నచ్చెలి బొంకవలయువనితా చెపుమా. 250
- తే. అనిన హేమావతీభామహంసదిక్కు, చూచి యది యెటుబొంకెనో చోద్య మహాహ
తెలియఁగాఁ జాల నిదినీవె లేటపడఁగ, బెలుపు మనిపల్క రాయంచతెఱవ కనియె.
- క. ఆవేశ నాయకుఁడు కో,పావేశహృదంబుజాతుడై యీనిశిలో
నీవిటకు నొంటి నేటికిఁ, గా వచ్చితి వసుచుఁ గినియఁ గామిని యనియెన్. 252
- తే. మగఁడ నామీఁద నీకింతమమతలేని
తెఱుగుఁ గన్గొని కాళికాదేవి కేను
బడుచుఁదనమున మ్రొక్కి నాపతిని రలికిఁ
గూర్చ నీసేవ సేయింతుఁ గోర్కొమీఱ. 253
- క. అని వేఁడుకొనిన యప్పుడె, ఘనకరుణామృతకటాక్షగరిమను గాఢీ
జనని ననుఁ జూచి పో పతి, నెనసెద వసునింతలోన నిట నెఱిగిలి నిన్. 254
- ఉ. వింతలు కాళికాజననివిశ్రుతసత్యములంచు బల్కుఁగా
నంతకుమున్నె యచ్చెలియకైః చనుదెంచిన జారుఁ డొక్కకుం

జాంతరసీమ నుండి యిది యా నిజ మంచు వచింప వర్తకుం

డెంతయు విస్తయాకులితహృత్పటుడై నిజభార్య నున్నట్టే.

255

తే. స్తుతులఁ గరఁగించి సాష్టాంగసతు లొనర్చి, గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి నీకోర్కు లలర
జేసెద నటంచు బాసలు చేసి సతిని, దొడరి ధనచిత్తుఁ డింటికిఁ దోడి తెచ్చె. 256

క. అది మొదలుగఁ బరభామలఁ, గదియక ధనచిత్తుఁ డెపుడు కాంతామణికిఁ

ముద మలర వశ్యుడై తగఁ, బొదివెను నీ కట్టినేర్పు పొసఁగినఁ బొమ్మ.

257

క. అనవిని నాసికఁ దర్జని, యునిచి కడుశిరంబు ద్రిప్పి యోహో చిత్రం

బని తెల్లనారుచుండుటఁ, గని హేమావతి వియోగకలనం జనియెన్.

258

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పిన విని సంతోషించి నలుం డాతరువాతిప్యతాంతంబు

జెప్పు మని ప్రార్థించిన.

259

మ. స్తరవాత్సల్యవి శేషరక్షితచనీమాతంగమాతంగసం

హరయోషిన్నుత పాదఙ్కరహహోభాభంగభాభంగభా

స్వరసర్వామరమానిచి త్తజలరుట్సారంగసారంగరా

జ్ఞిరవద్యస్తుతిజాతముత్ఫలకవన్నీలాంగనీలాంగదా.

260

క. సవనాసవ జగదవనా, దవనామ విషాగ్నిహరణ దారుణ భువనా

భువనాభిషనుత సవనా, సవనాశ్రద్ధ్యుతిజితార్కజాసరసవనా.

261

పృథ్వీవృత్తము. కులాచలకులాచలావలయకూటఘోణీఫణిట్

తలాతలతలాతలాది జగదభ్రనిగ్ధార్థ్యహృ

త్కళాధరకళాధర ప్రబలకార్తుకారోపకృ

త్కళాధరయిలాధర ప్రతిమధైర్యచర్యాకరా.

262

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృండిన్యసగోత్రపతి త్రాయ్యలరాజాన్వయసుధావార్ధిపూర్ణిమా

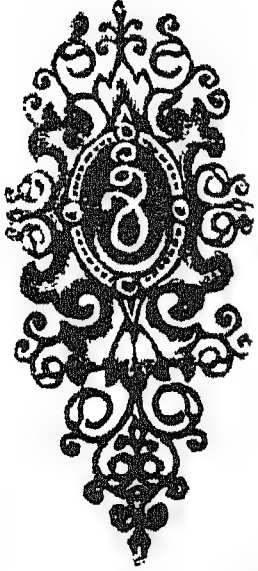
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వసిర్ధాణచాతుర్య నిస్తంద్రశ్రీరామనామపారాయణనారా

యణామాత్యప్రణీతం బైనహంసవిశతి యను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయా

శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.
హంసవింశతి.

తృతీయాశ్వాసము.

జానకీక్షణోత్పల
రాజా రాజాధిరాజ రాజన్నిజనే
వాజాతహర్ష మునిజన
తాజలరుహచండధామ దశరథరామా.

1

వ. ఆవధరింపుము ప్రత్యుత్పన్నమతి నలరాజన్యన కి ట్లనియె నట్లు ప్రభాతసమయం
బుగా వచ్చినం గనుంగొని.

2

మ. చని పూజప్పర మొప్పుచుండెడు మణీసాధంబులోఁ గెంపుతా
మొనముక్కు ల్లలలపచ్చతాచిలుకతో భొల్పొందు బంగారపుం
బని రంగారెడుతూఁగుటయ్యలపయిన్ బాగొప్ప మే నేర్చి యా
వనజాతాక్షి దినాంతవేళ మనుజస్వామిస్సహాధీన యై.

3

చ. మిడిగలవజ్రపుక్ రవల మిన్కులకమ్మలు జాతికెంపుతా
కడియములున్ సుపాణులచొకాటపుహారములున్ మృగీమదం
బడరెడుపట్టుచీరసొగ సా ననఁ దాల్చి నృపాలుకేళికె
నడిచె వధూలలామ తమినాటినచిత్తము తత్తరింపఁగన్.

4

క. ఆయెడ హంసకులాగ్రణి, యాయోషామణిని గాంచి యనుపమవచన
శ్రీ యలరంగ నొకచిత్రో, పాయపురగధ విను మటంచుఁ బలికి పచించెన్.

!

తొమ్మిదవరాత్రికథ.

ఉ. సాలము మిన్నునంటి ఘనసంపదఁ గాంచె నగడ్డ యీర్ష్యచేఁ
దాళ కనంతభోగములు తద్దయుఁ బద్ధునఁ దాను జెంద నా
మేలనఁ గోట యున్నతియు మిక్కిలి ఖేయము లోతు గల్గి శో
భాలలితం బనంగ నొకపట్టణ మొప్పు నితంబినీమణి.

క. ఆనీటిలోన రంగా, జీవకులాంభోధి పూర్ణశీతమయాఖుం

డై వెలసి చిత్రఘనుఁ డనఁ, గా వార్తకు నెక్కి యతఁడు కాపుర ముండున్.

తే. హరితహరిద్రకృష్ణరక్తవదాత, శబలపాటలధూమలశ్యామకపిశ

వర్ణములఁ గూర్చి చిప్పలవాగె లునిచి, చిత్తరువు వ్రాయుగుళ్ళలోఁ జిత్రఘనుఁడు.

క. సురవిద్యాధరకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధసాధ్యగంధర్వహరి

ద్వరయతాసురనటినజ, హరిహరమర్త్యర్షి వరుల నతఁడు లిఖించున్.

9

సీ. హరికరిమృగఖడ్గకిరితరత్నుద్విప నైరిభగోకర్ణశరభనమర

గంధర్వరోహిషగవయభల్లకరామ శశజంబు కోష్ఠాశ్వశల్యకోక

వామీఖరోరణశ్వానౌతుకపిబభ్రు సరపేర్మ్యలూతాఘుసర్వమకరి

శతపదిబస్తమత్స్యడులీకుళీరాళి గౌఢేయరక్తపాకమతనక్ర

తే. గోమహిషజలశుశక్తిచిక్రొడములను, సింగిలీకాలురయుమింద చెలిదిపురువు

కొక్కువెంట్రువనలికిరి కోర్ణ లాది, గాఁగలుగు జంతువులఁ జిత్రఘనుఁడు దీర్చు.

తే. గరిమిడిబ్బంది చొఱపందిగాఁడు మంద

గరడ బెగ్గోలుచేమ గర్గరమురాళ్ల

రాచిపెంకులజెట్టి పున్నారిపక్కి

పేచిచెక్కెలచేరనుపేళ్లఁ గలుగు.

సీసమాలిక. గరుడుండు సంపాతి గండభేరుండంబు చీకురా యాడేలు చెవులపంత

వాఁజెము ధైరిజావళము సాశ్వము దేగ గూడ బా తుల్లంగి కుందటీల

పాలనారాయణపక్షి పాముల మ్రింగు డంచవేష్టము గ్రద్ద క్రౌంచ మాబ

లగు లోదె గొరకు తెల్లనిపంతబలసట్టె గూబ శంబరకాకి గుబిలిగాఁడు

నామాలకేతఁడు నల్లన కప్పెర కాకి యంబటిదారిగాఁడు మూఁగ

చిందర లకుముకి చిఱుత తీతుపకోడి కారుకో డేకులనారిగాఁడు

మునుఁగుకోడియు డాలముట్టెకోడియు బోద పొన్నంగి కకళేటి బొల్లికోడి

గొంగడి గొక్కెర కక్కెర గొరవంక పూరేలు కనుపెంటి నీరుకాకి

వెలిచె లావుకపిట్ట చిలుక జీనువకాఁజు పెడిసకేర్జము డబ్బుబెలవ నెమిలి

జిట్టువ మునుగపూజిట్టువ గిజిగాఁడు వల్లడ పొడిసిట్ట వంగపండు

బరతము కోకిల పసిరికె తంగేడు గొరవంక జక్కవ చెఱువుకోడి

పట్టుజీనువు కొంగ పాపేరు పిచ్చుక పోలిక పిక్కిలి మొలముచ్చు

చిలుక చకోరంబు జబ్బిటాయ జటాయు కొండపిచ్చుక వానకోకిలయును

మానుపొక్కటిగాఁడు మాలకాకి బెనాసి పాపెర గొరవంక పంది కైర
గబ్బిలంబును జాతకము కంకచిటిచెల్వ పానుపెంటి మేట్రింశ భూతపోతు
గున్నంగి కనకాక్షి గుడిసె బయ్యకపుల్ల సీతువ బెగ్గురు జిక్కుతురుక

ఆ. పికిలినేల నెమిలి పెనుగువ్వు బకదారి

పావురాయి సివడు పలువరింత

చదులకోడి గువ్వ వదరుతోఁకలవేడి

యాది యైనపత్తు లతఁడు దీర్చు.

13

వ. అదియునుంగాక.

14

ఉ. వానిమనోహరాంగవిభవంబును వానిముఖేందుకాంతియున్

వానిపటూక్తివిస్ఫురణ వానివిలోచనదైర్ఘ్యసంపదల్

వానియురస్థిలోన్నతియు వానిభుజప్రతిభావిశేషముల్

మానిని యేమి చెప్ప నసమానములౌను తదీయవైఖరుల్.

15

క. ఆతనిగృహమున విద్యా, చాతురి కలరారి నృపు లాసంగ రహింసున్

జాతిహయవస్త్రభూషణ, మాతంగద్రవ్యమణిసమాజము లెపుడున్.

16

క. పౌరుషముఁ దారతమ్యముఁ, గారుణ్యము దానధర్మగరిమయుఁ గలవి

ద్యౌరసికత్వము వినయము, గౌరవముం గలిగి చిత్రఘనుఁ డట్లలరున్.

17

క. ఆచిత్రఘనున కల వల, రాచవజీరునిజిరాగుతానకు నెనయై

సూచింపఁ దగినసౌవసుది, వాచాలి యనంగ నొక్కవనిత చెలంగున్.

18

ఉ. ఆకమలాక్షి చంచలదృగంచలసీమల బెఱ్ఱతఱ్ఱలా

యాకలకంఠిపల్కు లలరార సుధారస మొల్కుకుల్కులా

యాకనకాంగియంగరుచిహాటకకోటులఁ జల్కుబెఱ్ఱలా

హా కుటిలాలకా సరసిజాసనుడై నను నేరఁ డెంచఁగన్.

19

క. హరు లాపల్కులు తుమ్మెద, గరు లాకచరుచులు నడలు కరులా కదళి

తరు లాతొడ లిందునిబి, త్తరులా గోళ్లెంచఁ జౌఢతరు లాసరసుల్.

20

సీ. మాటలా యమృతంపుతేటలా కపురాల మూటలా యని జారకోటులెన్నఁ

గన్నులా తెలిదమ్మిచెన్నులా మగతేటియన్నులా యని పల్లవాళులెన్నఁ

జేతులా సుమలతాజాతులా కెసలయఖ్యాతులా యని యువకాంతులెన్న

గుబ్బలా యపరంజిలిబ్బలా రుచిమించు దిబ్బలా యని పాంథధీరులెన్న

తే. గోరులా రిక్కసోరులా కులుకుతళుకు

నవ్వులా జాజిపోవులా నాఁటునీటు

చూపులా వాడితూపులా సొలపు దెలుపు

ననుచు విటు లెన్నఁదగు నింతి యతనుదంతి.

21

ములు శ్రీవైష్ణవులుఁ గులశేఖరులుఁ దైవర్షికులు యతిరాజవింశతి
యుత్తరదినచిర్య త్తమాషాడశము శతగోపస్తవము శ్రీగుణరత్నకోశశాసినన్. 43
మాల యష్టశ్లోకి చరమశ్లోకి యాశవందారుస్తోత్రముఁ దిరువాయమొ.
తద్వయచరమశ్లోకంబులు మొదలయిన ద్రావిడపాఠప్రబంధములు 44
పూర్వకంబుగాఁ బ్రసంగింప స్థల పరస్థలంబులనుండి చూడవచ్చిన బ్రహ్మక్షేత్ర
యవైశ్య శూద్రులునుఁ గోమటి కమ్మ వెలమ వేకరి పట్ర గొల్ల బలిజ కుమ్మర
వలగండ బెస్తల చిప్పె కమ్మరి వడ్డంగి కాళే కంచర యగసాల వడసాలె సాలెన
సాతని కటిక భట్టు జెట్టి జాండ్ర తోగట గాండ్రవారును జిత్రకార వంది మాగ
ధ వైతాళిక జైన ఘూర్జర గౌడమిశ్రులును భేరి భళియ ఛటికి సృగాలక చత్ర
జాతులును బోయ యెఱుకు చెందు యేనాది జలగరి వానివన్నె గట్టి రంబళి
యీడిగె మేదర వీరముప్పి మాప్పి యొడ్డె యుప్పరులును నసిధావక మైలారి తురుక
పింజారి విప్రవినోదులును జాతికర్త దొమ్మరి డొమిణి బొమ్మలాటవారును
నింద్రజాలిక మహేంద్రజాలిక హస్తలాఘవసూత్రనాటకక్షౌరకరజకులును బోగ
మువారును దెరనాటకపుజంగాలును జంగాలు బద్దెమువాండ్రు తెల్లకోకబత్తులు
సివసత్తులు మత్తులు పలునాటివీరులు పరిహాసకులు సుద్దులకుమాళ్లు కొమ్మూరిదాసళ్లు
తవిరుదాసళ్లు కోణంగులు సేవపరులు పరసలు పడిగెవారు కంచికావళ్లవారు
పరంగు లింగిలీసులు పరాసులు వళందలు సన్యాసు లేకదండ త్రిదండ లేకాం
గులు వానప్రస్థులు యోగు లవధూతలు పరమహంసలు బైరాగులు జటాధారులు
దిగంబరులు గోముఖులు నియమస్థు లార్థ్యబాహులును గోరడజోగులు కాటి
పాపలు మందసిచ్చులు పిచ్చుగుంట్లు చర్మకర్దులు చండాలమాతంగులు తల
క్రిందు జోగులు రామగోవిందులు మొదలగువారును బురోభాగంబున నేల
యీనినచందంబున వెల్లివిరిసిన చాడ్చున నుసుళ్లవిధంబున మిడుతగమిలాగున
బేడిసెకదుపుభంగిని యాకుఁ జిలుకలమొత్తంబువంతునఁ బెరయ్యాగలపగిదిని
స్వాతిబకంబుల వీకను గంగాతరంగంబులకైవడి జలబుద్బుదంబులవైఖరి వర్షధా
రలపోల్కిని రామరావణబాణపరంపరలరీతినిఁ బుంఖానుపుంఖంబులుఁ దండో
పతండంబులు లక్షోపలక్షలు శాఖగోపశాఖలుఁ గోటానకోటులు సంఖ్యాతिसంఖ్య
లుగా నడుచు సమయంబున. 29

- క. నెఱిగంట మాల్లిడుదు నిద్దఱు మంచి కుమాళ్లుగలుగ దయచేసినయో
పెరుమాళ్ల ని యావాచా, లిరుమాళ్ల నొసంగి మ్రొక్కి యేగుచు నుండన్. 30
- క. ఆయెడ వర దత్తుం డను, కాయజరేఖాసమాన కలితాకారుం
డా యింతి యుగ్గి చక్కటిఁ, బాయక నిలుచుండి దానిపై మోహమునన్. 31

- మానుపోకటలాడి వగకారితనంబులుసూపి సన్నలిం
గబ్బిలంబునల్పి చేరికల నుల్లము రంజిలఁజేసి తమ్మలం
గున్నంగినిచ్చి మెచ్చి భుజమందుఁ గరంబిడి నవ్వుచేప్టఁ గే
ఆ. పికిలికేమిరేచి గుబ్బలు భళీయని నల్చిరతైకచిత్తుడై. 32
- . ఆవాచాలిని సంకే, తావాసమ్మనకు రమ్మటని ప్రార్థింపం
గావలచి మనసుమెత్తని, దైవానిమనోభిలాష లమరం దీర్చెన్. 33

* * * * *

- చ. చవిఁగొని జారపీరవరసంగమ సంగ్రహాణక్రియా మహో
త్సవ పరిశుద్ధబద్ధఘన తద్ధితబుద్ధిని సంచరింప న
య్యువిదకు నొక్కపుత్తుఁడు సముద్భవమొందె మఱింతనైనఁ బ
ల్లవసురతం బసహ్యతఁ దలంపక యెప్పటియట్లు సల్పఁగన్. 35
- ఉ. సొంపుల నింపుచిత్తరువుఁ జూడఁగ వచ్చితిమంచు వేడ్కమో
హంపువయస్సు దిచ్చటికి నై పఱలేతె నటంచు మీదె యా
సంపదలుల్ల సిల్లు ఘనసద్దమటంచును దానికోసమై
గుంపులు గూడి పీటివిటకోటులు వత్తురు బోటియింటికిన్. 36
- క. ఈలాగు జారకోటికి, మేలా నభిమతముఁ దీర్చి మెలఁగుచు నుండే
కాలమున నొక్కనాఁ డొక, జాలుండను విటుని బిల్చి సంధ్యావేళన్. 37
- తే. పురమువెల్వడి కాళికాపుణ్యభవన, సీమ సంకేత మటకీపు చేరు మనుచుఁ
జెప్పి వాచాలి పతిలేనిచొప్పుఁ జూచి, పుత్తు నిద్దురఁబుచ్చి తాఁ బోయె నటకు.
- తే. పోయి యాకాళికోవెలపొంత నిలిచి, కటికిమబ్బున నలుదెస ల్గలయఁ జూచి
జాలుఁ డాచాయ లేకున్న సంశయించి, మనసుదెలియంగఁడాఁగెనో యని తలంచి.
- ఉ. చీమచిటుక్కుమన్న వినుఁ జిమ్మట బుట్టిననేగునంతలా
నేముదమంది చూచుసరణిం బతుపక్షిమృగాదిజంతువుల్
వేమఱుఁ బోవుచప్పుడులు విస్తయమందఁగ నాలకించు నా
హా మఱిరాకతక్కెనె యటంచుఁ దలంచు వియోగవేదనన్, 40
- క. ఏరా తాళఁగలేరా, రారా నన్నేచనేల రారా రాపుల్
మేరా మోహనరూపశ, రీరా యటుడాఁగి పల్కరింపవదేరా. 41
- మ. అని వాచాలి ప్రియంపుఁబల్లపునిడాయం బిల్వఁగా మ్రోయు వా
గ్ధ్వను లాలించి నిజాంగసాగళరవప్రాతం బిదౌ నిశ్చయం
బనుచుం దద్విభుఁ డప్పు డొక్కపనికై యాదారిగాఁ బోవుచుం
గని యిట్లేటికిఁ జీరదీ వనుచుఁ బల్కం గాంత తానంత. 42

క. ఎటువలె బొంకఁగవలెనో, కుటిలాఁక నీవు తెఱసికొమ్మని యనఁగా
నిటునటుఁ జూచిది తెఱయదు, కటుసూక్తిని నీవె తెలుపు పత్రిప యనినన్. 43

క. ఆమానసౌక మప్పుడు, హేమావతి కనియెఁ దను నిజేశుండడుగన్
భామినిధైర్యము వదలక, తా మగనికి ననియె వేడ్క దళకొత్తంగన్. 44

ఉ. అయ్యలు సందెవేశఁ జని యాడఁగ నింటికిరాక తక్కితే
నియ్యెడ నీదువెంటఁ జరియించుచు వచ్చెనొ యంచు భీతిచే
సుయ్యలలుగుప్రాణముల నోర్పక ఓరెద వీటఁజూచితే
సెయ్యెడలేడు చెల్లనిక నేమియొనర్తు మనోహరాధిపా. 45

క. అనివాపోవుచు సతిప, క్రినవిని యాచిత్ర ఘనుఁడు కినుకెడలి దిగుల్
గొని మనసు వకావకతై, చనఁ జెడితినెటే గెనంచు సతితో ననుచున్. 46

తే. నగరమునకేగి యడ్డఱు నాల్గువీధు, లరయుచుండంగ వాచాలి యంతలోన
భవనమునకేగి చనుచెంచి భర్తతోడ, వేడ్క లిగురొత్తఁ జెప్పెను వింతగాఁగ. 47

క. నే నింటికేగిచూడఁగఁ, దా నిద్రాసక్తిఁ బూని తనయుం డున్నాఁ
డో నవమదనా రమ్మని, మానిని దోడ్తెచ్చె మగని మందిరమునకున్. 48

తే. అట్లుతోడెచ్చి నిద్రించు ననుఁగుసుతుని, లేపి ముద్దాడుకొనుచుఁ దొల్లింటియట్ల
చిత్ర ఘనుఁడును వాచాలి చిత్తమలర, నిండుమోదంబున సుఖాననుండి రపుడు. 49

క. ఆరీతి నేర్పుగలిగిన, భూరమణునిఁ జేరుమనుచుఁ బులుఁగులదొర తన్
జీరఁగ హేమావతి విని, యారా చెలియాగడం బటంచు గణించెన్. 50

క. ఈరీతి కథను జొక్కి ప, యోరుహముఖమెచ్చు నప్పు డుత్ఫుల్లత్వం
కేరుహ గంధానిల మరు, దేరఁగఁ జెలవారవచ్చె దృఢమని యంతన్. 51

సీ. పట్టెమంచము మెత్త పయిఁదలగడబిల్ల లరుధూపముదివ్వె లడపముచిటి
చాపజాబిల్లికె సానపుధ్వలచెండ్లు తబుకు దంతపుగద్దె తావి కుడుక
గొడుగుపావలు గంధ పడిపెట్టె గంధపుగిన్నెసున్నపుకాయ గిండి సురటి
తంబుర నిల్వూటద్దము తమ్మపడిగము వీణకస్తూరి రుద్ర వీణ పునుఁగు

తే. కరవటంబాకు సంబళ కప్పురంపుఁ, గ్రోలిబాగాలు బకదారి గూండ్లుఁదనరు
లోవతీనెలు చిత్తద్వగీవిఁ దనరు, కేళినిలయంబుఁజేరె నక్కిరవాణి. 52

క. చేరి దినాంతంబై నవ, నేరుహశరకుసుమచాపనిర్మకశరా
సార మొకయింతనైఁవక, భూరమణీరమణుఁజేరఁ బోయెడు బుద్ధిన్. 53

సీ. జలదావళిరహించు చంచలాలతలన వేణిఁ గైతకదళశ్రేణి మెఱయ
దినవిభాంకురముమైత్రిని దమ్మిఁజేరె నాఁ గాశ్మీరరేఖ వక్త్రమునఁ దనర
జయశంఖమునకు ముత్తియపుఁజిల్లులుప్రేసె మరుఁడు నాగళమున సరులుధూఁగఁ

- బువ్వగుత్తులఁ గప్పుపుప్పొడి యన గందవడిపూఁత గుబ్బలఁ బరిమళింప
తే. రమ్యమేఖిలఘుశఘుశత్ రత్న హేమ, కలితనూపురఝుశఝుశత్ చలువవలువ
ఫెళఫెళత్ గిల్కుమట్టెల గిలగిలత్ ర, హించరాయంచకడసిల్చెఁ జంచలాక్షి. 54
- తే. నిలిచి హేమావతీనామజలదుహాక్షి, హంసకులపట్టభద్ర నేఁ డైన మాన
వేంద్రుకడ కేగుమని నెల విమ్ముటన్న, శిరము గదిలించి రాయంచ చెలియ కనియె.
- శా. అక్కా రత్నపుబొళ్ల సొమ్ము లివి లెస్సాయెన్ దుకూలంబహా
చొక్కంబై తగె బుక్కపూతసుమముల్ సొంపారె సేబాసు నా
దిక్కుం జూడు శిరోవిధూననము సంధిల్లన్ వచోమాధురిం
జొక్కంజెప్పెద నొక్కగాధ విని మెచ్చుల్ మెచ్చి పొమ్మంతటన్. 56
- క. అనుచున్నహంసపలుకులు, వినుచున్ నళినాక్షిపలుకు వినియెదనని తన్
గనుచున్నఁ దేనె ధారలు, పెనుచున్ నవభణితి నపుడు బిసభోక్త యనెన్. 57

పదియవరాత్రికథ.

- క. వినుము సుధానిధి యనుపే, రునఁ గృష్ణాతీరమందు రుచిరోన్నతకాం
చనగోపురాధరీకృత, ఘనగోపురమైనపురము గలదొకటి సతీ. 58
- సీ. సౌధఫేల ద్వధూ జనదత్త ఖనదీబిసాహార తుందిలహంసచయము
హితపయస్యాసమర్పితకల్పతరుసుమస్త్రగ్వస్త్రసౌధయోషాజనంబు
సాలశృంగగళారికాళీపునఃపునః పఠిత నిర్జర సతీభాషణంబు
జనకాద్పితోగ్రాప్తవనభూజఫలవృద్ధభర్తగోపురశక్తిపైకగణము
తే. మందిరవిటంకకలరవామందకలక, లారవప్రతిరావకార్యమరనాథ
కేళికాగారమణికుడ్యవాళికంబు, దనరువస్తుసమృద్ధంబు తత్పురంబు. 59
- ప. వెండియు నప్పురంబు విబుధరాజమనోరంజకంబై సుధర్మస్థానంబువై ఖరి బురు
షోత్తమాధిష్ఠానం బై మెఱుపుపోకిని రాజశేఖరకుమారాధీనం బై యమర
సైన్యంబులేవరు జనసమృద్ధంబై యఁకాపురంబుచాడ్చున నొప్పుచుండు. 60
- క. కరితురగరధభటోర్వీ, సురభూవరవైశ్యశూద్ర శుభసౌధాళి
వరణజలభేయతరుణీ, పురుషోపవనాదిగరిమఁ బుర మది వెలయున్. 61
- ఉ. భూతియుఁ గావిబొట్టు మెయిఁబూనినమూలైలు నుక్కుకలైముత్
చేతఁగడెంబుఁదాయెతులఁ జేర్చినమందులు మంత్రతంత్రకో
పేతపునాగబైత్తమరఁబెట్టెలు నొప్పఁగ రాద్రకర్తుడన్
భూతచిత్సకుండొకఁడు పొల్పుగ నచ్చటనుండు మానినీ. 62
- సీ. వైగాఢసోకినఁ బాఱుఁ బిశాచకతండంబు లెల్లను దల్లడిల్లి
ఫొలఁకువఁ దగుఁగొన్నఁ బోవుదయ్యంబుల విసరము ల్భీతిచే విస్తరిల్లి

- పేరు విన్నప్పుడే దూరమై చనుభూతచయములు దిగులున సరభసిల్లి
తొడరి నిల్చినయంతఁ దొలఁగు దుష్టగ్రహప్రచయముల్ భయమునఁ బరిధవిల్లి
తే. యఱుకు నారాద్రకర్తునికరము సోఁకఁ, బ్రేతభేతాశమోహినీ విశితభోక్తృ
కామినీ శాకినీ ధాకినీ మదాంధ, భయకరబ్రహ్మరాక్షసు ల్వల్లటిల్లి. 63
- క. కూరగ్రహ చోరగ్రహ, చారగ్రహ కూర్తశాక చండిగ్రహ కా
టేరి గ్రహంతరగ్రహ, వారిగ్రహములును బోవువానిఁ దలంపన్. 64
- క. వెలగల రావుల మఱుల, వెలుగులఁ బాడిండ్ల శూన్యవిపినస్థులం
గలుఁగుల నిలువక తొలఁగును, మలయకభూతములు వానిమంత్రోద్ధతికిన్. 65
- క. ఈలాగు మంత్రమారుత, తూలతృణీకృత సమస్తదుష్టగ్రహుడై
యాలోకాలోకాంచిత, భూలోకఖ్యాతి నతఁడు పొలుపొందు సఖి. 66
- తే. వానిప్రియురాలు విరివాలుఁ బూనజాలు
తేఱఁడు తమినేలు జవరాలు రేఖఁబోలు
మేలుగల జాళువాడాలుఁ గ్రాలు ముద్ద
రాలు ఘనురాలుపేరు నవ్వాలుఁగంటి. 67
- క. కుందనపుబొమ్మ తేనియ, చిందెడుకొవ్వరులకొమ్మ శృంగారము చె
ల్వందెడుగుమ్మ శుభాకృతిఁ, గందర్వునికమ్మ దానికథ విని పొమ్మా. 68
- తే. వాలుమీలఁబోలు వామాక్షిచూపులు, సోము సాముగోము భామమోము
మించు మించు సంచు నెంచుమై దులకించు, మిన్ను చెన్నుఁ దన్ను సన్ననడుము.
మ. భళిరా ముద్దుమొగంబు తేటలపురా పాలిండ్లసొం ప్పదిరా
బెళుకుంగన్నలసోయగంబు కటిబల్బింకంబు నేబాసురా
కులుకుంజెక్కులనిక్కు మిక్కుటపుఁడెక్కు ల్పల్పొకాటంబురా
తలరా దీనికి సాటిలేదని విటుల్ తన్ మెచ్చ బోఁటొప్పగున్. 70
- చ. ఘనకనకంపుసొంపుగలకాయము కాయజూతూపు రూపులన్
జెనకినచూపు కజ్జలవిశేషముతోషముఁ జిల్కుపల్కులుం
దనరునవీనసూనముల నవ్వెడునవ్వులు తేనెసోనజా
ల్కొను పెనుతావిమోవి యల కోమలికే తగు నొప్పు చెప్పఁగన్. 71
- క. నెలరామొగమును నునువె, న్నెల రాజీవాక్షి నవ్వు నీలపురావ
న్నెలు రాజిలు బలుకీల్బడ, నెలరాలజయించు మిగుల నెలఁతనఖంబుల్. 72
- క. నెఱికురులగుఁ గంధరములు, ధరములకన్నన్ గుచములు తగ సుందరముల్
దరముల సిరి బిత్తరముల్, తరమె లతాతస్విగళము ధర వర్ణింపన్. 73

క. ఇటులఁ దులలేనిరేఖా, పటిమయు జవ్వనముఁ దనరఁ బతిపైని రుచు
ల్పాటమరిల కన్యపురుషుల, ఘటియింపం దొడఁగె రతికిఁ గామినివేడ్కన్. 74

సీ. ఏనాఁటి కేపాప మెఱుంగనికన్నుల కిడియెఁ గాటుకరేఖ లేపుగులుకఁ
బుట్టి పుణ్య మెఱుంగనట్టి నెమ్మేనికిఁ బసపునల్గు ఘటించె మిసిమి బెళుకఁ
గలనైనఁ బంకించి కలయదువ్వనివెండుకలు దువ్వి కొప్పిడెఁ జెలువమొలుక
నెన్నఁడు సొగసేని యెఱుంగనిగుబ్బల కలరించెఁ గంచుళివలపుచిలుకఁ

తే. బూర్వ మెక్కాలమందైన ముడువఁగనని
విరిసరులుఁ జూట్టెఁ గ్రొమ్ముడి సిరులుదొలుక
నుదుటవిటకోటి నెన్నేటిమదమునాఁటి
యాజముమించి యాచంచలాక్షి యపుడు.

75

ఉ. పాటలు మోము త్రిప్పలును బైఁ దిమిరించుట లోరచూపులున్
మాటలు ముద్దు జంకెనలు మవ్వపునవ్వులు గోఁటిచిమ్ములున్
నీటుదొలంకుచిన్నెలును నెవ్వగనన్నలులేనియూరువుల్
మేటిగ నల్పు వింత వగమిండలఁ గాంచి వధూటి మాటికిన్.

76

సీ. పూటపూట మెఱుంగు నీటుగాఁ బెట్టుచుఁ గమ్ములుక్రొమ్మించుకాంతులీన
మాటిమాటికి నూనె పాటుగాఁ బదనిచ్చి తలదువ్వి కొప్పిడు వలపుఁగులుకఁ
గడగడకును బెట్టె నిడియున్నగడితంపుఁ జలువలుగట్టును జెలువు దనర
దినదినంబును వింతదేఱఁ జొక్కటపుసొమ్ములు దాల్చు నెమ్మేనఁ దళకులొలుక

తే. గళమునను బూయు గందంబు గందవడియుఁ

గ్రొమ్ముడిని జెక్కునవరంబుఁ గ్రొవ్విరులును
సొగసు దనరార విటకోటి సొక్కి తిరుగఁ

జిత్తజాయ త్తచిత్తయె చిగురుబోడి.

77

తే. మదనపీడితయై యన్యమానవాభి, లోప మెడఁబూని యిటుల నలంకరించి
తిరుగుచుండెడుపిననాఁడె వెరపుపఱుచు, కొనియెఁ దమిదీఱ నమ్ముద్దుగుమ్మ విటుల.

క. కరణమును నూరిరెడ్డిని, గరిమం దగుపారుపత్తెగానిఁ దలారిన్
దఱియైనవేళ నీనలు, గురితోఁ బొలివోనిరతులఁ గూడి సుఖించున్.

79

సీ. పురిబాహ్యసంకేతపరిగృహంబున కేగి యామికాభిప్రాయ మలరఁ దీర్చు
దఱియైనయెడఁ జేనిదగ్గఱకేపోయి ప్రియముగొల్పఁగ రెడ్డి ప్రేమఁదీర్చు
సంచారికాలయస్థలికిఁ బిల్పించుక యధికారికోరిక లమరఁ దీర్చు
నెనయవేల్చేయున్నఁ దనయింటికేపిల్చి గరిమతోఁ గరణంబు కాంక్షదీర్చు

తే. బగలు రాతురులను నెడఁబాయకుండు, మోహపరితాపవేదన ల్బుదిరి చెదరి
చెదరఁ జేయంగ వేఱొకచింతలేక, చండమదను త్తభద్ర వేదండగమన.

80

తే. సొగసి సొగయించు నెఱయొర చూపు చూచి

పలికి పలికించుఁ జిన్నెలు బయల నెరపి

భ్రమసి భ్రమయించుఁ దనకు లోఁబడఁగఁజేసి

వలచి వలపించు నది యెంతవానినైన.

81

క. ఈస్థితిని గొంతకాలం, బాస్థ నిష్టకోటిఁ గూడి యలరుచు మోహః

వస్థలఁ జరుపఁగఁ బతికొక, ప్రస్థానము సుభవించెఁ బ్రమదం బెసఁగన్.

82

చ. పరపురభూమిభర్త కులభూమిని కుగ్రములైనభూతము

త్తిరముగఁ బట్టి బాధలిడు దెంపుననుండఁగ నానిమిత్తము

న్నరపతి పిల్వనంప గమనం బగువేడుక రాద్రకర్తుఁడా

తఱి నెఱమాంత్రికుం డగుటఁ దద్దయు నేగెఁ జికిత్ససేయఁగన్.

83

తే. అటుల నిజనాయకుం డేగి యన్యరాజపురవరముఁ జేరె నంతటఁ బోలఁతి యలరి
తొడుసు మాసెఁ గదా యంచు దుడుకుచేసి, విటుల నలరించె నిచ్చానువృత్తిమీఱి.

* * * * *

* * * * *

ఉ. పువ్వులతోడి కోరసిగఁ బొందుగఁ జందురుకావిజాఘవా

మవ్వపుటంచు పద్మపురుమాలు సుగంధపుఁబూఁత నేతచే

రవ్వగుచల్వ దుప్పటి కరంబున నాకులుఁ జంక వట్రమున్

నివ్వటిలంగ దానికడ నిద్దురఁజెంద బిరానవచ్చినన్.

87

క. చూచి ముదమంది దిగ్గున, లేచినదై యెదురుగా నిలిచియును నొకకేల్

దాచికొని పట్టి మెల్లనె, యాచెలి తనకేలిగృహము నతనిం జేర్చెన్.

88

* * * * *

సీ. కమ్మిపచ్చడమును గంటీలసోఁగులు మొలఁజీటికమ్మలముదుగువల్లె

నిందుచల్వరుమాలు రెండొంకుటుంగరంబులుఁ జక్కబొట్లు సొంపొలయ మెడను

గందంపునుసునుబూత కర్ణయుగంబున నేర్పుగా జెక్కుగన్నేరుపూలు
 కత్తెరగండంబు గజ్జెలు నందెలు నాదిండు జీగినకలాదితిత్తి
 తే. పాదములఁ గిట్టుకిట్టుని పలుకుమెట్లు, గుచ్చుటద్దాలుఁజేపట్టు కోలయమర
 రెడ్డి ప్రియురాలివాకిటఁ బ్రేమనిలిచి, వాకిలి సడల్పు మనుచుఁ బిల్వంగ నపుడు.
 క. తలవరి గడగడవడఁకినఁ, గలఁగకుమని వీఁపుఁజఱచి ఘనురా లతనిన్
 నిలిపె నొకమూల నటుక, న్నెలమిని వాకిలి సడల్చి హితమలరారన్. 91

* * * * *

చ. తెలితలపాగచొక్కమొలతిత్తి భుజంబునఁ జల్వపచ్చడం
 బలచిటివ్రేలముద్రిక యొయారముమీఱఁ బొగాకుచుట్ట సొం
 పలరెడు కావిదోవతి పదాబ్జయుగంబున ముచ్చెల్లొప్పగా
 నలవిభుఁ డంత గ్రామకరణం బటకై చనుదెంచి వేడుకన్. 93
 క. పెనుతలుపుగడియఁ దీయని, ఘనురాలి నతండు పిల్వఁ గాఁపుకొడుకు తా
 విని దిగులొందిన వెఱవకు, మని రెండవమూల నటుక నాతని నుంచెన్. 94
 తే. ఉంచి కదలకు మిచ్చోట నురగ మొకటి, కలదటంచును జెప్పి యా కాంతవేగ
 కరణమును డాయఁగాఁబోయి గడియఁదీసి, లోపలికిఁ బిల్చి మరలఁదల్పునుగదించి.

* * * * *

* * * * *

వ. ఆసమయంబున. 98
 క. నిలువంగి యొరమెలికలి, తలపాగ భలీతిశాలు తావిమెయంబూఁ
 తలు పోగు లంఘిరక్షలు, వెలయఁగ వేపారి మీఱి వెలఁదుకకడకున్. 99
 మ. వగకాడై చనుదెంచి తీవిని బహిర్ద్వారంబునన్ నిల్చి త
 ల్పు గడెం దీయు మటంచు నాప్రవిమలాంభోజేక్షణం బిల్వఁగా
 దిగులుంబొంది నియోగి యెట్టులనుచున్ దేహంబు కంపింప నా
 చిగురుంబోడి యమాత్యువీ పడఁచి తాఁ జెన్నొంద శీఘ్రంబునన్. 100
 క. మూడవమూలను నట్టుక, పైడించి నియోగి నయ్యబల యధికారిం
 గూడఁ జని తలుపు సడలిచి, వేడుకఁ గ్రీడాలయంబు వేగమె చేర్చున్. 101

తే. చేర్చి వాకిలిగదియించి చెలిమి మించి, కాంక్ష లూరించి చిన్నెలకలిమిఁ గాంచి
మొలకనవ్వులఁ దేలించి మోహముంచి, కళలఁ గరగించి సంధించి కౌగిలించి.

* * * * *

తే. పరధరాధిపుభార్యకుఁ బట్టినట్టి, భూతముల వెళ్లఁగొట్ట భూభుజుఁడు మెచ్చి
దనపరిష్కారవస్త్రము ల్దన కొసంగి, యంపకమునేయఁ దనయింటి కరుగుదెంచి.

క. తలుపు నడలింపు మనుచుం, గులభామ నుమాంత్రికుండు కూపెట్టినచోఁ
దలఁకెడివ్యాపారి మన, శ్చలనముపో వీఁపుఁజఱచి సంభ్రమ మొదవన్. 105

ఉ. నాలవమూలయందు నుపనాథునినుంచి కృశాంగవల్లియై
యీలుపు భక్తియుక్తిఁ దమిహెచ్చు భయంబునఁ దల్పుదీసి యా
నీలశిరోజనేత్రముల నీళ్ల నె కాళులుఁ గడ్డి కౌగిటం
దేలిచి యింటిలోపలికిఁ దిన్నఁగఁ దోడ్కొనివచ్చె మెచ్చుచున్. 106

తే. పరధరాధిపుభార్యకుఁ బట్టినట్టి, భూతముల వెళ్లఁగొట్టినభూభుజుండు
దనరఁగా నీకొసంగిన ద్రవ్యమేది, కనుఁగొనెదఁ జూపు మన రాద్రకర్తుఁ డపుడు.

చ. తెమలని చిమ్మచీకటిని దీపములేమిని జూపుటెట్లు దీ
పము గొనితెమ్ము చూపెదను భద్రముగా నివి నీవె దాఁచి పె
ట్టుము మును దాఁచుమూలనె కఠోరకుచా యని పల్కరింపఁగా
నమితభయార్తచిత్తులయి యయ్యధికారిముఖుల్ చలింపుచున్. 108

క. మునుదాఁచు మూలదాఁచు మ, టని భార్యను బొడిచియాడె నది దీపము చూ
పినఁ జూచి వీఁడు మ మ్మే, మనునో యనుశంకచేత మదిఁ దహపడుచున్. 109

చ. నలువురు గుప్పగుప్పనను నాలుగుమూలలనుండి దూకి వి
చ్చలవిడిఁ బాఱసాగినను సాహస మొప్పఁగఁ దద్విభుండు గొం
దలపడి చూచి వీరెవరు దాపక చెప్పము చెప్పకున్న న
గ్గలమున నిన్వధింతు నని కత్తిని దా నొఱదూసి పల్కినన్. 110

క. ఆవేశ నెట్లు బొంకం, గావలయునొ కొమ్మ లేటగాఁ జెప్పి ధరి
త్రీవిభుని నెనయఁ జను మనఁ, గా వినియోజించి వనిత కళవళపడుచున్. 111

ఉ. వింతకథారహస్యములు వీనులవిందుగవింటిఁ బార్వతీ
కాంతునకైన శక్య మిదిగాదు పభింపను బ్రహ్మలోకప

- ర్యంతము చూడఁ దోఁప దిది హంసవతంసమ నీవెచెప్పి భూ
కాంతునిఁ జేర నన్ననుపు గాధలచేతనె ప్రొద్దుపుచ్చఁగన్. 112
- క. అనవిని మేల్నెఱజాణవు, గనఁజెప్పఁగరాదె యెంత కథయిది నే నీ
కును తెలియకున్నఁ జెప్పెద, వినవే ఘురురాలిబొంకు విశదముగాఁగన్. 113
- చ. వినుము నిజేశ నీవు చని వేటొకయూరికిఁబోవ నాఁటిరా
త్రిని నొకతెం బరుండఁగను దృష్టికిఁ గన్నడఁ గొన్నిరూపముల్
కనుపడి మమ్ము నీమగఁడు కాలిడనీయఁడు మాస్థలంబులం
దునిమెద మేము నిన్ననుచుఁ దూటిన నందొకభూత మయ్యెడన్. 114
- తే. నాతి యీవేశకును గాచినాము నిన్ను, నీదుమగఁ డింటి కరుదెంచి నిలిచినపుడు
మాతెరువు దాను రాకుండ మనివెచ్చెప్పు, చెప్పకుండిన నీచావు సిద్ధమనుచు. 115
- క. బెదరించి నాఁటిరాత్రికి, గదలెన్ భూతమ్ము లంతఁ గనుకూర్కెడువే
ళ దినము దినమును పడి నా, యెదుటం బొడకట్టి నాపయింబడి యల్కన్. .
- క. పది యైదు నాల్గు భూతము, లదయత ననుఁజూచి నీనిజాధిపుఁడు మమున్
మెదలంగనీయఁ డియ్యెడ, విదళింతుము నిన్నుఁబట్టి వెలఁదీ యనుచున్. 117
- క. ఇంతకుమునుదనుకను న, న్నెంతయు బాధించె నింటి కీవిప్పుడు రాఁ
బంతముచెడి నీభయమునఁ, గాంతుఁడ యవి పాటిపోయెఁ గడువడిఁ గంటే. 118
- క. ఈరీతి నీభయంబునఁ, బాటెడుభూతములఁ జూచి భామా వారె
వ్వారని సంశయమున ననుఁ, గారింపఁదలంచి తహహ కరుణయులేకన్. 119
- క. నీవింటలేనితఱి భూ, తావళిచే నొచ్చుకంటె నదయుండ నీచేఁ
జావగుట లెస్స తనకటుఁ, గావున నిదె నఱుకుమనుచుఁ గంతము వంచెన్. 120
- ఉ. వంచినభామినీమణి నవార్యకృపం గని తద్విభుండు హ
స్తాంచిత మండలాగ్రము రయంబున నవ్వలఁ బాఱవైచి రా
ణించినవేడ్కఁ గొంగిటను నిల్పి నెఱు లొక్కనగోళ్లఁదీటి లో
నుంచకు భీతియంచు వినయొన్నతి నూటఁబుచ్చి యంతటన్. 121
- తే. భూతకాపునుబెట్టి విభూతిబెట్టి
యంత్రములుగట్టి వెఱవకు మనుచుఁ దట్టి
పోయె లెమ్మన్న స్నానాన్నభుక్తిరతుల
మగనిఁ గరఁగించి ఘురురాలు మమత నుండె. 122
- క. అని యంచ పలుకు నత్తఱి, నినుఁ డుదయాద్రిని వసింప నింటికిఁ జని యా
దిన మెల్లఁ గడపి యామిని, చనుదెంచిన నృపతినెనయు సంతోషమునన్. 122
- ఉ. కొప్పున జాజిపూలు మణికుండలము లెచ్చులందుఁ గంధరన్
గొప్పుసుపాణిపేరుఁ జనుగుబ్బలఁ గుంకుమపూఁత పుక్కిటం

గవ్వరపుకొవిడెంబుఁ గనకంపుకడెంబులు చేతులం గటిం
జొప్పడు చల్వదువ్వలువ సొంపు ఘటింప లతాంగి వచ్చినన్.

124

క. కనుఁగొని హంసము తరుణీ, విను మొండొక పిన్నకథ వివేకముతోనే
వినియెద నని నీవడిగిన, వినుపించెద ననిన విరహ విహ్వలబుద్ధిన్.

125

క. దినములు నీ గాధలచేఁ, జనెఁగాని నృపాలుఁజేర సాగకపోయెం
జనియెద నేఁడైనను నా, మనవిని నిని వేగ తెల్పుమా పతగమణీ.

126

పదునొకండవ రాత్రికథ.

క. అని వలెకిన హేమావతిఁ, గని పల్కెఁ బతంగవిభుఁడు కనకంబను పే
రునఁ దగు పురి నొకవిశ్రం, దనవద్యుఁడు చండరశ్మి యనఁ దనరారున్.

127

ప. అతఁ డక్షర లక్షణ బుగ్యజుస్సామాధర్వణంబులు వేదాంతవైశేషిక భాట్ట ప్రభా
కరపూర్వోత్తర మీమాంసశాస్త్రంబులును, బ్రహ్మాండ విష్ణు నారదమార్కండేయ
వామ నాగ్నేయ గారుడ భవిష్య ద్భాగవత స్కాంద మాతస్య లైంగ కూర్మ
వాయు వరాహ పద్మ బ్రహ్మవైవర్త బ్రహ్మోత్తరఖండంబు లనుపదునెనిమిది పురా
ణంబులును, ఆది సభారణ్యోద్యోగ విరాట భీష్మ ద్రోణ కర్ణ శల్య సౌప్తిక శ్రీ
శాంశ్యనుశాసనీ కాశ్రమవా సాశ్వమేధ మాసల మహాప్రస్థానిక స్వర్గారోహణంబు
లను పదునెనిమిది పర్వంబులును, శిక్షా కల్ప జోతి ర్వాకరణ నిరుక్తులును,
ఉక్తాత్యుక్త మధ్యప్రతిష్ఠ సుసప్రతిష్ఠ గాయత్రీ ఉష్ణిక్ అనుష్టుప్ బృహతీవజ్జ్రి
త్రిషుప్ జగతీ అతిజగతి శక్వరి అతిశక్వరి ఆప్టి అశ్యప్టి ధృతి అతిధృతి కృతి
ప్రకృతి ఆకృతి వికృతి సుకృతి అభికృతి ఉత్కృతి యను నిరుపదాటు ఛందస్సు
లును, బైలజ రోమజ వాసిష్ఠ సోమసూర్యాది సిద్ధాంతంబులును, ఉపమా రూపక
దీపకా పృత్యాక్షేపార్థాంతరన్యాస వ్యతిరేక సనూసో క్యతిశయోక్త్యుత్పేక్షా
హేతు సూక్ష్మ లేశక్రమ సర్వప్రియోష్ణస్వపర్యాయోక్తిసమాహి తోదా తాపవ్నా
వ శ్లేషోక్తి తుల్యయోగి తాప్రస్తుతప్రశంసా వ్యాజస్తుతి నిదర్శనాసహోక్తి పరి
వృత్తి సంకీర్ణవిభావనాద్యలంకారంబులును, అమరామరశేష విశ్వశాశ్వత శబ్దార్ణవ
యాదవ వైజయంతీ నానార్థరత్నమాలికాకార హలాయుధ వాగురికేశవ తార
పాల ధన్వంతరీ ధరణీ ధనంజయ రభస విశ్వప్రకాశ మాధవ చింతామణి జయ
ప్రతాప శుభాంగ జయపాల క్షీరస్వా మ్యేకాక్షరాది నిఘంటులును, సంస్కృత
ప్రాకృత శౌరసేసి మాగధి వైశాచి చూళికో క్త్యపభ్రం శాంధ్ర ములను నష్టభాష
లును, స్వరనిత్యసమాసస్థితకాక్వాదేశ ప్రాదిప్రాది యోగవృద్ధ్యభేద దేశీయోభయశ

కంధ్వఖండవిభాగ వికల్ప ప్రభునామ భిన్నవర్గ సంయుక్త వికల్ప సంయుక్తము
 లను జక్కటియొక్కటిపోలికలును, సరసానుస్వార ఋజువు లనంబరంగు యతుల
 విధంబులును, సమనామసంయుక్త సంధిగతోభయ ప్రాది వికల్ప బిండ్వర్ధబిందు
 ఋప్రాస త్రికారసమలఘుప్రాస మైత్ర్యంత్య దుష్కరద్వంద్వ త్రిప్రాస చతుర్థ
 ప్రాసా ద్యష్టాదశ ప్రాసంబులును, మగణ యగణ రగణ సగణ తగణ జగణ భగణ
 నగణంబులును, జంఘ్రేంగ్ర సూర్యగణంబు లను నుపగణంబులును బ్రయోగించి
 తత్తద్దేవతాలక్షణంబు లెఱింగి శయ్యాద్రాక్షా నారీశేషపాకంబుల కవిత్వరచన
 లెఱింగి సకలవిద్యాపారంగతుండై యుండె నవ్వుడు. 128

తే. అతఁడు తనసతు లిద్దఱు నహరహంబు, వా దొనర్చుట నైఁవక వలపుఁగులుకు
 పిన్న పెండ్లాముపక్షమై పెద్దభార్య, భాషిణీనామఁ గడనుంచె దోష మనక. 129

సీ. నెఱిగొప్ప నెఱరంగు నీలంపునద్రుచుల్ నారదభావంబు జూఱఁగొనఁగఁ
 గలికి కాటుకకంటి చెలువుభారద్వాజు గరిమంబునైనఁ జీకాకుపఱువ
 మించు సిబ్బెపుగుబ్బ మినుకులు కుంభజ సద్వృత్తమంతయు జడియఁజేయ
 మందయానపుఁ బ్రాడిమము మతంగజఘైర్య పర్యాయ మెంతయుఁ బగులజేయ

తే. నపసుధావయ మధురోక్తి నైపుణములు, శుకమనోవృత్తి నెంతయుఁ జూలుకఁజేయ
 మెఱుఁగు జిగినిచ్చువగజక్కునెఱతనంబు, వెలయఁ జరియించునదియు నవ్వీటిలోన

తే. మగఁడు పెఱవాడవైచిన మట్టుమీఱి, బిడ్డపాపలఁ గనియెత్తి పెంచుజోలి
 లేదు గావునఁ దిండిచే నూఁది పోత, బొమ్మగలి నుండు నక్కొమ్మ యెమ్మెచ్చిమ్మ.

చ. కుడువ సమస్తభాగ్యములు కోరికమీఱఁగఁ గట్ట వస్త్రముల్
 దొడుగ విశేషభూషణములుం దనరార నలంద గంధమున్
 ముడువను మంచిపుష్పములు మొత్తముగల్గిన భోగహీనబై
 పడఁతుక లుండనేర్తు రటె ప్రాయమునం బెఱత్రోవ డాయకన్. 132

తే. పిఱుఁదుఁ బిక్కలుఁ జెక్కులు బెడఁగుఁదొడలు
 వెడఁదయొడలును జన్నులు వెండ్లు కిడను
 సందులేకుండ బలియుట సకియమనసు
 జారసంభోగకేళికి స్వారివెడలె. 133

వ. అది మఱియును. 134

క. జారుల మదిజారఁగ నా, నారీమణిమోవి లేతన వ్వెనఁగించున్
 హారంబుల వారంబుల, హీరంబులనన్ రదాళి యించుక మెఱయన్. 135

తే. మనసు నిలువక తమి హెచ్చి మాఱుమగల, వెదకుచుండంగ నప్పు డావీధివెంట
 వింతపరదేశి చతురాఖ్యవిప్రుఁ డొకఁడు, వచ్చె భాషిణి కనువిచ్చి మెచ్చిచూడ.

- ఆ. విశ్రాంతి డివిధమున వీధి నేతెంచుచు, సొలసి కెలకు లరసి చూచికొనుచుఁ
దన్నుఁ జూచుచున్న ధరణీసురాగ్రణి, తరుణిగాంచి వాని దఱియవచ్చె. 137
- తే. వచ్చి ధర్తాభివృద్ధిఁ గావలె నటంచుఁ, బరమభాగీరథివి మహాభాగ్యశాలి
వనుచు దీవించి నా కింత యన్న మనుచు, వేడ భాషిణి యావిప్రవిభున కనియె. 138
- క. పేరెయ్యెది యూ రెయ్యది, మీ రెయ్యెడ కేగఁదలఁచి మెట్టితి గిటకం
చారసి యడిగిన బాడబ, సారసలోచనకు వేడ్కఁ జతురుం దనియెన్. 139
- చ. మునుపు ప్రసిద్ధిమీఱఁ దమమూఁడవతాతతరాన నుండియుం
డిన యది కాణయాచిగను డెంకణధారణియందుఁ దండ్రి నన్
గని చదివించు బుద్ధి నయగానికి నప్పననేయ నక్షరా
స్యనిగ నొనర్తునంచు బడి కొయ్యనఁదోడ్కొనిపోయి యచ్చటన్. 140
- సీ. నన్నయ్య వార లోనామాలు దిద్దుకొ మ్మనినచోఁ గడుపునొప్పనుచు నేడ్చి
దండమ్మనను గుణింతముపెట్ట రమ్మన్న నంగుళివ్రణమాయె ననుచు జూణిగి
శిష్యులచే గాలు నేతులు గట్టించి తెచ్చి పద్యముఁ జెప్పఁ దెమలకుండి
ఫలక వ్రాయు మటంచు బడి కెత్తుకొనిపోవ బలపంబు లేదని పలుకకుండి
- తే. యలుకచే నుండ బుగ్గలు నులిమి తిట్టి, తొడలు వడిపెట్టి కోదండ మడరఁగట్టి
రెట్ట తెగఁబెట్టఁ బట్టించు కేపు మాపుఁ, గొట్టుబెట్టుగ సజ్జనకోలదెగను. 141
- సీ. గద్దించి వడిదిట్టి దిద్దుమంచును వ్రేలు వెట్టింప నచటనేఁ బెట్టకుందుఁ
బలుమాటు లో యని పల్కుమంచును గొట్టి చెప్పినశిలవృత్తి దప్పకుందు
నొకటికి నెలవియ్యనుటికి చీకటిదాక బసులగాపరులవెంబడిన పోదు
జననియడుకొని చదువుకోఁ బొమ్మన్న వినక వేమటువెక్కివెక్కియేడు
- తే. సారె పద్యపుఁబలుకపైఁ జమురుపూఁతు
నెప్పుడును బెద్దపలక పాక్కెత్తఁ జేతు
బాలరామాయణము పుస్తకాలు దాతు
వేయుసజ్జనకోలలు విఱిచివైతు. 142
- క. చరికుండ పగులగొట్టుదుఁ, బరువడి సూత్రంబుద్రెంచి పారఁగవైతున్
మరిమరి బలపము లిచ్చినఁ, బొరిదినమును బగులగొట్టి పోయె నటందున్. 143
- తే. నన్ను బింగీలు పెట్టించునాఁడె యయ్య, వారునిద్రింపఁగాఁ జూచి చేరియచటఁ
జింతవ్రేల్కొమ్మవంచుక సిగనుగట్టి, విడిచి యుటుకిలి నయగారు మిడికికూయ. 144
- తే. అంతఁ దలిదండ్రు లయగార లదిమొదలుగ, వేడివెనలట్లు వేసరి విడువనేను
గొంటెనగ నారతాయులఁ గూడుక పలు, గాకిచేష్టల నాటల గ్రందుకొంటి. 145
- వ. అంత మఱియును. 146

సీసమాలిక. దూదియు జాబిల్లి బూచి కన్నులకచ్చి గుడిగుడిగుంజాలు కుంచెనగిరి

చీకటిమొటికాయ చింతాకుచుణుదులు పులియాటలును జిట్టపొట్టకాయ

తూరనడుక్కాలు తూనిగతానిగ చిడుగుడు మొకమాట చిల్లకట్టె

దాఁగిలిమాతలు తనుబిల్లయాలాకి గుబ్బట గురిగింజ కొండకోతి

చిక్కణబిల్లయు కెల్లెము గొడుగును బిల్లిబిద్దము లక్కిబిక్కడండ

గడ్డెనబోడి యొక్కసికొక్క బరి గాయ పోటు గీరనగింజ బొంగరములు

పెండులదేరిదోపిల్లగాలిపటంబు నలికేసి పుటచెండు చాకిమూట

గోట దొర్లుడుకాయ గొబ్బిట్లమొప్పిట్ల నీగపోగినబంతి దూగిలాట

వెన్నెలకుప్పలు వ్రేలుబొట్టగ గిరి సింగన్నవత్తియుఁ బిందుపఱుపు

గచ్చకాయలు కిట్టు గానుగత్రివ్వుడు గుట్టపెక్కుడు మంటు గూళ్లనూళ్లు

కాచికంచంబును గట్టెగుట్టమువినా యకుతిగితూసె కొట్టాటచెనుట

కాయత్తుగొడుగు బొంగరమురామన్నాట పొడగుట్లనుయ్యాల బోర్లపక్క

బండ్లికలును జొప్ప బెండ్రమంచంబులు గంగెడ్డులాటలు గనికెకుండ

పినెగాజులపోతుటిసెగుట్టంబులు నాలుకంబాలాటనట్టకోతి

దంటికిన్నరమంటిగంటిపోట్లాటలు సింగన్నదాటులు జిరుకుగాలి

దాబాటలను మంచితాటాకు చక్కచ క్రాలత్రివ్వునుతోచి గాయపడుపు

పాడుపాతరమాళ్లు పాతరల్ బంతులు చిన్ననగ్రోవులు చిట్టుబుట్టి

లాకుపీకలు జండ్రలాటలు చుండ్రాళ్లు గిలకలు చిటికెలు కీచుబురలు

కోలాటములు పిల్ల గ్రోవులు గుమ్మడి కోవికూతలు నూఁదుగ్రోవులాడ్లు

విడుపునెట్టునుగాయ విండ్రమ్మలాటలు పులిజూదములుకట్టెపుట్టచెండ్లు

దాయాలు సొగటాలు దాట్రాయ చదరంగ మునుజోటురాళ్లను నూతపాడుపు

వానునగుంటలు వడిగుప్పిగుంతులు చెఱుకులపంచెమూల్ చిమ్ముతాయి

తుమ్మెదరేపుళ్లు కుమ్మరసారెలు బందారుబసవన్న వత్తికాయ

తిరుగుడుబిళ్లల త్రివ్వుళ్లు జరుగుళ్లు చటితాళలు మీశలు నెటికెకట్టు

తే. తాటియాకులచిలకలు తాళ్లపాము, లకటయగచాట్ల ప్రాంతనై యాడుకొనుచుఁ

జదువువై సంధ్యవై నాథ చాలలేక, పాలతి యారీతి నేబ్రొద్దు పుచ్చుచుండ.

క. విను మాట్లాడఁగఁ బెద్దలు, ననుగని పనినేయుమనుచు నాటినకోపం

బున నేవలాడ వినలే, కనుదేశభ్రమణవృత్తిఁ గైకొని మఱియున్.

147

క. సత్రాశన పాత్రుండనై, విత్రాసము మానివిత విషయయలవడిన్

యాత్రావస్థలఁ దిరిగితి, రాత్రి పవళ్లనక వినుము రాకేందుముఖి.

148

ప. ఇంత యేమిటికంటేని.

149

సీ. తల్లికిఁ గలనైన దయలేదు నామీఁదఁ దండ్రి యెప్పుడు చూచి వేండ్ర వడును
 బివతండ్రి బెదరించు బెదతండ్రి కారింఁచు బెదతల్లి యూరక బెట్టు దిట్టుఁ
 బివతల్లి మెటికెలు పెట్టనవిటుచును నన్నదమ్ములుమాడ రతులకరుణ
 వది నెలు మఱిందండ్లు వదరుచు కాపింతు రక్కలుఁ జెల్లెండు) తక్కఁ గొనరు

తే. మేనమామలు బావలు గానివానిఁ, గాఁగఁ జూతురు మావాడ కట్టువారు
 కంటగింతురు నన్నంబెఁ గమలజాతు, వ్రాతఫలమేమియో కాని వనజగంధి.

తే. ఇంక నెన్నైనఁగలవు నాహీనదశలు
 నావదలుఁ జెప్పనేటిమీఁ దాటు నెలలు
 వట్టునది యేటిజోలి నాపావఫలము
 నేటితోఁ దీతు నోకొప్పు నిన్నుఁ జూడ.

151

క. ఆని చతురాఖ్యుఁడు వేగమె, తనవృత్తాంతంబుఁ జెప్పి తరలాక్షి త్తుధా
 ర్తిని దస్సితి భోజనమిడు, మని భాషిణి నమగఁ గానె యది యిట్లనియెన్.

152

క. ఈవేళమాత్ర మన్నము, గావించెదఁగాని మాపు కదలక దినమున్
 నీవు పరుండెదవా నుఖ, జీవితముగ నిచట నొకటి నెప్పెద నీకున్.

153

తే. అనినఁ జతురాఖ్యుఁ డామాట కాశఁ బొంది
 నీవు చెప్పినమర్యాద నిజము నేను
 జేయఁ గలవాఁడ నని బాసఁ జేసి యపుడు
 భోజనమొనర్చి నెలువడి పోయి యతఁడు.

154

సీ. అప్పుడే యేమని యమగనైతి నటంచుఁ బలుమాఱుఁ దలచి యార్పిలుసిగుడ్చు
 నీసారించనివేడ నేమనునోయని సంకోచమునఁగొక్కి చక్కఁబోవు
 నస్తమానముగా దటంచుఁ బాదచ్ఛాయ లొనరించు వ్రేల్లెంచికొనుచునుండు
 నీయూర గడియూర మేడలేదాయని వీధివెంబడిఁ బోయి వెదకి చూచు

తే. లీలఁ బవళించు దిగ్గన లేచిపోవు
 నిలుచుచోటను నిలువక నివ్వద్రొక్కు
 కోఁలిచందానఁ జెల్లరాఖ్య కుండుదిరుగు
 వెలఁదిపై మోహమెద హత్తి వెట్టియెత్తి.

155

క. ఇటులఁ దమి హెచ్చి మారుఁడు, నటలర బెట్టంగ నొచ్చి నడి నటునిటుఁ జెం
 దుటకు వెఱసొచ్చి రతిసం, ఘటపార్థము మిగుల వేగుకాలమునందున్.

155

ఉ. భానుఁడు గ్రంథకఁగాఁ గని యపారముదంబునఁ బొంగి భాషిణి
 మానిని యిల్లుచేరి పగమాటల లేటల బ్రొద్దుపుచ్చి యా

హా నిపుణోక్తులుం జెనక నాబిడఁ జూ చిటురమ్మటన్నచోఁ
బూనిక నిట్లు! చేకొనెడు బుద్ధిటువచ్చితి నేమి చెప్పరా.

157

లే. మంచి తగినగృహస్థుడ వెంచఁబరక, కెత్తుకొమ్మన్నఁ బాలికె కెత్తుకొంటి
పనినఁ జతురుండు వణఁకంగ నప్పశించి, జడియకు మటంచుఁ గొఁగిటఁజక్కఁజేర్చి.

* * * * *

ప. ఇట్లు చెలంగి.

160

* * * * *

* * * * *

* * * * *

లే. ఏగి సంధ్యాద్యనుష్ఠాన మెలమిఁదీర్చి, పురములో రచ్చరావులఁ బ్రొద్దుపుచ్చి
యస్తమయము సమీపమా నంతనేటి, కేగి మజ్జనమాడి యథేచ్ఛతోడ.

164

క. అక్షసరం బార్ద్రాంశుక, మక్షయ కరపాత్ర మమర నతఁ డప్పరిలో
భిక్షాందేహి యటంచు న, షేక్షం బ్రతిగృహముఁ దిరిగి భిక్షంబెత్తున్.

165

లే. ఎత్తితెచ్చిన భిక్షాన్న మెల్లఁజల్ల, శాకమిడునింట భుజియించి సకలవైశ్య
జాల యాచితలబ్ధతాంబూలచర్వ, ణోష్ఠశోణిమ మోమున నొఱపునెఱప.

166

క. మనుజులు నిద్రాశయులై, యొనరినతఱి నాల్గదిక్కు లొగిఁ జూచుచు వే
చని భాషిణియింటికి ముద, మునఁ జతురుండు నిచ్చదాని ముచ్చటఁ దీర్చున్.

167

ప. ఇట్లు ప్ర తిదినంబున నతండు భాషిణీయోషాభిప్రాయంబు దీర్చునంత.

168

మ. ఉహుహూ కారితనూవిధూనన జగన్మూహోపభూజ్యంభమా
ణహసంతీజ్వలనంబు శీతపవమానస్పర్శరోమోద్గమా

పహానాంగాఖిలంతు సంఘము హిమవ్రతంబుజాతాండమి
మృహిమీఁదం బొడసూపె నెయ్యెడల హేమంతంబు దుర్దాంతమై.

169

1. సకలదివ్యాప్తబకసితీకృతములు బహుళనిద్రామంద్రపంకజములు
నిబిడవర్షి తమహానీహాగకణములు శీతలోత్తరజాతవాతతతులు
వర్ధితనిర్ధూమచహ్నిహాసంతులు గైరవవికసన కారణములుఁ
దాలవృంతనిహారకేళిదారణములు యామినీ సముదయా యామదములు

తే. సరసమృగమద మేచకాగురుసుగంధ, బంధురశ్రీకుచద్వంద్వబాధయుక్తి
చకితపురుషావళీ శీతసాధ్వసములు, భాసురము లయ్యె హేమంతవాసరములు

170

ఉ. శాంతములయ్యె నెండలు నిశాంతములయ్యె వధూకుచంబుల
త్యంతము వాడి వేఁడిమికిఁ దాంతములయ్యెఁ బయోజము ల్వ్రణా
క్రాంతములయ్యె వాతెఱులు కాంతములయ్యె మహోష్ణవస్తులా
శాంతములయ్యెఁ దావులు నిశాంతములన్ హిమ వారివారికిన్.

171

* * * * *

చ. నెలవునఁ జందరల్కిని గనిష్ఠకుటుంబిని లేనిపోనివా
దులజగడించు చిల్వెడలఁ దోలిన వ్రాలిన చింతనొంది యూ
ర్పు తెనయి దైవమా యనుచుఁ బొక్కుచు నెవ్వరు బల్కరంచుఁ దే
రెలుఁగున భాషిణీయువతి యఁటికి వచ్చె నతండు ఖిన్నుడై.

173

తే. వచ్చి యచ్చందరల్కి తావాకిటికడ, నిలిచి తనయగ్రమహిషినిఁ బిలువఁగానె
గుండె ఝల్లని చతురుండు కొంకుచుండ, నతనినెట్లొంటి యిలువెల్ల ననుపవలయు.

క. ఇది దెలిసిన నృపునెనయం, బద మని రాయంచ వలుక భామామణి నా
కది తెలియ దెటుల ననిపెను, విదితముగాఁ దెలుపు మనిన విహగం బనియెన్. 175

తే. ఆటుల నిజపతి తనుఁబిల్వ విటునికేలు, పట్టితోడైచ్చి భాషిణీ పద్మగంధి
తలుపుఁ దెఱచుచు నామూల నిలిపి వాని, నాత్మనాథుని కెదురుగా నరిగియపుడు

ఉ. నెయ్యము మీఱఁగాఁ జరణనీరజముల్లసోఁక మ్రొక్కి వే
డ్కయ్యెడఁ బల్లవింప హృదయంబున భాషిణి యాత్మ నాయకున్
శయ్యకుఁ దార్చి దివ్వె తిరుచక్కివెలుంగ ముసుంగువెట్టినేఁ
డెయ్యెడకైన నేగవె చెలీ యని పల్కి పరుండెఁ దిన్నగన్.

177

చ. అనువచనంబు దన్ను నొకయన్యగృహంబున కేగు మంచుఁ బ
ల్కినదని యాత్మ నెంచి పడిగేహను వెల్వడి యావిటుండు పో

- యినతరువాత భాషిణి నిజేశునిదగ్గఱఁ బండనైఁవకం
గొనకొనలేనివాడు లొనగూర్చి చరించెను వేఁగునంతకున్. 178
- క. జారులపై నాసక్తులు, నారుల కున్నటుల నాత్మనాయకులపయిం
గోరిక లున్నవె యని భిగ, మారయ వచియించుతఱి నిశాంతంబైనన్. 179
- మ. కని హేమావతి దానిమెచ్చుచు సమగ్రస్వర్ణ సౌధాంతరం
బున నక్షీపనిజాభువాగొలుసులన్ బొల్పొందు నుయ్యాలట్ట
ఘనతంజేరి వసుంధరాధిపతి యోగప్రాప్తిఘసాంతమా
దనుకం గుంది తమిస్తమాట కెదమోదం బంది యాపిమ్మటన్. 180
- సీ. సకటాక్షదీప్తికాంచనరత్న తాటంక ధగధగల్పికట్లు దలఁగఁద్రోయ
సకపోలకాంతి మాక్తిక హారవల్లికా చకచకల్సంద్రచంద్రికలుగాయ
నవలయధ్వని హేమసప్తకీకిణి ఘణఘణల్ శ్రుతి కౌతుకముగ మ్రోయ
సస్థానకసుగంధసారసదళదామ ఘుమఘుమ ల్లాణోత్సవముగఁజేయఁ
- తే. గభుకుపనిచిల్కవగలేత తభుకు లాలుకు, జాభువాకమ్మి సరిగంచు చలువవలుప
ధళధళ ల్లాజిపువ్వుమొత్తములు గురియ, నంచకడఁ జేరె సాతానిమించుబోడి.
- క. చేరిన హేమావతి ముఖ, మారసి నెఱిజాణ నెదు వనుదినము మెయి
స్వేటొక వగ గుల్కఁగ శృం, గారింపఁగ ననుచు ముదము గల్పించి యనెన్.

పండ్రెండవ గాత్రికథ.

- చ. మనవి పరాకుమాని విను మానిని పూనికమై కళింగభూ
మిని సిరి కాస్పదంబు జనమేజయుఁ డేలు సుగంధబంధురం
బనుపుర ముల్లసిల్లుమణిహర్ష్యవినూతన కేతనచ్చటా
జనితసువాతధూతసురసాలపతత్పుమధౌతవీధియై. 183
- కా. అం దుండున్ భసిత త్రిపుండ్రమును గామాక్షుల్లడ ల్కూక్షపా
లందెన్ దండము కావివస్త్రములు రుద్రాక్షల్ దువాళించు కా
లందె ల్పాదుకలు న్నృగాజినము బెత్తం బొప్ప సంసారియో
గీంద్రం డొక్కఁడు శూద్రుఁ డీశపదభక్త్యేకాగ్రచిత్తాబ్జుడై. 184
- ప. అతండు పృథివ్యప్రేజోవాయాకాశంబు లను పంచభూతంబులును, ద్వ్యక్షుఁశ్రో
త్రజిహ్వఘ్రాణంబు లనుజ్ఞానేంద్రియంబులును, వాక్పాణిపాదపా యూపస్థలను
కర్తేంద్రియంబులును, శబ్దస్పర్శరూప రస గంధంబులనువిషయేంద్రియంబులును
మనో బుద్ధిచిత్తాహంకారంబులను సంతతికరణచతుష్టయంబును, జీవునితోఁ గూడి
పంచవింశతితత్త్వంబులగు ననియెఱింగి యను నియ మాసనప్రాణాయామ ప్రత్యా

హరి ధ్యాన ధారణ సమాధు లనంబున నష్టాంగయోగంబులఁ జతురుండై కమల
యోగబ్రహ్మగారుడ సుఖ వీరకూర్త సిద్ధానంత కుక్కుటాసనంబులనిశ్చలతనిలిచి
రేచక పూరక కుంభకంబులను, బ్రాణాపాన వ్యానోదానసమానంబు లనుప్రధా
ననాయువులను, నాగ కూర్త కృకర దేవదత్తధనంజయంబు లనునుపనాయువులను
స్వాధీనత నొందించి యిడాపింగళసుశుమ్నా మార్గంబులను, నున్ననిమనోన్ననులను
నాదబిందుకళలను, సాంఖ్యతాతకామనస్కంబులను, మంత్రహత లయ రాజయో
గంబులను, మూలాధార స్వాధిష్ఠానమణిపూరకానాహత విశుద్ధాజ్ఞా సహస్రా
రంబు లను చక్రంబులను దెలియనేర్చి యాత్మాంతరాత్మ పరమాత్తజ్ఞానాత్మ స్వ
రూపంబు తెఱింగి సత్పురుషుల నాశ్రయించియుండత్ఫల లబ్ధిఁ గానక కేవలంబు
శైవమతధురంధరుండై యుండెనంతట.

185

క. ఆరాధ్యుఁడు తనువంశా, చారమునకు గురునుహస్వ సత్తముఁడు ప్రియం
పారంగ నతనికిఁ బెట్టిన, పేరును శివదత్తుఁడంపు బిసరుహగంధీ.

186

తే. సంతతమ్మును జంగమార్చనలు నన్నిఁ, భౌమవారంబునను వీరభద్రుఁడై
రంబునిడి వారిపాదతీర్థమున భుక్త, శేషమునఁ గృష్టిబొందుచుఁ జెలఁగు నతఁడు.

సీ. అయ్యాసశీ ముఖ్యమైతనరారెడు మిండజంగంబులు మెఱసి నడువ
గౌరఘేమల్లప్పగంగకు ననుకంచి కావల్లవారును గలసి చనఁగ
గుష్ఠైత క్రిన్నర ల్లాడి వాయించుచు బైరనజోగి వెంబడినె కదల
బసవగంటలు బృహత్పటుశంఖములు మ్రోయ శివరాత్రిజంగాలు చేరికొలువ

తే. లశనతిలసిప్తచూర్ణభాగశనమిసిని, యుల్లిపచ్చల్లు పులిదోసె లూరుబిండ్లు
నూటజోలలు చిటిగాళ్లు మ్రోసితేగ, నాఁత డేఁపేట శ్రీశైల మరిగి వచ్చు. 188

తే. వీరశైవంబు నుదిరి డేవేళనైన, హరహర శివా నుహాదేవ యనుచుఁ బల్కు
పలుకు నేకాని యితరసంభాషణంబు, లాడఁడెన్నఁడుఁ బెండ్లాముతోడనైన. 189

క. ఆతనికి విశాలయనం, గాఢదుణి యొకర్తు దనరుఁగవ్వువిరిలకో
రీతురకరౌతులాయము, లోతేజీరతన మనుచులోకులు పొగడన్. 190

క. దానివిలాసపువదనము, దానిచౌకాటంపుగబ్బి తళుకులగుబ్బల్
దానిపసమించుదేహము, మానవతీపొగడ శక్యమా విధి కైనన్. 191

సీ. నీలాల రుచినవ్వు నెఱివేళి మొత్తమ్ముతమ్ములనిరసించఁదగు మొగంబు
గంబూరభుగభుగ ల్లలపించు నునుఁ బల్కు పల్కుదు రాణులపసను మించు
మించులనిర్జించు మెయిలీవపొంకంబు కంబుసోయగముల గళిముమారు
మారుగుడారము ల్తానినిగుబ్బలు బలుదీవి నగు నితంబంబుమహిమ

తే. హిమమయూఖాస్యయూరులయేపుతెగడు

గడుసు రంభలసోగను జంఘలుజయించు

నించు విలుకానిశరధుల నేణనయన

యనఘ పదములు కెంజివుళ్ల పహసించు.

192

క. చిపురా వాతెఱ నల్లని, కవురా నునుసోగ వెండ్రు కలు పత్తడిమేల్

సవురా దేహము ముద్దుల, దవురా యని జనులుపొగడ నాబిడ యమరున్. 193

తే. దానినెమ్మేను మెఱుంగు దాఁ బూనఁగడఁగి

పుత్తడివెలంది చిదపలై ముద్ర వేసి

యొఱసియొట్టంబు వడికాఁగి నెఱయఁజిమిడి

కఱఁగి నీరయిపోవును గలువకంటి.

194

ఉ. సారసమానవీనఘృణి సంపద కాంచును నెమ్ముగంబుకా

సారసమానవిశ్రమము సారె జయించును నాభియుక్తుధా

సారసమానమాధురిని జాల రహించును మోవి చంద్రికా

సారసమానహృద్యరుచి సంతతి మించును గాంతహాసముల్.

195

శా. పున్నాగంబును గెల్వఁజాలు రుచిరాంభోజాస్య వేణీరుచు

ల్పున్నాగంబును నవ్వనోపునెఱయన్ లోలాక్షియానంబులుం

బున్నాగంబును గేరిమిఱి మెఱయుం బూఁబోడినూగారుడాల్

బున్నాగంబును మించు నాభిచెలువంబున్ సారెవర్ణింపఁగన్.

196

క. ఆతనుజయధర్తలీలా, హితవృత్తి గన్బొమలు రహించె ననుచుఁదా

నతనుజ యధర్తలీలా, హితవృత్తి రహించి మించు నింతికుచంబుల్.

197

చ. అది పతిభక్తిమీరక దివంతముదాఁకను నేవఁజేసియిం

పొదవఁగ నారగించి వసనోత్తమభూషణపుష్పగంధసం

పదలనుదేలి రేలుప్రియభర్తను సిద్ధేపుగబ్బిగుబ్బలన్

గదియఁగఁ గొఁగిలింపఁ జనఁగాఁగని కోపవిఘ్నర్థితాత్మఁడై.

198

క. శివదత్తుడు హరహరయని, యపఠికిఁబో రంకులాడి యని తను ద్రొబ్బం

గవయసుదిగనుకనాశలఁ, దివురు వ్రతకతివ మోహదీక్ష చెలంగన్.

199

సీ. పదము లొత్తెదనంచుఁ బతిజంఘికలు దన తొడలపైవ్రేసికో మిడిసిపడును

నడుము పట్టెద నంచు నాధునిచిఱుతొడ ల్పడికినఁజేయని పొరలునవల

నుపబర్హ మెగఁద్రోయ నుంకించిమోముపై మోముఁజేర్చినఁజూచి ముదుగులాడు

వ్రేల్చెటికెలుదీయ వెననెత్తి హస్తంబు కుచములపైవ్రేసికొనినఁదిట్టు

- తే. బక్కలోఁ జేరి హరిఁటఁ జిక్కఁ బట్టి
కులుకుగుబ్బల నెవఁ తొమ్మి గుమ్మి కుమ్మి
రతిబలాత్కారమునఁ జేయ ధృతి వహించు
ప్రేయసిని జూచి రోయుచుఁ ద్రోయు నతఁడు. 201
- క. ఈలాగు నిచ్చ నిచ్చలు, వాలుగు టెక్కెంబుఁ బూను వానిదురంబుల్
లీల నొనరింపఁ జూచు మీ, కాలను మీ రంకులాడి చను మని తిట్టున్. 202
- తే. అతఁడువరసౌఖ్యమునెకోరి యానఁబొందఁ, డిహమునం దుచ్చసౌఖ్యాప్తి కింతయైన
తాతి కిడునట్టి గిలిగింత లైతనర్పుఁ, గాని ప్రియురాలిచేష్టలు గలవ వతని. 203
- వ. మఱియును. 204

* * * * *

- తే. కుడువఁ గట్టను దొడుగను ముడువఁ బుడమి, నెంతగలిగినఁ బ్రాయంపుటింతులకును
గ్రామ్యభర్తంబు లేకున్నఁ గలుగు దుఃఖ, మెంతని వచింపవచ్చునో దంతిగమన.
- తే. వినుము నానావిధంబుల దినము దినము
రాత్రి రమణుని గదియఁబో రంకులాడి
పోవె యని త్రోయ గుబ్బలఁ బొందు పైఁట
చెరఁగు బలుచుకఁ బండు నుస్సరు మటంచు. 207
- ఉ. మిన్నక యిట్లు భర్త తనమీఁద విరాళి వహింపకున్న నూ
కన్నియ చూచి యీముదిబి కారునితోఁ బని యేమి నా కటం
చు న్నిరసించుఁ బంచశరసుందరరూపుల జారవీరులం
గొన్నన వింటినాని మొనకుం గదియించెద నంచు నెంచుచున్. 208
- క. వేవిన శివదత్తునకును, నేవలు నేయుటలు మాని చిత్తం బలరన్
భాషానిభు లగుకారుల, త్రోవలు గనుచుండె విరహదోహశ కాంక్షన్. 209
- చ. చికిలి విభూతిరేఖ జిగిఁజిల్కెడు కమ్మలకాంతిఁజోక హా
టకమణిభూషణంబులమిటారపుఁడెక్కులమూఁక వాసనా
ధికసుమగంధసంపదల లేటగుసిస్తులవీక యొప్పుఁగా
నకట వికాలనామసఖి హర్షముతోఁ జరియింపు చుండఁగన్. 210

- క. అంతట నితాంతహర్ష, స్వాంతయుతద్యూత జనరవక్షుభితహరి
 ద్వంతిశ్రుతియై నగర, ప్రాంతంబునఁ గోడి పదువు పందెము సాఁగెన్. 211
- తే. కావిప్రాంతలు దారాలు కట్టుముట్లు, ముప్పులును నీళ్లముంతలు మూలికలును
 గత్తులపొదుట్లు మంత్రము ల్కట్టుపసరు, తెనయ వచ్చిరి పందెగా వ్రేపురేఁగి.
- తే. డేగ నెమిలి పింగళి కోడి డేగకాకి, వన్నెలైదింటి కిరులందు వన్నెలందు
 రాజ్యభోజనగమననిద్రామరణము, లను విచారించి యుపజాతులను వచించి. 213
- సీ. పట్టెజుట్టుది మైలపుట్టమిట్టుది గూబ బిలుకజుట్టుది మూఁగ బిట్టుకోడి
 పట్టుమార్పుది యర జుట్టుని బోరది బూడిదెవన్నెది పొడది నెల్లు
 కాటుది గుజుది గాజులగాడునో చలది పండెట్టుది గద్దెకోభ
 దెట్టునిదురగలి దీకెలదారెము నల్లది కొప్పది తెల్లయురగ
- తే. పిల్లవేళ్లది మొద్దుది నల్లయురగ, లనఁగఁ దగుకత్తికా ల్పుంజు లందులొనఁ
 బసపుపావట్లు కాలందె తెనఁగునట్లు, రావిరేకలు బిరుదులు నీని గలుగు. 214
- సీ. గరుడండు శరభంబు కంచుడమారము రణభేరి కార్చిచ్చు వ్రాతిబొమ్మ
 రాముబాణము మిత్తి రాహుత్తి పిడుగు హ వీరుండు పుంజుల వేరువిత్తు
 గండగత్తెర గుండె గాలంబు మాష్టిఁడు పట్టభద్రుఁడు బెట్టి భైరవుండు
 కత్తులపొది సింహ గాలి బేతాలుండు పసులపాతర పాదరసము చిలుకు
- తే. టమ్ము సుడిగాలి చక్రంబు నలజడదరి
 కూలము పిరంగి వెలినక్క సాలువంబు
 కాళరాత్ర్యంతకుఁడు పందెగాండ్రు మెచ్చు
 లనెడు పేరులపుంజులఁ గొని ముగించి. 215
- చ. చొరఁబడి కాంచి ప్రాంతలును చుట్టియుఁ గత్తులు వ్రేసి సందిటం
 బెరయఁగఁ బట్టి చెక్కు గఱపించి గి రేర్పడ గీచి నిల్చి కొ
 క్కెరయఁగఁ జూచి పందియపు తెంకువ దిద్దుచుఁ జిక్కెవేసి స
 ల్లిరి మరిపో యటంచును ఖళిపెళిపుంజులు దన్నులాడఁగన్. 216
- క. కృకలాకువులం బుట్టిన, కకపికలా దడచుచుండఁ గాలజ్వరణో
 ర్వికడను నిలిచిన శకనా, మకు నొకనాయకునిఁ జూచి మానిని మెచ్చెన్. 217
- ఉ. మెచ్చినయింతలో జిగురుమే లడిదంబు బిరాన దూసి బల్
 పచ్చనివింటిబోయ చెలిపైఁ బడి నిబ్బరపుబ్బుసిబ్బెపు
 న్నచ్చగలట్టి గుబ్బకవ నాఁటఁగ చిక్కనఁ గ్రుమ్మిక్రుమ్మి తా
 నచ్చుగఁ చేర్చి యార్చె హరిణాక్షిమనంబు గలంగ నెంతయున్. 218

- తే. అపుడు తనుదానె తెలుసుక యబ్జనయన, కులుకు గుబ్బలఁ జిన్నారి కోట్ల రవికె
పిగలఁ బోకము దూడిపోఁ దేర్చి తోడ, శకునిఁజూచుచుఁ దనయింటిచక్కినిలిచి.
- చ. అతఁ డొకనీటికాల్వకడ కంతట వే చనితామ్రచూడ శో
ణితయుతహస్తముల్ గడుగునేర్పున నుండఁగ వానిచెంతకుం
గుతుక మెలర్పఁగాఁ జని శకుం గని కోమలి కొంకుపాటుతోఁ
గొతుకుచుఁ బల్కె నొంటి నిటు గూడునె రాఁదనవంటిదానికిన్. 220
- క. అని నీళ్లఁ గాళ్ళు గడుగుచుఁ, జనఁ గావలె నమ్మ చెల్ల సరె తడవాయెం
గన నెవ్వారును లేరని, ఘనకుంతల పల్కుచుండఁ గా శకుఁడంతన్. 221
- క. ఇంతి యెవ్వరు లేరని, గొం లేటికిఁ జేసె దెవరు గొనిపోయెదరే
యెంతపనిపచ్చినను నిదె, చెంతనె యున్నాఁడ భీతిఁ జెందకు మనన్. 222
- చ. విని చిఱునవ్వు నవ్వి భువి వింతలు పో మగవాండ్రు నీగలిం
బనుపడి యొంటి నుండఁగని పల్కుట న్యాయమె యంచుఁ బల్కినీ
వనుదిన మెందు నుందు వెవరైనను వచ్చెద రేల చెప్పుమా
ననవిలుకానినంటి నెఱునాయక యంచు విశాల వేడినన్. 223
- క. నేనుండు దెపుడు మాహుగి, లోన న్నాపేరు శకుఁడు లోలాయతనే
త్రా నారుల మానసములు, పూని కనుంగొనెడు బుద్ధి భూమిఁ జరింతున్. 224
- వ. అని చెప్పి నవ్వుచు పెండియు నిట్లనియె. 225
- క. ఈవీట నొందుచిత్రము, గావించెడిపాటిదానిఁ గన మీవఱకున్
నీవై తె జాణ వొదవు, గావోలు న్నాట లటులఁ గావినఁబడియెన్. 226

* * * * *

- తే. అనిన విని యావిశాల యారా యటనుచు, మెచ్చి తనమనిలోఁ గల మేలిమెల్ల
దెలిసిలివి జాణ వొదని పలికి యతని, రమ్మ నాయింటి కిపు డని నెమ్మి మీఱ. 228
- క. త్వరితగతిం దనయింటికిఁ, దిరిగి లిరిగి చూచుకొనుచుఁ దెరవయు జనెనా
సరణిని వడి శకుఁ డాబిడ, శరణమునకుఁ జనియె వేడ్క సఫలతఁజొందన్. 229

* * * * *

* * * * *

* * * * *

- తే. అటులఁ దమిదీర కుండెడి యాస్థతోడ
ముచ్చటలు దీర నిరువురు మొనసి పెనఁగు
వేళ శివదత్తుఁ డింటికి వేగ వచ్చి
చూచె నాశ్చర్యకోపవిస్ఫురితుఁ డగుచు. 233
- ప. ఇతైఱంగున. 234
- క. ఘర్జించి కనులనివ్వల, వర్షంబులు గుఱియఁ జూచు వల్లభునకు నా
ధర్మిణి యపు డేవిధమున, హర్షము గావింప వలయు నని యడుగుటయున్. 235
- తే. హంసకులసార్వభౌమ నీ వనుదినంబు, కథకుఁ గథ కిట్లు నన్నడుగంగ నేల
చెప్పు మేళాగు హర్షింపఁ జేసె మగని, ననిన హేమావతిని జూచి హంసయనియె.
క. విను మటుల మగఁడు కోపము, పెనఁగొని ఘర్జించి పలుక భీతిల్లక యా
పనజదళాకారవిలా*, చన ధైర్యము చెదరనీకఁ జతురత ననియెన్. 237
- క. మరుకేళిఁ గవయ కవ్వలి, కరుగవె చీ రంకులాడి యని నను నిచ్చల్
నిరసింతువు యోగివ గన, నరకా నీవాకె తాఁకె నామంజూడన్. 238
- చ. పలుమఱు రంకులాడి యని పల్కెడు నీవచనం బమోఘమై
నెలకొని తాఁకె సిద్ధుఁడవు నీమహిమం బదియేల వ్యర్థమై
తొలఁగు నటంచుఁ బల్కి చెలి దూరిన నాత్మ తపోవిభూతిచే
దలకొను వాక్యసిద్ధికి ముదంబు గొనెన్ శివదత్తుఁ డెంతయున్. 239
- చ. అటుల నిజాధిరాఘుఁడవు డాత్మమహత్త్వగుణోపలబ్ధికు
త్కట మగుమోదమందఁగను గామినిఁ జూచి ననుం బరివ్రతా
పటిమ పహించు మంచు బహుభాషలఁ బల్కుము పల్కుకున్న నీ
కిట ఘటియింతు హత్య తను వేటికి నేటికి నింద వచ్చినన్. 240
- తే. అనెడు సతివాక్యమునకు స్త్రీహత్యకులికి, తనదువాక్సిద్ధికిని నద్భుతంబుఁ జెంది
నీవిక మహాపరివ్రతాభావమహిమ, వెలయవే యనియోగి దీవించెఁబ్రీతి. 241
- క. అటువలె దీవించుచు నె,ప్పటియట్లనె వేఱులేనిపక్షంబున న
జ్జటిలుండుండెను జెలియును, బటుముదమున మెలఁగుచుండెఁ బడఁతుక వింటే.
క. ఆరీతి మహోపాయము, నేరిచిన స్వారుఁ గవయ నెలకొను మన నా
రౌర జగజంత యని తెల, వారుటఁగనిభామ కేళి వసతికిఁ జనియెన్. 243

ప. అని ప్రత్యుత్పన్నమతిచెప్పిన విని హర్షంబునొంది నలుండు దరువాతివృత్తాంతంబాన
తిమ్మని ప్రార్థించిన. 244

మ. నిరవద్యస్వయశోవినిర్జిత మహానీహారనీహారభూ
ధరపుత్రీశ్వర కావ్యగోత్రవిధికాంతా గౌరవా గౌరవా
కరమందార పటిర శంకర పతాకాతారకా తారరా
డరవిందోద్భవవాహ పథ్యతిథిపాకాహార కాహారపా. 245

అనులోమవిలోమకందము. రామాకుజరాజనుత ర
మామరసుమరాగకర సుమాకర సమరా
రామ సరకమాసుర కగ
రామ సురమమారతనుజ రాజకుమారా. 246

తోటకప్పత్తము. వారణ వారణ వారణరత్నా
సారస సారస సారసపత్నా
శారద శారద శారద కీర్తి
హరిమ హరిమ హరిమమూర్తి. 247

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృండిన్యసగోత్రపతి త్రాయ్యలరాజాన్వయసుభావార్థిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్దాణచాతుర్యనిస్తంద్ర శ్రీరామనామపా రాయణనారా
యణామాత్యప్రణీతం బైనహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ దృతీయా
శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి

చతుర్థాశ్వాసము.

పదుమూడవరాత్రికథ.

రాజితజితవారిధి

వారిధితనయాంశజాతవసుధాపుత్రీ

హరిస్తన కుంకుమఘన

సారమృగీమదసుగంధచర్చితవత్స.

1

వ. అవధరింపుము ప్రత్యుత్పన్నమతి నలునకిట్లనియె నట్లుప్రభాతకాలంబుఁగావచ్చినఁ
గనుంగొని.

2

క. చిగురాకుబోడి యప్పుడు, మగరాజిగిరాయిడించు మందిరభూమిన్
బగరాజితైదు తొగరా, జగరాతికి నది రసించు సాయంబైనన్.

3

క. కని జలకమాడి సొమ్ములు, దనరంగ నలంకరించి తరలేక్షణరా

ద్దనయునిపై మోహంబునఁ, జనఁగా రాయంచ చూచి సఖితో ననియెన్.

4

తే. ఆక్కరుచిగల్గు చక్కెర లానవాలు, పెట్టెదవె యొక్కగాధఁ జెప్పెదను వేడ్క

నది నవీనప్రవాళరాకాధరోష్ఠి, వినిన నొక్కింతనేర్పు నీకెనయు సుమ్మి.

5

క. అనవిని చిఱున వొలయం, బని చెఱుపులకథలు చెప్పి పార్థవుఁ జేరం

జననీయా వైనఁ జెప్పుము, వినియెద నన సతికి హంసవిభుఁడిట్లనియెన్.

6

తే. పూర్వమున బ్రహ్మసభకు నేఁబోయి కొంత

కాలమందుండి యజుఁ డంపకంబు నేయ

మానససరంబునకు పచ్చిమామకీన

కులజులను గాంచి భువిఁ జూచుకొర్కి పొడమి.

7

సి. హిమవన్ని పథమేరుహేమకూటాస్తోద యద్రోణమలయవింధ్యాత్రి కూట

మాల్కవవృంధర మైరాక గంధమా దనసహ్యాపారియాత్ర కసువేల

ఋత మతత శృంగ ఋశ్యమూక మహేంద్ర సౌమాన గోశృంగ చంద్రవృషభ
శాలేయ నుగిరబీజ మతంగ కైలాస, శతకేతు భృగునీల చక్రవాళ ?

తే. కనకమేఘాంశుమత్పుష్పగరుడభద్ర, చిత్రకూట సుదర్శన శేషసింహ
రోహణ శ్రీగిరిక్రాంత రుద్ర మత్స్య, సూర్యరోహణముగిరు ల్పాచియంత. 8

సీ. కోరింద నలతుమ్మ గొటికె కోడారయ వెణుతు రూమగ దంతి వెణ్ణినిమ్మ
చిటిగార సుంపరి చీ కెణ్ణిదుమ్మయుఁ దెల్లదుమ్మల్లింద కల్లితొట్టి
జమ్మి బలుసు గార చంద్ర పటికి తెల్ల వుస్సిలొద్దుగ జిడ్డు బుడ్డతుమ్మ
కలివిరి గుండ్రయు గచ్చ పెన్నంగయు దుడ్డుమంగయు భూతతొట్టుకోవె

తే. మాడ్చు చిటికొక్కిసీకాయ మంద్ర తొణ్ణి, వెలగ వాకుడు పల్లెరు ములకపేఁప
నగిరె నీర్గొబ్బి మొదలుగా జగతిగల్గు, కంప లన్నియు వేవేగ గడచి కడచి. 9

సీసమాలిక. జిల్లేడు వెంపరి బిడ్డువెంపరి పైడి తంగేడు తంగేడి తగిడి నుస్తె
ములువెంపరి ములుస్తె గలిజేరు గుంటగల్లేరును దంతిబందారి నేల
తంగేడుమెట్ట బందారి మండుగ బ్రహ్మ దండి భూతులనెణ్ణిదొండి చల్ల
పిల్లమాడు పు చార పిల్లడ్లు, చిత్రమూలము నల్లతీగె కోలాకు పొన్న
ముయ్యాకు పొన్నయు మొగబీర తుత్తెర బంకదుత్తెర హంసపాది గంటె
కాను జీలుగుమెట్టదామర వెణ్ణిసె నగ జంబిరము కాచి నల్లకాచి
శ్రీతులసియు సంబరేణు నేలుసిరి కేశ్వరి నేలవే మూటి చల్లగడ్డ
సహదేవి జుట్టుప చరిసిండి చిటిముటి పెన్నేరు విషబొద్దిసిండి దొండ
సెనుటాయి గొలిమిడి నీరుబచ్చరి ప్రబ్బి వేరు గన్నేరాడు నీరనేతి
నీరపేరా ముట్టి సేచరములు గొలి మిడి చేదుపొట్ల యుమ్మెత్త తిప్ప
తీగె విష్ణుక్రాంత తీం ద్రెణ్ణి చిత్రమూ, లము దొండతీగె ముల్లంగి గొల్ల
జీడెడ్డు మట్టేకు చేగొడ్డ చంద్రకాం, తెణ్ణినియబ్బెంద యెణ్ణితుమ్మి
కుప్పి సూర్యక్రాంత ముప్పుమ నరవండు గాడిదెకడపర కన్నెకొమర
నల్లగం టెనవూరి తెల్లగం టెన యుత్త రేణు గుబ్బిరి సంబరేణు బండి
గురిగింజ గురువింద తురతపత్తియుఁ బత్తి లిలగిడ చబ్బంద నులియచీకె
వెలగ విషమదారి వెణ్ణికుందెన మంచికుందెన కలబంద గువ్వగుత్తి
మామెనయును నేలమామెన యటకమా మిడి దూల గోవెల మేకమేయు

తే. నాకు నల్లెరు నులిజము డాకు జెముడు

నేలతటక సిందెయుఁ గోలచెముడు

బొంతచెము దొల్లియును, సదా ముష్టి మొదలు

గాఁ గలుగునట్టి చిలుచెట్లఁ గాంచి యంత,

సీసమాలిక. రావి మామిడికొండరావిమేడియు బ్రహ్మ మేడియు జీడిమామిడియుఁ జిత్త

పులిచింత మోదుగు ములుమోదుగును వెల్ల పుల్లవెలఁగ వెట్టిబిల్ల చిల్ల
బూరుగ కలుగొట్టు భూతపాసిరి కుక్క బూరుగ చిట్టిగొట్టి భూతనెరిగ
నేరేడు మఱి యల్లనేరేడు పాదిరి తడగూబ తడపేఁకు కడపబట్ట
కడపకొడిశ పాలకొడి శెట్టిలొద్దుగు చిరిపేఁకు లొద్దుగు జీడిపాల
కలు జువ్వి వావిలి గండువావిలి యేరు మద్ది మద్దియును నేలొద్దియొద్ది
తెల్లకాంచనము తుందిల మెట్టికాంచన ముప్పి తెల్లుప్పి నీరుప్పి యిప్ప
తాండ్రచందన మేసి దాసాన మెత్తదా సానము బందుగ జారజేన
మఱివిరికి తొండ్లి మత్తతూ కిచ్చెడ పెద్దవిరిగి వక్కి గద్దనెల్లి
కాకితూ కందుగుకానుగ వరగోఁగు గోఁగుబొట్టు కచిక్కి గోఁగుకొండ
గోఁగుపొగడ ములు గోరంజలును బెద్ద వెలమ సుంకేసరి వెట్టిచిక్కి
నారుప సురపొన్న వారిజమును బొన్న నెల్లి మూలుగబిల్లు నెమిలియగుడు
కొండగుమ్ముడు రేఁగు గొరమి సంపఁగికొండ సంపెంగ మారేడు సరళదేవ
దారు గుమ్ముడుమోవి తపసియుఁ గుమ్మర పోల్కి గుగ్గిల మెత్తపోల్కి వేగి
దేవదా రుసిరికె తిలకము తెల్లన గిరి వేఁప కరివేఁప తురకవేఁప
వేరుపనసగు త్తి వెట్టినారు వరేల పనస కరకకొమ్మి పలుకరేణి
బండచింతయు నల్లబలును సురభి చీకి రేని కూకుడు నెమ్మి ప్రేంభణమ్మ
భూతాంకుశ మశోక భూర్జపత్రమ్ములు బోళము మంకెనపులును గంగ
రేఁగు తక్కిలి ములువేగి భూచక్రము మొక్కన కొక్కన మొల్లమాను
హనుమంతబీర మంకెన గిరికర్ణిక పెడమల్లె కొండముక్కిడియుఁ గోల
ముక్కుదాడిమ బీర మొగలింగ గోదాడు నేదాడు ఖర్జూర మీఁత నేల
తాడి బగిన పోక తాడు కొబ్బెరచెట్టు పెద్దమాను వతంగి బెండగలుగు

తే. కణుదు రరుకుడు కాలుగ కాన్త సన్న

విరిగి సోమింద గున్నంగి దిరిసెనంబు

మొదలుగా గల్గు బహువిధభూరుహములు

నిండి యుండెడుకానలపిండు లరసి.

11

క. వెన జంబూష్ణక్షౌరం, చనుపుష్కరశాల్మలికుశళ శాకద్వీపా

తెసఁగఁ గనుగొంటి లవణే, తుసురాఘృతదధిపయోవిశుద్ధజలార్థి.

12

స్తి. స్వాయంభువోత్తమ స్వారోచిష బ్రహ్మ దక్ష వైవస్వత తామసేంద్ర

రాచ్య రైవత రుద్రభౌచ్య చాక్షుష సూర్యు లనెడు చతుర్దశమనువు లమరి

- బ్రాహ్మర్షి దివ్యబార్హస్పత్య సౌరచాంద్ర గురు పావన పితృనామకవన
మానములును గేతుమాల కింపురుష హిరణ్మయైలావృత రమ్యక కురు
తే. భరత భద్రాశ్వ హరిసంజ్ఞ వర్షములును, భారతేంద్ర కశేతు గభస్తి నాగ
తామ్రరాహిణి సౌమ్యగాంధర్వకాఖ్య,లమరు నవఖండముల నొప్పు నవనియండు.
సీ. ద్రవిళ విదేహ మాళవ మత్స్య మళయాళ కొంకణాంగ విదర్భ కురు పుళింద
చేది టంకణ వత్స సింహళ కర్ణాట మగధ ఘోట కళింగ మద్ర యవన
కుకురు బాహ్లిక పౌండ్ర ఘూర్జర నేపాళ శక వంగ కాంభోజ సాల్వా లాట
సౌరాష్ట్ర చోళాంధ్ర శబర పాండ్య వరాట కుంతల కేక యావంతి కాళి
తే. నాట కరహాట సింధు గాంధార నిషధ, కేరళ తురుష్క పాంచాల శూరసేన
కోస లోత్కల కాశ్మీర కుత్స బర్హ, ర మరు హూణాఖ్యసర్వదేశములు చూచి.
క. యమునాతమసామధ్య, తమఁ గమలోత్పలమరందసంగ్రహణాద
ప్రమతిభ్రమద్భ్రమరవి,భ్రమగీతతతాభ్రభ్రసురతరంగిణి చెంతన్. 15
సీ. పాడయెండగాయని పొన్నగున్నలసీడఁ గ్రొమ్మతియపుటరంగులుచెలంగ
గొజ్జంగిపొదరిండ్లపజ్జలఁ బచ్చకప్రములు నిండినద్రాక్షపందిలి తగ
శశికాంతకుట్టిమస్థలులను బన్నీటి పరజల్లు జలయంత్రపాళి దనర
కేళి కేళాకూళి క్రేవ చక్ర చకోర హంసభ్రమ త్సారసాదికలిత
తే. కలకలారావ విస్తార కమల కుముద, సౌర భాగార నీహార నీరవూర
వీచికావార దుర్వార విహృతి ధీర, శీతలసమీర కాసారసీమఁ గంటి. 16
వ. మఱియుఁ దత్కాసారంబు ననిమిషసంచారయోగ్యం బై యమరావతీపురంబును,
శంఖమకరకచ్చపాధిష్ఠానంబై యలకాపట్టణంబును, ధార్తరాష్ట్రవిహారస్థలంబై
హస్తినగరంబును, బకనివాసంబై యేకచక్రంబును, శంకరాధారంబై కాంతా
రంబును, శింశుమారచక్రవికాశితంబై మేరుపునుం బురుడించుఁ దత్తీరంబున. 17
క. పల్లవిత కలిత పుష్పిత, సల్లలిత మరంద వళిత సత్ఫలిత మహీ
జోల్లసితాభ్రంకషయై, యుల్లము రంజిల్లఁ జేయు నొకవన మొప్పున్. 18
ఉ. ఆవనసీమ నొక్కతరు వంబరచుంబితశాఖయై ముదం
బావహిలంగఁ జేయఁ గని యాగమన శ్రమమున్ తుధార్తియుం
బోవ ఘటింపఁ బూనియును భూజముపై వసియించి నాకగం
గావనజాతజాతబిసఖండము లానుచు నుంటి వయ్యోడన్. 19
ఉ. కొండలు క్రిందుమీఁదుగను గూల దిశావళి క్రిల నుప్త)వే
దండము లుర్వి వ్రాలఁ ద్వరితంబున వారిధి లింకి క్రాలబ

హ్మండము తూల నాదిమమహాహివసూకరకూర్తమూర్తు లాం
డొండఁ గలంగి సోలఁ జటుల్లోగలి నుల్లెను నేలయ న్నొగిల్.

20

చ. ఆహ్వాడు.

21

చ. హరిశిఖిదండిదైత్యవరుణానిలయక్షపభర్తు లెక్కి యా
మరకరిమేషవాహరిపుమానవనక్రమ్యగాశ్వనందులక్
గురుపవిశ క్తిదండవరకుంతగుణధ్వజఖడ్గశూలభృ
త్కరులయి కుంభయంత్రగతిఁ దాల్చిరి దిక్కురనైన్యసంగతిన్.

22

క. ఆతటి నే నాకసమున, కాతతసంరంభగతుల నతిజవ మొప్పం
గాఁ దెలివి నెగసి చూడఁగ, భూతలచలనం బడంగి పోయినదివన్.

23

క. ధరణీసుర భూభృద్వి, ట్చరణజభటరథగజాశ్వసద్వస్తులచే
నిర వొందు పాండ్యభూమిని, బరిపూర్ణం బనఁగ నొక్కపట్టణ మున్నన్.

24

తే. కని మహామోద మొనరింపఁగాఁ బురంబు

కాపురంబుగ నుండెడు ఘనజనముల

కలిమి బలిమియు వీక్షించు కాంక్ష వొడమి

యొక్కసాధంబుపై డిగ్గి యుంటి నందు.

25

తే. పరకతలగుడ్డ యొక పాటిపచ్చడంబు, ముదుక నీర్కావిదోవతి మొలనుసంచి
తిత్తివెండుంగరము వ్రేలహత్తి యొప్ప, నుండు శతుఁ డనుపేదనియోగి యొకఁడు.

సీ. తేత్రఘాతంబులస్థితులు వక్కాణించి సౌవర్ణగణితోక్తసంఖ్య దెలిసి
మిశ్రితగణితార్థమిశితమనస్కుఁడై గాఢప్రకీర్ణకగణిత మెఱిఁగి

త్రైరాశికాద్యంతసారాంశము గ్రహించి సూత్రగణితములు జొచ్చికలఁచి
మఱిభిన్నగణితంబు మార్గమెల్లను గాంచి పరగణితంబులు పారఁజూచి

తే. నిఖిలసిద్ధాంతసూత్రము తేర్చి జగతి

గణకకులసార్వభౌమత్వగణనకుఁ దగి

గణితమర్మజ్ఞుఁ డితఁ డని ఘనులు మెచ్చు

దెలిసి యతఁ డెంతలెక్తైనఁ దేటపఱుచు.

27

గణితముపేరులు.—

సీ. త్రైరాశికప్రకీర్ణ సువర్ణపంచరాశికమేరుపౌర్ణతాశికసమాధి
కారవీరాచారఘాతకుంటాహ్వయచ్చాయార్యభటబృహజ్ఞాతకోత్క
లితసప్తరాశికలీలావతీవర్గు వర్గుమూలక్షేత్రవాస్తుభాగ
గణితసారచతురంగప్రశంసౌభళి నాదీయబీజభిన్ననవరాశి

తే. ఘనఘనామూలశిల్పిసంకలితసూర్య, సోమసిద్ధాంతయుగలబళోధరత్న

- ఘట్టితైఠోనరాశ్యాదిగణితతతులు, దెలిసి యతఁ డెట్టిలెక్కెనఁ దేటవఱుచు. 28
- తే. సరవి గుడికట్టుగా చెంగ సరసి వ్రాసి, యంతకము లేసి కులవర్ధు లాయకట్లు
దీర్చి దినవహిసపరగలిప్రతీర, నారవణి నిర్ణయింప శేషహి యతఁడు. 29
- చ. చదువులుచెప్పి చూచె మఱిసారెకుఁ గూలికి లెక్క వ్రాసి చూ
చదయతఁ గోలుకాఁ డగుచు నన్నిట మండువల న్నటించి చూ
చదియునుగాక రాయసపుటార్యుల ఘంటము లాకు దుద్దులున్
వదలక మోసి చూచె నొకపట్టునఁ బొట్టుకు లేక తక్కినన్. 30
- క. పొరుగుగువారికలిమికి, గుఱిగాఁ దా నెంతకూడు గుడుచుచు వీటం
దిరుగాడి ప్రొద్దుగుంకెడు, వర కొకపాతికకుఁ గొలుచు వడిఁ గొని తెచ్చున్.
- తే. తెచ్చి సుఖమతి యనునామధేయమునను
పరఁగు ప్రియురాలిచేతి కేర్పడఁగ నీయ
నాబిడన్నంబు సంకటి యంబలియును
జేయ సమరేయివేళ బోనేసి పోవు. 32
- క. అతఁ డీలాగున గ్రాస, స్థితికై యూరెల్లఁ గలయఁ దిరుగాడంగా
నతనాలు మరునికేళికి, వెతఁగొని తిరుగున్ భుజంగవీరులఁ గలియన్. 33
- క. ఒసపరి వగలది ముద్దుల, నసియాడెడుగౌను గలది యందము గలపైఁ
డి సరైనమేనుచాయల, పస గలదని విటులు దానిపని కలవడుచున్. 34
- తే. ఎనయ నేవేళ నెంచైన నేపురేఁగి
పురిని గలజారు లత్యంతమోహు లగుచుఁ
గ్రుక్కిఱులు మ్రింగికొనుచు నొక్కొక్క రొకరె
తిరుగుచుందురు దాసింటితెరువుఁబట్టి. 35
- ఉ. ఇందుఁడు కందునిద్దపురహిం దగు నుందరిమోముగోము తా
నందమి నిందిరేందుముఖనందనుఁడుం దనడెందమందు నిం
దిందిరకందబృందకచదృక్తచందముఁ జెంద జాభువా
లొందమిఁ గుందు జారులిక యుగ్గలిఁ బొందమిఁ గంది కుందరే. 36
- శా. నెత్తావు ల్వెదచల్లుపుష్పలతల న్నెమ్మేను సింగంపురా
మొత్తంబున్ నునుగౌను శ్రీలగరిమంబున్ వీనులుం దమ్ముద
లొత్తుం గ్రొవ్విరిగుత్తులన్ మినుకులొల్కున్ గబ్బిచన్దుబ్బులున్
నెత్తమ్మిన్ గళదేరుమోము దెగడు న్నీమాటి రంభన్ నగున్. 37

* * * * *

- చ. దుసికలఁ జారుచీకటుల దూఁకొనుచుండెడుకీలుగంటుపైఁ
 బస పొనరించునిగ్గు గల ఫాలతలంబునఁ జాదుబొట్టు దృ
 గ్వసతికిఁ గజ్జలంబు నరకాలున నంచులుఁ జీటుచీరఁ దా
 రసమగుపుష్పకంచుకము రంజిలఁగాఁ జరియించు వీధులన్. 40
- తే. ఇటులఁ జరియింపఁ గా దాని యెమ్మె లెఱిఁగి, వట్టియనుమానములచేత బెట్టుగుంది
 కని విరూపినిఁగాఁ జేసి కాంతవీడి, చనియెద నటంచు నెమ్మది శతుఁడుఁ దలఁచి.
- క. ఒకనాఁటిరాత్రి యింటను, సకేయకడం బవ్వళించి సంభ్రమమునఁ బౌం
 ద్రకదేశమునకుఁ జనియెద, నొకపని కని వేగ యామ ముండెడువేళన్. 42
- తే. పయనమై లేచి పోవుచో భార్యతోడఁ, జెప్ప నొక్కింతదూర మచ్చిగురుబోఁడి
 సాగ నంపి బహిష్కంక కేగ నతఁడు, దిరిగి కిటుకంచి వేగ మందిరము సొచ్చి. 43
- ఉ. దూలముమీఁదియట్టుకను దొంగవిధంబున నిశ్చలాంగుడై
 తాలిమిఁ జిక్కఁబట్టి కులతామరసేక్షణచర్యలెల్ల నా
 మూలముగాఁ గనుంగొనెడు బుద్ధిని నాశతుఁ డుండునంతఁ బ్రా
 క్తైలశిఖాగ్రభాగమున సారసమిత్రుఁడు దోఁచె నంతటన్. 44
- క. పనిపాటఁ దీర్చి సుఖమతి, పనివడ నేఁ డింటితొడుసు బాసెఁ గదా యం
 చును వెల్వడి చని వీధిని, మనసిజవేదనల జాలి మాలి తిరుగఁగాన్. 45
- సీ. గౌరిపంచాగంబు గౌళిపంతులపంచపక్షుల శతునము లైవడికంటి
 పలుకులరీతులు ప్రశ్నభాగంబులు గల్గులు గూయంగఁ గలుగుమేలు
 కీడును బోచిల్ల జా డెఱింగెడునేర్పు దిక్కు విదిక్కులు దెలిసి నుడువుఁ
 దుమ్ములక్షణములు తొడరు కాకరవంబు సాముద్రికస్థితిఁ జతురమహిమఁ
 తే. దెలియ నేర్చినయొకమహాధీరవరుఁడు, శతుననిద్యావిచక్షణాధికుఁడు సౌకు
 మార్యరేఖల మారట మారుఁ డైన, యవనిదివిజుండు మతిమంతుఁ డనెడువాఁడు.
- క. ఎదురైనఁ జూచి సుఖమతి, కదియం జని వాని సొబగు కలిమికి మోదం
 బెదనొంది యతని నో నవ, మదనా యని పిలుచునంతమాత్ర నె యతఁడున్. 47

* * * * *

మ. అటులం దోడ్కొనివచ్చుచోఁ గులుకు టాయ్యారంబుగాఁ జూచి చొ

క్కటపుకొ సెబ్బెపుగబ్బిగుబ్బ నెలవంక ల్సము గాన్పింపఁ బై
పట మొక్కింత నడల్పుఁ బచ్చిదొరలకొ భాషించు లేనవ్వతో
నటలుం జేష్ట లొనర్చుఁబైపయిఁ బడుకొ జారుండు హర్షింపఁగన్.

49

చ. నిలయములోని కిట్లు పిటునికొ వెనఁ దోడ్కొని పచ్చి హెచ్చి కం
బళము ముదంబునం బఱచి పల్లవుఁ డందు వసించినంత న

య్యళికచ యెక్రయం గనెనొ యట్టుకపై నిజభర్త యుండుటం
దెలిసిన భీతిలేక నుపతీ యపు డేమని బొంకెఁ జెప్పమా.

50

చ. అని యలవాన జాలిపులుఁ గా వనజాక్షినిఁ జేరి వేడినకొ

విని తలపోసి చూచి యది వింతనుమీ తెలియంగలేను నే
ర్పున నది భర్తకింపు మదిఁ బుట్టంగ నెట్టులబొంకెఁ జెప్పవే
యనఁ గలహంసపంశకలశాంబుధిచంద్రుఁడు కాంత కిట్లనున్.

51

క. విను హేమావతి సుఖమతి, తనవల్లభుఁ డటుకమీఁద దాచుక యున్నాఁ

డని తెలిసి భృతి చలంపక, యనుపమచాతుర్యధుర్య యై విటుమ్రొలన్.

52

క. పక్కా కిడి నప్పక్కిని, మ్రొక్కి కనుంగీటి శకునములు చూడు వరుం

డెక్కార్యంబున కేగెనొ, యక్కార్యము లెసఁగ సఫల మానో కావో.

53

తే. లెస్సఁగాఁ జూచి చెప్పము లేమిచేతఁ

జనిన నాపతి శీఘ్రంబై సఫలుఁడై ను

రక్షితంబుగ వచ్చునో రాఁడొ యనుచుఁ

దెలుప యడిగిన నానైఁగఁ దెలిసి యతఁడు.

54

సీ. ఆంగుళిక్రమమున నశ్విని భరణియుఁ గృత్తిక రోహిణి మృగశి రార్ద్ర

పౌనఁగఁ బునర్వసు పుష్య మాశ్లేషయు మఖ పుబ్బ యుత్తర మఱియు హస్త

నరవిఁ జిత్రయు స్వాతి వరఁగ విశా ఖానురాధలు జ్యేష్ఠయు రమణ మూల

పూ ర్వాత్తరాషాఢ లుర్విని శ్రవణ ధనిష్ఠలు శతభిష ప్రోవృషదలు

తే. నుత్తరాభాద్ర రేవతు లొనర నెంచి

మేష వృషభ మిథున కర్క మృగప కన్య

కా తులాశి ధనుర్లగ్న కలశ మీన

రాశి సంఖ్యలు వరుస నేర్పడ గుణించి.

55

తే. సూర్య శశి భౌమ బుధజీవ శుక్రమంద, రాహు కేతుగ్రహస్థాన రాశికూట

చారచోరోపచయకేంద్ర సారసీచ, పరమస్వోచ్ఛాంకలగ్నము ల్పదిలఘటిచి.

56

తే. జన్మ కర్మసాంఖ్యాతిక సాముదాయ, కాంగజామిత్రవైనాసికారివామ
సార్వవేధలుల తలు భావమస్వ, భావనీచాస్తమయములఁ బరిహరించి.

75

సీసమాలిక. ద్వాదశాబ్దాబ్దమాత్రగ్రహమాతృనక్షత్రాంశరాశిమాసదిన మరసి
పద్మసింహాసనపణకూర్తనరచాప కుంతలఖిలజీవ కుంభవర్ష
శనిఖడ్గరథగజాశ్వవ్యూహనాడికాదిద్విధచ్ఛత్రద్వితీయపంచ
విధదశవిధరాహుప్యశ్చికలాంగుల పంచసప్తశలాక పక్షిడింభ
కౌమాఖ్యతోర్తణగౌళిక్షుతశ్చేన యాత్రాత్రికాలసూర్యఫణిజయక
ఘోరకాలానలగూఢకాలానల భూచరభేచర పుణ్యభూమి
చంద్రకాలానలసంకటసూర్యకాలానలరాహుకాలానలకలి
పద్మలభాస్వరవామగౌడద్వితీయతృతీయమాతృకాచతురదీర్ఘ
వర్ణేశ్వరాహ్వాదైవతయోగతుంబురు ప్రస్తారసర్వతోభద్రకులకు
లాలకోటామహాలక్ష్మీనఖిక్షితివలయలక్షణేత్రవాలభూమి

తే. ఘనపులిందొల్లాపురి వెనకపటక, కాలరేఖమహామాలికానిరామ

యాఖ్య లలరారుచక్రము లందు బీజ, పంక్తి లిఖియించి తత్ఫలాఫలము లరసి.

క. ఈలాగుచక్రముల గ్రహ,జాలము లిఖియించి చూచి చంద్రాస్యవరుం

డాలయమున దాఁగుండుట, కాలజ్ఞుఁడు దెలిసి పలికె గౌతుక మెనఁగన్. 59

తే. కడుపులోఁ జల్లగదలక కలికి వినుము

నేఁడు రేపటఁ దలపువ్వ వాడ కతఁడు

రాఁగలఁ డటంచు శపథ మేర్పడఁగఁ జెప్పి

యతఁడు దానిల్లు వెలువడి యపుడ చనియె.

60

ఉ. ఆసమయంబునందు శతుఁ డట్టువపై వసీయించి యుండి యెం

తో సుముఖిత్వ మొప్పఁ గని తొయ్యలిభక్తికి సచ్చరిత్రలీ

లాసుగుణప్రసిద్ధికి భళా యని మెచ్చుచు డిగ్గి వచ్చి రా

వే సరసీరుహాక్షి యని వేగమె కౌఁగిటఁ జేర్చి వేడుకన్.

61

క. ప్రమదా నీపాతిప్రత్యము భక్తియుఁ గంటి సందియము లే దిఁక నం

చు మనోరాగంబున శతుఁ, డమితస్తుతు లొనరఁ జేయ నది యిట్లనియెన్.

62

తే. కాంత నే నెన్నుకోరాదు గాక నన్నుఁ

బోలఁ గలసాధ్యు లున్నారె పుడమిలోన

ననుచుఁ బతితోడఁ జెలరేఁగి యాడుకొనుచు

నిండు మోదంబున. పుఖాన మండి రేపుడ.

63

చ. అని కలహంస చెప్పిన నయారె కథాస్థితి యంచు మెచ్చికొం
చును దపనోదయప్రభలు సుందరి గన్గొని యింటిలోనికిం
జని పవలెలఁ బోఁగడపి సారసమిత్రుఁడు పశ్చిమాద్రికిం
జనినయనంతరంబ మనుజప్రభువై విగహంబు మీఱినన్.

64

సీ. కళదేరు కస్తూరిలిలకంబు వాసన ల్లపననంధములకు లంచ మొసఁగ
నవరత్నతాటంకవివిధకాంతిచ్ఛటల్ నునుఁజెక్కుజిగికిఁ గానుక నొసంగ
నలరుమానికపుసోయగఁపుదండలఁటెక్కు కలితాంగదీప్తికిఁ గట్ను మిడఁగఁ
జెంగావిపరపెంపు చీరంచు సరిగడా లృదశోణఘృణులకుఁ బగిడిఁబెట్ట
తే. మదనమదహస్తవిడివడ్డమాడ్కిఁబడఁతి, పుడమి యొడయనికడ కేగబెడఁగునడల
నడుచువడిఁ గడుఁక్రొమ్ముడి సడలి విరుల, జడి పొడమ నిల్లువెలువడి చనఁగనపుడు.
క. కని గాజహంసవరుఁ డి, ట్లను భళి మేల్జాణ వాడువౌ సొగ సమరెన్
జననాథు నెనయఁ బోయెదొ, నిని సొ మ్మొకకథ యటన్న వెలఁ దిట్లనియెన్.

66

మ. కలహంసాధిప నీస్వబుద్ధి నిటులం గల్పించెదోకాక పె
ద్దలచేఁ బూర్వము విన్నవాడవౌ మహాదైవప్రసాదంబౌ విం
తలుసు మ్మట్లు వచింప నన్యులకు మేధాశక్తి నికబోలువా
రలు లే నింక భళారె చెప్పు మనుచున్ రాజాస్య ప్రార్థించినన్.

67

పదునాల్గవకథ.

క. ఆమానసౌక మభినవ, తామరసమరందబిందుతరబృందంబుల్
నేమించుగుఱియు వాక్కుల, హేమావలి కనియె మోద మిగు రొత్తంగన్.

68

చ. వినుము నిదర్శదేశమున విశ్రుతమై సిరులందు విహ్వలం
బస నొకపట్టణం బమరు నచ్చట నొండొకవైశ్యుఁ డెంతయుం
దనకు హిరణ్యగుప్తుఁ డను నామముతోడఁ దదీయభార్య హ
స్తిని యనుపేరునం బరఁగుఁ జెప్ప నశక్యము దానివైఖరుల్.

69

క. మిలమిలమిలఁ దళుకులజలు, పొలయలరుల వలపుగులుకు పొలతుఁక నవ్వున్
మొలకరిక ల్చులదలకలు, చెలిసొలపులవలుకు లలరు చిలుకలకొలికిన్.

70

క. విరులా నగవులు నీలపు, సరులా కురు లుబ్బుగబ్బిచన్నులు జాళ్వా
గిరులా యూరు లనంటుల, సిరులా యని జనులు మెచ్చుఁ జెలువ చెలంగున్.

71

క. చిందం బనఁదగు గళమును, గుండమ్ములచీరు రవనకొరకపంక్తుల్

మందమ్ములు గమనమ్ములు, నందమ్ములు పొగడఁ దరమె యతిపపదమ్ముల్. 72

ఆ. కలుపచెలుపు చెలువుఁ గైకొనుకన్నులు, జగ మెఱుంగురంగు జిగి మెఱుంగు

గులుకు దొలుకు మొలకగుబ్బల వనగల, వనిత మేలు కొక్క వనిత మేలు. 73

సీ. బలితంపుఁ బులిసంపు వెలఁబెంపు జఘనంబుఁ బోడి మెన్నఁగ నొక్కనాడు పట్టు

విరితమ్ములను గ్రమ్ము నీరిజిమ్ము వదనమ్ము చెలువ మెంచుట కొక్కనెలయుఁ బట్టు

నిరులెప్పుడును గువ్వు నెఱికప్పు గలకొప్పు ప్రణతింపగా మహాబంబు పట్టు

జితజంభ కరికుంభ తతడింభ కుచనంభ యుగ మెన్నుటకు నొక్కయుగము పట్టు

లే. పొక్కుటపుటిక్కగమినిక్కుటెక్కుజక్కు, సుఖములనుతింప గల్గుకొంతంబుపట్టు

గొజిగురు సంజ కెంజాయపుంజిఁదెగడు, వదము లెన్నంగ బ్రహ్మకల్పంబు పట్టు.

క. ఘనజఘన స్తనయుగములు, వెరుకను దనుమోల నుద్దవిడి నొత్తంగాఁ

జనలేక యారుమరుఁగుల, బనుపడ దాఁగె ననఁ గౌను భామకుఁ ననరున్. 75

సీ. విష్ణుపాదంబంటు వేమఱు మేఘంబు చంద్రుండు ముట్టె నీశ్వరుశిరంబు

తీరంబుతోఁ గొని ధృతి నిల్చె శంఖంబు కోఁగి ప్రసాదంబు గొనె ఘటములు

దండనుండిన సాధుతరుల దాఁటె నులత లతనుధర్తములతోఁ దనియె విరులు

పుణ్యనదీనదంబుల నిల్చెఁ బులిసమ్ము లలపితామహునాజ్ఞ నలరె నంచ

లే. కుంతలానన కంధర కుచనుబాహు, నఖకటీయానపటుశోభనత వహించి

దీటురావే మటంచును దృఢమనీషఁ, జెలియ యంగమ్ములకుఁ బాస చేసినటుల.

ఆ. మొగము నిండియుండు మోహపుఁగన్దవ, యురయు నిండియుండు నుబ్బుచనులు

వీపు నిండియుండు వేసరిజొంపంబు, దానిఁ బొగడఁ దరమె మానవులకు. 77

క. ఆహస్తిని యాపన ము, త్యాహమునన్ బిడ్డపాపనందడి లేమిన్

మోహనతరవిటపుచుభ, పూహములకు నల్లెల్లాఁటియొఱపున మెఱయన్. 78

చ. మిడిమిడి గాని చేకటులు మేలిమిసూనలదండ జోడుబాల్

కడెములు నందిబొందె విడి కమ్మలమించుమించుమించులన్

నిడి బుగడల్ జరాసరిహాజీలఁ దనర్చినకట్ట దండజే

గడ కుతికంట్లు సూనకము ఘల్లను మెట్టెలు పూని పిఁగుచున్. 79

క. అది గరగర నగుపురుషుం, డెదుటం బడ పిఁడు జీరిలేశ్వరుఁ డయినన్

మది గలదుకిఖం బెల్లను, దుదముట్టు నటంచు మోహ దుర్లక్ష నొందున్. 80

స. అది మఱియును,

చ. ముదమునఁ బల్లెబట్టలకు మూఁటకు ముల్లె కటంచు నాథుఁ డిం
పొదవఁగ నేగ బారజనయూభహితప్ర దభాగధేయ మై
కదిసి చరించుఁజిన్నెలను గాసిలఁజేయుచు మోహకాంక్షతో
మదనుఁడు సానచిమ్ములు సుమాళముతోఁగుతఁ జిమ్ముచుండఁగన్.

82

ప. ఇట్లు సంచరించు నయ్యవసంబున.

83

సీ. హేరాది యొడ్డాదిభారాదులను చచ్చి గోనెలు తణగాలు గోతములును
నూలాసునగలు కంట్టాలు కంబడికట్లు మూఁటలు చిక్కాలు బాటరుండు
వలలావణము పట్టి వారతుక్కిలును సుంకము బీటికాసులును మగలు
కాపలి చేవళ్ల కాసులు మప్పబత్తెము విశేషము దోవలీర్వ యర్థ

తే. మాన్యములు తరుగువిడుపునుమడుపుమణియ, గానికొల్కానిబంట్రితుకరణములకు
నారిపెట్టి బసివిగణాచారు లచట, వాదిలెక్కలు రాఁబట్టువాఁ డొకండు.

84

ఉ. సుంకరకొల్వుకాఁడు సరసుం డనుపేరిటవాఁడు చూడ నే
కాంకవసంతకంతుల జయంతుని నెంతయుఁ బోలువాఁడు ని
శ్శంక నలంకరించుక నూతారున వీధికి వచ్చి యప్పు డా
పంకజలోచనం గని సెబా సని మెచ్చినయంతలోపలన్.

85

చ. పొగడలు చారుచెంగలువబొందల మేలకిపువ్వు ధట్టి సం
పగి కరితేటిమేల్గనిన పాగిరీషపుగోషుఫేషమేల్
జిగితొగడాలు జాబిబరిసిం గొని చిల్కలవాజి నెక్కి పుం
దెగువను గంతుపాదుష హదే యని యారెచ్చద తొమ్ము గ్రుమ్మినన్.

86

సీ. ప్రీడానహితప్ర వేగోన్నదోగ్ర రోషప్రదోషవితర్కచపలదైన్య
పరుషసత్రాసకచరమలీలాపనిర్వేదనాసూయవిషాదగర్వ
మోహించితాస్త్పతి మోహనమాధుర్యజడగు ప్తిధృత్యపస్తారహైన్య
హర్షవిజ్ఞానశంకాలస్యసుఖనామధేయముల్ గల్గి వట్టునట్టి

తే. ముప్పదియు మూఁడు సంచారములను మ్రగ్గి, స్వేదవైవర్ణ్యలోమాంచవిశ్రుతాస్య
కంపముల్ ప్రళయస్తంబకము లనఁ జను, సాత్వికపుభావములచేత జడిసి తెచ్చిసి.

సీ. సాక్షాత్కరించిన చంచలాలలికయో మాటాడనేర్చిన మణిశలాకొ
జీవంబువచ్చిన చిత్తరుబొమ్మయో కడుతూపుదాల్చు శృంగారరసమొ
చేష్టలు వెలయించు చిపురుపూరెమ్మయో చెఱలాడుజాబిల్లిచిన్నికళయొ
కలితరేఖ నటించుకమ్మనెత్తావియో మోహింపఁ జేయు సమ్మోహనంబో

తే. కాకయుండిన నీతక్కుకాంతిముఱుపు, సొగ సలంకృతికళయను సురభిశుభద
విభ్రమంబులు గలవె త్రివిష్టపముల, నిండి యున్నట్టి చక్కనినెలఁతలందు.

88

- క. కరములు సుమలతికాశ్రీ, కరములు చిఱునవ్వు లబ్జకరములు పద్మా
కరములు నాభీరుచు లా, కరములు సొగసులకుఁ జెలికిఁ గలయపయపమున్. 89
- క. నారకెన సఖులు లేరే, లేరే దొరఁ దెగడునిటలలీల లయారే
యారేవునమరునారే, నారేఖకుఁ దనుఘనాళి నాఁగను మెఱియన్. 90
- క. బాలాదృక్తతి వాలా, వాలాఱుంగన్ను లతులవనజశ్రీలా
శ్రీలా చెవులు సులీలా, లీలావతికంతరవము లెరబాబాలా. 91
- సీ. శశిరేఖశశిరేఖ సత్కళాసౌందర్యములు మాయఁ జేయు నిచ్చెలునతీరు
పద్మినీపద్మినీపరిమళజాతుల నలరింపుచుండు నిక్కలికిసౌరు
రేవతీరేవతీరేఖావిలాసమున్ తలకింపఁ జేయు నిత్తరుణిహులుపు
వరహేమవరహేమసురుచిరలీలలు గఱఁగంగఁ జేయు నీకాంతహరుపు
- తే. తారతారను దారను దారసించు, భద్రభద్రను భద్రను బహిహసించు
నార యిట్లుండ వలదె శృంగార మనుచు, మెచ్చి పల్కాఱుబలు మోహమెచ్చి కెరలి.
- క. మిణు కై నయాకృశాంగీ, మణి నిప్పుడు మోహినీసుమతమంత్రాక
ర్షణకళ నాకర్షించుక, కణకం బలుగతుల రతులఁ గవినెద ననుచున్. 93
- క. మది నూహచేసికొని తన, సదనంబున కపుడె వచ్చి చలమునఁ దన్నున్
మదనుం డేచఁగఁ దమిచే, నొదవిన యొకయమృతసిద్ధయోగమునందున్. 94
- సీ. వైష్ణవి కామారి హరాహి చాముండ బ్రాహ్మి మహేశ్వరి బగళ లలిత
కాత్యాయ నీంద్రాణి కాళరాత్రి భువనేశ్వరి మహామాయి పంచదళ దుర్గి
భగవతి మాతంగి బాల మహాకాళి కామేశ్వరియు భద్రకాళి శక్తి
మలహరి కృష్ణాక్షి మాధవీ శాంభవీ శాకంభరియు లఘుశ్యామలాంగి
- తే. మోహినీ కామరాజాఖ్యముఖ్యదేవి, రాజరాజేశ్వరియు మంత్రరాజరాజ
ముఖి వరూపిణి భైరవి ముఖ్యమూల, మంత్రములలోన మోహినీమంత్ర మరసి.
- సీ. కడుభక్తి శుక్లపక్షమునఁ బుష్కార్కమినాఁడు, హస్తినీ వీధి నడుచువేళఁ
గుడియడు గిడుమన్ను గొని తెచ్చి శయనమందిరము గోమయమున నెఱయ నలికి
మధ్యమంబున నెఱమంటిప ట్టిడి పసపున మ్రుగ్గొనఁగి మధ్యమునను మన్ను
నెఱిపి యాపైని నన్నెలఁతరూపము వ్రాసి చుట్టుయంత్రము గురుస్తుతి యొనర్చి
- తే. మొదల నోం శ్రీం వినిర్తించి మోహమోహి, నీపటుస్వాహాయనిమంత్ర నియలిఁదిర్చి
యందు దిగ్బంధన మొనర్చి యరుణగంధ, పుష్పదీపాదులకు లెస్స పూజఁ జేసి.
- ఆ. లక్షజపముచేసి లక్షణయుతముగఁ, దద్దశాంశము మధుతర్పణంబు
తద్దశాంశ మగుచుఁ దగు పలాశలతాంత, హోమవిధియుఁ దీర్చు చున్నయపుడు.

సీ. మినుకొప్పు నునుగొప్పు మినమిన ల్దూబాడఁ గన్నులభళభళ మిప్పులాడ
బునుగిడ్డనెఱుఱాతభుగభుగ త్చెఱిలాడ గుబ్బలచకచక ల్ద్రొబ్బలాడ
జిగిఱాని తగుమేనిధగధగ ల్దిరుగాడ నగుమోము నిగనిగల్ నాట్యమాడ
గుమిగూడుసరిదండఘుమఘుమ ల్పొరలాడ నందెలరుళరుళ ల్చిందులాడ

తే. నెదుట సాక్షాత్కరించుమోహినికి నతఁడు

గరిమెతో లేచి మ్రొక్కినఁ గరుణఁ జూచి

తనకుఁ బూర్ణాహుతి యొనర్చి తప్పకుండఁ

దంత్రము ముగింపుమా నీవు దలఁచినట్లు.

98

క. వర మొసఁగెద నన నటువలెఁ, జరిపి మనోజాత పంచశర యని యంత్రా

వరణము దుడిచి మదీప్సితము రయంబునఁ దీర్పు మనిన మోహిని యంతన్. 99

తే. మంచి దని యచ్చెలిని నావహించి శక్తి, తెచ్చి ముందట నిల్చి యదృశ్య యైన

సంభ్రమంబున సరసుండు సరసగుతులఁ, బరవశత్వంబు నొందించి భ్రమము గొల్పు.

చ. కనుఁగవ విచ్చి చూచి యల కామిని యెక్కడి దీనికాంత మీ

ఘనుఁ డితఁ డెవ్వఁ డిట్టిరతి గల్గుట యేమని విస్తయంబుచే

మనమున నెన్ని యే మయిన మంచిదె నామదిఁ గోర్కెఁ దీర్చెఁ బ్ర

బ్ధినమకరాంకు నింకఁ దనభృత్యునిగాఁ బని పూని యేలెదన్.

101

ప. అదియనుంగాక.

102

తే. భద్రుఁ డన దత్తకుఁ డనంగఁ బరఁగు కూచి, మార పాంచాల విట పీఠమర్దనాగ

రిక విదూషకు లనఁ బ్రాధరీతి మెలఁగు, నాయకులవంటిరసికుఁ డీనాయకుఁ డని.

* * * * *

* * * * *

ప. ఇట్లు విహరింపుచుండి యొక్కనాఁడు.

106

క. మధ్యాహ్న వేళ జనతా, రాధ్యం దగుసరసుఁ డలరి రతిపతికేళి

సాధ్యత బుద్ధిమతాంకిమ, సాధ్య మ్మని యావధూటి సదనమె చేరెన్.

107

తే. చేరినప్పటిసరసునీతరుఁ జూచి, భుజము లుప్పొంగి హస్తినీపుష్పగంధి

కలయఁబడి మఱి పన్నీటఁ గాళ్లుగడిగి, మేల మాడుచుఁ దోడెచ్చెమెచ్చుపొచ్చి.

సీ. జీవదంతపుజగాజీసినఖాసుమే ల్లఖకుటద్దపుబిళ్ల బెళుకురవలు
 వింతసంతనఁ జేసి విష్ణుగాఁ దాపిన హురుమంజుపాసలమెఱుఁగుకుచ్చు
 లునిచి తీర్చినసొంపు మిను కైనకెపురా మొనముక్కు లూడెడు ముద్దుగులుకు
 కళుకుఁ గ్రొంబని పచ్చచిలుకలు రహిమించు తొగరాచలువరాల నెగడు లోవ
 తే. గలవగలనిండుపచ్చనిజిలుగుప్రతిమ, కతల నిరవొందు చిత్తర్వు కప్పురంపు
 మెప్పు మేల్కట్టు చవికెలోమెరయు హంస, తూలిక తల్పమునఁ జేర్చితోయజాక్షి.

* * * * *

* * * * *

తే. తెలిసెనా నీకు హేమావతీలతాంగి

తెలియకుడినఁ జెప్పెదఁ దెలిసికొనుము

విభుఁ డటులఁ బిలిచిన విని విటుడు వడఁక

వెఱువకు మటంచు ధైర్యంబు గలిపి యపుడు.

112

చ. మునుఁగిడి పండుకొ మ్మనుచు మోహముతోడ వితర్ది జూపి తా

నుసు రసు రంచు ఖిన్నయయి యొయ్యన నేగి కవాట మవ్వలన్

బెసబెసఁ ద్రోచి మూటఁ దలఁ బెట్టుక వచ్చినభర్త కింత సా

ధ్వస మొదపంగఁ జెప్ప విని వాడు వితానిత యేమి యం చనెన్.

113

వ. అని హీనస్వరంబున.

114

క. అడిగినపతితో నిట్లను, దడవాయెను సుంకరీడు తమలెక్కలకై

పడియున్నాఁ డిదె కనుమని, పడఁతి యతనిఁ జూపఁ జూచి భయ ముప్పొంగన్.

క. వెను కడుగు లిడుచు నవ్వలఁ, దనపొరుగింటను విభుండు దాఁగినచో జా

రునిరతితృప్తాస్థన్ వే, తనిపి వెడల ననిపి తరుణి ధవునిం బిల్చెన్.

116

తే. పిలువ నతఁ డెప్పటట్లన భేదపడక, కూర్చితో నుండెఁ బతి దాను గుందరదన

వింటివా యిట్టిచాతుర్యవిశదశక్తి, నీకుఁ గలిగినఁ బోవన్తు నృపతి నెనయ.

117

చ. అని కలహంస చెప్పఁగ మహాదర్శణంబున నాలకించునం

తనె తపనోదయప్రభలు తద్దయఁ గాన్పడఁ గేళికానికే

తనమున కేగి యచ్చట సుధాకరబింబనిభాస్య ప్రాద్దుగుం

ఁగినఁ దను కావియోగమునఁ గేవలమున్ వెతఁ జెంది యుండుటన్.

118

- క. కుముదమ్ములు కుముదమ్ములు, సముదమ్ములు గాఁగ మెఱయు సాయం బైనన్
రమణీమణి ఘనరుచిభా, రమణీఘ్రిణి సిరులు నిరులు రంజిలువేళన్. 119
- సీ. తారకావృతపయోదముమాడ్కి సుమదామపరివృతం బగుకొప్పు పరిధవిల్లఁ
దీఁగను ననలు హత్తినచందమున మేన సొగసుగా రతనంపుసొమ్మ లలర
పదనచంద్రునిగూడ వచ్చినరోహిణి ముఱువున ముతైంపుముక్క రమర
మంచు గస్పినగట్ల సంచున పలిపెంపుఁ బైటలొ గబ్బిగుబ్బలు చెలంగఁ
- తే. బరంగు జగడాలపగడాలభరణిలోనఁ, గ్రాలు మగరాలనిగరాలలీల విడెపు
టరుజరుచిఁ జిల్కు నోరఁ బల్వరుసమెఱయ, పచ్చినిల్చినయాహేమపతినిగాంచి.
- క. జలజభవాశ్వం బిట్లనుఁ, జెలియా యింకొక్కగాధ చిత్రతరంబై
చెలు వొందెడిఁ జెప్పెద వినఁ, గలవే యని యడుగ వినెదఁ గాకని నిల్చెన్. 121
- ప. హంసం బిట్లనియె. 122

పదునేనవరాత్రికథ.

- మ. ఇతరధ్యానము మాని నీవు వినుమీ హేమావతీ ద్రావిడ
క్షీతిలోఁ జిత్రవిచిత్రవస్తువితతిన్ జెన్నారు కాంచీపురిన్
స్థితుడై కాఁపుర ముండు కూర్చుఁ డొకఁ డాశ్రీదృష్టికిం బాత్రమై
శ్రితనానాజనభాగధేయ మగుచున్ సీరాంకనామంబునన్. 123
- సీ. ముంగిటఁ బులిజూదములు గీచి యుండిన రచ్చబండలు గొప్పప్రహరిగోడ
పంచదిన్నెలు చాదుపట్టెలు ముమ్మాల గూండ్లు దీర్చినయట్టిగోడ లలరు
దేవరచవికె పందిరి కోళ్ల గూడులు గొఱు గుంటుక కాడి క్రొత్తపల్పు
లట్టువగల గాడి కొట్టంబు పలుగడి కంపపాతినలేగ కదుపుదొడ్డి
- తే. ప్రతిగూటంబు తొట్టియు బలకపీట, బావి సిడకలకుచ్చెల పసులమేవు
మంగలము దారి తోలుల్కి మ్రానిసందు, గలిగి విలసిల్లు నాతనినిలయ మెపుడు.
- ప. అదియునుంగాక మఱియును. 125
- తే. ముద్దగిద్దజపులమార్పు ముసుకుపచ్చ, మార్పుజింకపురిపరంగి మల్లెమార్పు
పాల్పుసరకొమ్మసూగురిపైరజిల్లి, మరపల్లెఱుజొన్న లమ్మంగఁగలవు. 126
- సీ. జడకొఱు కొఱులు చామలు వెలిచామ కుట్టారి కారిక కొండబరిగె
బరిగెసజ్జయు గిడగిరసజ్జ మజ్జపా ల్లిడచే న్నెద్దరాగెయును యవయు
గోధుమ పెదనువ్వు కుఱునువ్వు తెఱనువ్వు కులుమ వెల్లగిసెయు గోఁగుజనుము
చిటితోట వెలిపుద్దచెపరంగి పేరామిదము చక్కెర చిఱామూదమును మఱియు

తే. మినుము వెరతెల్లకంది చిరైనగ సెనగ, పిచ్చ నలసిచ్చ కుఱుపిల్ల పెసరగాయ
 మళ్ళు పలసందు లుబ్బడాల్ నల్లతెల్ల, యులకలు పటాణములు పుట్లకొలదిగలవు.
 సీససూరిక. బంగారుతీగెలు గంగాజలములు కస్తూరినిగరాలు కటకసరులు
 నివ్వపూరాజనా లేనుంగుకొమ్ములు మల్లెశ్రీగంధులు మదనగంధు
 లేలికరాజనా లీశ్వరప్రియములు రావిపూరాజనాల్ రత్నసరులు
 కుసుమపూరాజనా ల్గుత్తిబల్లుత్తులు కస్తూరిపట్టెలు గంధసరులు
 మంధిగండ్రలు నాగమల్లెలు తీగెమల్లెలు కృష్ణనీలాలు వెలువడాలు
 మన్తభాణాలు మరువంపు మొలకలు సన్నమణింగెలు జున్ను బ్రాలు
 పొన్నశ్రీరాజనా ల్పునుగురాజనములు ముద్దుప్రా లారళ్ళు ముత్తుసరులు
 సన్నసూదులు పచ్చగన్నేర్లు గోదండరా ము లేసర్లు రాయసర్లు
 చంద్రవంకలు జీనిసరులు కాంభోజులు పంగాకు బొడమలు పొంగు బ్రాలు
 జిరకర రాజనా ల్చింతపువ్వులు గోరు రాజన లాబ్బదప్రోల్ రాజనాలు
 రామబాణాలు రెక్కాములు వెన్నముద్దులు జిల్ల బుడమలు దాళువాలు
 గొప్పకాయలు బలుగుత్తులు పాలమీఁగడలు శ్రీరంగాలు కామదార్లు
 తొక్కపాలలు కాకితొక్కలు పుష్పమంజరులు సీతాభోగసరులు గౌరి
 తుంకుమల్ రణబెండ్లికొడుకులు పిచ్చుకగోళ్ళు ప్రయాగలు గొజ్జుబ్రాలు
 గరుడసరు లోతుగంటరాజనములు మోదుగతొడిమలు ముదుకసరులు
 పచ్చసరుల్ రెడ్డిపాలవంకెలు సుఖభోగులు పచ్చకర్పూరసరులు
 నివ్వరు లెబ్బస ల్మీరుకావులు గాజుకప్పెర ల్కురువడా ల్కంతసరులు
 సాలంక లలుగురాజనములు సంభావు లవసరదార్లు మోహనపుసరులు
 మణిసరుల్కసరులు మంకెన ల్పగడంపుతీగెలు మడిపాలు దేవసరులు
 లత్తుకబొత్తులు లక్ష్మీమనోహరా ల్భారతీసేసలు బాహుపురులు
 వజ్రపుఁదళుకులు వాసనరాజనాల్జవాణిపంకెలు గవ్వసరులు
 సంపంగిపూవడ్లు జాజిరాజనములు గంబూరరాజనా ల్కన్నెసరులు
 తుమ్మిపూరాజనా లమ్ముడుకొణిగెలు జీనువముక్కలు చిలుకముక్కు
 లేదుకట్టలు వంకె లిసుకరాజనములు పులిగోళ్ల వంకెలుఁ బొగడసరులు

తే. జిలితొగలరాజనములు నలవరులును, దెల్లనల్లచెన్నంగులు దీవసరులు
 నాది యగుపేరు గలుగువడ్లతనియింట, నుండుశతకోటిప్రట్టులాకొక్కకదినును.

తే. దొండకాయ ములుకకాయ తొట్లకాయ, జంబికాయయు నెఱ్ఱలసందకాయ
 పెలయు నున్నెకాయయు రామములుకకాయ, మేడికాయ కాకరకాయగూడ నింక.

సీ. శామగుమ్మడి యోబరాజుగుమ్మడి చారగుమ్మడి బూడిదగుమ్మడులును
గిండిసొఱయు దీఁగెకిన్నరసొఱయును బీఱ సముద్రపుబీఱ నేతి
బీఱ పిచ్చుకపొట్ల పొద్దపొట్ల నేనుఁగుదంతపు పొళ్లలు తంబలు వెలి
కాకర పొట్టికాకరలు మేఁకచెవి చిక్కుడు పాలగణపులగోరుచిక్కు

తే. డులు సుగంధాలు బొంతనంటులు సురభలు, గంజిపందిటికపురపొంకాయతరులు
బూజుపుచ్చ కురాసానిపుచ్చ పెద్దదోస నక్కదోసలు వానితోఁటఁగలవు. 130

ఆ. చేమ కంద గెనుసు చిటిగోరు పెండ్లము, పొసఁగు తెల్లగెనుసు భూతగెనుసు
లల్ల ముల్లి పసపు ముల్లంగి వెల్లుల్లి, గాజరయును మొదలుగాఁగఁగలవు. 131

చ. గురుగెఱ బొద్ది చెంచలియుఁ గుచ్చలి చిట్టి తగిర్చి తుమ్మి దు
స్సరి బలుగుఱిబొద్దినెలి చల్లిలి పల్లెరు రూకపాత్మైవె
ల్వరిగిసె మున్గ వెల్ల చెవిపావిలి దొగ్గలి పొన్నగంటి దే
దరి నరపంజిచేత రసదాపయు గొండలి కొండపిండియున్. 132

తే. పాల వామింట తక్కలి బచ్చలి కొయి, గూర చక్రవర్తము చిల్కూర గోళి
కూరదుంప బచ్చలి తోఁటకూర కొలిమి, రాకుసోపు మెంతాకు చుక్కాకుగలదు.

సీ. పనస సీతాఫలా ల్చిననిమ్మ గజనిమ్మ దూదినిమ్మయు నార మాదిఫలము
నారదఖర్జూరనారికేళాదులు రామఫలంబులు జామఫలము
లలరారు బొంతకిత్తళియుఁ బోకయుఁ బోక పిప్పలి నేరేడు పెద్దవెలఁగ
రామావళియు గమరక జీడిమామిడి బారంగి పెనురేఁగు పాలఫలము

తే. చెట్టుపండెడితోటలు చిట్టు గొట్టు, చెఱకు రసదాళిచెఱ కెఱుచెఱకు నల్ల
చెఱకుతోటలు కలుజోడ్డు సీర్చి దినుసు, కారపా కాకుతోటలుగల వతనికి.

సీ. మామిడికాయయు మారేడుగాయయుఁ గొండముక్కిడికాయ కొమ్మికాయ
గరగు కాయయు మొల్లకాయ యందుగుకాయ లుసిరికె కాయలు నున్నెకాయ
లేకరక్కాయయు వాకల్చికాయయుఁ జిటిసెల్లికాయయుఁ జిల్లకాయ
కలబంద గజనిమ్మకాయ నార్దపుకాయ చిననిమ్మకాయయు జీడికాయ

తే. కొందనపుకొమ్ము మామెనకొమ్ము బుడమ, కాయ యల్లము మరియంపుకాయ బీఱ
కాయ కంబాలు కరివేపకాయ లాది, యైన యూరుఁగాయలు గల వతనియింట.

తే. పంట మోటాటి పెడగంటి పాకనాటి
యరవెలమలాదికొండాఁరె మొఱుసుగోన
కొణిదెకాఁపులు మొదలైన తోణిదనరు
కాఁపులకు నెల్ల మిన్న యక్కాఁపుకొడుకు. 136

- తే. అతనికొక్కకులాంగన యగ్రమహిషి, చనినపిమ్మట సత్యకేశిని యనేటి
 పేరుగల్గినచిన్నాలు బిసరుహాస్త్రి, డేలుప్రియురాలు నాఁగ సొంపెక్కి క్రాలు.
- సీ. మెఱుగంచుకమ్మలు మెఱ్ఱాలు గెరలముక్కర యుద్దబుగడలు కట్టసరులు
 దండితీరైన చింతాకుతీఁగెయు నానుపల్లెరుబూవులు బన్నసరము
 కుప్పెసారము మెచ్చికొన్నసూనలదండ యందగించినజోడు సందిబొందె
 నిగర మైనసిరాజ్ఞపగడాలచేకట్లు కాంతికడెంబు లుంగరపుజోళ్లు
- తే. గిలుగుమట్టెలు గెంటీలఁ గులుకు అవికె
 సన్నమా వేయఁగన్నుల చలువచీర
 పసిమిఁ జిల్కెడుముంజేతిపచ్చలమర
 దుడ్డెతనమునఁ దిరుగాడురెడ్డిసాని. 138
- క. ఆచొక్కపుజిగి చల్లవ, లాచిక్కనిమెఱుంగుటారు లామోమందం
 బాచక్కనిరూపముపస, చూచిన మరుడైన భ్రాంతి సొలయక యున్నే. 139

* * * * *

- క. మినమినలీనెడు నునుమే, నుననొనరిన పనజనయనమాతననలినా
 నలనున ననువుగఁ గనుఁగొనఁ, దనరిన కనదనఘనభనిదానసునాభిన్. 141
- సీ. పలుకులు కప్రంపుఁబలుకుల వర్నించు చూపు మారునితూపు రూపుమాపుఁ
 గరములు బిసభీతికరములై సిరులొందు జడజగ్గు విరులకు జడతనేయు
 మందయానము హంసమందము నిరసించు మించుమైనిగ్గు క్రొమ్మించు నొంచుఁ
 గుచములపస లాలికుచముల నిర్జించుఁ జెక్కిళ్లు ముకురాలఁ జెక్కివైచుఁ
- తే. దావికెమ్మైవి యమృతంబుబావితీవి
 యారు చెన్నారు చీమలబారు దూరు
 నూరు లలరారు ననఁటుల సారు గేరుఁ
 గాంత యగుఁ గాంతలలికాంతకుంతకంత. 142
- క. కమలంబులఁ గమలంబులఁ, గమలాననలోచనముల కాంతి జయించుం
 బ్రమదాళులఁ బ్రమదాళుల, రమణీమణివాలుఁజూపు రహి నిరసించున్. 143

తే. దానిబిగిగబ్బిసిబ్బెంపుఁ దళుకుటుబ్బు, గుబ్బచన్నులకొఁగిలిఁ గోరనట్టి
మానవాగ్రణి వసుమతీస్థానములను, వెదకి చూచిన లేఁడు పో విద్రు మోషి.

తే. అది మనోజ్ఞము లై నయాహారములను, గండమెం దైనమదముచేఁ గన్నుఁగాన
కమితపల్లవరతికేళి కాస వాడమి, మీఱుచి త్తముతోడ నేకారఁ దొడఁగె. 145

సీ. పనివంటవార్పులబాధ లించుక లేక తీరిన మంచినంసార మొదవె
నత్తమామలపోరు నారుదూ రెఱుంగక పొం దొంద నిచ్చఁగాఁపురము దనరెఁ
గుడువఁ గట్టను బూయఁ దొడుగ వస్తువులు యభేచ్ఛముగా నుండునిల్లుదొరకెఁ
బట్టిపల్లార్చ కేపట్టున దయఁ జిల్కు మనసు గల్గినయట్టిమగఁడు గలిగె

తే. నింతగల్గిన నేమి నాహృదయ మెఱిఁగి, మమత దీరను బదివేలమంది మగలఁ
గలుగఁజేయక చెడుదోసకారిబ్రహ్మ, యొకనిగాఁ జేసె ననుచు నూరక తపించు. 146

* * * * *

147

చ. అటువలెఁ జూచువేళ నొకఁ డంగదనామకుఁ డాయుధోపజీ
వటకుఁ బ్రయోజనార్థము రయంబున వచ్చిన వానిటెక్కునొ
క్కటపుటాయార మారఁ గని కాఁపది మోహము నిల్పలేక మి
క్కుటపురతిప్రయత్నమునకుం గరఁగించెద నంచు నిట్లనున్. 148

తే. ఎన్నడును రానివాఁడ నీ వేమి పనికి, వచ్చినాఁడవు కూర్చుండు వన్నెకాఁడ
మంచ మదె తెచ్చి యింటిలోనుంచినా న,టన్న వినివాఁడు పోవలెననుచుఁబలుక.

ఉ. పోవలెనంటివా రమణిమో మటుచూడక నీడ నుండ లే
వో విలసించుబిడ్డలకు నొయ్యనఁ జన్నిడి నిద్రఁ బుచ్చఁ బోఁ
గావలెనో భ్రమించు విటకత్తెలయల్కలు దీర్చఁబోయెదో
శ్రీవిభవోత్తమా యెఱుంగఁ జెప్పు మటంచును తెక్కపట్టుచున్. 150

* * * * *

వ. ఇతైఱంగున.

152

* * * * *

* * * * *

క. అలకాపువగల చిలుకల, కొలికికిఁ దమి యింతయైనఁ గోల్పడక మదం

బలరాని యుండ నొకనాఁ, డెలమిని నయ్యారబేరి హిత మలరారన్. 155

చ. ముదుకరుమాలుగుడ్డ భుజమూలమునం గిడితంబుమీఁదఁ బ్రా
తది యగుదుప్పటంబు మొలఁ ద్రాసును గీసరయుండు తిత్తి స
న్నది నెలవంకనామము వినాయకు నుంగర మంగుళంబునన్
బొదవఁగ రత్నగుప్తుఁడు సమున్నతి నింటికి రాఁ బ్రియంబునన్. 156

క. ఆసత్యకేళిసీసతి, నాసత్యమాను వైశ్యనాయకురూపం
బాసఁ గొని చూచి మోహము, తో సరసము లాడుకొనుచుఁ దోషణ మొదవన్.

క. వక్కాకుఁ బొగా కిడు మని, చక్కటికిని బోయి పైఁట జాఱఁగ నెదుటన్
మొ క్కనఁగ వొప్ప నిలఁబడి, దక్కిలి విఁక నెందుఁ జోయెదవురా బావా.

* * * * *

ఉ. వచ్చితి రెడ్డిసాని తలవాఁకిలి దీయు మటంచుఁ బిల్వ లో
హొచ్చినసాధ్వసాస్తి నపు డెంతయు వైశ్యుఁడు సంచలింపఁగా
నచ్చవలాక్షి వాని భయమందకు మం చొకగాదెలోపలం
జెచ్చెర నుంచి నాయకుని చెంతకుఁ జేరి మహానురాగయై. 160

* * * * *

క. ఆలకాఁపుసంపదల నల, రలకాఁపుపథూటియాననాలంకృతికా
ర్యలకాపుంజతయై వే, డ్కలఁ గాఁపుర మొప్పఁ జేయుకాలమునందున్. 162

ఉ. నల్లనికమ్మిపచ్చడము నామము బొట్టును గుచ్చుటద్దముల్
తెల్లరుమాలు వల్లె మొలఁ దిత్తి కరంబునఁ గోలవేళ్ల సం
ధిల్లిన పంకుటుంగరము తీరగుఘాజలజంటగుండ్లు రం
జిల్లఁగ వచ్చి రెడ్డి తనచెల్వగువాఁకిలి దీయఁ బిల్చినన్. 163

క. ఆయెడ నిద్దలు మిండలఁ, బాయక రతిసల్పుకాఁపుపడఁతుక యెటులన్
మేయించి బొంకవలెఁ జెపు, మా యని చక్రాంగవంశమండన మనినన్. 164

ఉ. ఆవచనంబు వేడ్క విని యాదల యూఁచి నిడూర్పు పుచ్చి హే
మావతి పల్కె హంసవర మాటికి మాటికిఁ బృచ్ఛ యేల నీ

వే వినుపింపుమా వినెద వింత సుమీ తెలియంగరా దదె
ట్టో విశదంబుగా ననిన నుత్పలగంధికి హంస మి ట్లనున్.

165

చ. తననిజనాయకుం డిటులఁ దల్పు సడల్పు మటంచుఁ బిల్చినన్
విని యలవన్నె కాఁడు భయవిహ్వలుఁ డైన పడంకవద్దురా
యని నగి వీఁపుఁ దట్టి చను మాపగఁ జాటుచు మల్లి చూడ కే
మనకయు రెడ్డితోడ నని యాసఖి పంచిన నాతఁ డంతటన్.

166

ప. మంచి దని యప్పుడు.

167

క. త్వరితక్షునఁ దలవాఁకిలిఁ, దెరచుక బంట్టపుతు నోటితీఁటయుఁ దీరన్
బొరిపారి పదరుఁచుఁ జనియెడి, తెఱఁగు నిరీక్షించి రెడ్డి తెగువ న్నగువన్.

168

తే. పిలిచి కోపారుణాక్షుఁడై పేర్చి పలికె, నేమిబంట్టపుతుగాఁ డిటు లెమ్మెఱుసి
వచ్చినాఁ డదిగాక తా పదరుకొనుచుఁ, బోవుచున్నాఁడు సెప్పుమా పువ్వుబోఁడి.

క. అని పలి యడిగిన జడియక, వినుమా యని రెడ్డిసాని వింతలు గులుకన్
నునునగ వొప్పఁగఁ జెప్పెను, గనుమా యీసెట్టిగానిఘర్షణ మొదపన్.

170

తే. నగరవారలు పిల్చుచున్నా రటంచుఁ, దఱుముకొని రాఁగ నిలుఁజొరఁదలుపువేయ
గోడతఁడు దూఁకి వచ్చితోడ్కొనుచుఁ బోవ, రెడ్డి లేఁడుగదా యని యడ్డపడితి.

ఉ. అంతట నీవు వచ్చితివి యాతఁడు నాగ్రహవృత్తిచేత న
న్నెంతయు దూఱుకొంచుఁ జనియెన్ మగడా యని చెప్పి వై శ్యునిం
జెంతకుఁ జేరఁ బిల్చిన వసించుకుసులము వెల్లి సాధ్వసా
క్రాంతశరీరుఁడై యెదురుకట్లకు వచ్చిన రెడ్డియిట్లనున్.

172

తే. వానిదయఁ జూచి నే నున్న వాఁడ నీవు, భయపడకు సెట్టిగా యని పల్కరించి
పొమ్మనిన మస్తకవిధూననమ్ము చేసి, యేగె నాతఁడు తనయింటి కేమి యనక.

173

ఉ. అవిధి బొంకనేర్చిన నృపాగ్రణిడగ్గర కేగు మన్న హే
మావతి నాసికాగ్రమున మాటికి వ్రేలిడి కర్ణపత్రశో
భానఖి చెక్కుల న్నటన మాడ శిరం బటు లూచి మెచ్చుచున్
వేవినఁ జూచి యంత నిజవేశ్మముఁ జేరఁగ నేగె గొబ్బునన్.

174

క. ఈగరిమను నిజగృహమున, కేగి ధరాధీశ మోహహృదయాంబుజయై
యాగజగామిని యొండొక, లాగున దినమెల్లఁ గడసి లలినిశి యైనన్.

175

చ. ఘనశితికంతకంతకలకంతఘనాఘనసీలకంతకం
జన యన ఖంజరీటబలశాసనసీలతమాలమాలికా
ప్రణతమృగేక్షణాచితురభారమృగీమదచంచరీకకా
ననఃకటికోటికజ్జలవనద్విపసన్నిభ మైనచీకటిన్.

176

- ఉ. కొప్పున జాజికొన్నిరులు గుంకుమగంధపుఁబూఁత గుబ్బలం
 గొప్పసుపాణిరాసరులు గోమలదేహలతాంతవల్లికం
 గప్పెడుసొమ్ము పెన్సిరులు గన్నులపండువు లాచరింపఁగా
 నెప్పటియట్ల వచ్చి హరిణేక్షణ నిల్చెను హంససన్నిధిన్. 177
- ఆ. నిలువఁ గలువకంటిచెలువంబు వీక్షించి, దినముదినము కొక్కతెఱఁగు దోఁప
 సొగసుఁ బూననేర్చునుందరాంగివి నీవె, యనుచు మెచ్చి హంస మనియె సతికి.

పదునాఱవరాత్రికథ.

- మ. పొగడం జొప్పడు సౌరనేనజగతిం బుణ్యోపలబ్ధం బనే
 నగరం బొక్కటి యందుఁ గాఁపురము దీర్ఘప్రాధితో నుండు భ
 ద్రగుణోపేతుఁడు సూతవంశజుఁడు కుద్దాలాభిధానంబునన్
 దగఁ బెంపొందినవాఁడు రూపజితకందర్పుండు భామామణి. 179
- సీ. రాజ నలరాజ రతిరాజ రాజరాజ, రాజరాజాత్మజామర్త్య రాజ వదన
 రాజ రాజితరేఖావిరాజమాన, సౌష్ఠవాకారసంపత్తి జరుగు నతఁడు. 180
- క. తరణిజను దరణిధరణీ, తరుణీరమణీయవేణిఁ దతనిర్మి రిణీ
 వరరమణీమణిశ్రితజన,దురితాటవ్యరణిసుగుణధోరణి యమునన్. 181
- తే. ఈదుకొయ్యలు తెప్పలు నీఁదుకాయ, లరడ లరికొట్ల పడవలు తరులు పుట్లు
 చేపడవ లోడ లాదిగాఁ జెలఁగునట్టి, యంబుతరణంబులకు నెల్ల నధిపుఁ డతఁడు. 182
- క. ఆకర్ణదఘ్నుపుణ్యక, భాకర్ణనలతహృదయుఁ డనమానయశుం
 డాకర్ణధారుఁ డంహతి, ధీకర్ణుఁడు ధీవరకులదేవుం డరయన్. 183
- తే. కొడమ తిఱిడ్డకొడమ ద్రొబ్బుడుపటంబు, చాప యెత్తిలిగూడయుఁ జల్లుడూఁడు
 లుంటకాలంబు తెరదీములునురుగాల, మొనుకుగొరకపుణుకుసొక్కుతెనఁగుచుండు. 184
- క. మెడవల సన్నపువల త్రో, పుడువల దొంకవల మింటముక్కిడివల దా
 టుడువల సింగిత మనుకువ, లెడవల కుంఠేవల లాదు తెనఁగెడివలలున్. 185
- సీ. నీరుకువ్వురపుర్వు నీరీగె తలకప్ప తెలిచెవ్వుకరివేల్ల పొలికె నత్త
 గుల్ల చుట్టుడుగుల్ల కురిమింద నాచుడు గవ్వ మురుండము కాకిచిప్ప
 నులిగుల్ల యెరబిల్ల పురుగు గొదురుగప్ప కప్ప కత్తరి యెండ్రకాయ జెలగ
 గులకరింతయు నీరుగుట్టు శంఖనఖంబు పలుకాసినసిమిరి బంగపురువు

తే. పెలుక నిర్దుత కోచుఁ తాఁబేలు పిడక, మొసలి శింశుమారము పెద్దమొసలిసీరు

పాప నీరెన నీర్బలి ప్రాచిపురువు, లాదికొరగానిజంతువు లన్నివిడిచి.

186

సీ. కొరడు దాసరికొయ్య కొఱ్ఱమీ నులసముచ్చంగి బేడిస జెల్లచారమీను

వాలుగు ముకుదొమ్మ వల్లికతట్ట పు, త్తడికాసు పూమేను కడిసెలంబు

పక్కె చిత్తర నీరుపాపెర మలుగు మీ, నరిజె యిల్లెపుచేప యాకుజెల్ల

మిసికల్లు రుజు తేలు మేను తొల్లికతాలి గొరక మాపురమును గుంటముక్కు 187

తే. మోర పక్కెర దొండును గూరముక్కు, పుల్లరుజు గెజ్జె గెండయు బొమ్మదాయ

యల్లెదమ్మప్పచేపయు గొల్లదొండు, పరిగెరొయ్యాదియగుమీలఁ బట్టు నతఁడు.

క. కులకాయకపుంజాలరి, కులనాయకమంబుతరుణకోటిశత్రుం

బులు జారక్రియాశాసన, మలవడ కుద్దాలుఁ డందమానన మెలఁగున్.

188

తే. మేలుబలువాలుగల నేలుమిసిమిగ్రాలు, కన్నుగపడాలు మరువాలుకరణిబోలు

మురిపెములప్రోలు కల దొక్క ముద్దరాలు, వానియిల్లాలు దొమ్మరవానిడోలు.

తే. దానినామంబు తగు భద్రసేన యనగ, రూపయావనగరిమ నారూఢి కెక్కి

యీడుజోడును సరి సాటి యెందులేక, విజ్ఞవీఁగుచు నుండు నావిద్రుమోష్టి. 190

సీ. జడ చిల్వయాస్యంబు శశి నొసల్ నెల బొమ ల్దనువు లక్షులు తొవల్నాస గంధ

ఫలి చెవుల్ శ్రీదంతములు మొల్లలధరంబు తలిరుచెక్కిళ్లదములు గళంబు

జిగిశంఖ మంగుళు ల్పగడాలు కరము లబ్జములు కక్షములు భోగములు భుజము

లు లతలు గుబ్బలద్రులు వళు లూర్తులా వాల్నాభి గుహ గౌను బయలు కటులు

తే. దొడలనంట్లు మోకాళు బిరడలు పిక్క

లు శరధులు గుల్బములరడలు ప్రపదములు

కూర్తములు గోరు లుడు లడుగులు మహోత్ప

లములు వెక్ బల్కయై యొప్పు లలనకెపుడు.

191

క. కెంపా వాతెర జిగిబిగి, శంపా నునుమేను మోముసొరిందుని మేల్

సొంపా బలభిన్నణిఘ్రిణి, గుంపా కుంతలవిభూతి కోమలి కెన్నన్.

192

సీ. సారంగసారంగసారంగములఁ గేరు గమనంబు కనుదోయి కచభరంబు

సారాబసారాబసారాబముల నేలు వదనంబు కంతంబు పదయుగంబు

పున్నాగపున్నాగపున్నాగములఁ బోలుఁ దీరైన నాభినూగారు నడుము

తారకతారకతారకమ్ముల మీఱు దంతముల్పఖములు దరహాసములు

తే. వడిఁ బ్రవాళప్రవాళప్రవాళగతి న, ధరము భుజములు వ్రేళ్లు నెత్తావిమోవి

రమ్యతరచక్రచక్రచక్రములఁ దెగడు, ముదితజఘనంబుచనుగవ ముజుగులరయ.

క. మబ్బులు గ్రమ్మెడు కొమ్ముడి, బొబ్బిలెడు, తేనెమోవి సొబ గౌ మొగమున్
సిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బలు, నిబ్బరమా పిఱుదు తొడల నిగ్గుచెలంగున్. 194

సీ. మృగధరబింబంబు మెలత నెమ్మోముమ్మ గంబు కన్దోయి ధరంబు లుదుటు
గబ్బిసిబ్బెపుచనుగుబ్బలు బింబంబు తావిచక్కెరలొల్కు మోవి తీవి
సుమచాపబాణంబులమరు పాదమ్ములు సుమముల నవ్వుచాపములు బోమలు
బాణము లొక్కివాడ్డి రాణించు వాల్చాపు లళులు నిద్దపుగుటిలాలకంబు

తే. లమృతధరమావిహారంబులలరుచురులు, నమృతములుపల్కులుకుదరంబు రమణిగళము
మోవికెంపు చివుళ్ళు సమృక్కరములు, హారములు దంతపంక్తిసోయగము లరయ.

ఆ. భ్రమరకములబోలుభ్రమరకములడాలు, పృథులకుచములొఱయొఱబృథులకుచము
లతనుభామఁగేరు నతనిభామాకృతి, యలరుఁ గొమ్మఁదెగడు నలరుకొమ్మ. 196

కా. ఆరాజన్తుభి మావినీలచికురం బాచెక్కుటద్దంబు లా
శ్రీరమ్యాధర మాభుజాలతిక లాసిబ్బెంపుచన్దుబ్బజో
డారోమావళిపొంక మానడలయొయ్యారంబు వీక్షింప న
మ్మారుండైనను దానిసంగతికిఁ బ్రేమన్ బంటు గాకుండునే. 197

తే. అదియొదల్లికి జనియించి నది మొదలుగ
సంగమాపేక్ష తలకెక్కిచాలఁదివురు
నంత నుపకారతసంగతి యబ్బేనేని
యాకసముతూటు వొడుచుకయైనఁ జనును. 198

సీ. కలికిచొకాణంపుబెళుకుమాపులు ముద్దు కనుబొమ్లంకించుకొనెడు హూయలు
కలయికమాటలఁ గరఁగించు చెలువంబు లాస పుట్టఁగ నవ్వునట్టినేర్పు
తేలించి చేతులు ద్రిప్పెడు పొంకంబు హర్షించి తాను చుక్కనెడు సొబగు
చిన్నెలపసఁ జూపి సన్నఁ జేసెడితీరు ముక్కుపైవ్రేలిడి చొక్కువగలు

తే. వలుదగుబ్బలఁపయ్యెద వైచు తీవి, నఱుకుమెట్టెలరొదవిన నడుచు సొబగు
వినుత్రిలోకములందుండు వెలదులందుఁ, గానఁబడ దెన్నటికి నైనఁగమలగలంధి.

తే. అదియొఁ గ్రొవ్వున వీడు వాఁ డనక చొచ్చి
తెక్కు గలవాని రూపుసొంపెక్కువాని
బలము గలవాని రతులఁ బేర్వడినవాని
గనిన విడువదు వానితోఁగలసి కాని. 200

- చ. ఒకఁడు కిరాతదేశమున నుండెడు కోమటిసోనిసెట్టిపు
త్రకుఁడు హిరణ్యనామకుఁడు తండ్రి యదచ్చిన నల్క-తో సఖి
ప్రకరము గొల్వఁగా సుకృతిపాటప మొప్ప మహానదు వ్నిధుల్
సకలముఁ జూడఁ గోరి చనె సత్వరయానమునన్ ముదంబునన్. 202
- వ. ఇట్లు చని చని. 203
- ఆ. బదరి కాగు హేక్షుకదలి కాచంపక, నహుష దేవదారునైమిశములు
దండకావనంబు దనరు వింధ్యాటవి, యాది యగుమహావనాళు లరసి. 204
- సీసమాలిక. గంగ సరస్వతి కాశింది గౌతమి, చిత్రోత్పల విశాల శీత చంద్ర
భాగ కావేరి విపాశ సితాలక, శీతలవాహిని సింధు సరయు
గిరి విరావతి గండకి దశార్ణ కృష్ణవే, ణిక శంకమాల దేవిక తృణఘ్ని
బహుళ విశాఖని బ్రహ్మభాగ సురస, వాలుకావాహిని వర్ధమాన
శోకావధూతపినాకిని ఋభుతామ్ర, పర్ణి వలనితామ్రవతి వితద్రు
సర్పద బాహుక నంద చిత్రిత యుత్ప, లావతి కపిల మాల్యవతి త్రిదివ
లక్షణ హరిణి కలాంగలిని త్రినామ, ద్యుమతి కుముద్వతి తుంగభద్ర
ఋషిత జితాపగ ఋజ్వభద్ర సునంది, భృగువర గండకి భీమరథి మ
హాజల గోమతి హంసాపళీశ్వర, గండక హరిగండక శతభద్ర
బ్రహ్మగండక నీల పద్మావతీ శావ, తి హిరణ్యశాఖావతి హిమక్రౌంచ
హరితల మానస హంసకంబు సుమేఘ, సౌభద్ర కౌశిక చక్రధార
శ్యామ మహోత్కట సోమ మహావక్త్ర, శౌక్లి పాశావతి చంద్రమత్త
పంచగం ధ్యురుణప్రభాంజని వలరవ, పజ్రవాలుక శూక వరుణ వక్త్ర
పంచమహామాయి ఫల్గుణి సురకర్తృ, వధనుష్కతి వితస్త చంద్రవక్త్ర
స్కందావతి సమూల చక్షుక దంబక. పుండరీక పయోష్ణి భూత పాద
కూట వైఘయూః జిత్రకూట వేదవతి న, క్రవతి వేగవతి వేత్రవతి గర్భ
వతి యింద్రనందియుఁ గృతమాలకృష్ణపా, దజయంత వందశాత్రాఖ్య. శుక్తి
మతి హరిభృతి సువర్ణతటీ మణిప్రభా, స్లక్ష కుజల పిప్పల శుచి సింధు
వర్ణ కాశ్యసి మణికర్ణిక మందాకి, ని మలప్రహారి సానుమతి క్షీర
కౌమోదకీ సఖిమోమిత కరతాల, వేదత్రయి మయూఖి విలయ విదిత
భవనాశనియు సర్వపాపహ కటికక్షి, ప్రోదవేదస్త జంబూర కుంభ
కరణి త్రిసంధ్యయు గాయత్రి ఋషికుల్య, ప్రభ విష్ణువు వికూట రత్నకృష్ణ
తోయపాపఘ్న విద్యుత దౌర్గ్యసర్వదా, వైర్ణదృష్టిద్యుతి వందవార
శీఘ్రోదయుఁ బ్రణీతచెయ్యేరుగుండ్లక, మ్మయుఁ గుందమొదలుగా మహిదనర్చు

తే. పుణ్యకూలంకి మాబృందిము లని మంది, వికస దరిపింద గింధల విమల కమల
ఝరరపంబుల నురుభక్తి జలక మాడి, సకలదానాదినత్రియల్ సరిపె నంత. 205

తే. శార్ఙ్గకోటి గదాకోటి శంఖకోటి, చంద్రకోటి శిరఃకోటి చక్రకోటి
సింధుకోటి మహాకోటి చిత్రకోటి, పుణ్యకోటి ధనుఃకోటి ముక్తికోటి. 206

తే. పద్మసర సీంద్ర సరసిని బ్రహ్మసరసి, శుభ్రసరసి మహాసర సభ్రసరసి
గృధ్రసర సీందుసరసి నిక్షీరసరసి, మానవసరసి నన్నింట స్నానమాడె. 207

సీ. స్వామిపుష్కరణిలో స్నానంబు గావించి శశిపుష్కరణి నీళ్లు చల్లువాడి
చంద్రపుష్కరణిలో జలకంబు ఘటియించి సోమపుష్కరణిలోఁ బొచ్చి పార్థి
గుహపుష్కరణి నీత కొమరొప్ప నొనరించి యమృతపుష్కరణిలో నాడి వెడలి
నిత్యపుష్కరణిలో నీళ్లాడి చిత్రపుష్కరణిలో స్నాతకక్రమము జూపి

తే. శంఖపుష్కరణిని గ్రంకి చక్రపుష్క, రణి మునిగి దేవతాపుష్కరణిఁ దొలంచి
క్షీరపుష్కరణిని దూకి నేతుపుష్క, రణిని మజ్జనమాడి సరాళముగను. 208

సీసమాలిక. మత్స్య కూర్మ పరాహ మాండవ్య నరసింహ, రామ పరశురామరామవామ
న మహేంద్రచక్రగోనారద శంఖపాం, డవ శార్ఙ్గ పత్యగస్త్య విజయ జయ

కపిల వసిష్ఠ మార్కండేయ భృగు జహ్ను, వాయుముని బ్రహ్మ వరుణ విష్ణు

ధర్మ పరాశర దామోదర కంపిజ,ల శుక గౌండిన్య గాలవ హిరణ్య

వసు కృష్ణ శాండిల్య వజ్ర కౌశిక ధనం, జయ ముక్తిదేవర్షి సర్వసిప్ప

ల సరస్వతీ ముద్గల భరత పర్వత, పరమకాశ్యప శేష పంచగోప

రైభ్య భరద్వాజ వైభ్య తుంబురు గౌత, మ జటిల భార్గవ మాధవ గురు

భాద్రవ్యపుణ్య గోపాల ముకుంద త్రి, విక్రమ సౌర గోవింద మోక్ష

కు ల్యాచ్యు తామృత గోమద సురకృప, నారాయణ మను జనార్దన హా

వైకుంఠ కేశవ వాసుదేవ పతంజ, రి జరధ ధన్వంతరి కురు భోగ

పావన శ్రీధర పావన ప్రద్యుమ్న, పురుషోత్తమ పరమపురుష సిద్ధ

పాతక నాశన పాపహర జ్యోతి, విమతి భాస్కర మధుకమల సోమ

ఆ. నామధేయములను భూమిలో సార్థత్రి, కోటితీర్థములను మేటి పనఁగఁ
దనరు నట్టినూటయెనిమిది తీర్థాల, స్నానదానవిధులు సరిపె నంత. 209

క. తిరుకొళము నూతిలోటయు, చెరువు మడువు లొండు కుంట చెలమ వడియకో
నెరు బుగ్గచాఁగు దొనతల, పరిగుండము కాల్వ డిగ్గి బావి దొరువులన్. 210

సీ. సుకల్పములు నెప్ప సాగు బ్రహ్మణు లుండ, భైరవాఘ్నం బిచ్చి భక్తితోడ
స్నానంబు గావించి సంచిమాత్రము దక్కఁ, గలధన మెల్ల బాపల కొసంగి

కపిలగోఘృతములు గ్రముకపర్తంబులు, గుడుములు ఫలములు గుగ్గిలములు
గానుక ల్వత్తులకట్టలు పూలస, రాలు గైకొని మోదరసముఁ జీల్చి

తే. నార్ద్రవస్త్రంబు లంగంబు లంట పడఁకి, కొనుచు నమ్రత నడుగడుగునకుఁ బెద్ద
మాట గోవింద యనుచునునూఁటయెనిమి,దిలిరువతులలో స్వాములఁ దెలియఁజూడ.

ప. మఱియుఁ దలంచి చనిచని.

212

మంజులగతిరగడ. శ్రీవైకుంఠక్షేత్రంబునఁ దగుఁ వాసుదేవునకు పంచన మొనరించి

యామోచస్థలయందలి సంకర్షణునకుఁ గర్ణాచ్ఛాదనములు నిడి

సరవిఁ బ్రమోదస్థలమునఁ జెలఁగిన, ప్రద్యుమ్నునకును బ్రణతి యొనర్చుచు

సప్తాదాఖ్యస్థలమున నుండెడి, ననిరుద్ధునకు సమారాధన మని

సత్యలోకమున సతముగ నెనసిన, విష్ణువునకు గోవిందలు నల్పుచు

సూర్యమండలము సొంపుగఁ బ్రబలిన, పద్మాక్షునకుఁ బ్రపత్తి వహింపుచు

క్షీరాబ్ధిస్థలి శేషశయనునకు, హస్తస్వస్తిక మనువందింపుచు

శ్వేతద్వీపక్షితిఁ బ్రభవించిన, తారకహరికిని దండము లొసఁగుచు

రమణబదరికారణ్యం బందలి, నారాయణునకు నమ్రత లొసఁగుచు

నైమిశపుణ్యవనంబునఁ బొందిన, హరికిని మంగళహారతు లెత్తుచు

దనరు హరిక్షేత్రంబున నెలకొను, సాలగ్రామస్వామి గణింపుచు

బొసఁగ నయోధ్యాపురిలోఁ జెలఁగెడు, రఘునాయకులకుఁ బ్రణిపాతము లని

మధురాపురిలో మహిమలఁ జెందినఁ బాలకృష్ణునకుఁ బ్రాణాచారము

మాయాస్థలలో మధుసూదనునకు, నిరతం బట్టి నేరేళ్లను కొని

కాశస్థలిభోగశయాసునకును, నమరఁగ నూర్ధ్వశయంబుఁ జొనుపుచును

దలఁప నవంతీస్థలిలో నవనీ, పతిదేవునకును బ్రాంజలు లిడుచును

ద్వారవతీ యాదవకులభర్తకుఁ, దాళహస్తములు దప్పక కొట్టుచు

వజ్రపురిని దావలమై చిక్కిన, గోనప్రియునకు గొబ్బిళ్లనుచును

వసతిగ బృందావనమున నిలిచిన నందాత్మజునకు నతు లొప్పించుచు

నలరఁగఁ గాళియహృదతలమునఁ గల, గోవిందునకును గొండి లెన్నుచు

గోవర్ధనమున గొలువై కన్పడు, గోపవేషునకుఁ గొణిగె లొనర్చుచుఁ

దనరు భక్తలోచనము భవఘ్న, స్వామికి భక్తస్తంభనఁ బట్టుచు

మహిమ వెలయ గోమతపర్వతమునఁ, జేరినశౌరికి నేవ లటంచును

రమ్యహరిద్వారమునఁ బ్రసన్నుం, డైనజగత్పతి కభివాదన మని

చాలబ్రయాగస్థానమునఁ గల, మాధవునకు సంతానకరంబులు

గయలో సాక్షాత్కారము నొందు గ, దాధరునకు జోతలు చెల్లింపుచు

గంగోదధిసంగస్థలిఁ జెలంగిన, శ్రీవిష్ణువునకు జేజేలాగుచుఁ
 జిత్రకూటమున సేమం బందిన, రాఘవునకు శ్రేష్ఠసిమీఁన మన
 నందిగ్రామమునను జెలువొందిన, రాక్షసఘ్నుఁ డగురామున కెరగుచు
 సరవిఁ బ్రభాస్థలి సంచారుం డగు, విశ్వరూపునకు వినుతులు సేయుచు
 శ్రీకూర్మస్థలిఁ జేకొను కూర్మ, స్వామికిఁ బుష్పాంజలు లర్పించుచు
 నీలాచలమున నెలకొను పురుషోత్తమునకు హణిగలు దండిగఁ జేర్చుచు
 సింహాచలమున జెందు మహాసింహాకారునకు జొహారులు నెరపుచుఁ
 దులసీవనమునఁ దులకించు గదా, ధరునకుఁ జర్యలు తఱుచుగఁ గఱపుచుఁ
 గృతశౌచస్థలిఁ గేళిక లొందెడి, పాపఘ్నునకు సపర్యలు సలుపుచు
 శ్వేతాద్రిస్థలిసింహలోచనున, కెలమిని గేకిస లిచ్చుచు భక్తిని
 ధర్మపురశ్రేష్ఠము యోగానం, దస్వరూపునకు దాస్యము సలుపుచు
 శ్రీకాకుళమున సిస్తుగఁ దోచిన, యాంధ్ర నాయకున కర్చన మనుచును
 ఘనత నహోబలగరుడాద్రిహిర, క్యాసురవధునకు నతిజోబిల్లని
 పాండురంగమునఁ బాటిలు విట్టల, దేవునకు సదా దిగ్విజయము లని
 వేంకటగిరిపై వెలసిన తిరువేం, గడముడయానులఁ గాంచి నమస్సులు
 యాదవపర్వత మందలినారా, యజునకు జయజయ లానర్తింపుచు
 ఘటికాచలమునఁ, గల్లు నృసింహుని, గృహణత్వంబునఁ గీర్తనఁ నడుపుచు
 వారణగిరిపై వరదస్వామికిఁ, బిడికిలింత లని పెంపుగ నొడుపుచుఁ
 గాంచీపురిలోఁ గమలాక్షునకును, మోదముతోదుత ముకుళితకర మని
 యొప్పన నుండు యధోక్తస్థలము య, ధోక్తకారునకు దోయిరి దీర్పుచుఁ
 బరమస్థలిలోఁ బరమేశ్వరునకుఁ, గర మర్థింపుచుఁ గన్నులమొక్కుచుఁ
 బాండవభూస్థలిఁ బాండవదూతకు, పలయుబాహువులు వైపునఁదీర్చుచు
 విక్రమస్థలిఁ ద్రివిక్రమహరికిని, సారెకు సారెకు సాగు భళా యని
 కామాళికిలో గణుతికి నెక్కిన, శ్రీనృసింహునకుఁ చేతులు మొగుడని
 యష్టభుజస్థలి నష్టభుజునకును, జిత్రము రంజిలఁ జిన్నిపువ్వు లని
 ప్రవాళస్థలిని బ్రవాళవర్ణునకు, నమర నమోనమ యని వర్ణింపుచు
 దీపాభస్థలిదీపాభునకును, మోహముతోడ నమోవాకం బని
 రాజిలు గృధ్రసర స్తీరస్థలిఁ, గలుగు విజయరాఘవునకు శరణి
 రసికతపీఠారణ్యశయానపు, వరరాఘవులకు పరపుకరం బని
 తోతాద్రిస్థలిఁ దుంగశయాన, స్వామికి నిత్యోత్సవములఁ బనిగొని
 యలరు గజస్థలమందు గజార్తి, ఘ్నునకు శయద్వయఁ గోలాటం బని

బలిపురమందుల బలియు మహాబల, దేవున కిదిగో తిరువారాధన
 భక్తసారమునఁ బ్రబలు జగత్పతి, కిని సంధించిన గిడిగిల్లో యని
 మైంధ్రస్థలమున నవతారముగొను, దేవదేవునకు భృతహృత్స్వటములు
 గోపపురస్థలి గోపదేవునకు, నెలమిఁ బ్రదక్షిణ మేగెద గొబ్బున
 శ్రీముష్టిస్థలిఁ జెలఁగు వరాహ, స్వామికిఁ బేర్చెదఁ జంకలఁ జేతులు
 మహితస్థలమున మసలక పొదలెడు, పద్మాక్షునకును బడుబాటలు పడి
 శ్రీరంగస్థలి శేషశయనుఁ డగు, రంగస్వామికి రహి మ్రొక్కెద నని
 శ్రీరామస్థలి సీతాప్రియునకు, మానక యెపుడు నమస్కారము లని
 శ్రీనివాస మనుక్షేత్రంబునఁ గల, పూర్ణమూర్తి కిదె పారిఁ బూజింపని
 స్వర్ణమందిరసువర్ణస్వామికి, గేరుచు జరిపెద గిడిగి శ్లనుచును
 వ్యాఘ్రపురస్థలియందు మహాబా, హుస్వామికి గే లొనఁగెద హితముగ
 నాకాశనగరమం దనువొందెడు, హరిమూర్తికి నిదె యప్పాల్ దిరిగెదఁ
 బరఁగ నుత్పలాపతగస్థానం, బందలీశౌరికి నారాధన మని
 మణికూటస్థలి మలయు మణిప్రభు, పెరుమాళ్లకుఁ గడుఁ బింపిల్లాడుచు
 విష్ణుపురంబున విలసిల్లుమహా, విష్ణుస్వామికి వెన్నెలతో లని
 భక్తసానము భక్తిప్రదునకుఁ, బొసఁగఁగఁ జేసెదఁ బొర్లుదండములు
 శ్వేతప్రార్థన క్షేత్రం బందలి, శాంతమూర్తికిని సంసర్గంబులు
 నన్నిపురస్థలియందు మురద్విషు, నకు నొనరింతుఁ బ్రణామము లూకొని
 భార్గవతలమున భరతస్వామికి, గీలిం చెద లంకెగఁ గేల్తుడతలు
 వైకుంఠపురీవాసుండై తగు, మాధవునకును నమస్కృతిఁ బేర్కొని
 పురుషోత్తమనకుఁ బొల్పుగ భక్తి న, భాస్వామికి నిజకైంకర్యం బని
 చక్రతీర్థసంచారిసుదర్శన, దేవున్ మదిఁ బ్రార్థించుచు నంతటఁ
 గుంభకోణమునఁ గొనకొని కదలని, శార్ఙ్గధరు నుపాసనఁ జేసెద నని
 భూతస్థానము పురమును నెళ వగు, శార్ఙ్గస్వామికిఁ జాగుబడికై లని
 యరయఁ గపిస్థలమందలి దంతా, వళవరదునకు నివాళికరము లని
 చైత్రకూటమున సరసతఁ గొల్వగు, గోవిందునకును గొల్పుడు చేతులు
 నుత్తలతలమున నుత్తమహారికిని, ఘనతరభక్తిని గైలాటము లని
 శ్వేతగ్రావక్షేత్రంబునఁ గల, పద్మలోచనునిఁ బ్రస్తుతి నేయుచుఁ
 భార్గవమున బాగ వసించు పరబ్రహ్మమునకు రామురాము లని

కృష్ణకోటి యనుక్షేత్రము లోని మ, గుడ్డిమనకు నిదె తొంగరిపాట్లని
 నందపురీధవనంబందు మహా, నందునకును శరణార్థి ఘటింపుచు
 వృషపురస్థలిని విడియు విపాశ్రయ, దేవుని కిదిగో దీవెనకో లని
 కడక సంగమగ్రామం బందలి, సంగమస్వామికి సాగిలింత లని
 తనరు శరణ్యస్థలము శరణ్య, స్వామికి నిదెకైవారపుచె య్యని
 చె న్నగుసింహక్షేత్రమహాసిం, హస్వరూపునకు హస్తార్పణ మని
 మణిమంటపమున మల్లరిసామికి, బొందించెద గోవింద లటంచును
 నిబిడస్థలిలో నిబిడాకార, స్వామికి మతిగై చాపు లొసంగుచు
 ధానుష్కస్థలి దలకొను జగతీ, శ్వరునకుఁ బెట్టెద సరితెంకణ మని
 మాహురమందసమానతవిడిసిన, కాలమేఘునకుఁ గైమోడుపు లని
 చక్కని మధురాస్థానమునఁ గల, సౌందరరాజస్వామికి మేలని
 యనిశంబును వృషభాద్రిని యశఘరి, పేరిటిహరికిని దేడిస లెన్నుచు
 వరగుణస్థలవ్యాపకుఁ డగునా, ధస్వామిని బరధ్యాన మొనర్చుచుఁ
 గురకస్థలమునఁ గూర్చున్నరమా, సఖుని మంత్రపుష్పముఁ డి వేడుచు
 గోష్ఠిపురస్థలి గోష్ఠిపురస్వా, మికి నర్చించెద మేలుకొల్పు లని
 దర్భసంస్తరస్థానంబందు శ, యానదాశరథి కలికై విష్కృతి
 ధన్విమంగళకతలమున నెలకొను, శౌరికిఁ దగు పరిచర్య లొనర్చుచు
 శ్రమరస్థలమునఁ బరఁగు బలాఢ్య, స్వామి సలా మని సత్కర మెత్తుచు
 ధరణిఁ గురంగస్థలమందలిపూ, ర్ణస్వామి నివారణమునఁ గొల్పుచు
 నవనివటస్థలమందలివిష్ణు, శ్రీమూర్తికి నిదె చెంగనలో యని
 త్సుద్రనదీస్థలి శోభిలుచుండెడు, నచ్యుతునకును శిరోవనతులు నిడి
 యంత ననంతశయనమందుండెడు, పద్మనాభునకుఁ బాణిమోడ్చు లని
 భృతి నూతైనిమిది తిరుపతులందుల, నవతారంబుల నలరఁగ వెలయుచుఁ
 గృపతో మము రక్షించెడు స్వామికి, సలుపును బనివేల్ సాష్టాంగంబులు.

ప. అని ప్రవత్తిపూర్వకంబుగా నష్టోత్తరశతతిరుపతులు సేవించి యంత.

214

సీసమాలిక. అభిషేకవల్లి మోహనవల్లి విద్రుమవల్లి చంపకవల్లి వజ్రవల్లి
 మకరందవల్లి కౌమలవల్లి మాణిక్యవల్లి చందనవల్లి వచనవల్లి
 జంబూరవల్లి కాసారవల్లి వసంతవల్లి శోభనవల్లి వసుధవల్లి
 మరకతవల్లి నిర్మలవల్లి మాక్తికవల్లి కస్తూరికావల్లి గంధ
 వల్లి విభ్రమవల్లి వర్తులవల్లి వరహవల్లి నిక్షేపరాజవల్లి
 యంబుజవల్లి విహారవల్లి వినోదవల్లి నిత్యోత్సవవల్లి చిత్ర
 వల్లి మనోహరవల్లి కేతకివల్లి సారంగవల్లి కర్పూరవల్లి
 కల్యాణవల్లి శృంగారవల్లి మనోజ్ఞవల్లి మాయకవల్లి స్వచ్ఛవల్లి

సౌభాగ్యవల్లి కేసరవల్లి మాధుర్య మాలతీవల్లి సామ్రాజ్యవల్లి
మంజులవల్లి సంభ్రమవల్లి శుకవల్లి సత్తవల్లి యానందవల్లి
కేయూరవల్లి కోకిలవల్లి సుందర వల్లి సుమంగలవల్లి మదన
వల్లి సరసవల్లి వైభవవల్లి కి సలవల్లి రుచివల్లి చారువల్లి
కౌతుకవల్లి శర్కరవల్లి విక సితవల్లి మండనవల్లి పరమవల్లి
హాసవల్లి మృతవల్లి యనురాగవల్లిక సుమవల్లి సుఖవల్లి శుభ్రవల్లి
చంచలవల్లి భూషణవల్లి సుకుమార వల్లి వనజవల్లి వామవల్లి
రంగవల్లి కలంకరత్నవల్లియు శ్యామ వల్లి కుండలవల్లి చకుళవల్లి
విచికలవల్లియు వేదవల్లియుఁ బెరుం దేవివల్లియు భూమిదేవివల్లి
యలమేలుమంగ తామూరును బీబినాం చారు శ్రీరంగనాంచారుతాయి
కొమరొందు శ్రీచూడికుడుతనాంచారమ్మ చెలువొందుచుండెడు శ్రీషిరాట్టి
నందగుపేళ్లఁ జెన్నొందు దయాస్విత సీతాభిధాన లక్ష్మీస్వరూప

తే. ముంసు నూటెన్నిదితిరువతుల పసించు, విష్ణుమూర్తులతోఁ గూడి వివిధగతుల
ననుపమవిసోరములమించు నమ్మవార్ల, పాదపంకజముల కతిభక్తి మొక్కి. 215

సీ. వారక పొయిఘాళువారుల గొనియాడి పరల పూదత్తాళువార్లఁ గొలిచి
ధీరతఁ దేయాళువారల దగ్గించి పెరియాళువారల పేరు దలఁచి
నమ్మాళువారల నెమ్మదిలో నిన్ని తిరుమంగయాళ్వారి దెలియఁ జూచి
తిరుముషియాళ్వార్లఁ బరికించి మఱి తొండరడిపాడియాళ్వార్ల కడిమిఁ బొగడి

తే. వేడ్కఁ గులశేఖరాళ్వార్లవినుతిఁ జేసి, మఱి తిరుప్పాణియాళ్వార్లమరుగుఁ జెంది
మధురకవియాళువారుల మాట తెన్ని, నాథమునియాళువార్లకు నతు లొనర్చి. 216

క. సాక్షాద్వైకుంఠం బిదె, వీక్షింపుం డనుచు జూపువిధిని బ్రవత్తిక్
నితేషించి సుమేరుస, దృఢంబుగ నున్నవైనతేయనిఁగొలిచెన్. 217

సీ. మత్స్యవతార నమస్తే మహాకూర్మ దేహ నమస్తే వారాహవర న
మస్తే నృసింహ నమస్తే పటో నమస్తే భృగుకుల నమస్తే దశరథ
తనయ నమస్తేర్కతనయావిభేదనోద్దండదోర్దండప్రచండవిక్ర
మతిబలోదగ్ర నమస్తే బలానుసం భవ నమస్తే బుద్ధ భవ్యరూప

తే. భరణమః కల్కివేషసుందరసురారి, శక్రమఖదిక్పతిపయోజజాతరుద్ర
సిద్ధసాధ్యాదినుత నమస్తే యటంచు, వివిధవిష్ణుస్థలములు నేవించి వేడ్క. 218

ప. తదనంతరంబ శ్రీశైల ఝిల్లి చక్రేశ్వర మూకాంబికాకోటీశ్వర గోకర్ణ కేదారహ
టకేశ్వర ఇంబుకేశ్వర బ్రహ్మేశ్వర పుండరీక పంచనదీశ్వ రాదుణగిరీశ్వర జటా
నాథ వైద్యనాథ శారీనాథ రామేశ్వర శంకర నారాయణ సుబ్రహ్మణ్యస్థలాధ్య

ధీశ్వరులగు నీశ్వరులను నేనించి వెండియు మహిమంబుల గలపుణ్యస్థలనిశేషంబు
లంజూచుచు సంచరించు నయ్యవసరంబున. 219

శా. సర్వద్వీపవత్ప్రపూతపయస్సంబంధధారాధరా
ఖర్వధ్వానభయోత్పతిష్ఠుభిసశుగ్రాజ్యాద్యకూర్తాచికం
బుర్వీంద్రాయుధపాతభగ్నకుటిలవ్యూహక్షరద్యౌఃపత
తర్వశ్చ త్సుభితాహిలోక మగుచున్ దర్శించె వర్షం బిలన్. 220

సీ. నెళనెళధ్వనులతో నెళనెళ మనుగడ్డి తములు కర్ణక్షోభదాభ మెనయ
ధళధళద్యుతులతో మిలమిల ల్లలమించు లక్ష్మీబలౌద్యత్య మడచుచుండ
ఘళఘళార్భటులతో ఘళఘళా రనువాన ధార్తరాష్ట్రాది మహాత్మసింహ
జిటచిటారవముతోఁ దటతట వడగండ్లుయువరాజముఖ్యులనొడుగఁ జేయ

తే. విజయవిఖ్యాతి నమృహాపృష్ఠిసమయ, మమరవరధర్మచిలసనం బనిలజాత
ఖేలనము కృష్ణఘనయుక్తి చాలఁ గలిగి, యవనిజనములు చినుతింప నతిశయించె.

క. ఆయెడ సఖు లొకఁ డొక్కఁడు, కూయిడి జతగూడ కెడసి గునుకుపరుపులం
బోయిరి చెంగటియూరుల, కాయూరవ్యుఁడు హిరణ్యుఁ డట్లతిగతితోన్. 222

తే. వడఁకు చట భద్రసేన యావాసమునకుఁ, బోయి నేను బ్రవాసి నోపుణ్యురాల
తడిసితిని వర్షధారలఁ దాళజాల, నేర్పెఱుఁగ నిందు రానిమ్ము నిద్రఁ జెంద. 223

క. అని వేడిన వైదేశికు, ఘనకరుణాదృష్టిఁ జూచి కామిని పడుకొ
మ్మని ముంగలిచావిడిఁజూ, పిన హా లక్ష్మీ యటంచుఁ బేర్కొని యచటన్. 224

చ. తడిసినవస్త్రము త్విడిచి తాల్లవయి స్వేద నారవేసి యో
పడఁతుక నీదు పెద్దలకుఁ బల్కఁగ శక్యముగానిపుణ్య మ
య్యెడు నిట కన్నిఁ దెచ్చి సెగ యించుకచూపు మటంచు వేడఁగఁ
దొడిపడ నట్లొనర్చియలఁజొయ్యలి యాతనిరూపసంపదల్. 225

తే. మంటపెలుఁగున వేమాటు మనసు దూలఁ, నళుకు తెలివాలుగన్నుల బెళుకుఁజూచి
యెప్పు డేగ్రామమందుండు దేమి పనికి, నెచటి కేగెడు నీదుపే రేమిచెపుమ. 226

క. అనినసఖి కనియె నుండుదు, ననిశంబు కిరాతదేశమందు హిరణ్యం
డనఁ దగుఁ దనపేరిలఁ బు, బృనదీనిధులెల్లఁ జూచి యతిగెదఁ బురికిన్. 227

చ. అనివచియించు తైర్థికున కావనజాయతపత్రనేత్ర యి
ట్లను నవయావనంబున రతాస్థఁ దొలంగి కులాబ్జగంధిపైఁ
గనికర మింతలేక తిరుగన్తనస్సొగె నటోయి నీకు నా
చిని నిజమాను నీపలుకు వేయక నేల వివాహహీనుఁడన్. 228

తే. అలికేనంగలార్చుచు నన్యసతులఁ, జూచి గ్రుక్కిళ్లుమింగుచు సుఖము లేని
కతన యాత్మఁ జరించెడికతయెకాని, మనసు సంభోగవాంఛల మఱిగి తిరుగు. 229

* * * * *

* * * * *

క. ఆసనుయంబున నెటువలె, భాసురమతిఁ బొంకవలయుఁ బలుకంగఁ గదే
యోసుదతీ యని యడిగిన, నాసఖి యిది తెలియ దనుచు నటుమొగ మయినన్.
తే. హంస హేమావతికి నిట్టులనియె, వేడ్కఁదెలియకుండిన నేమాయెఁ దెలిసికొనుము
వింటివాసతి ఘ్నింపవిటుఁడు వడఁక, వెఱవకు మటంచుఁ జెలి వానివెన్నఁజఱిచి.
ఉ. కీలెలుఁగున్ ఘటించి పరికింపక పండుకయుండి బల్కె యా
త్రాసదుర్విచారులము రాత్రి జనించిన నేఁడు తావకీ
నాలయమందు మే మిదె సుఖాప్తినిసుప్తి యొనర్చి రేపుషః
కాలమునందుఁబోయెదము కారుణికోత్తమ పండనీయవే. 234
తే. అనిన మంచిది యని లోనికరిగె నాథుఁ, డరిగినది చూచి సఖి లేచి యంతలోన
బంటితో నీళ్ళు పట్టుక యింటిలోకిఁబోయి యేడుంటి వీసరి ప్రొద్దుదనుక. 235
క. ఒక్కతనెగ్రుక్కుమిక్కుని,దిక్కెడసినరీతి నుండి తెరువరు లెవరో
యిక్కడికిఁ బండవచ్చిన, నక్కటప్రాణమ్ము లుండెనధిపాయనినన్. 236
ఆ. నిండినింటిలోననీకేల భీతిల్ల, గోల యూరఁబ్రొద్దు గ్రుంకలే ద
టంచుఁ గొంగిలించి యనుమాన మొందక, యొర్పుతో సుఖాప్తి నుండెఁజెలియ.
శా.ఈలీలన్ వెస బొంకనేర్చిననృపత్యేకాగ్రచూడామణీ
కేళీసంభ్రమభూమిపాలసురతక్రీడాచమత్కారచ
ర్యాలాలిత్యకథాప్రయత్నమున కత్యాసక్తితోఁ బొమ్ము లే
దా లోలాంబక యూరకుండు మని కాదంబేంద్రుఁ డిట్లాడఁగన్. 238
చ. తెలతెలవారవచ్చుట సతీమణి యప్పుడు చూచి కేళికా
నిలయముఁ జేర నేగి ధరణీధవుపైఁ దమిమిఱి నుండెనా
చెలి యనుచుం బురోహితుడు నెప్పిన నాత్మ జనించు వేడ్క నా
నలగరపాలమాళి తదనంతరగాధ వచింపుమా యనన్, 239

శా. రక్షశ్శిక్షకరక్షయక్షయన్యపాధ్యక్షాసదాక్షేమకృ
 ద్వక్షారక్షితశుభ్రవక్షహయదార్ధక్షాఖ్యమద్రాస
 ర్ద్వక్షా యన్యనిలాక్షరాక్షసజలా ధ్యక్షాగ్నివాయుఃక్షపా
 ధ్వక్షేక్షార్భకపద్మ రక్షకమాధ్యక్షారవిందేక్షణా.

240

పాదభ్రమకకందము. రామానుతతనుమారా
 ధీమదననధీనసానధీననదమధీ.
 తామసజయయజసమతా
 నామగతాఘనయతతయనఘతాగమనా.

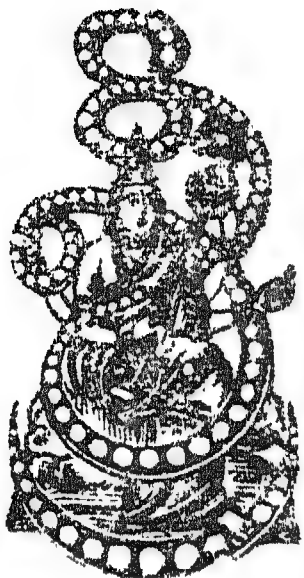
241

మణిగణనికరవృత్తము. హరిహయహరిణాభ్యదయవభరణా
 హరిహయహరిణాభ్యదమవిభరణా
 నరవరవిగమననవినుతచరణా
 నరవరవిగమననవిమలకిరణా.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణాంజనేయసగోత్రపతి త్రాయలరాజాన్వయసుధావార్ణి పూర్ణిమా
 చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్రశ్రీరామనామ పారాయణనారా
 యణామాత్యప్రణీతం బైనహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ జతుర్థా
 శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు. హం న వింశతి

సంచిమాశ్వాసము.

ధర ధరధర వరధా
రాధరనిభవర్ణ సమదరావణమకుట
త్వాధరచరశర విబుధా
రాధిత కరుణాభిరామ రఘుకులసోమా.

1

న. ఆవధరింపుము నలరాజన్యనకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె నట్లుప్రభాతంబుగా
వచ్చిన నిజమందిరంబు చేరి మరునాఁడు దినాంతం బయినయనంతరంబ హేమవతీ
కాంత యత్యంతసంతోషంబున.

స్త్రీ. నిటలాధరీకృతస్ఫుటచంద్రకళలీల నెలవంకనామంబు నీటు గులుక
మరుదాప్తిరేఖగా నెఱయు పద్మరజంబువలె వక్త్రఘనసారతిలక మమర
నంతస్థనృపవిరహాన్ని పైఁ బర్వినగతి గుబ్బకుంకుమకలప మమరఁ
జిగిరించి పూచినచిన్నారిలతరీతిఁ జిత్రపట్టాంబరగాత్ర మమరఁ

తే. గనకసుమదామఘుమఘుమల్కచములందుఁ, గంబురాపూతభుగభుగల్లశమునందు
నంద మొందంగ వాసింప హంసమున్న, నెలవునకుఁ జేరె సాతానియలరుఁబోడి.

తే. చేరినప్పుడె కలహంసశేఖరుండు, తివిరి హేమవతీకాంతదిక్కుఁ జూచి
వేడుకలరంగ నొకగాధ వింటివేని, చెప్పెద నటన్న మంచిది చెప్పు మనిన.

4

వ. హేమావతికి హంసం బిట్లనియె.

5

పదు నేడవరాత్రికథ.

క. పరఁగు నొకపురము రత్నా, భరణం బనఁ దరణికిరణపటలీసంఠో
ధ్యురుసౌధస్థిరకేతూ, త్కరచిత్రపటాంశుచిత్రతద్యుతలం బై.

6

తే. తనయుఁ డగురాజు ఘనమార్గముననురాఁగఁ, గోట యాతొ)వనరికట్టుకొన్నసుద్ది
విని జలధి దానిచుట్టును విడిసె ననఁగ, నారసాతలనిమ్మ ఖేయంబు దనరు. 7

ఉ. అందొకకుంభకారకమహాన్వయమండలదుగ్ధవార్ధిపూ
రేందుఁడు చక్రదాసుఁడన నెన్నిక కెక్కిన పేరుఁగల్గి చె
న్నంది మనోహరాంగరుచిరాకృతసంపదచేత నిందిరా
నందనుఁడే యితండగు ననందగి కాపుర ముండు నెప్పుడున్. 8

అ. సలువ కడవరాయి సారె కలాసంబు, కట్టెయిసుము జల్లి కడవ ముల్లు
మంటిముంత గుబ్బుమ్రాను నావంబును, మన్ను మోయఁ బోతు మలయుచుండు.

సీ. ఆదివరాహంబు మేదిని నెత్తినమాడ్కిఁ జొప్పడఁగఁ దా మన్ను మోయుఁ
బ్రథమవేళలసృష్టి బ్రహ్మచేసినయట్లు ఘటకోటు లుత్సాహగరిమఁ జేయు
విష్ణువుచక్రంబు వేడుకఁ ద్రిప్పెడుచాట్పునఁ బలుమారు సారెఁ ద్రిప్ప
బయలిపురంబులు భర్గుండు గాల్చినడంబు సూపట్టి నావంబుఁ గాల్చుఁ

తే. గపివరుఁడు పర్వతంబులు గమించి తెచ్చి, కుప్పబిడురీతిఁ గుండలు కుప్పవెట్టు
నవిదివియు ధాతకాండంబు లడఁచు సరణి, సాధుపదవర్తి ఘటకారచక్రవర్తి.

తే. కాఁగు మజ్జిగమంతయుఁ గడవ గూన, బాన వెసలయు బుడిగెలు పరపుచట్టి
కడవ ముంత కరిగెదుత్త పిడతగురిగి, కుండెలటికయు మూఁకుకు బించె ప్రమిదె.

చ. చెవులపెనంబు గోలమును జిల్లులసిబ్బియు దోనితొట్టియుం
గువిచిలుమూఁతమాలయును గుమ్మెత యందపుధూపపాత్రమై
సవరని బూజిపెందొనయు సానికెయొప్పు కమండలంబు వే
డొవతెవకంబిదుత్త నెరడుల్చియుఁ గప్పెరపంటు లాదిగన్. 12

తే. తీర్తిపూదెలు కులుకులు త్రేటగట్లు, గరలమురువులు వడికట్లు కిరుదుకట్లు
బొద్దుటీనలు నునువులు మొదలుగాఁగఁ, బనులు నిర్మించుఁ గుండలవైనవంతు. 13

సీ. దేవకార్యములకుఁ దిరునాళ్లకునుమహోత్సవములకును గంగజాతరలకు
సంప్రాక్షణములకు జన్నములకుఁ బెండ్లి పడుగు నోములకును ప్రతములకును
సత్రంబులకు సహస్రంబులకును సమారాధనపితృకార్యయూధములకుఁ
బండుగులకు నాలపంబులకును బొంగలికిని దేవలకు గొబ్బికిని నడరు

తే. జంగమార్చనలకు బాలదాసభోజ, నములకును దండు వెట్టికి నగరివారి
కొండబక్కలకును భిక్షుకులకు నైనఁ, గొఱతవడకుండఁ గుండ లాకుమ్మరిచ్చు. 14

క. ఒకపాటికలిమిచేతను, గకపికపడకప్పులేక కనకాభరణాం
శుకముల గరగరికల నిం, చుక తక్కువగాక నశఁడు సుఖమున నుండున్. 15

క. అతని కొక్కకులాంగన, శీతాంశునిభాస్య రూపసేనాభ్యును వి

భ్యాతిని వెలయును గంతుని, చేతిజగాబాఁ కనంగ జిగిబిగివగతోన్. 16

ఆ. ఘనము ఘనముకన్నఁ గచ్చనైల్యవిస్ఫూర్తి, మెఱుంగు మెఱుంగుకన్న మేనిచాయ
విపుల విపులకన్న నుపమింపఁ గటితటి, దాని కెనయెభూమిలోనిసఖులు. 17

* * * * *

ఉ. పంచశరాహితుండికుండు భామిని పొక్కిలిపెట్టెలోనఁ దా
నుంచిన కాలసర్పము సమున్నతి నాడఁగ లేవ మీఱ బు
స్సంచుభణాగ్ర మెత్తి యలరారెడుచాడ్పున రోమరాజి య
భ్యంచితలీల మించి మది హర్షముఁ జేయు జనాళి కెప్పుడున్. 19

సీ. చంద్రభాగనిరూఢి సతిమోము రాణించు నెఱిగొప్పు కృష్ణవేణిగతిఁ గాంచు
నువిదవార్దనుదోయి యుత్పలావళి నొంచు సఖియ పల్కులు సరస్వతిని మించు
శంఖవర్ణారూఢి సఖిగళంబు జయించు నవ్వులు క్షీరసుందరత మించు
స్తనము లుత్తుంగభద్ర సులీలదర్శించు నారు నివ్వరికృతి నందగించు

తే. జఘనము విశాలహేలల సంభ్రమించుఁ, బదయుగము పల్లవాకారమద మడంచు
నడలు హంసావళిభ్యాతిఁ గడువహించు, నంగము హిరణ్యకళలతో నతిశయించు.

క. తమ్ములు చెలికరములు కుం,దమ్ములు పలుపరుస పర్వతమ్ములు బలుచం
దమ్ములు చన్నులు తొవలం, దమ్ములు కను లలక లంబుదంబులు పొగడన్. 21

చ. హరివరకాంచనాబ్జకమలాశిఘనాకృతు లందు టెంతయ
బ్బరము పట్టాక్తి నాస గళముం గరముల్ కుచయుగ్మ మంచు న
తైఱవ సుమధ్యదేహముఖదృక్తతికుంతలకేశపాశముల్
హరివరకాంచనాబ్జకమలాశిఘనాకృతులందు నిచ్చలున్. 22

ఉ. దానిమిటారిసోయగపుదట్టపుమోహము లూరుచూపులున్
దానికచంపుపొంపువగఁదాల్చినచాయలరాయఁ డించుకన్
దానిరసోక్తు లాకులమనంబు గనుంగొని లోనుగాని య
మ్మానవుఁ డెందులేడు వినుమా యనుమానము మాని మానినీ. 23

చ. అది నెఱిప్రాయపున్ సొగసు దొట నొకానొకటైన గర్భముం
బొదలని దొట యింటియెనుబోతునకంటె మదంబు హెచ్చి నె
మ్మది పరసంగమంబునకు మార్కొని సొక్కఁగ జారపీరులన్
వదలక చూచుచుండఁ దలవాకిలి గాఁపుర మయ్యె దానికిన్. 24

- క. చిటిపొటిసొమ్ములు వెట్టుక, పుటపుటగా వీధివెంటఁ బొరిగిండ్లఁబడికొ
 విటులనిమిత్తము మట్టెలు. చిలుకుచిటు క్కనఁగఁ దిరుగు సిస్తగు వగతోన్. 25
- సీ. జేజేలరారాలజిగఁ గ్రాలు నిడువాలకురులు వేమరు దువ్వి కొప్పు బెట్టు
 బలువాలుగల నేలు తెలిదాలు గల మేలుకనుల రేఖలదీర్చుఁ గజ్జలంబు
 కపురంపురుచిఁ బెంపు కడునింపుఁదులకింపు పెదవిపైఁ గెం పెక్క విడెము సేయు
 వలిసిబ్బెముల గుబ్బలులనిబ్బరపుగుబ్బచనులఁ బూయును మంచిచందనంబు
 తే. మంగళాభంగరంగద్రఘాంగవృత్త, ఘనజఘనసీమ సవరించుఁ గలువచెలుపు
 నలవరుచునల్లనైన దువ్వలువ మెఱయఁ, జిత్తజునిదాడి కుమ్మరచిగురుబోడి. 26
- సీ. తరితీపువగలు బిత్తరపుఁజూపుల మోవి విఱుపుల సొలపులు వింతమాట
 లుదుటుచొకాటంపుటొయ్యారిచేష్టలు సోబానపాటలు సొగసుగుల్కు
 పొగరువికావికనగవులు బెళకించు కనుసన్న నేర్పులు కలికికతలు
 సామితె ల్చిన్నెలు జాణతనంబులు తెచ్చికోల్తరుపులు తేటపడని
 తే. జంకెనలు తొమ్ముతాటింపు సాహసములు, పచ్చి తేరగఁ బల్కెడిముచ్చటలను
 విటులఁ గనుగొన్న వేళల విస్తరించు, రూఢి మించినతమితోన రూపసేన. 27
- క. ఈలాగునఁ జెలి పల్లవ, జాలచకోరములకెల్లఁ జంద్రోదయమై
 చాల విహరించుచుండెడు, కాలంబున నొక్కనాఁటికడయామమునన్. 28
- మ. పరఁగం గూలినయిండ్లు పేళ్లు గరిసెల్ పల్లెరు లుమ్మెత్తలుం
 జిటిపెంకుల్ చిగిరింతలున్ గునుకలున్ జిల్లేడులున్ మూషకో
 త్కరముల్ దున్నినపెంటదిబ్బలును నక్క ల్పందికొక్కుల్ దరు
 ల్దొరుఁగం బూడినపాతరల్ పడినగుళ్లున్ గల్గు పా డూరిలోన్. 29
- ఉ. లాడికి మూఁగుకాకులపలాయన మొందఁగఁ జేయ వీఁపుపై
 ద్రాడునవ్రేలు నీకె గుదితాపినదేహము పేడి కాళ్లుకున్
 రోడి నశించుతోక బలురోమము లంటిన జోఱుటీగలున్
 గూడిన బంధముం గలిగి కూర్చుచునుం డొకబక్కగుఱ్ఱమున్. 30
- తే. మందగుది రిప్పగొరిసెలు మక్కిరొట్లు, బరతుమురుకొమ్ములును దోటుబర్ల తడక
 వాటు తెరడొక్కమిడితోక వేటుగాళ, నేరుదోసిన యొకబీదయెద్దుఁ జేరి. 31
- వ. అందు వసియించి యున్న సమయంబున. 32
- చ. నలువగు తుంకిచేవన గనంబడుకొమ్ములు వింత చింతని
 ప్పుసరిపచ్చు కన్నుగవపోసరము న్నెడ ముద్దపక్కలుం
 దెలుపులరాలు లావుపొలతిం దగుపాదము లుక్కుపోత సం
 ధిలినవిధాన నుండు బలుదేహము గల్గినపోతు వచ్చినన్. 33

- ఉ. చేరి శుభంబై ఘోటకమ శ్రీకరమే వృషభంబ మీర లీ
తీరున డస్సియుంకుకగ డెల్లుం డటంచును బోతువేడ వే
సారక నిన్ను చెప్పెదను సైభవర్య మదీయగాధయం
చారసి యూర్తి గ్రంతుచు పృషాగ్రణి పోతును జూచి యిట్లనున్. 34
- సీ. తలయేరుం బెట్టి నీమలు మన్ని పడఁగొట్టి గాలుచిక్కినబండ్లఁగట్టి మొత్తి
పొలముకాండ్రకుఁ బంచి తలదిమ్మ బట్టించి పట్టుడుకనివెలపదను జెఱచి
పాపనమ్ములఁ బుక్కు పఱచియు రెండేసి గొర్లుకాడి నమర్చి గొట్టుచేసి
బలుగుంటకలచేను పాయుబో సాగని తావుల సెలకోలఁ దాఁకమొత్తి
- తే. గానుగలఁ ద్రొప్ప సరువళి గలఁచి బంతి
దుష్టుబరువెత్తి యెకిరిత దోలి యడలు
గల్గిపడి రెండుదుక్కులు వెళ్లదున్ని
యట్లు గడగి పోదోల నిట్టెత్తి నుమ్మి. 35
- క. అనదిసి తలన్ పైనుబోఁ, తనియె మహోత్సంబ కష్ట మనుభవ మయ్యెన్
పనజభవువ్రాతఁగడువఁగ, మనతగమా యనుచు వగచి మహిషము హరితోన్. 36
- తే. నీవు హరితి గంధర్వనిచయమెల్లఁ, గొలువ దేవమణీచక్రములు పహించి
విబుధుల భరింపుచుండెడువిధములెల్లఁ, దొలఁగి చిక్కితి విటులేల తెలుపు మనిన.
- ప. తురంగంబు మహిషంబున కిట్లనియె. 38
- క. అనాటి కటులనుండితి, నీనాటికి నిటుల నయితి నేమందు నయో
లేనాటి మేనిసత్తువ, లేనాటికి గలవె విను చరించినవిధమున్. 39
- సీ. ప్రేమ నెదుర్కోలు పెండ్లివారల కిచ్చి తెవులైనవారి కద్దెలకు నొసఁగి
మేయఁ బోయినచోట మెడపెండ్లుకలు వట్టి యాకతాయలును వాహ్యుఁగి దోలి
సారె గృహప్రవేశమువారి నెక్కించి సంత సారెకులందు స్వారివెడలి
పల్లెపట్రలనుంచి బర్వు పేనుకబచ్చి వలసలచే కంట్లములఘటించి
- తే. తీరకున్నట్టికష్టసంపారమునకుఁ, గనవు కట్టెల లద్దుల గాసి పఱచి
లావు సత్తుప చెడఁగొట్టి లాఁడె పోవఁ, జేసి తోలిన నిటకు విచ్చేసినాడ. 40
- చ. కొఱపము చెడ్డయొట్టు చఱిగొట్టినచో కవణంబు కల్ల మే
నణసినమామూర జల మార్పుట యెన్నఁడు కానివాని యే
తఱిఁ గలలోననున్ బడెడుదాణ యెఱుంగను బేదదంటుముం
గరఁ బడప్రేసి యెడ్ల కడ దామెనత్రాడునఁ గాలుగట్టినన్. 41
- తే. ఎఱ్ఱ పోట్లాడి కొమ్ముల నెత్తివ్రేయ, గేదె లొకదిక్కు నెలఁగఁగఁ గ్రేపుఁదల్లు
లాళ్ళ దన్నంగ నమ్మనానన్ధచేత, గోడిగై పుట్టియును గోడు కుడువవలసె. 32

సీ. పిల్లపీచర నక్కపీ తెల్కచవి గొట్టే పాలలంబును మేకపా లలంబు
బుడ్డకాసరియట్ల బొందిదొంతరలంబు మాడుపుగురుగును మదనకట్టె
నూనెముంతలమును నానఁబ్రాలమును గుండగురుగుపాల పెండలంబు
పొర్లుగాడియు నల్లపూలల మిసక చెంచలి కందికారము గిలకలంబు

తే. కన్నెకొమరెడ్డుమట్టెక్కు వెన్నవెదురు, లంజెనవరము వెట్టిపూలలము చిట్టి
బొట్టలము గోళ్లగొండియు కట్టలంబు, నల్లతీగాదియలములు నల్లవిడిచి. 43

తే. కనుము లీడలికోరికె కాకివెదురు, దర్భ చిగిరింత గోరిగె దాడయంబు
జంబు నూదరతుంగ పెకజంబు పెట్టె, తుంగ భోజపతీ నక్కతోక విటిచి. 44

సీ. కాచిగోగడ నెఱ్ఱకారె బూదెడతోల కాచి వండెడగోళ్లగడ్డయుల
ముల్లూపుచంగాయ మల్లయకరివెల యెఱగొయ్యి వేణుతు మెఱుగుగడ్డి
గంపదొల్లకకొమ్ము కారెపోతరముల్లు వట్రింత కదురు కార్వాకు చిత్ర
కందురుబూత రాకాసి పిచ్చుకబియ్య మళ్లరి వెట్టి చేమర్లుగునుక

తే. చీమచిప్పర చిప్పర చేతిబోద, పుట్లగడ్డెట్లచిప్పర పూడుకనపు
పొలికె పెనుకెడ కుండేటిపొరుజు గరక, పడికి సాళ్వము సొంఁటెకుందురుగరిమిడి.

వ. మఱియును. 46

తే. వేరుతోణ్ణంగి తొండును మారువెల్లి, తోపరిట్రింత యెద్దుకొమ్మప్పి గడ్డి
పుల్ల పూరూచయును బూద పూలగడ్డి, కదురు తుంగాకు తుంగలు గలయ నిడిచి.

ఉ. చిక్కులమారి యాబలిజనెట్టి నయాళులగట్టి బర్వులకొ

స్తు క్కెడలంగఁ గొట్టి తనసుందరిచేతికి గడ్డొకోసమై

చెక్కుడుపార యాయఁబడి నేటది చక్కనికోడెకాండ్రపై

బ్రక్కలవ్రాలి సోలి నగుబాటున కళ్ళక సంజవీకటిన్.

48

తే. దానకపువాండ్రు లద్దిలోఁ దలకదీసి

దిబ్బలను వ్రేయఁ జెడుగత్తుగబ్బుగడ్డి

గంపలో వేసికొనివచ్చి చంపఁజాలు

పూనికను గ్రమ్మకొని నామొగాన వైచు.

49

క. విను మాపెచర్య కినుమడి, గొనకొని కావించుదానికోడలినడతల్

కని కని వేసారితి హె, చెప్పను బాపపుఁగాల మనుచుఁ జెప్పెడువేళన్.

50

సీ. చండివేగోత్థభూమండలధూళాప్తిపంకీకృతాభ్రకూలంకషంభ

మభ్రోత్పతద్వషద్వ్యాఘాతభగ్నధాత్రండరక్షరద్బాహ్యకాండకాండ

మద్రిభిత్రేల్కల్యటవ్యగ్రభాగద్రాక్రృతప్రధృతక్షమాస్థతమా

ముగ్రత్తిపురణీకృదుగ్రవ్యరోద్ధతద్యోవీన్యటద్ధరిన్యన్యతపుర

తే. ముద్ధతాభిప్రదప్రదిసీద్ధవార్తు, హుర్తుహుర్తు తినివతద్బహూరుచక్ర
వాళమద్యశ్చపూరితవార్ధివీచే, భయదగతి నొక్కజంఝాప్రభంజనంబు. 51

మ. వరుణాశాగతమారుతోద్ధతశిలావ్రతాహతిద్రాగళ
క్రరళద్యోవతనాతిభీతిభరితాంతబ్రహ్మదత్తార్జునో
త్కరముత్ప్రసరముఖ్యవస్తుఘటిత స్తంభభ్రమాపాదిభీ
కరవాతోత్థధరాపరాగవలయోగంబు ల్దనర్చె న్నహిన్. 52

ష. మఱియు నవ్వాయువు శోషితసింధురాజంబును గర్జవిస్ఫాటనంబును గావున భనం
జయపరాక్రమంబును నష్టకబంధనంబును బలాశవిజయంబును గావున దాశరథి
ప్రలాపంబును ఖగరాజమానభంగంబును శైలబలసూతియుఁ గావున మహేంద్ర
విక్రమంబు ననుకరించె నంత. 53

ఉ. భేకశుభప్రదం బనలభీమ మనేకపఘోషికాసరా
నీకశరీరతాపహ మనీలతటాకనదీనదాదినీ
రాకరహర్ష కారణ మహాఃపతిదీప్తినిరోధి కంధరా
లోకనహృష్టభీతశిఖిలోకమరాశము సోన దోచినన్. 54

చ. జలదము నీలచల్లదము శక్రశరాసన మొప్పు కాశధా
రలు తెలిజిల్లువేగుబకరాజి నహించిన బూదివూత ల
గ్గలపుమెఱుంగు లాయుధపుకాంతులు గర్జితగర్జ లొప్పఁగాఁ
దొలుకరివీరముష్టి కడఁ ద్రొక్కె నభశ్చలపణ్యవీధికన్.

నీ. ఆకాశకంధరంబై యొప్పు మొకమాలు కాలకువిందోత్థనీలపటము
మిహిరాంగనాభంగమేచకోల్లాసంబు కకుభాంగనానీలకంబళంబు
కమలజాండభ్రాష్ట్రగతమషీవ్రాతంబు ద్యుమణిదీపోత్థితధూమచయము
నడిమిలోకముఁటెసినల్లపట్టుగుడారు ప్రకృతికస్తూరికాపంకచర్చ

తే. అనుచు జగముల జనములు వినుతినేయ, నీలకాకోలకలకంఠనీలకంఠ
కజ్జలప్రజ్వలన్నీలకంఠకంఠ, ఖంజరీటాభఘనఘనాఘనము నెరసె. 56

మ. తగఁదేజం బనుబ త్పిరంగిజలధృత్సంఘంబు మం దుంచి పొం
దుగ శంఖం బనుగుండు వేసి పటువిద్యుద్వహ్నిచే భ్రాష్ట్రమం
టఁగఁ గాలం బనుయంత్రకారకుఁడు చూడక మ్రోయు నామ్రోతలై
జగము ల్గంపము నొంద మ్రోసె ఘనము ల్సంభీషణాహంకృతిన్. 57

సీ. వనద జనగ్రామమునఁ గనచోఁగ్గణాంశుతతితత్కళసుధాప్రతతు లనఁగ
జలదపూర్ణాజాండజలరాశితటమరుచ్చలితవిద్రుమలతాచయ మనంగ
నమరులకడవిసోదము చూపు సమయమాంత్రికు నోర వెడ లగ్నిదీప్తి లనఁగ
ధారాధరాహస్వింబువారుణేంద్రనుదారుణేక్షణాంచలకాంతు లెగసె ననఁగ

తే. ఘనఘనాఘనగహనసంఘాతములను, గర్జితధ్వానములు మ్రోయఁ గా రహించు
దావపావకకీల లందంద పర్వె, ననఁగఁ దళకొత్తైఁ జంచల లభ్రసరణి. 58

సీ. బిబిబిబిదరగరుద్యేకభీమధ్వని వివిధజంతుశ్రేణిఁ జెవుడు పఱుప
ధిగధిగద్భుజిగణదేదివ్యవిద్యుచ్ఛటల నిశ ల్వవలట్ల వెలుఁగుచుండఁ
బెటపెటార్చటిరటచ్చటులాభ్రనిర్ఘోష ములముజ్జగము వార లుల్లికిపడఁగ
ఘుమఘుమారావసంకులకులాకులకుభృత్కుహరానిలముల కిశోక్తు లురుల

తే. భిటభిట యటంచు కరక లుత్కటలు రాల
నిగనిగద్యుతి మేఘము వ్నింగి నెరయ
ఫళఫళపయఃపృషత్పరంపరలు గవియ
రుగోరురుగోరున దారుణాసార మదరె. 59

క. పటుధాటిరటదుత్కట, పటహలటహకోటరములు పాటిఁనటులన్
నెటనెట పటపట వెటనెట, పిటపిట చటుకార్చటులను బిటగులునడియెన్. 60

ప. అప్పుడు, 61

సీ. గననమండలభద్ర కాయమానంబున ఘనపంక్తులను మేలుకట్లు కట్టి
ధరణివేదికమీఁదఁ గరకానికాయమాక్తికముల రంగవల్లికలు నెత్తి
ఘనఘోషభేరికాధ్వనులు బద్ధిణగళధ్వానకాహళినినాదములు మ్రోయఁ
చెగనిమెఱుంగుల దివ్యటీలు చెలంగ ద్విజరాజమంత్రము వైస్తరిల్ల

తే. వృష్టిగజరాజగామినీవిభుఁడు సమయ, పురుషుఁ డయ్యెడ నిమ్నగాపుత్రికలను
గాంచి పెంచి ప్ర మోదంబు గడలుకొనఁగఁ, బరిణయమొనర్చె శరధికి భసశరధికి.

తే. అప్పు డవ్వానకొట్టున నళికి యుళికి, పడినగోడలు నొరుగుకంబములపట్లు
వదలి కూలినగోపురావళులు గల్లు, పామగుడిలోని కెనుపోతు పఱిచి నిలిచె. 62

క. ఆంతట వర్షము నిలిచె ది, న్నాంతము జనియించెఁ గజ్జ లాభ్రతమాలా
శ్రాంతరుచి పర్వె నెల్లడ, సంతమసము చుక్క లమరె సత్సధవీధిన్. 63

క. ఎనుబోతు నపుడు కుమ్మరి, తనయింటికి రాకయున్నఁ దత్పురమందున్
వనముల పంకల డొంకలఁ, గనుగొనుచున్ పచ్చి పచ్చి కని యచ్చోటన్. 64

- ఉ. లంపులమారిదాన నిను లాచుక మాదిగవాఁడు గోయ వే
కొంపకుఁ బొమ్మటంచు మిణుగుర్లు జనింపఁగఁ బండ్లు దీటి మై
కంపము వుట్టఁ జేగుదియకట్టెను దిట్టుచుఁ గొట్టఁ బోతు బ
ల్లంపెన నింటికై చనినఁ గుమ్మరి గాడిని గట్టెఁ గట్టినన్. 66
- తే. కట్టు విడువకు మని చెప్పి కాంతతోడ, రేయి యొకరీతిఁ గడపి యారేపకడను
గుమ్మరయ్యూరిపల్లెలఁ గుండలమ్మ, వెడలఁ దద్భార్య జారుల వెదకుచుండె. 67
- ఉ. సారణనామధేయుఁ డొక సాలియవాఁడు మనోజ్ఞమూర్తి కా
శ్చీరధరిత్రునుండి యలసింధువసుంధరఁ జేరిఁ బోవఁగా
దారిని రాఁగ రాగమునఁ దప్పక యాతనిదిక్కు చూచి యే
యూరెట కేగె దేమిపని యున్న తెఱం గెఱుంగింపుమా యనన్. 68
- తే. ఆతఁడు దానినెగాదిగ నరసి చూచి, దుడ్డెగట్టిది పనిలేక తొల్తఁ దానె
పిలిచె నిది పాట్లమారి గావలె నటంచుఁ, జేరి తనపేరు పురిపేరు చెప్పినిలిచి. 69
- సీ. దప్పి కిమ్మన మది దప్పినదా యనుఁ జెంబుదె మ్మనినఁ గుచంబె యనును
గూరఁబెట్టు మనఁ చేకూఱెనాహిత మను నన్న మడిగిన సుజహాన్న మనును
సున్న మిమ్మనఁ గుసున్న మె యనుఁ బోక వక్కలే వన్న గుర్వీక్కు యనును
నిప్పని పలుకఁగా నిప్పని కనియను నాకిమ్మనిన మసియాకె యనును
- తే. దేహ మలసె నటన్న సందేహమాయ, టంచు నిట్టేపురేగి యమ్మించుబోడి
యతని మాటల కలమాట లాడుకొనుచు, గేరి నవ్వినఁ జూచి యాసారణుండు. 70
- క. నెరమాటలఁ గోడిగముల, నరమాటల జాణతనము లతిచతురతలన్
బరిహాసంబుల నీసరి, బెరకాయపుసతులు లేరు బిసరుహగంధీ. 71
- వ. అని పలికి యంత. 72

* * * *

* * * *

- ఉ. అంతట దానిభర్త నిలయాంగణసీమకు వచ్చి నిల్చి య
య్యంతిని దల్పుఁ దీయు మని యెంతయు ఘర్ష మతోడఁ బిల్చినం
బింత యొకింతలేక యల చేడియ యేగతి బొంకుఁ జెప్పు మో
కాంత యటంచు నంచ యడుగన్ వినియాబిడ యూర్పు సంధిలన్. 75

- తే. తెలియ జెటువలె బొంతునొ జలజగర్భ, వీతిరత్నమ చిక్కులు పెట్ట నేల
చెప్పినను జెప్పు మిక్కడ చిత్త మలర, వినియెద నటన్న రాయంచవిభుఁడు పలికె.
- చ. అటువలె భర్తపిల్చినభయంబునఁ జారుఁడు కంప మొంద నా
కుటిలసుకుంత లయ్యెడను గొబ్బున వానిభయంబు వాపి యు
త్కటధృతి నైరిభంబు మెడఁగట్టినత్రాడు వదల్చి దైవమా
కటకట యెట్లు సంగతము గానెనుబోతును గల్గఁజేసితే. 77
- తే. గాడిపట్టున నిల్వదు కట్టివేయఁ, దరముగా దంచు వాకిలి చెదరి పోతు
వెడలి పొయ్యాని వాకిలి ప్రేయుమనుచు, మగనితోఁ జెప్పి యాదిట్టమమతపుట్ట.
- తే. ఈదయానిధి వీధిలో నేగుచుండ, బిలిచి తోడ్చెచ్చితిని మెడతగులు పెట్ట
వింతమానిసిఁ గనఁ గట్టివేయనీక, నురుకగాఁ దల్పు ప్రేసితి నోయి రమణ. 79
- క. అని చెప్పి మగనిచే జా, రుని నుతిసేయించి వారిరుహముఖయు విభుం
డును దొంటిరీతి నుండిరి, యని యంచ వచించునెడ నిశాంతం బయ్యెన్. 80
- చ. పొనపొన నిద్రమబ్బునఁ బ్రపుల్ల సరోజదళాయతాక్షి మె
ల్లన నృపమోహతాపమున లంపటతోఁ జనె నంచదెల్పఁ దా
వినినకథాచమత్కృతికి వేమరు నౌదల యూఁచికొంచు హా
యనుచు నిడూర్పుపుచ్చుచు ననూరె యటంచును బోయె నింటికిన్. 81
- తే. పోయి యభ్రాంకషం బైనచాయ లొలుకు
కలువరాతాలకళుకులోపలరహించు
తళుకుమగరాలగోడలు గలసుపాణి
మేడిక్రొమ్మ త్తియపుతాతి మేడలోన. 82
- క. పరపుపరంగిపోషుగల బంగరుమంచముపై వసించి భా
స్కరుఁ డుదయింప సూడిగవుఁ గామిని లేపఁగ నిద్రలేచి త
త్తరకరుఁ డస్తమించుదనుకా నొకరీతి మెలంగి చీకటుల్
నెరసినపిమ్మటన్ నలిననేత్ర మహీపతిమీఁదికోరికన్. 83
- ఉ. రాలు మెరాలు వాలుసవరాలు మెఱుంగులనూపురాలు వ
జ్రాలసరాలు మేలుబవరాలు పరాలజిరాలు తూలుహా
రాలు తురాలు ముంగవుమురాలు తరాలసిరాలు సందితో
రాలుదుటుంగరాలు బిగిరాలఁగ నాజవరాలు దా ల్పొగిన్. 84
- సీ. చీరకుచ్చులు నేలఁ జీరకుండగఁబట్టు కొని పార్శ్వముల సభీజనము నడుమ
బాదుకల్తెట్టిరాఁ బదిలమం చుడిగంపు టింతులు కైదండ లిచ్చి కొలువ

మనవుల కని చెలు ల్గునుకుపట్టున వచ్చి మొగతెఱకట్టుతో ముచ్చటాడఁ
బ్రొద్దుననే పను ల్పాని చేయుద మంచు బోనకత్తెలు వేగిరాన రాఁగఁ

తే. ద్వరితగతి నిండ్లకుఁ జనంగఁ దమకుఁ దమకు

నెలవొసఁగు మంచుఁ బాటలు నెప్పు విప్ర

యోష లేతేర నొయ్యార ముట్టిపడఁగ

వచ్చినిల్చిన రాయంచ మెచ్చి యపుడు.

85

సీ. సొగసుమిటారంబు సొంపునొయ్యారంబు నీటు జగ్గుతనంబు నెరతనంబు
సొబగు గొగరికంబు చొక్కాటమునుఁ డెక్కు గరకరికతనంబు ఘనత నడత
హోయలు చక్కదనంబు నొసవరి నెరతీవి సవరణచెలువంబు సరసరీతి
పశాసుచమత్కార మారజంబును నేర్పు గహ్వరంబును నాయకంబు వన్నె

తే. సిస్తుజిగిబిగివగబాగు చిన్నె యొప్పు

పేరునాణెంబు మురిపెంబు పెద్దతనము

కులుకుప్రాభత్వ మభినుతి గొనబు నెలవు

నడత యిట్లుండ వలదె హా యనుచుఁ బలికె.

86

ప. ఇష్విధంబునఁ దనుమెచ్చి పలికినరాయంచం జూచి హేమావతియి ట్లనియె.

87

క. తురగము వృషభముతోఁ దన, తెఱఁ గెన్నుచుఁదనకుఁ గసపుదేనిచెలిని ద

ద్వరసుతుసతి నెంచెఁ గదా, యెఱిఁగింపుము దానిచర్య తెట్టివొ యనిసన్.

88

ఆ. ఆంచ మించుబోడియాననం బీక్షించి, యడుగవలయు నిట్టు లడిగినపుడు

చెప్పకున్నఁ దనదు శేముషి యది యేల, యనుచు నిట్టు లనియె నాదరమున.

89

పదునెనిమిదవరాత్రికథ.

శా. శ్రీధామం బనునొక్కపట్టణము ధాత్రిక్ మించుఁ జంచన్దణి

సౌధస్తోమపథాముఖేందుఘృణిసంస్పర్శప్రవత్సవచ్ఛతా

రాధీశాశ్వపయఃపుష్పచ్చయవిధూతాకాశకూలంకషా

సాధూత్తుంగతటీమునీశ్వరతపస్సంజాతసంతాపమై.

90

తే. సాల మున్నతిభూర్భువస్వర్త హర్ష, నసుతపస్సత్యములు భేయనైమ్మ మతల

వితల సుతల తలాతల తతి రసాత, లము మహాతల బలినదనము తెఱుంగు.

91

చ. కనఁ బురిచుట్టుతోఁటల సుగంధఫలంబులు రాల వానిపైఁ

బనసలు పండి త్రేళిపడుపాటున రొంపులు గట్ట వానిమీఁ

దనె రసదాళి వీలి రసధారలు నించఁగ నైనయుబ్బిక్

శుభవడిఁ బాంథులందుఁ బడసారె హసించురు బలికె.

92

- క. ఆపురమున నొకడుండును, గాపురముగ బలిజె సెట్టి గణదాసుఁ డనన్
దీపురముగాఁగ నయ్యల, కాపురమున ధనదుఁ డుండుగతిఁ కడువేడ్కన్. 93
- వ. వెండియు నతండు. 94
- చ. సరిపెనతోడిసజ్జ బలుసందిటితాయెతు లలగపస్త్రముల్
సరిగెచెఱంగుపాగ విలసన్నజిమ్మద్రుక లంచుకమ్ములున్
మెఱుంగులు గుల్కుదోవతియఁ మి న్నగునీలపుపోగుజోడు బి
త్తరపువిభూతిరేఖ లఱుతన్ రుదురక్కలు గల్గి భాసిలున్. 95
- ఉ. మోరకసీదుపట్టమొగ ముట్లతలాటముజల్లు వేరుచిం
బోరయఁ గంచుకుప్పెలును బూదెలగొల్పును బెద్దగంట సిం
గారపుదృష్టిదండ మెడగజ్జెల పేరులు నందె లొప్పలా
వేరినదొక్కపస్సె యెకిరింత మహోత్సము పొల్పు వానికిన్. 96
- చ. తణగము లానుకంట్లములు తండిగము ల్సలకల్ దడెల్కుతూ
గణములు చెక్కుగుంపు లడిగంబులు పంబులు త్రాడుగట్లు మం
కెనములు గోతము ల్నగలు గెంతెపుబోరెము లాతనింటిలో
గణన కళక్యమై వెలయఁ గంజసమానవిశాలలోచనా. 97
- సీ. గూటపుఁదిరుగుట్ల కొలికిదామెనత్రాళ్లు కందళికెముకలి కదురుకోల
మఱిగజుమును మోడిమెఱుంగుగాఁ దీసిన పిల్లచుట్టలు నల్లబిళ్లవల్లె
త్రాళ్లును బురికొన ల్లబ్బనములును సిగంతలు నశ్టైన కట్టెలసిమ
బలుపొన్ను లలలారు బగినగూటంబులు వెలుజోగిపట్టెళ్లు పిల్లపట్టె
- తే. డలును బూవులకోరగి న్నెలు విభూతి, పండ్లు గంగాళమును గుసిగెండ్లిపాల
మద్దభరణియు రుద్రాక్షమాలికాస, మూహములు గల్గియుండుఁ దద్దేహమునను. 98
- ఉ. కామునిమేనుగాలెఁ బలుఁగాకి జయంతుని రూపు గూలె నా
సోమునిసత్కళాఁగరిమ చూడఁగఁ జూడఁ గృశింపఁ జాలె నా
భూమి జనించి యాక్షణమె పొల్పు వసంతునియాకురాలె నో
హో మఱి వీనిరీతిఁ జెలు వొందిరె వారని యెంతు రంగనల్. 99
- చ. అతనికి నొక్కయాలు గల దన్నిటమేటి మిటారి రూపునన్
రతి నిరసించు మీఱి మరురాయనిదిగ్భయభేరి వింతలా
చతురతలందుఁ గేరి ఘనసాహసచర్యల బల్తుటారివా
క్తతిచెలువంపుకీల యభిధానముచేత విహారి యారయన్. 100
- చ. కమలభవాలయారిగజగర్వ మడంచుముఖంబు యానము
ల్లమలభవాలయారికళలన్నగుఁ గంతముశ్రోణిబింబముం

గమలభవాలయారిగతిఁ గైకొనుఁ గన్నులు గబ్బిగుబ్బలున్

గమలభవాలయారిఘృజిఁ గాంచుఁ గరంబులు వేణి యింతికిన్.

101

చ. ఘనము కచంబు చెంబు లన గబ్బిచనుంగవ మించుమించులన్

దనరుచి రూపు మాపు నెలతక్కుల గెల్చుమొగంబు గంబురా

నలఁ దగుఁ బల్కు పల్కుదు రయారె సుపాణులు పాణు లబ్జముల్

మనసిజునారి నారెయసమానపుటా రలరారుఁ దీరుగన్.

102

క. ఆలపనము శశిబింబం, బాలపనము తేనెధార లంబుదపర్ణ

శ్రీ లపనయంచుఁ గబతీ, శ్రీ లపనముఁ బొగడ దరమె శేషునకైనన్.

103

ఆ. కాంతకరము గళముకలమున్దూపంబు, దరము దరము దరము తరము పరము

వాలుమీలఁ బోలు వనజాక్షికన్నులు, సారెసారెసారె సారసములు.

104

సీ. మొన యైననఖరాన మిను కీనునిటలాన జోకగుల్క విభూతిరేకమర్చి

నయ్యోర జిగిదేఱ నొయ్యోర మలరారఁ బసపుతో సన్నంపుఁ బట్టెదీర్చి

నలదండ కలతండముల నిండుతనముండ సరసకుంకుమరేఖ సంఘటించి

నాచెంత కాసంత యాసంత జిగిజంత సొగసుగా నిడు చాదుచుక్కఁ బెట్టి

తే. మెడను జందనచర్చ ధమ్మిల్లసీమ, విచికిలంబులు గంబూర కుచములందుఁ

గప్రపువిడెంబు పుక్కిటఘమ్మ మనఁగ, విటుల వలపించుమరునైన వెన భ్రమించు.

తే. మీటిగడిదేరి భోగము కేరిచేరఁ, జీరి చిన్నారి పగఁ గేరి వారి దారి

కోరి విటుఁ జీరి రానిచో మారుబారి, సారెవేసారి పొరలు నాహారి నారి.

106

వ. ఇత్తైఱంగున.

107

క. పరపురుషచింత నచ్చెలి, నిరతము చరియింపఁ జాలు నిలిచెను వృద్ధిం

బరఁగుచు నపమాసంబులు, బరగినతదనంతరమునఁ జంద్రవదనకున్.

108

సీ. గుడిమీఁదఁ బడురావికడిలోనిచెడు గీఁగె పుణ్యనదీతీర్థమునకు మొసలి

కంటిలోఁ గొరవెండ్రుకయు రచ్చమట్టిని బ్రహ్మరాక్షసి కాపురమ్మ నేయు

భవనసీమను ద్రాచుపాము కల్పకుజంబు కడ గచ్చపొదపాలకడలివిషము

చనమునఁ జిచ్చు దివ్యోపధికినిఁ బుప్పి బ్రతుకు బాలెడు నింటఁ బరశురాము

తే. హస్త ముదకాన గ్రుడ్డు సస్యమున మల్లె

జీవవితతికి రోగంబు చెఱకు వెన్న

మణికి దోషంబు నృపునందు మార్దవంబు

పుట్టుచందానఁ బుట్టెను బుత్తుఁ డొకఁడు.

109

తే. వాడు నానాటి కభివృద్ధి వఱలఁ బెట్టిగి

కాకలను దేటి గడిమిఱి గట్టిపాఱి

రాలుఁగాయతనాన బేరజపుదారి

నాటిలేటియుఁ బలుగుంటమారి యయ్యె.

110

మ. గుణమా నెబ్ర వివేకమా నహి మనోగూఢత్వమం లేదు భా

షణమా కల్ల విచారమా రవళి వంశాచారమా నాస్తి మా

ర్గణముఖ్యావనశీలమా శశకశృంగప్రాయ మాప్తాదితో

షణమం దబ్బర సత్యమా హుళి గణించన్ నాని కన్తిస్తనీ.

111

ప. వెండియు నతందు.

112

సీసమాలిక. ఆకతాయబికారి యడిబండగుండఁడు మొండికత్తె గులాముమొప్పెగోపు

పోలెవాఁ డగుచాట్లపోతు దుర్తార్థుండు పడిసేటు నుగరాసుపంప లండి

కొయ్యదిప్పు ఖరాబు కూళ బండెలమారి మందటిపాపాలముడ భగిడి

నోగు దూబరదిండి నోచవాఁ డవలత్త ణములాడు గోల వ్రాత్యుండు బజారి

పలువిత్తు పలుగాకి ప్రాడ్వాకుఁ డుచ్చిష్ట మొందుసుద్దులమారి యులిపికత్తె

పాపిష్టి బజగేడి పంచమహాపాత కియు వ్యతిపాత పోకిళ్లమారి

దదిబేసి చెడుగొట్టు బెరికి దగాకొరు విషపాలవిత్తు చిల్వేషము దగులు

బాజి హరాంకోరు వ్రాజప్రక్కలముచ్చు చీవాట్లమారి ప్రాచీనవిత్తు

మూసినమురికి నిర్తోహి స్వామిప్రోహి దుష్టు రోతలమారి దోసకారి

బడిమికూళ్ల కుమిత్తి పడిసె యెంగిలికాయ బదుపుగూడెనగొట్టు పాడెగట్టు

గుండెకుల్లెడము తాకట్లమారి యభాసి కడుప్రేత నడపీన్లు గలపడింపు

దూబదర్శనమూఁడు తోకగుక్కన గుల్ల గుట్టాల గోవోదె కొరుకుబట్టి

తే. కొంటె కసుమాళమును దూబ కొంపచెఱుపు

వేడిగేరియ చెరపనచేట రోసు

బడియ దుర్బీజమును భ్రష్టు మడియచేట

పెయ్యకల్లుచ్చు చెడుగుసా పెనలమారి.

113

క. అనుచుఁ బొరుగిరుగువారుం, దనవారుం గానివారు తక్కినవారున్

దనుఁ దిట్టఁ జేయు దుడుకులు, మనమున లజ్జంప కతఁడు మఱియు న్నఱియున్.

తే. వానికెనిమిదియెండది మేనమామ, కూతుఁ బెండిలచేసినఁ గోడెవయసు

పాక ముట్టూతలూఁగెడు భార్యమీద, మనసు చాఁచి దుర్తార్థమతి వహించి.

క. బోగాలవారియిండ్రకు, బోగాలకు మించి యరుచిబోఁ గామించున్

బోగాలవలపు విడియపు, బాగా తపకుసుమగీప్తివలె మూఁ పెనయన్.

116

ప. ఇట్లు నిజవధూజై ముఖ్యంబును వారవనితాభిముఖ్యంబును వహించివల్లవుండను
వాఁడు వర్తింపుచుండ నొక్కనాఁడు. 117

సీ. రంభ ఘృతాచి యూర్వశి మణిప్రభ చిత్ర రేఖ మేనక శశిరేఖ హరిణి
హేమ స్వయంప్రభ హితమోహ మోహిని పుంజకన్థల రత్నపుంజ సరస
ధాన్యమాలిని తిలొత్తమ వరూధిని మంజు ఘోష సౌగంధి నికుంద తార
మణి మాలిక సుమంబు మంజరి మణిభద్ర మణిక విద్యున్నాలి మదమయూర

తే. దివ్యమూర్తిసువర్ణ దేదీప్యమాన, రుచిరమకరందసుమదామవిచికిలాంగి
యనందనరు నవ్వురస్త్రిలకన్న మిన్న, చెన్నలరు వారసఖులహె చెన్నఁ గలఁడు.

క. ఆవారసతులహె సౌగ, నై వారణలేనికలిమి నందఱును సుశో
భావారమరునిపసిఁడిజి, రావారణ మననొకర్తు రతిసేనాఖ్యన్. 119

సీ. కలధనమెల్లఁ బోకడఁబెట్టి సన్యాసి యై బిచ్చ మెత్తనియగ్రజాండు
చేతికైదువును నాశింపక తెగఁ గట్టి కులశేఖరులఁ గూడుకొననిరాజు
సంచిమూల్యమునిచ్చి సడి కోర్చి త్రైవర్ణి కులజంటఁ దిరుగనికోమటిఁడు
కారుకలపమొదల్ గానమ్మి సీమపై జోగులఁ గలియనికూద్రబిడ్డ

తే. లేడు ధరలోన రతిసేనఁ గూడినూడి, యున్నవిటులందు రతియందుచున్న వేళ
సందు గనిపెట్టుకొనిపెట్టునుందుగుళిగె, మహిమ యెటువంటిదోకాని మధురవాణి.

ప. అది మఱియును. 121

సీ. భారుడంబును శుద్ధపద్ధతి బహురూప లక్షణంబులు దండలాస్యములును
బెక్కణపద్ధతి పేరణాపద్ధతి కుండలీన్పత్తంబు భాండికంబు
రాసకాఖ్యము నాటరాసకంబును జిత్ర పద్ధతియును దేశ్యపద్ధతియును
జర్పరీకందులచానరితోలాట ములు నాఁగఁ దగుపేళ్లఁ గలుగునట్టి

తే. పోడశం బగున్పత్తంబు చొరవ నెఱింగి, సరవిఁ జంచుపుటంబును జాంపుటమును
ధృవము మధ్యము రూపక త్రిపుట జంపె, యేకతా భాటతాభాదులెల్ల నెఱింగి.

సీ. భైరవి మాళవి బంగాళ హిందోళ రాజమంజరియు శ్రీరాగ గౌళ
భూపాల తెన్నిది పురుషరాగంబులు దేశాక్షి ఘూర్జరి దేశితోడి
దేవక్రి యాందోళి దేవగాంధారియు గౌళ గుండక్రియాహారి సలలి
త బిలాహరి కురంజి ధన్యాసి పూర్వగౌళ వరాళి నాట భల్లాతకి మల

తే. హరులు సారంగ రామక్రియలు ననంగఁ
గన్నడ యనంగ మంగళకౌశికి యన
పెలయు నారాయణియుఁ జతుర్వింశతివివి
ధములఁ దనరారు శ్రీరాగములను మఱియు.

సీ. కాంభోజి కేదార గౌళ శోకవరాళి పున్నాగ గుప్తుకాంభోజి శంక
రాభరణము మేఘులంజి నోడి వరాళి నాదరామక్రియ నాట రీతి
గౌళ రామక్రియ మేళరామక్రియ గౌళ నారాయణగౌళ మధ్య
మావతియు ముఖారి మలహరి సామంత పంతవరాళియుబాళిరాగ

తే. చెంచు మలహరి దేవాక్షి శ్రీవరాళి, మాళవియుఁబాండి సింధురామక్రి యయువ
సంత సామంత శుద్ధవసంత గుజ్జ, రియును హేజిల్వ నీలాంబరియు ననంగ. 124

తే. పొసఁగు ముప్పదిరెండు నపుంసకములు, మాళవశ్రీ యనంగను మలహరి యన
దేవమలహరి రేగుప్తి దిరముకుంద, మలహ రన నైదుమిత్ర లీమర్త మరసి. 125

తే. షడ్జ గాంధార మధ్య మర్షభ నిషాద
ఛంచమ సుధైవతాఖ్య సప్తస్వరములు
మంద్ర మధ్యమ తారకమహిమ లెఱిగి
యాడఁ బాడగ నేర్చు నయ్యబలఁ జూచి. 126

క. వలచి యతఁడు కడుమోహము, తలమునుకలుగాఁగ మరుసితామరివిరితూ
పులకకబిళకు లోఁబడి, మలయుచుఁ దావెంటజాలిమాలం దిరుగున్. 127

ప. ఇట్లు దిరుగుచుఁ దాఁజేయుయత్నంబులఁ దన కభిమతంబు ఘటియింపం దలంపని
యారతిసేనను మరులుకొల్ప నూహించి యావలపుండు వైద్యసహవాసం బొనర్చి
యంత. 128

* * * * *

* * * * *

* * * * *

క. అనుచు నిజరచితవితరణ, జనితామోదమున వైద్యజనములు దెలువక
వనితావశ్యోషధములు, విని యట్లొనగించి యంతి వేస నలగింతున్. 129

- క. అని నిశ్చయించి యాబోజు, గనుపమమణి హేమఘటితమై సీరు లాలయన్
దనరు రతిసేనమందిర, మును గాపెట్టుకొని యుండు మోహము కల్పిన్. 133
- సీ. పంచాంగమయ్యకుఁ బాగ సమర్పించు నట్టువకానికిఁ బెట్టు మురువు
భరతంపునొజ్జకుఁ బచ్చడం బొగిఁ గప్పు బొగడుబట్టుకుఁ జేర్చు బోఁగుజోడు
కథఁ జెప్పు భూసురాగ్రణికి దోవతోసంగు ననువుకానికి బత్తె మెనయ నడుపుఁ
బూల్గట్టు సాతానిబోడి కుంగర మిచ్చు గందోడివానికి విందుసేయుఁ
తే. జతునికకుఁ జీర దూతికి సందిబొందె, కడెము పరిచారకకు సారికకును రవికె
తాపికకు సొమ్ము వైశ్యమాతకును గాన్క, లిచ్చి చెప్పించు రతిసేన కెచ్చుతమిని.
వ. మఱియును.
- ఉ. గుండనికిం బసిండిపని గోరిడిబండకు వెండితాయతుల్
లండికిఁ జేకడెంబు వదిలంబుగ గుమ్మెతకాని కందెలుం
బెండెము బాడుగోలునకు భృత్యునకు న్నెడనూలు చాటుగో
చండున గుంగరాలు మొలత్రాడులు గుంటెనకాని కియ్యగన్. 136
- క. వారందఱు తమచాతురి, మీటి మహాసంపదాప్తి మించినవాఁడీ
జారాగ్రణి యని చెప్పిన, నారతిసే నపుడు మంచి దని యియ్యకొనెన్. 137
- క. పడఁతుక నతఁ డీగతిలోఁ, బడఁజేసుక ముప్పె ముట్టిపడఁ గడుదమి దుం
దుడు కొనరింపఁగఁ గోరిక, లడరఁగ రతిసేన రతుల కాయత్తందై. 138
- క. పన్నీట జలక మొనరిచి, కన్నురి రానున్న మిన్న గన్నన్నకు మున్
మున్నొసఁగి సన్నబియ్యపు, టన్నము మితభుక్తి చేసి యమితోత్సుకుఁడై. 139
- తే. చాదు శ్రీగంధ మరువ కేసరి కదంబ
మత్తరు పునుంగు జవ్వాది హరిణమదము
బుక్క యత్తరు గోవగంబూర బోలు
చట్ట కలపంబు పన్నీటఁ జాచి పూసి. 140
- క. సిగ నరవిరిసరములు పొం, దుగ వేసి రుమాలు గట్టి దుప్పటి వలెవా
టుగ వైచి విడెమునేయుచు, సొగ నుట్టిపడంగ నతఁడు సొంపు జనింపన్. 141
- సీ. సకినెలపట్టెమంచము పాన్పు తలగడఁ బిల్లలు చందువ మల్లెవిరులు
కరడ సురటిగిండి గద్దె సున్నపుఁగాయ గా జడ్డ మడవము కలపము చిటి
చాప తబుకుసాన జాలవల్లిక దీపములు గందవడిదట్ట పురుగుబరణి
యాకుసంబెళతంబు రగురుధూపము పాదుకలు తమ్మపడిగము కప్పరంబు
తే. కొవికస్తూరివీణె కుంకుమసుమంబు, పొట్లములు రుద్రవీణె మేల్కట్టుభాగ
ములకరండంబు రతిబంధకలితచిత్ర, ములు గలుగు కేళినిలయ మిం పలరఁ జేరి.

తే. బలసి కోకిలు నొడ్డిలు పల్లటీలు, పావురాయులు బకదార్లు బట్టిగాండ్రు
నంచలు నెమళ్ళు కేర్జము ల్పంచవన్నె, చిలుకలు సికాదిశకునము ల్లలసి పలుక. 143

తే. చంద్ర కావి ఖురాళంబు సరిగెచెఱుగు, బిలుగు కెందమ్మి దోదమ్మి చీనికమ్మి
పైణికమ్మి తెఱచాటుపాన్పుమీఁదఁ, బదటుతమి నుండునంత నప్పణ్ణికాంత. 144

* * * *

* * * *

* * * *

* * * *

* * * *

* * * *

* * * *

* * * * *

సీ. గంబూరమును జాజికాయ లుమైత్తవిత్తులు మర్లు మాతంగి కలువగడ్డ
పచ్చయెన్నులు కోట్టు పచ్చిక మంచేనుఁ గమదము గుల్లసున్నమును రుద్ర
జడవేరు వస ఖురాసానివామము పుడుకలపోలుగాడు మైగారుచెమట
నీ రావుగజ్జలచేరినమప్పును గాల్గడి తాతంటుగాను నూరి

తే. కలను గురిగింజలంలేసి గుళిక లమఁగ, జేసి నీడనె యారించి తీసి దాచి
యున్నమం దింతమడుపుతో నొసఁగె నతని, కథికతరమోహమూన నాహంసయాన.

క. ఈబాళిమందు మసగొని, యాచిడ తనకండ్లు గట్టినట్లుండ నతం
డేబుద్ధితేక నచ్చెలి, సోబెల కెదఁ జిక్కి చిక్కి చొక్కుచుఁ దిరుగున్. 153

తే. వాఁ డటుల మీఱి భోగమువారిఁ గేరి
చేరి రతిసేన రతితానఁ జెలఁగు మదిని
దానిసొప్పైన యమైన దట్టమైన
వయసు మరుబారిఁ బడఁజేయఁ వాసిజాయ. 154

సీ. బొమ్మలపెండ్లిండ్లు బువ్వపుబంతులు పుణికిళ్ళ నిట్టుక్కి బొమ్మరిండ్లు
గుజగుజరేకులు గొబ్బిళ్ళనీగేగే బుడిగిన్ను జాబిల్లి పుక్కటిల్లు
గుజ్జెనగూడులు కోలుకోలన్నలు గీరనగింజలు పారుపట్లు
సిక్కిళ్ళ త్రొక్కిళ్ళ తేడిసెతిరుగుట్లు నచ్చనగండ్లు దాచూలు పొళ్ళు

తే. లడరు వాచునగుంట చ్చదైనదట్టి, యాటపాటలఁ బొద్దువో ననుఁగుఁ జెలులఁ
బాయకచగించు బాలకీప్రాయ మేల, వచ్చె విరహాన్ని యిటులేల హెచ్చె ననుచు. 155

* * * * *

* * * * *

* * * * *

వ. అంత నక్కాంత వేటొక్కవాసరంబున.

చ. అటువలె వేగుచుండి మగఁ దత్తయు మామయు నింటలేమి పె
ల్పటికి హుసారునం జని గుబాచెబవీధులవెంట జంటలై
చిటిలినఘాతగంధముల సిస్తగుపాగల నిండుచల్వదు
ప్పటుల విభూషణావళుల బాగుగ నేగెడు దుండెకాండ్రలోన్.

160

సీ. వసిడికుప్పెలతీచి పారుచుచ్చలు నిండ్రగోపంపుజగజంపుగుంపుచూచి
కుచ్చుకుక్క సిగ్గెముల్లోల్పెల్లు ముసనాభు చెక్కడపుంబచ్చచిలుక చెండ్లు
పట్టుపట్టంచుతాప్తాలేపు జీవదంతపుగోడియలు పట్టుత్రాళ్ళు విండ్లు
నేనుంగుఱొమ్ము కాపేరికిఁ బేటాకు విలికెలమ్ములు సెల్లు వెండవీటి

తే. కేను లీవంగి సోక పొక్కిలులపోలు, పుప్పిచిమతిండియును లేతముందునిడుద
గణపుసదులావునీలరక్తములపన్ని, కొమ్ముపున్నాగ మమరం దలమ్ములందు.

161

క. వగ లుట్టిపడఁగఁ దమతమ, సొగసులతో విజ్ఞప్తిగ సొంపుల మీసాల్
వగలున వడివ్రేయుచుఁ బిలు, నగవులఁ బవ మనుచు జారనాయకు లలరన్.

162

సీ. పైచరమోరడిబలిమికం బొద్దిక ముల్లడితాగుడు జల్లికట్టు
మైసళ్ళు మెడగుడు మారువెంబడిబిట్టు జతుకు సమాధానజడన మడుగు
లోదాటు నడ్డకాలువపాదబెళకునిబ్బరము నీరడికందు బలిమిదిరుగు
నుమ్మలి సెలవు పాదొత్తుకలు ధుతాళి తోడిగట్టయొఁ గాఁజమపులావు

తే. హూయలు బూరుగ వన్నాగహూయలు బిగువు, బొట్టు దేగురురేకష్టబెట్టడిసుము
పటమ తాకుడుమొగవొయల్పదిలమదిగొ, హెచ్చరికటంచు పడిబోయ లేగుచుండ.

ఉ. సంచపురేకు దుప్పటులు జారుసిగ బ్బిగిచల్లడాలు వా

సించెడిగంధపట్టియలు బిల్లురుమాలలు సందితాయెతు

త్తెంచుగ సానచిమ్మునునుమీసలు దీటుచు మీట కేధి

కెక్కించు వటంచు గుంపుగొని కేకలు వేయుచు వచ్చువాఁడొన్.

164

తే. మంతుఁ డన నొప్పు నెరవెంత హొంతకాఁగి, సొగసుభయకాఁగిజానయుఁజూచిదగ్గి
కేకరించిన నాతఁడు కెరలి కాంచి, యిదియు పగలాడిరా యని కనియఁ జనఁగ.

ఉ. గేదగిరేకుటత్తమునఁ గీల్కొనుచూతదళంబు నాళ మిం

ఘాదినజాజిమొగ్గ గజ ముత్పలపుకొ జల్లికట్టు సంపఁగిం

బాదురుగా నొనర్చినతు పాకిని బుప్పొడి మందు కప్రపుం
బూదియగుండు నుంచి మరుబోయడ మీయన నేనె నిర్వరన్. 166

వ. అప్పు డామంతం దయ్యంతిచెంతకు సంతసంబున పచ్చుచు నిజాంతర్గంబున. 167

ఉ. ఆరయ నేర టేటియసలందులవెన్నెలతేటనించి తొ
ల్కారు మెఱుంగురంగు పిడి కమ్మసుఫ న్నన నిచ్చి మేటిశ్యం
గారరసంబుతోడఁ బొసఁగంగ ననంగ విధాత చేసెఁ గా
కీరమణి స్విధాత సృజించుచు నంటినఁ గంద కుండునే. 168

వీ. దీర్ఘమె విలసిల్లుఁ నేటవార్లచుదోయి గుడుసైన నాభీయఁ గుల్కుచుండుఁ
గ్రొమ్మించుగతిహెచ్చుఁ గొమెరచేతులరీతు, లుత్వంబుచందాన నొప్పు జఘుక
మాత్వంబుభాతిన నమరుఁ గర్ణద్వయం బేత్వమై జడపొంక మెసఁగుచుండు
నైత్వంబువిశమున నలయూరు లలరామఁ దలకట్టువలెమించుఁ దళుకునొసలు
తే. సున్న నడుము విసర్గలు చన్ను లారు, పొసఁగు వలవలిగిలక యాభుజము లనఁగ
నలరు గుణితింబువైభవఁ జెలఁగు నంగ, సౌప్తవముతోడ నున్నది సకేయ యసుచు.
వ. కదియం జేగి యప్పుడు. 170

చ. చెలియరొ యెపుడం బెటకుఁ జేరఁగ వచ్చిట నిల్చినావు వీ
జెలరవ మొప్పు ద్విధివి నెమ్మదియఁ గలపూన్కి చెల్పు మా
యలు నచకింపఁ బో కనిన నమ్మకచెల్లరొ యీతఁ డెందు కెం
దులకురు లొగ్గె నేచి కడుదొమ్మికి రాఁ దలఁచెన్ సెబాసుపో. 171

తే. అనుచుఁ జెలునల్వ మోముపై నంకురింప, భయము సిగ్గును దనుముంపఁ బలుకు నెడల
గద్గదవిపంబు జనియంపఁ గన్నెదాన, మేలు పడినాను జాణ నన్నేలుకొనర. 172

క. అనినవిసి మంచి దని యె, క్కినివాసస్థలముఁ జేరఁగా రమ్మని ప
చ్చినఁ జేరి ముద్దుబిడి మె, ల్లనఁ జేప్తుల నుబుసుపుచ్చి లాలిత్యమునన్. 173

* * * *

* * * *

* * * *

ఆ. అక్షకన్నతోడ లయ్యత్త తోడలి, కన్న నేపు తేఁగి యాప్తజార
జనులఁగూడి పాడి చనియంప సాఁగి, యెంటిపాటు దొరకి యున్నయెడల. 177

తే. అత్త యేమటి యుండెడు నంతలోనఁ, గోడలు చరించి పచ్చును గొంతదడవు
కలయఁగ గుణాలు పచ్చునాక్షణమె బుద్ధి, గోడటికిఁజెప్పి యత్త రంకాడఁబోవు.

క. ఈమాడ్కిని నన్యోన్యం, బేమాత్రము తెలియకుండనిచ్చాన్పుత్తి
గామించుచు నొకదినమున, లేమాపునఁ గోడ లింట లేకుండునెడన్. 179

క. వలవనిసతిపురుషులకును, వలపులు పుట్టించు మందు వగ నెఱిఁగి రతి
వలపులు మరుపం జాలిన, బలియొం డగు హొంతకారి పథమున రాఁగన్. 180

ఉ. అత్తయు హొంతకారిని రయంబునఁ దోడ్కొని మూలయంటిలో
హత్తుకకేళి నల్పనెడ నంతటఁ గోడలు వచ్చి యింట మా
మత్త విభుండు లే రనుచు మంతునిఁ దోడ్కొని యిల్లు చేరినన్
దత్తర మారఁ గోడటిని దద్దిటునిం గని యత్త కిస్కతోన్. 181

తే. అపుడు గృహమధ్యముననుండు నత్త నంత, విటునిఁ గోడలు గాంచె నవ్వేళయందు
నేర మొక్కింత రాకుండనేర్పు మెఱసి, వారలిరుభునుబొంకఁగాపలయొం జెపుమ.

క. అసవిని హేమావతియే, యను వమరఁగ నితరశంక లందక యుండన్
ఘనకచలు బొంకి తమవిట, జనములనిల్వెడల నంపఁ జాలిరొ యెఱుంగన్. 183

క. నీ వెఱిఁగించిన వినియెద, నా విని హేమావతీ నీవం గడువేన్పుత్
భావమున నున్న విను మని, ధీవిభవము హంసనంశతిలకం బరియెన్. 184

తే. ఆటుల విటయు క్తయై యింటి కరుగుదెంచు, గోడవనిజూచి యత్తసత్ప్రధయగుచు
వీఁ డెవఁడు వీనిఁ దోడ్కొని వేళ్ళమునకు, సంకడ రాఁ బనేనుని జడియ నడుగ.

క. దిటచెడక దిగులుగొని సట, సొట లోపక వెనుకముందుఁ జూడక బొంకే
దెటు లని చింతింపక యా, ఘటకుచ తడఁబడక యత్తఁ గన్గొని పల్కెన్. 186

తే. తల్లిదండ్రులు మీరు బాంధవులు మఱియుఁ, జిక్కి తక్కినవారలు చెప్పినపుడు
వినక నాపతి నన్నిట్లు విడిచిపెట్టి, తిరుగుచున్నది మీకెల్లఁ దేటగాదె. 187

క. పనితాపురుషుల కీయన, యనువున నన్యోన్యమేమా మందఁగఁ జేయఁగ్
ఘనుఁ దని కొందఱు చెప్పఁగ, విని తోడ్కొని తెచ్చినాను విభు ననుఁ గూర్పన్.

క. ఇది యేక్రియ నీయనచే, ముదమునఁ జేయింపవలెనొ ముగ్గురు బ్రాయం
బొదవినదానను మోహము, మది నైఃపఁగఁ జాల ననుచు మనుతఘటిల్లన్. 189

ఉ. గోడలుపల్కుపల్కు విని కొంకక నిక్కముగాఁ దలంచి యీ
చేడియ నాదుజారుఁ గని చిత్తములో నెటులం దలంచునో
దూడెల నమ్మరా దని విభుంతుడవేణి తనందు నత్యపుం
జూడఁ గనంబడన్ స్వతనుజాతలతాంగిని జూచి యిట్లనున్. 190

క. నీమిత్ర యువగ నేటక, నీవిభుండు పరేచ్ఛఁ బూని నిను విడిచి చరిం
చేవిధము తెలిసికాదే, యీవైద్యుని దోడితెచ్చి తింటికిఁ దరుణీ. 191

ప. అని యజ్ఞగజంత నిశాంతంబున నున్న తనయుపకాంతునిఁజూపి పెండియుఁ గోడలి
కిట్లనియె. 192

క. నీవతి నిన్నుఁ గలంపన్, బ్రాపగు యత్నంబు నితఁడు భవ్యస్థలిలో
నేవున నొనర్చునాఁ డిది, రేపట మర్నాట నీదుప్రేమ ఘటిల్లున్. 193

తే. అనుచుఁ దనవంతుఁ జేయ సునియముఁ జెంద
కుండ నెఱిగించి యత్త నొ యుత్పలాక్షి
యతని నంపించు మప్పటి కితనిచేతఁ
గాకయుండినఁ బాతముగాక యనిన. 194

క. విని కోడలు నాయంపరి, నెనరున నీయత్త యతని నిక్కమ తోడై
చ్చినయని పతి ననుఁ గూర్చుట, కని తలఁ చటు సందుగామి ననిచెన్ విటునిన్.

ఆ. అంత దానియత్త యాత్మోపపత్తిఁ బొచి
నైగసేయఁ దెలిసి జారుఁ దపుడు
తత్ప్రియత్న మపుడె తగఁ జేసి తని వార
లిరవు లెఱుంగఁ బరికి యింటి కరిగె. 196

ప. అని కలహంస పరిశమణిసాంగముగా వినిపించె వీనుదో
యినిఁ గడునమ్మనమ్ము జనియింపఁగఁ దత్కథ యాలకించి కాం
చనసుమగంధి యాసతులచాతురికాత్త నెబా నటంచు మే
లనుచు గణించికొంచు నిలయంబున కేగె నినుండు దోచినన్. 197

క. ఈరీతిఁ బడకయింటికిఁ, జేరంజని మటుసనాఁడు చీకటి జేజే
రారాకళ రా రాగల, యారజనీవేళవిరహ మగ్గల మైనన్. 198

సీ. వివిధందనెత్తావి నెఱిగింపు గండుతుమ్మెదపిండునకు మోద మొదవఁజేయఁ
గాత్మీరతిలకంబు కంతులు పదనేందుబింబంబునకు సంజడంబు గూర్పఁ
గస్తూరిపత్ర భంగములనిగ్గు కపోలశశిఖండములకు లాంఛనములీన
వాసించు నెఱిగంధనడిపూత చనుగుబ్బ పువ్వుగుర్తులకుఁ బుష్పాడులఁ గురియ

తే. నీలమణికాంచి పుంజులు విశాలజఘన, ధరణి కంబుధిమేఖలాత్వము ఘటింప
నృపతిమణిఁ జేరుకోర్కె నన్నీరజాక్షి, వచ్చి రాయంచకడనిల్చె మెచ్చులొల్క.

స. అప్పుడు హేమవతికి హంసం బిట్లనియె. 200

పందొమ్మిదవ రాత్రి కథ.

- క. శ్రీకర మను నొకపురము ను, ధాకరబింబభ్రమప్రదస్వర్ణమణి
ప్రాకారగోపురవర, ప్రాకారసుపజ్రకలశమై సిరు లొందున్. 201
- శా. సాలాగ్రస్థలకేళితత్పరమహీస్వామ్యర్థకన్యూహదోః
పాశీక్రీడితరత్నకందుకమహాబాధనానావాప్తిచే
నాశీక ప్రియ ధీరసారథికి ము న్నాటిల్లి యీనాటికిన్
బోలేదయ్యె ననూరునామమదివో మూలంబు తత్సంజ్ఞకున్. 202
- మ. పరిఘాంభోవిరిద్యశ్యమానవిలసత్పాతాళసంచారబం
ధురదర్శోత్కరభోగరత్నఘృణిసందోహంబు కెందట్టుమొ
గ్గరహిన్ గుల్క హరింపఁబూని యది రాకన్ దక్కినన్ బల్లఱున్
గరముల్ సాచఁగ బోండ్లు నవ్వుదురు వీకన్ వారికేళిన్ సతుల్. 203
- తే. ఆపురంబున ఫణిహారుఁ డనెనుపేరఁ, గాఁపురము చేయు నొకతిలఘూతకుండు
సంభ్రమంబున నాకారసౌష్ఠవమున, వాఁడు కందర్పునకుఁ జీటి వ్రాయఁగలఁడు.
- తే. గానిగెకడెంబు మోకులుగడ్డపార, కాడిసిద్దెలు గూటంబు కడవ జల్లి
గంప కనుగంత తక్కడి గట్టియెద్దు, చుట్టుదవిరెయు సర్వవస్తువులు దనరు. 205
- తే. వెల్లగినెనూనె కుటునూనె వెట్టినూనె, నల్లనూ నిప్పనూనెయుఁ దెల్లనూనె
కుసుమగానుగ దుండుగ కొబ్బెరయును, నూనె పొగనూనెతగిరెనూనెమఱియు.
- క. పరిపాటికల్పి చేతను, గరగరిక పహించి మించి కడునాగరిక
స్ఫురణం దమవంశంబున, కలయఁగాఁ బిన్న పెద్దయై యతఁ ముందున్. 207
- చ. అతనికి నొక్కయింతిగల దంగజుపట్టపురంతి జాతిణి
సతులకు మేలుబంతి విటజాలము లాడెనుపూలబంతి యా
యతమతి జారచి త్తజమహావిరహగ్నికి శాంతిదేహని
ర్జితచపలాసుకాంతి మణిచిత్రిణి నాఁ దనరారుఁ జేరునన్. 208
- నిరోష్ఠకందము. దరగళఘనరసధరకచ, భరసదృశస్తన ముదన తళనయన నుం
దరకంతకక్షకరయుగ, సరసనయన యనఁగఁదరు నొసతఁ దనరున్. 209
- సీ. నీలధారాధరనిర్మలకాంతుల గడియలో మాయించుఁ గన్గివేణి
సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబస్ఫూర్తి వినసు కుంభఃగఁ జేయుఁ దెలివ ముఖము
నిద్దంపురుచు లొల్కు నద్దమ్మ లీక్షించి గవిసెనల్ పెట్టించు కాంతచెక్కు
లలరారు జిగిదేఱునలచకోరంబులఁ బుట్టుగుడ్డనిపల్కుఁ బొలఁతికనులు

తే. నెట్టుకొని గట్టు వగవట్టుపుట్టు చెండ్లఁ, బట్టి కొట్టించు వీపునఁ గొట్టుఁ బాఱఁ
గొమిలెసిబ్బెంపుగబ్బిచన్లుబ్బదోయి, వినుమదారంభగంభీరవేదిగమన. 210

క. తనుకాంతి మెఱుఁగుమిరుకా, మినుకావర మణఁచుఁ గౌను మేలిమి గనకా
కనకాద్రితోడ సరి చనుఁ, జనుకాతిస్యమ్ము పొగడ సన్తఱితునకా. 211

తే. నీరజేక్షణసిబ్బెంపునిబ్బరంపు, గబ్బిగుబ్బల నెఱురూపు గాంచి తొడరు.
కాంతిఁ బొంగారు బంగారుకలశములకుఁ, గనలు బిబ్బోక నీరాక గలుగఁజేసి.

మ. వనజాతాక్షీపయోధరంబు లలకవ్రాతంబు కంఠంబు మో
హనలీలం దగు ఫాలభాగమును నూగారున్ నవలీలచే
ఘననీలాబ్జకళాకలాపజయకాంక్షన్ మించుటే యభ్రముల్
ఘననీలాబ్జకళాకలాపజయకాంక్షన్ వేణి రాణించగన్. 212

ఆ. దానిజవ్వనంబు దనువు నిరీక్షింప, మానికైన నెనయ మనసు పుట్టు
నితరజనులు చూచి యేణాక్షరతిఁ జెంద, నిచ్చయింతు రనుట కేమి యరుదు. 214

తే. త్రుప్సడుల్లిన నొప్పారుతోయజాస్త్రు, చికిలినిద్దంపుఁగైదువు చెలువు తోఁప
నూనె మెఱుఁగున నునుచాయ మేను దనర, నది విటాళుల కన్నానయై మెలంగు.

చ. నడవడిగల్గువాఁడు కడునాణెముచేఁ గలవాఁడు రూపునన్
బెడఁ గగువాఁడు బ్రతుల బేరజమై తగువాఁడు నిద్ధరన్
జెడుఁ గల బ్రహ్మ దీనిని నీసీ మగనాలుగఁ జేసె నంచు లో
మిడుకుచు దానియింటికడ మీసలు దీటుచు నుందు రెప్సడున్. 216

సీ. పనిలేనిపని పూనుకొని వచ్చి ముంగిటి నెళవుగఁ దిరుగనినీటుకాఁడు
వేటొక్కకడ కేగువేళల నటుతొంగి చూచి పోదలఁపని సొగసుకాఁడు
సంగడికాఁ డిందుఁ జనుదెంచెనా యని వాకిలిద్రొక్కనివన్నెకాఁడు
గానుక యీప్రాద్దు కట్టలేదా యంచుఁ గూర్చి యింటికి రాని తోడెకాఁడు

తే. మందునకు నైనఁ బ్రాయంపుచునుజులందు, వెదకి చూచిన నొకడైన వీటిలోనఁ
గలుగఁ డటువంటిమహిమ గల్గంగ దాని, కేమి జనవశ్యమున్నదో యెఱుఁగ రాదు.

* * * * *

తే. ప్రేమఁ గన్పట్టి వీధిలో బెళుకువగల, నరసి కనునైగ చేసెడి యంద మంత
లోనె లోఁబడఁ జేయంగఁ జూననేర్పు, దానికేకాక కలుగ దేచానకైన. 219

తే. ఇరుగుపొరు గింత వినకుండ నింటిమగఁడు, తెలియకుండఁగ బరరతిఁ జేలి నంగ
నాచినలె నుండుఁగాని యానాతిగుట్టు, బ్రహ్మదేవున కైనను బయలుపడదు. 220

ప. వెండియు నయ్యండజయాన విటకాండంబులఁగూడి యభిండమోహంబునఁ బలు
జెఱంగులఁ జరింపుచుండె నివ్విధంబున. 221

ఉ. అంత వసంతవేళఁ జెలు పుతట నెంతయు సంతసిల్లె న
త్యంతలతాంతకుంతదళపత్రనిశాంతదురంతతాంతతా
శాంతికరంబు కంతుశరసంతతసంతతికాంతతాసనూ
క్రాంతవనాంతరంబు కట్కాతతిదంతుతద్రుమాంతమై. 222

తే. కలయఁ గొమ్మలతోఁ గూడి కాననమున, నుండు విటపుల ననిలచోరుండు పట్టు
కొని దళాంబరముల దోచుకొనియె ననఁగఁ, బండుటాకులు గొడ్పులు పర్వరాతె.

క. వనలక్ష్మీమాధవశోభన మగు నత్తటిని బాదపలతాపురుషాం
గన లన్యోన్యముఁ గ్రీడిం, చిన నెఱయ వసంత మానఁగఁ జివురులు మొలిచెన్.

చ. వనకమటారుణాంబర మవారితకుంజపికాఘశోణలో
చనఘృణిమండలంబు తరుసంఘదిగంబరపంక్తిమస్తశో
కనదభసజ్జపావృతము కాననమేఘతట్టిల్లతోత్కరం
బనఁగ నవీనపల్లవచయంబు రహించె నరణ్యభూములన్. 225

చ. అభితతి దక్కయెల్ల కుసుమావళి చుక్కలనామ ముల్లస
త్కళికలు పూసపేరు నన దట్టము పట్టుగఁ బూని మావిజా
జాలకు శుభాశుభాలు పికసూక్తులఁ బెల్పుచుఁ జైత్రకుండనే
యల బుడబుక్కివాఁడు కలయం జరియించె ననాలయంబునన్. 226

చ. అభికుల గానవైభవము హర్ష మొనర్పఁ బరాగపూగము
ల్పలువపుతావిగందవడి సమృద్ధ మానఁగఁ గల్గిచిల్కప
ల్కులు నలరింపఁ గ్రొత్తవిరిగుత్తిచనుంగవ లింపు నింపఁ బో
ల్పలరు లతాలతాంగులను బాయుట లెట్లగుఁ బల్లవాళికిన్. 227

ఉ. చారుత రాతపత్రములు చామరము ల్పురటీలు పావడ
ల్సారసరోత్తరీయములు చల్వపువల్పెపుదుప్పటంబు లిం
పారు సుగంధలేపనము లందముఁ జెందువితానఁ బంక్తులై
మీరె వనీరమాసతికి మెల్లనిగాడ్పుల రేగుపుప్పొడుల్. 228

ప. ఇత్తెఱంగున జగన్తోహనం బైనవసంతసమయంబున నవనీసురు లగ్నిష్టోమంబును పోడ
శాస్త్రోర్యామంబు ద్వాదశాహస్సు వాజపేయంబు పౌండరీకం బతిరాత్రంబు చయ

నంబు గరుడచయనంబు శ్యేనచయనం బశ్యమేధంబు గవాలంభనంబు ప్రతిపస్తా
మంబు మహాద్రతంబు విశ్వజిత్తు రాజసూయంబు సర్వతోముఖి విశ్వతోముఖి సత్ర
యాగంబుబృహస్పతిసనంబుప్రాతస్సనంబు చూఢ్యగదిశంబు సౌత్రామియు నాగ్నే
యం బువస్యం బశ్వినంబు హేమంత ప్రచ్యవరోహణంబు వృషభయజ్ఞంబును మొద
లగు సకలక్రతువు లొనరింపం దొడంగి రట్టినమయంబున. 229

క. హరిశర్క్త యనెడుపేరునఁ, బరంగిన యొకసోమయాజి పనిచిన నొకభూ
సుంసుతుఁ డొకదిక్కున న, ధ్వరపశువును బట్టుకొని ముదంబున రాఁగన్. 230

క. కంతువసంతజయంతులఁ, బంతంబునఁ గెల్చు నతని భవ్యాకృతి న
త్యంతముదంబునఁ గన్గొని, కంతుశరాహతుల కళికి గాఁగుచు నాత్మన్. 231

చ. కలికిచొకాటపుకొసొగసుకాయము కాయజుఁ గేరి మీటు నీ
కలికివయోవిలాసుబిగికొఁగిట సొక్కుదు నుండలేని యా
కులుకుటొయారగబ్బినసగుటిమిటారుల యంద మేల యె
మ్మెలపనమేల యం చతనిమీఁదను గాంత దృఢానురాగయై. 232

ఉ. చెంతకుఁ జేర నేగి ముఖిసీమ దరస్తి తమొప్ప వారసీ
మంతిని కీయనో వెలకు మార్చనొ యేటికిఁ గొంచుఁ బోయె ద
త్యంతరయాన ధాగము నటంచును మాటలు దీసి పల్క న
శ్రాంతముదంబుఁ గైకొని ధరాసురసూనుఁడు విచ్చుఁగన్నులన్. 233

మ. అనవద్యాకృతి యావనంబు దగు నయ్యబ్జాక్షి వీక్షించి హా
వనజాతాసనుసృష్టికాశలము తేనె దీని నిర్తించినం
తనె కానంబడె నేర్ప రా ననుచుఁ దద్వాణీశుఁ గీర్తించి మె
ల్లనె చేరం జని దానిచెంగటను మేలం బాడుచుకొ నిల్చినన్. 234

తే. అలరుకన్నులఁ దేలించి హర్ష మొదవ, సరస మాడుచుఁ గన్నునైగ నెఱసి వేగ
నింటి కేగిన నచ్చెలి వెంట నేగి, క్రతుపశువు నాతఁ డొకచోటఁ గట్టివైచి. 235

వ. అప్పుడు. 236

* * * * *

అ. దానివిభుఁడు నచ్చి తలుపుఁదీయు మటంచుఁ, దనదుసతిని బిల్వ విని విటుండు
కడుభయంబు వొడమఁ గంపితదేహుఁడై, యింక నెట్లు లనుచు నింతి కనియె,

ఉ. అత్తటి నెట్లు బొంకి వసుధామరశేఖరుఁ డైన యాభుజం
గోత్తము వెళ్ల నంపవలె నుత్పలగంధసుగంధి లెస్సఁగాఁ

- జిత్తములోన యోజనలు చేసుక తెల్పు మటన్న హంసతో
బిత్తరి నే నెఱుంగ నిది పెంపుగ నీవు వదింపు నావుడున్. 239
- క. మంచి దిది విను మటంచుకొ, గాంచనగర్భాశ్వ నుబలం గనుంగొని పరికెకొ
బ్రాంచన్తగురసుధారస, చంచన్తకరంచబృందసవృశన్మదూక్తిన్. 240
- ఆ. లలన నటుల భర్త సిలిచినఁ దా విని, పసుమతీసురుండు వడఁకుచుండ
వెఱవవల దటంచు వీఁపు దట్టి లతాంగి, వేగ మేకపోతు విడిచిపెట్టి. 241
- తే. పొదువు పోసికపట్టుము భూమిదేవ, వర్మ యచుకొంచు వచ్చి కవాటము గడె
యెడసినంతనె తద్భర్త యింతితోడ, నెవ్వఁ డీతండు గజిబిజి యేమి యనుచు. 242
- చ. గదిమిన నావధూతి కలగకొ బడ కాత్తభయంబు లేక భూ
మిదినిజుఁ డీతఁ డీసవనమేషముఁ బట్టుకపోవఁ ద్రాడువే
వదలిర వేగ వచ్చి మరవాసముఁ తొచ్చుక చిక్కఁతుండినకొ
బదపడి తల్పు మూసికొనఁ బల్కరు మేషము ద్రిష్టపాడెడిన్. 243
- క. చూడు మని చూపి పావినఁ, బోడు కడు స్తుగమేకపోతునుఁ బట్టి
మేడకుఁ బోవలెనో యని, చేడియ చెప్పిన నతండు చిఱున ప్పొలయన్. 244
- తే. తరిమి మేషంబు పట్టిచ్చి తరలు మయ్య
బ్రాహ్మణోత్తమ యని పంపి భార్యమీఁద
సందియము లేక యెప్పటిచందమునను
వేడ్క లిగురొత్తఁగా నుండె వెలఁదిమగఁడు. 245
- క. ఈమర్యాదఁ జరింపం, గా మహిమ యొకింత నీకుఁ గల్గిన భూమి
స్వామినిఁ జేరఁగఁ బొమ్మని, హేమావతితో మరాళ మిట్టనువేళన్. 246
- సీ. కృకవాకుకంతకీచకనివృత్తకదంబకములకుఁ బడమటికడమరుత్తు
బహుళనిద్రాముద్ర పద్మ కాననపద్మభవనను మేఘాల్పు పాతకుండు
చక్రవాకద్వంద్వసంబంధసంధాన శేముషీభూషణచేటకుండు
సురమార్గదీర్ఘి కాంతరతీరబిసఖండభక్షణాయాతపలక్షుషక్షి
- తే. భూరికై రవవనరమాముఖివివర్న, భాజనంపత్కరం బైన పగలువత్తి
కులటలెదస్రక్కుఁ జోరులు గుట్టలెక్క, వేగ జనియించె జిగినిక్కవేగుచుక్క. 247
- చ. ఆపుడు కథాచమత్కృతికి నద్భుతయై తలఁచిప్పి యద్దిరా
సిపుణత దద్ద మెచ్చఁగల నేర్పరి వాదని పల్కి యంత న
చ్చపలమృగాక్షి దివ్యమణిసౌధములో విరిదమ్మిపాన్పుపై
విఫులస్పృహలమోహపరివేదనచే శయనించె బొక్కుచున్. 248

ప. ఇట్లు శయనించి కొంతదడవు నిద్రించి హేమావతి రాజదూతి యగుహేలతో
ముదంబున నిట్లనియె. 249

చ. కలయొక టేను గంటిఁ గలకంతసుకంతిశుకాశ్వకేళికా
కలితకళాకలాపపతిగాఘభజాసరిరంభణక్రియా
సలలితసారవశ్యసుఖసంభ్రమగుంభనజ్యంభమాణపుం
గల నల మేలుకొంటి రవిగంటి నకుంతతరోదయోపరిన్. 250

ప. ఆనిన హేమావతిం గాంచి నీయిష్టంబు శీఘ్రంబునన యీడేరు నని దూతి చెప్పిన
విని సంతోషించి యమ్మగువ క్రమ్మర దినాంతంబున. 251

తే. నీల కాళోలకాళోల నీలనీల, కంత శ్రీకంత శ్రీకంత ఘనఘనాఘ
ఘనఘనాఘ ఘటాఘట ఘటనరుచుల, పెంపు గనిపించుచీకటి పేర్చుపేళ. 252

క. నలుగిడి కుంకుమపిండిని, దల సంపెంగనూనె నంటి తావులగంధా
మలక మొసంగి పన్నీటక్, జలకం బొనరించి చల్వఁ దడి యొత్తి వెసన్. 253

సీ. చీనికలంకారి చీటికుచ్చులమీఁద సిరిమించుసరిగంచుచీరఁగట్టి
కొదమరాచిల్కలఁ గూర్చి తీర్చినసీమ సవుతుమేల్పనిచల్వఱవికెఁ దొడిగి
తకుకుమానికపునిద్దాచెక్కడపుఁబైడిసొమ్ములు నెమ్మేన నెమ్మిఁదాల్చి
కమ్మనెత్తావి చొకాటంపుఁగలపంబు నెఱిసీటుగా మెడనిండఁ బూసి

తే. తుఱుములోపల నరవిరిసరులు దురిమి, వేడ్కఁ గపురపుబాగాలు వేసికొనుచుఁ
గులుకుజిగిబిగివగ వింతగొలుపపచ్చె, బోఁటి లావణ్యమదనవధూటిఁ బోలి. 254

క. వచ్చి తనమోల నిలిచిన, యచ్చపలమృగాక్షిఁ జూచి హంసము భళి ని
నైచ్చితి నీసొగసునకున్, మెచ్చుము కథ విని యటంచు మెలఁతకు ననియెన్.

ఇరువదవరాత్రికథ.

క. ఉజ్జయిని యనఁగ నొకపుర, మిజ్జగతిఁ బ్రసిద్ధికెక్కు నిద్ధవిభాసం
పజ్జలజరాగహర్త్యచ, రజ్జారాలింగితాప్సరఃస్త్రీగణ మై. 255

మ. నెలతొలొవలుచిల్కపల్కుపనివన్నె ల్పన్నముతైంపుఁదా
పలకప్రంపుటనంటిమొగ్గమగతాబల్పొదిదంతంపుసి
న్తులు గుల్కుం బవడంపుఁజాపులు రహించున్ గంపుతాయోడుబి
ళ్లల నిద్దం బగు నిల్వటద్దములమేడ త్వేనవే లప్పురిన్. 256

చ. పురవనభూజపుష్పఫలముల్ గొనువేడుకఁ బూని తద్రుమో
త్కరములఘోషిఁది కెక్కి నతతంబును దండల నుండు నందన

స్ఫురదురువృత్తపం క్తిసుకుము త్వనః కైకాని కొన్వలం చలం
కరణ మొనర్తు రాపుని గర్వవర్జితప్రవర్ణదానత.

258

వ. ఇట్టిపురంబున.

259

మ. చతురోపాయసమర్థః పప్రతికలచార్యభుక్యంబిః
నైతకార్యజ్ఞః రావీర్యవరేణం నేగితల్లూని య
ద్యుతశక్తిత్రయసాగంధా గుణసంప్రప్త్యైకానిహ సా
తతభూపానా నేనాం బోక్తి-రా విమోక్షత్రేణ వివిధం బోధ.

260

తే. అతనినామంబు బహుబాహుః సింహబాహుః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము
భర్తృకావేదగుహా స్థి బలమున్న ముద్రావలంకరసంబటి యామంత్రిబోటి.

సీ. సప్తయం బ్రహ్మబ్రహ్మయోగం బ్రహ్మహం బ్రహ్మమామకముః సర్వ కృష్ణచర్య
వాక్యంబు శ్రీరామవర్ణనాం బ్రహ్మ యావత్సర్వభూమి భాస్వంతుదీప్తి
బ్రహ్మభీయశివ పరమార్థం పరమహంశం శంకరాచార్యము ప్రతిష్ఠ
రామకృష్ణ బ్రహ్మయోగం బ్రహ్మయోగం బ్రహ్మయోగం బ్రహ్మయోగం బ్రహ్మయోగం

లే. ప్రస్తు బలవం బాహుః నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి

గాన. బ. మొదట పరమార్థం పరమహంశం శంకరాచార్యము ప్రతిష్ఠ

మ. మొదట గురువర్యప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి

263

మ. మొదట గురువర్యప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి
ప్రకాశం నమః మునిసేత్తమ పరాకుమాని వినుము భనమకలిమి

264

తే. పెంచియెల్లప్రాయ మొదవఁగాఁగాంచియతని, పెండ్లిసేయుదమనుచుసంప్రీతినొందు
తల్లిదండ్రులతో బంధుతతులతోడఁ, బరిణయము నొల్ల నే నని పలుకుచుండు.

ఉ. వారలు పెండ్లి యేమిటికి వల్లనటంటి వటంచుఁ బల్కినన్
వారల కాతఁ డిట్లనియె వారిజనేత్రల నమ్మరాదు మా
మాయావచనాప్రవీణలు పరానుగతేచ్ఛ లొకింత యే మనన్
వారక నాఁడురూపములు వ్రాసినయింటను నిల్తురే బుధుల్. 266

క. కుల మెంచ రాడికోళ్ళకుఁ, దలకరు సడి వావివరుసఁ దలఁపరు నీతిన్
దలకొనరు సత్యమాడరు, కలకంఠులు వారి నమ్మఁగా నెటు నచ్చున్. 267

ఉ. చన్నులకన్న మున్నోదము సాహసము తృణికించు దృష్టికిన్
మున్నుఁగఁ బుట్టుఁ బెద్దలను మోసము పుచ్చు మనీష యావనా
సన్నతకన్న మున్నె యగు సత్య మసత్య మసత్య మెన్నఁగాఁ
దిన్నఁగ సత్య మంచు ధృతి డీకొను ధీరత పువ్వుబోండ్లకున్. 268

ఉ. టెక్కులు నెమ్మెల్లన్ సొగసు తీవియు నాగరికంబు నిద్రపుం
జక్కఁదనంబు జవ్వనముసంపదసొంపు వినోదపున్వగల్
చొక్కపువైఖరు లృతుల సూడిదె చాతురి గల్గువానికిన్
దక్కినయట్లు భర్తలకుఁ దక్కరు నిక్కువ మింతు తెంతయున్. 269

తే. గరగరిక నుండు మోహనాకారవిభవ, శుభవయఃపాకపురుషులఁ జూచినపుడె
దృష్టి వారలపై నిద్రి తెవులు లేని, దశలఁ గృశియింతు రింతులఁ దరమె తెలియ.

క. అని పల్కెడు తత్పుత్రునిఁ, గనుఁగొని తల్లిదండ్రు లాప్తగణములు బంధుల్
వనితాభిముఖునిఁ గాఁ దమ, యనుపమచాతురి నొనర్చి రతిసంప్రీతిన్. 271

క. కులగుణరూపప్రజ్ఞా, దులు గల కన్యకల మానధూర్వహసంజ్ఞన్
జెలఁగిన యతనికిఁ బరిణయ, మలరఁగఁ గావించి రంత నతఁడు నిజాత్మన్. 272

తే. నెలఁతలను నమ్మరా దని నిశ్చయించి, పోతుటిఁగకు నైనను బోవరాని
యొంటికంబపుమేడలం దునిచెఁ దత్స, తీర్థయంబును హితసఖు డైలిసి ప్రోవ.

వ. ఇతైఱంగున నన్యులఁ బొంద శక్యంబు గానిసౌధంబుల నిజభార్యాద్వయంబును వే
ర్వేఱఁ గాఁపురం బుంచి తత్పరిపాలనార్థంబు పెద్ద లగుహితపయస్యల నియమిం
చిన నచ్చెలికత్తెలతీరున నన్న పానాద్యుపచారంబులఁ బోషించుచుండునెడ భువన
మోహనాకారం బైన యావనోదయంబు సంభవించిన. 274

సీ. కంధర కమలారి. కార్దుక సంజాత కాంచనకంబుల గర్వ మణఁచి
పద్మరాగ పటీర పద్మారి ఖండపల్లవ పద్మముల సముల్లాస మెంచి

- వజ్రపల్లిద్వయవసుమతీధర వారణాసి వారణ పసుధానిః గేరి
కదళికా కాహళ కచ్చప కలకంఠ కనక కర్పూరసంఘముల మీఱి
- తే. కచముఖ భ్రూనయననాసికాగళోష్ఠ, పరిమళ కపాల కోమలపాణిదంత
బాహుకుచమన్యగతినితంబాంకజాను, పదవచోంగస్థితము లొప్పు భామినులకు.
- చ. తరుణులగౌను లాకృతులు తక్కుమొగంబులు చన్దన ల్లువా
కృరణులు పాణులొక్క మెడలు సారనితంబము లారురేఖలొక్క
దరళవిలోచనంబులు పదంబులు మేలు ముణుంగు లారయొక్క
హరికమలాబ్జచక్ర నివహంబు నయంబు రయంబున న్నుగున.
- 276
- సీ. ధరబయోన్నతి మించె దనరుచన్నులు కృష్ణ వర్ణిధునాకృతి వజ్రుల నెఱులు
కనుబొమల్ ధర్మవిఖ్యాతిఁ గైకొనె ముఖంబులు నిశాకరకళాకలనఁ గనియె
జలవరసంభ్రమంబులఁ గేరె నాభులు కటులు మహాబలొక్కటతఁ దనరె
నీలకంఠప్రియశ్రీ లందె నారులు గజరాజగతిఁ దాల్చె గమనగరిమ
- తే. యమరకాంతల లీలల నవయవములె, పరిహసింపంగ నెఱయు నప్పద్మపత్ర
సదృశనేత్రల కింక ధరాస్థలిఁ జెలంగు, చెలువ లన నెంత హాసనిర్జితలతాంత.
- 277
- సీ. మెఱుంగుమోములు ప్రభాకరబలంబు వహించె లవనము ల్చంద్రబలంబు గాంచె
జఘనము ల్వాసుమతీజాతబలం బందె గణితవర్ణులు సౌమ్యబలముఁ జెందె
గురుబలంబు భరించె గుబ్బచన్దవలు నఖిలంబు శుక్రబలంబుఁ బూనె
మందబలంబు సమ్యగ్యానములు దాల్చె స్వర్భానుబలము రచంబు లొందె
- తే. నతను కేతుబలం బూనె నలరు కన్ను, పల్లె సకలగ్రహబలాత్తి నెనసియు సుమ
నోజబలవేధఁ దత్సతుల్ నైననాథ, బలము చాలక రోలరి పరబలంబు.
- 278
- చ. ఇద్విధంబున నిన్వట్టి యౌవనగర్వాతిరేగం బున నిర్మానుష్యంబు లగుసౌధాంతరం
బుల నుండుటందేసి పంజరబద్ధరీతం బుదాగిని నపారజాదవనవిచారపూరితమా
నసలైన యామానసకాసారగభీరనాథులు స్వాత్మగతంబున.
- 279
- క. పతిరతి తీరదు తమి పర, పతిరతి యేరీతి పొరకు భావంబునగు
గత మగు నీ వెతఁ దీర్చడి, హితవదు తివ గని తలంబు రెంతయు వంతన్.
- 280
- సీ. అమరఁ దిర్యగ్జాతులందైన ప్రేయక నరజన్మమేల యందంగ నొనర్చె
నొనరించుఁ గాక నిం పొదపంగఁ బురుషులఁ జేయక మమ్మేల స్త్రీలఁ జేసెఁ
జేయుఁగాక రతీచ్ఛఁ జెందువానిఁ గూర్చ కీరీతి నిర్మోహి కేల మార్చె
గూర్చుఁ గాక యథేచ్ఛఁ గొని చరింపంగ మంచ కీడుగ్గమన్థలి వేల యుంచెఁ
- తే. గటకటామాయెదాపాపకవినవృద్ధయఁ, దాయెఁగాఁబోలువాణీశుఁడటులగాక
యున్న నిట్లేలచేయు నం చువిడ లాత్కఁ, బరితపింతురు మరుబానివిరహ మొదన.

వ. ఇట్లు తమకు వలయునెడఁ బడఁతుల గొడవ తడవనితమయొడయఁడు తమ్ముమిగులఁ
గూడి యూడి యుండమికి దుర్గమస్థలసంస్థితలగుట జారక్రీడకుఁబొసఁగమికిఁగంతు
శరసంతతసంతాపంబునకు సంతపించుచుఁ జిన్నఁజాటనుండియును దమ్ము నెత్తి
పెంచినదాదులకునైతమునెఱుంగ నీయకయొండొక తెఱంగుననయ్యంగనలుమెలంగు
చుండి రయ్యెడ సువర్ణయనుతదగ్రభార్య మోహంబున మదనాదుల నుద్దేశించి తన
మనంబున.

282

సీ. నీసుమశరముల నీసుమసమహాస నీసుమతిని నేయ నేల మదన

నీరాక కులుకునన్నీరాక విడకపో నీరాక భాకల నీరజారి

ఘనమార్గ ముడిగించి ఘనమావధూవధ ఘనమావిషాపాది వనుచు నిన్నుఁ

బవమానకరుణ నిం పవమానగతిఁజరిం పవమానమున కల్కు పడవు సీవు

తే. మధురధర్తుఁడు సర్వజ్ఞమాళి సురప, ధానువ ర్తి మహాబలుండనెడు నిజమ

హాత్యములుమాని యిట్లు స్త్రీహత్యఁ జేయు, చున్నమిరీతి నెవరైన విన్న నగరే.

క. తారాధిప రజనీకర, కైరవభేదనవిచక్ష గౌరీశశిరో

దూర కమలానురంజన, కారణ వారాశిభంగకారాభ్యుదయా.

284

చ. పరిధిమిషంబు మూలికలబంలి కలంకపుగావుబొట్టు భీ

కరకిరణంబులఁ జడలు కామువిభూతియొఁ దాల్చి మంత్రివై

విరహులఁ జంప సాగితివి వే యన నేమిటి కూరుమొక్కచేఁ

బరఁగిన తోడుబోఁతులరపం బనుమాట నిజంబై పో శశీ.

285

క. కీరమణి నీకోడక, కీరమణి రత్న మిదియ కిల్బివమతివే

కీరమణియపుఁజమపు శు, కీరమణాకాని వారె కీరాహపత్.

286

తే. మాటిమాటికి వేఁడు సీమాటియెడలఁ, బాటి దప్పినవార లేపాటివారు

గావున దయార్ద్రబుద్ధి న న్గావు నీకుఁ, దేఁటి నామిఁదఁ గోప మింతేటి కరయ.

క. పికమా ఘోరాకృతి చూ,పిక మాదృశవిరహిణుల రతీశమహోద్ధీ

పకమార్గము చూపఁగ నో,పికమానస మూని యేఁచ బింకమె నీకున్.

288

వ. అని వెండియు నయ్యండజయానపెక్కు తెఱంగుల నయ్యనంగునినైన్యసమేతంబుగఁ

బలుకుచున్న సమయంబున దైవయోగంబున.

289

ఆ. ఆసువర్ణమందిరాంగణమున నొక్క, పాదుకాద్వయంబుపడియె సంత

దానివెంబడిన మిహీనిర్జరుండొకఁ, డతిరయమునఁ బడియె నంగ మద్రువ.

290

వ. ఇట్లు పడిన యప్పుడమి తెఱగంటికోమరు నత్యనుపమమోహనాకారు నిరీక్షించి భ

యవిస్తయహర్షాదులు ముప్పిరిగొనుచిత్తంబున డాయం జని యొంటిపాటగుట వివి

ధోపచారంబుల నేద దీర్చి నీ వెవ్వండ వి ట్లిందుఁ బడుటకు నిమిత్తం దేమి యనిన
నాసువర్ణకు నతండ్రిట్లనియె. 291

మ. హిమవత్స్వర్వతమందు మండుఁ డనుమానీంద్రుం డొకం డుండు సం
యమిచంద్రుండు తపఃప్రభావుఁ డల సన్యాసిన్ వెసన్ మోసపు
చ్చి మహాభ్రష్టవాయుపేగమున వేంచేయున్ సమర్థంబులై
యమరం బాపలు తాను బూని చనుచో నాకాశమార్గంబునన్. 292

ఉ. ము న్నలవాటులేమిఁ బదము క్తములై పడె నిందు పావలే
ను న్నిలు పోపలేక దివినుం డిట వ్రాలితి వట్టిపావలెం
దున్నవొ చూపు మం చనిన సుగ్ధలి యం దొకచోటఁ గాంచె మేల్
సొన్నపునన్నపుం బనుల సొంపు ఘటింపఁగఁ జాలుపాదుకల్. 293

ప. వాని గ్రహించి యచ్చంచలాక్షి యాహారాదివిధుల సంతుష్టుం జేసి యాబ్రాహ్మణ
కుమారు నెత్తుకొని తత్పాదుకాసామర్థ్యంబున నిలయనికటనిజపతికేళికారామంబు
చేరి తదనంతరంబ. 294

ఆ. తగినప్రహరిగోడ దక్షిణోత్తరముల, నలరు పెడఁద కూట మంద మొందు
మందిరంబుగాంచి యందొక్కయఱఁ దన, పడకటిల్లు చేరె బద్ధనయన. 295

* * * * *

క. నీ కితిరభయంబులు రా,నీక మెలంగుడు నటంచు హితవు గఱపి వి
బోకిని యతనకి వ్యయమున, కైకొంతపదార్థ మిచ్చి యనిచెం బురికిన్. 297

ప. ఇట్లతనిఁ బ్రియవూర్వకంబుగా నాదరించి సెలవొసంగి క్రమ్మరఁదనయిల్లుచేరెనిన్ని
ధంబునఁ దత్పాదుకాసామర్థ్యంబున. 298

* * * * *

ప. ఇవ్విధంబునఁ బ్రథమభార్య సుఖించె నంత ద్వితీయభార్య యగుసుప్రభయు సప
త్నిరీతినుండియుఁ బరపురుషవాంఛ వొడమి కడుమిడుకుటం జేసి యేచందంబునం
బ్రొద్దువోక యొక్కనాఁడు సౌధాగ్రంబున. 300

క. ఆసుప్రభ సంగీతక, శాసరసత గలది యాట లలితముగ సము
ల్లాసమున వీణమీటుచుఁ, జేసెన్ గానంబు సౌధ శిలలు స్రవంపన్. 301

- క. సురపథమున నపు డొకముని, యరుగుచు నిజగాననిస్వనాకర్ణనవి
స్ఫురితానందంబున నట, కరుదెంచిన లేచి చూచి యతనికి మ్రొక్కెన్. 302
- తే. మ్రొక్కి నిలిచి వనిత మునితో స్వవృత్తాంత, మంత మనము గరఁగునటులఁ దెలిసి
దేవ నీవు రతులఁ దేలించి ననుఁ బ్రోవు, మనుచు వేడుకొనిన నబలఁ జూచి 303
- తే. నేను విజితేంద్రియుండనుగాన సతులఁ, జెందఁ గారాదు నాకుఁ బూర్ణేందువదన
యైన నీయిష్ట మీడేరు నట్టినేర్పు, తెలియఁ జెప్పెద విను మని తెరవ కపుడు.
- వ. కారుణికాగ్రే సరుండైయొక్కసిద్ధమంత్రంబు చెప్పి యీమంత్రస్తరణంబునవలయు
నెడకుం బోయి రావచ్చుఁ గావున నీవాంఛితంబు దీనఁ దీర్చుకొమ్మని యానతిచ్చి
మాని విచ్చేయుడు నంత నాకాంత యత్యంతసంతోషంబున నొంటిపాటైనసమ
యంబున. 305
- క. ఆరాజన్తంత్రస్త్పతి, నారామము చేరి యున్నయపు డచ్చటికై
చేరినఁ దద్వనపాలుని, మారసమాకారుఁ జూచి మది ముద మొదవన్. 306

* * * * *

- క. ఆదిమొదలు వానిఁ గవగొని, మదవతి యారామమధ్యమందిరమున నిం
పాదవఁగ రమింపఁ దొడఁగెను, మదనుఁడు విల్లెక్కుడించి మరలి చనంగన్. 308
- ఉ. అంతట నొక్కనాఁటినిశియందు శశిగ్రహణంబు గానఁ ద
చ్చాంతికి స్నానదానములు సల్పను వేకువజాము వచ్చుప
ర్యంతము పట్టునం దనుక రాఁ డిపు డింటికి నాథుఁ డంచు దా
దెంతయు వచ్చి చెప్పిన మృగేక్షణ లాత్తల వేడ్క లానుచున్. 309
- వ. ఒంటిపాటై యున్నసమయంబున. 310

* * * * *

* * * * *

- సీ. ఫణిరాజతల్పంబుపై పద్మనాభుండు తిన్నఁగా శయనించు వన్నెఁ దెగడి
తనరు శ్వేతద్వీపమున గాఢతమి నొక్క దెసనుండి వర్షెడు పస హసించి
క్రమమునఁ బుష్పగుచ్ఛముమీఁద మగతేటి మొత్తంబు వ్రాలెడు దత్తుమీఱి
హిమశైలతుంగశృంగమున నీలాభ్రంబు పర్యాయమునఁ గప్పభౌతి మెఱసి

తే. సార కర్పూర డిండిర హరహీర, తారకోదార ధవళాంశువారకలిత

నీరజారాతిబింబ మున్నిద్రరాద్ర, గతిఁ గ్రసించెను రాహు వక్కాలమునను.

సీ. మంత్రికుమారుఁ డామానధూర్వహుఁడు దివ్యోపధం బవ్వనం బందుఁ గలుగు
తెఱిగి యుండుటఁ జేసి హితమిత్ర పరిజనాన్వితముగ దివ్యటీ లెవులగఁ నేగి
బదనిక గలపాదపముఁ జూచి యది తీసికొని రండు పొం డని కొందఱ హిత
పరుల నంపించి వా రరుదెంచునందాఁకఁ దా విశ్రమింపఁగాఁ దలఁచి తనదు

తే. సతులకెప్పుడు సంకేతసదనమైన, తద్వనీమధ్యనద్దంబు దండ కరుగఁ

బ్రస్ఫురత్కరదీపికాప్రభలు సూచి, పరు లెవరొ వచ్చిరని యుపపతులు వడఁక.

తే. వెఱవకుఁ డటంచు వెరవుచేవెన్నుఁ జఱిచి, యుపపతుల నిండ్లలోన నెయ్యండఁజేసి
నిలయములనుండి వెలువడినెలఁతలు తన, కెదురుగారాఁగ మదిఁగోపమొదవఁజూచి,

తే. పరుల కటు తొంగిచూడను బాటుగాని, దుర్గమస్థలి నుండెడితోయజాక్షు

లివ్వనంబున కేరీతి నెమ్మె మెఱసి, వచ్చినా రనునందియం బిచ్చఁ బూని. 316

తే. ఇమ్మహానిశి నిచ్చోటి కేమిపనికి, వచ్చితి రటంచు గద్దించి హెచ్చరించు

తోడవల్లభుని నవ్వేళ పనిత లెట్లు, బొంకి పోవలె నెఱిగింపు పంకజాక్షి. 317

క. అని యడిగిన హేమావతి, తనతలఁ గదిలించి తెలిసి తా నిది వివరిం

పను జాల నీవె తెల్పుము, వినియెద నన హంస మపుడు వెలఁదికి ననియెన్. 318

తే. మానధూర్వహుఁ డప్పు డామానవతులఁ, గాంచి వీరలు మత్కులకాంత లనుచు

నిశ్చయించుక రాద్రనిర్జిద్రబుద్ధి, మీర లివ్వేళ నిట కేల చేరినారు. 319

ఉ. చెప్పుడు చెప్పకున్న మిముఁ జిత్రముగా వధియింతు నంచుతేఱ

డప్పుడు తమ్ము రొప్పిన భయంబు పహింపక యాసువర్ణసౌం

పొప్పఁగ భర్త కి ట్లను సుభాోన్నతలీల నివ్వనంబునన్

దప్పక సంచరించు వనచైవత కాంతల మమ్ముఁ జుల్కఁగన్. 320

క. నీమనమున మద్భామిను, లీమగువ లటంచు మమ్ము నెంచితి వాదిన్

మేము భవదీయసతులము, గా మస్తత్కళలు నీదు కామిను లనఘా. 321

ప. అదియునుంగాక.

322

క. ఈయెడమేము చరింపను, మాయంశమ్ముల జనించు మదిరేక్షణలన్

నాయిల్లాం ద్రని పల్కితి, వే యేమి నిమిత్తమనిన నెఱిగింతు మొగిన్. 323

తే. చైత్రరథమున మును మేము సరసగతుల, సంచరింపఁగ నవ్వేళఁ జైత్రుఁ డచటి

కరుగుదెంచినఁ కాంచి యసాదరమున, లేవకుండిన సక్రోధలీలఁ జూచి. 324

తే. సావరాధుల మచ్చావసంతం డరసి, మర్త్యసేవను నూతేండ్లు మహిని మెలంగుఁ
డని శపించినఁ బ్రత్యక్షమటుల నుండఁ, జాలమని మేముప్రార్థింప సదయుండగుచు.

సీ. ఆరీతిమీరు ప్రత్యక్షంబున మెలంగ కున్న నేరం బేమి యువిడలార
మియంశములఁ బుట్టు మెలఁతల మానధూర్వహుండను బహుమానవరకుమారుఁ
డగువిప్రునకు భార్యలైయుండ నియమింపుఁ డని తెల్పి యావేల్పు చనిన నచటఁ
గూర్చి తోసికు మేల్గోరుచు నున్నవారము సువర్ణ యన సుప్రభ యనంగ

తే. మామకాంశముల జనించు మనుజునతులు, నీకుఁ గులకాంత లైనారు నిక్కమిదియ
రూపయావనసంపదారూఢి నీదు, చానలకు మాకు భేద మింతైనలేదు. 326

తే. ఇట్టిచుట్టరికం బుండు టెఱిగి కాదె, నిను సహించితి మితరభూజనులు మేము
మెలంగుచోటికి నివ్వేళఁ బొలసినపుడె, చెడ శపింతుము నీపింక నుడియరాకు.

క. చుట్టరిక మెంతగలిగిన, రట్టున రారానియెడకు రా వారలపై
నెట్టినుబుద్ధులకైనను, బుట్టును రోషంబు దానఁ బుట్టుం జెట్టల్. 328

క. కావున నీవిచటికి నిక, రావలదు పసంతశాపరహితలమై మా
దేవవని కేగినంతట, నీవిట నెప్పుదిఁ జరింపు నీయాప్తులతోన్. 329

క. అని సంతోషము భీతియు, జనియింప సుపర్ణపలుకు జాడనెవలికెన్
ననితామణి సుప్రభయును, విని తద్వాక్యములు మాని విభుఁ డపుడాత్తన్. 330

ఆ. ఏపు జవ్వనంబు రూపాక్కటై యుండు, టాత్త సతులు వీర లనుచు నుంటి
నేము నీసతులము గా మస్తదంశజ, లీలతాంగు లని రిదేమొ సతులు. 331

క. ఇంటికిఁ జని కనఁదగు వా, ల్గంటుల నీపలుకు లాత్త కామిను లింటం
దొంటిగతి నున్న సత్యం, బింటను లేకున్నఁ గలయ యిది దృఢ మరయన్. 332

ఆ. అనుచు నిశ్చయించి యతఁ డింటి కేగెను, వానికన్న మున్నె వనజముఖులు
నిజసమర్థతాప్రసిలయంబులకుఁ బోయి, పవ్వళించి యుండి రవ్విభుండు. 333

చ. వెనఁ జనుడెంచి యింట నలివేణులఁ గన్గొని తద్వధూవచో
విసరము సత్యమా ననుచు వేడుకఁ గైకొని తప్పనిద్రలుం
బసగల హంసతూలికలపాన్పులపై శయనించి యున్న యా
త్త సతుల లేపి తొంటివనితావిముఖిత్వము మానె మానినీ.

తే. అరమరలు లేనికూటమి నధిపుఁ డపుడు, కులవధూటుల నెంతయుఁ గుస్తరించి
పచ్చి పగదేరు రతులతోనిచ్చ నిచ్చ, లిచ్చకము పుట్టఁ జేయుచు నెనసి యుండె.

క. ఈమహిమ నీకుఁ గల్గిన, భూమివిభున్ రతులఁ గలయఁ బొమ్మని హంస
గ్రామణి నినిపించిన విని, హేమాపతి మెచ్చుకొని ఖగేంద్రుని కనియెన్. 336

తే. జనపతిని జేరఁ బోసెక దినము దినము, కతలు చెప్పఁగ సాగితో కతలకారె

చిన్నిరాయంచ యింకనైనసెల వొసంగు, పోయివచ్చెద ననహంసపాలఁతికనియె.

క. ఇటువదిదినముల కింటికిఁ, బఱతెంచు నటంచు నీదుపతి చనుచో నా

కెఱిగించె రేపవశ్యముఁ, బఱతెంచును గాన నీకుఁ బఱవం దగునే.

333

చ. నరపతిఁ జేర దర్పకరణక్రియలన్ దగఁ బ్రొద్దువుచ్చిని

ద్వరగొని యైనరాజు నినుఁ దోడనె సాయఁగ లేనికూర్తిమం

దిరమున కేగు మన్ దనుక స్వీన నిల్చుటనైన నింటిలోఁ

దెరవరొ నీవు లేమి నరుడెంచిన నీపతి కేమి దోఁచునో.

339

క. కావున భూవిభుఁ జేరం, బోవుట కార్యంబు గాదు పొమ్మింటి కటం

చావనజాక్షికి హంసధ, రావరమణి చెల్పు నపుడు రవి యుదయించెన్.

340

తే. అంతహేమావతియుహృదయాంతరమున, భూమివిభుమిఁది మోహంబుపొంగిపారల

బడకయిలు నేరి వేటొక్కపగిది నుండె, నపుడు తత్పతినహచరుం డరుగుదెంచె.

క. అదిగో నీపతి వచ్చెన్, ముదమున నగరోపకంఠభూమిని విడిసెన్

సుదతి ననుఁజూచిరమ్మని, వదలక ముందుగను నన్నుఁ బనిచెన్ వేడ్కన్.

342

క. అని చెప్పినఁ దద్వాక్యం, బసలశిఖాకీలత ప్తమై యెవి నాటన్

ఘనభయవిస్తయలజ్ఞా, తనుహర్ష భరాదు లాత్తఁ దగిలినవగతోన్.

343

ఉ. దిగున లేచి నిల్చి సుదతీమణి భూవిభుమిఁదిబుద్ధితోఁ

దగుచు మ్రగ్గ నిగ్గ సీరితగ్గనితామరమొగ్గదోయి బల్

జగుల కెగ్గ నింపెసఁగుచిక్కనిచక్కని గబ్బిగుబ్బలున్

నుగ్గడితంబు పయ్యెదయు నొప్పగుఁగ్రొమ్ముడి చక్క దిద్దుచున్.

344

ఆ. ఓడదేరమాడ వేడుక నేనేగి, నదియు మొదలు శుభమె యందఱకును

ననుచు బాంధవాదిజనుల యోగక్షేమ, మడుగ భద్ర మఖిల మనియె నతఁడు.

క. వెండియు నిట్లను మదవే, దండలసద్గమనతో సుధారసధారా

పాండిత్యమండితోక్తులఁ, బండితమండలికిఁ జెవులపండువుగాఁగన్.

346

క. జనపదములు పురగిరులన్, గనులు వను ల్నదులు నిధులు కట్ట బ్బట్టల్

కనుమలు పేటలు తోఁటలు, మునుకొని కనుగొనుచుఁ బోయి మ్రోలన్ లీలన్.

సీ. ముజ్జగంబుచు బూతముగఁజేయ నగుఁధౌత, వనభంగ గంగ యెవ్వనికిభార్య

దేవావనోత్సాహదృఢకళాసందోహ, మున మించు చంద్రుఁ డెవ్వనికి సుతుఁడు

కడలేని సిరులీనఁ గలరమాగజయాన, యలరారునెవ్వని యనుఁగుకన్య

బహుళపద్మభవాండపరిపాలనాఖండ, వాత్సల్యకౌరి యెవ్వనికి నల్లుఁ

తే. డట్టనక్రమలీకులీరాశివాశ్చ, రావనీయానకేళీమహాబహూర్తి
మాలికాడోలికాసాశికోల్లసన్త, రాశికోల్లాసికలశవారాశి డాసి. 348

వ. సభయభక్తిపమస్కారంబు గావించి తదుత్కటతటంబున. 349

సీ. జాతిలీలాయతినకలాతిమేల్కట్టు కాబలపసకిముఖాబులోనఁ
బైరిణీజరబాబువసలగోడసరాలు మేలరబ్బిమొకమాలు దిండ్లు
గోవబూర్నీసునిగ్గులబిల్లసంతన బలుచీనిహొంబట్టుప్రగ్గములును
దగుటురున్దితాపుతానవారు కనీదు నేస్తు బందరుచీటి లస్తరీలు

తే. ఖాతువా జంబుఖాన మఖాతివాసు, లరల సుకదాసులబనాతు లమర దిండ్లు
కాంచనస్తంభములు రత్నకలశతతులు, వాల్లులును గుజ్జగుండాగుత్రాల్లు మఱియు.

క. హితవరులతోడ యుష్టు, త్పలివేమక విడిసి సకలపరిమళవస్తు
ప్రతతులు మాక్తికవిద్రుమ, వితతులు మొదలైన రస్తు వెలఁదీ కొనియెన్. 351

సీ. తక్కుటద్దంపునిద్దపునిల్లుటద్దము ల్దంతపుదువ్వెన ల్తావులొల్కు
నత్తరుఁ బునుఁగును నంబరు గౌళక చూరము ల్నఖిము గంబూరచోవ
ఆల్లినవరములు బిల్లరసము కదం బము గోవ జవ్వాజి పచ్చి పునుఁగు
కురువేరు పచ్చకవ్వరము వన్నీరుబే డెము మలొకెలు కుంకుమమును మంచి

తే. బుక్కకస్తూరివీణెలు చొక్కటంపు, టగరు సంపెంగనూనెలు నాదియైన
మెచ్చగలదీవులందుండి తెచ్చినట్టి, వివిధపరిమళవస్తువు ల్వెలకుఁ దీసి. 352

సీ. ఘర్జరకలును బింగాండ్లు తా బాణాలు గిన్నెలు తబుకులు గిండ్లు స్నవన
పాత్రలు చట్టును బానపాత్రలు మేలు చట్టువంబులు మంచిమట్టుగిండ్లు
సంపుటంబులు గొప్పస్థాలీలు తబుకులు కంచము ల్తట్లు గంగాళములును
చెంబులు పడిగముల్ చిప్పలు హస్తావళులు కంకణములు ఘంటలును గజ్జె

తే. లాదిగాఁగల్గు దీవులయందు వెలయు, కంచరపుజాతివగవగ ల్లించఁజేసి
నట్టిసామగ్రి బహువెల ల్వెట్టికొనియెఁ, గాంతభూకాంతమణులకుఁ గాన్కఁజేయ.

తే. వేడికొదమలవంతయా నేటిపునుఁగు, పిల్లుల జవాజిపిల్లుల బెట్టురురుల
ముంగిస సివంగి జోణంగి యింగిలీషు, కుక్కగుంపులఁ గోతులఁ గొన్ని గొనియె.

సీ. సంచంగికావులుఁ జందురుకావులు వెలిపట్టుపుట్టుముల్ వేటచాళ్లు
జిలుగుబొమ్మంచులచీరలు నాచులు నుదయరాగంబులు నురుతవన్నె
లొప్పముయ్యంచులపుప్పొళ్లు హొన్నంచు వలువలుఁ గరకంచువస్త్రతతులు
ముత్యాలపందిళ్ళు నుత్తరగోగ్రహ ణములు నిగమగోచరములుఁ బద్మ

తే. పుతిలకలు నిండువన్నెలు బొడలు బచ్చ, లును హరివభృ హంసవల్లులునురంగ
వల్లు బొడలును సామంతవదులు ననంగ, దనరెడుపసందుపటములు గొనియె వెలకు.

రగడ. చౌకట్లు నొంట్లు చేసరులునుక్ మొలకట్లు

రాకట్లుచుట్టుంగరములు బల్చేకట్లు
మురువు లొప్ప కిరీటములు మేటితాళీలు
సరిపణలు మించులును సాటలేనితురాలు
రంగుగల ముంగామురాలు నాభరణములు
సంగదంబులు మంచిహంపీరతాయెతులు
కంతమాలికలు జిగిగల్గి చేకడియములు
కంతసరములు బిరుదు గండపెండేరములు
నద్దంపుటుత్తిరిగె లలరు చిఱుగజ్జియలు
కుంచనపుఁజెక్కడము గుల్కుమణిఘంటలను
మితిలేనివెల విడిన మేఖిళా లందియలు
చకచక ల్లజాతి సకలమణినికరములు
నకలంకవర్ణపట్టాంబరప్రకరములు
పీతాంబరంబులును బేర్వడిన బురుసాలు
జాతినీలాదులును సాలువులు చీనీలు
పచ్చపట్టులు తగటుపాగలును నంగీలు
నచ్చపు మెఱుంగు గల యవురంగజేబీలు
బుడుత కాసీలు మహాముదులు నిరాసీలు
సరి సేయరాని హంసావధులు లాకీలు
మాదళంబులు వెన్న మబుగులు ముసజ్జీలు
చాదరలు పైడిణిలు చక్కనికబాయిలు
నడరు చిల్లానితేంట్లమరు బుర్నీసులును
నడికట్లు మేఘవర్ణంబులును ద్రోపులును
మొకమాలులును సూర్యపుటములు బనాతులును
సకళాతులం దెలుపు చలికప్పడంబులును
హంబట్టు లోడిలు హానకాదుకూలాలు
కమ్బాయితలుడాలు గల్గజిరబాలీలు
వింతవింతలుగాఁగ వెలసినభవంతీలు

కాంతితతి వెదచల్లఁ గల్గినసరంతీలు
దుద్దుకంబళ్ళు చందువలు తివాచీలు
పద్దులకుఁ గైకొన్న బలుజంబుఖానాలు
ప్రతిలేనిపట్టంచుపలురత్నకంబళ్ళు
నతులితము లైన చతురంగములబల్బులము
తళుకుపగడపుకోళ్లఁ దగుపట్టెనుంచములు
కులుకు నెత్తావికుంకుమపువ్వుతల్పములు
ఏకరంగితలాట లిడుగోర లేజీలు

ఘాకచూపట్టు నురతాణి సింగాణీలు
కళలుదేరు పిరంగి కత్తులును ఖారీలు
పాలుపొందు నందలపు బొంగులును గేజీలు
ఏరి కైకొనిన హరబ్బీకెలును వన్నియలు
పేరైన సూరత్తు పీంగాణిగిన్నియలు
రాయంచ లైదువర్ణము లైనకీరములు
మాయురే యని యెంచ మరుపట్టు జీసీలు
చీకంపుపనులమించినపిరగిపీతములు
నిర్ణయించఁగ రానినిజలనద్వస్తువులు.

356

క. స్వరమండలములు కిన్నెర, లురబాబులు చండవీణ లురుజారుతరా
ల్వరరావణహస్తంబులు, మరితంతులు తంబురలు సమస్తము గొనియెన్.

357

వ. అయ్యవసరంబున.

358

సీసమానిక. రాయదుర్గముగుత్తి రాయవేలూ రానెగొంది మాహురి కాళి గోలకొండ
ముంగిపైకిది డిల్లి ముఖహయజాబురా బాదుమబ్బా మహామూరు మచిలి
బంబరు సూరతు చెందరు గోవేరు శ్రీరంగవట్టంబు చెంజి కాంచి
బాదయు నారంగబాదు దొర్తాబాదు కప్పర గాగర గదుగు బిదిలి
కోట కల్యాణము గొందాన మహాముదానగరంబు బంగాళ నరస గోన
కన్నాళ చదరంగపట్నంబు గలగల గజరాజధాని బంగాపురంబు
కాంబాగర ప్రయాగ ద్వార కామోధ్య లక్ష్మీశ్వరంబు సోలాపురంబు
మధుర కొల్లాపురి మగధ మా యావంతి కాపురాణపురముల్ కాబలగయు
నాదవేని కళింగ మాసూరు వినుకొండ కొండవీడును నేలకొండపల్లి
పొదిలె తంజాపురం బుదయగిరి కైసూరు మైసూరు పెరుగొండ మంగళగిరి
బసువపట్నము సీస భద్రాచలము పాలవంచనిజాంపురి పందవాసి

కుందిర్చి బెల్లముకొండ దేవరకొండ రాచర్ల మునిమడుగు రాయపురము
 నైదాపురము గోవ సాళ్వాక మాపాడు రావర్తి మాచెర్ల రాచవీడు
 బనగానిపల్లె కంభము పోరు మామిళ్ల ధారాపురము చీచి తాడిపర్తి
 నంద్యాల చిరువల్లి నందవరము కందుకూరు రామయపట్న మారుబండ
 హంసి విరూపాక్ష మారణి వెంపలి కాంసిల్యనగరంబు కందనూరు
 కడప సిద్ధవటంబు గండికోట కసూరు సింహాద్రి పుట్లూరు చింతగుంట
 గయ చెన్నవట్నంబు గండవరం బోరుగల్లు దామెనచెర్వు వెల్లటూరు
 కల్లూరు కలువాయి నెల్లూరు వేలూరు రామూరు చడుమూరు రాచకొండ
 కదిరి కూటాగుళ్ళ గంగేరు శృంగేరు రామళ్ళకోట వజ్రగిరి నుసుము
 సూగూరు చోబాడ బాగూరు కొళ్ళాల గుడిబండ బళ్ళారి కొత్తకోట
 గుమిలేనిపాళెంబు గొబ్బూరు బళ్ళారము పుంగనూరాకు రామటెంకి
 మాసవ కొత్తాళ మానుకొండ నైనురు జలవూరు పెదపలిజల్లికోట
 కుంభకోణము కోటకొండ తంజావూరు పెరవలి దువ్వూరు బెంగుళూరు
 వొత్తూరు చిత్తూరు హుణి చిత్తనాపల్లి రాజవోల్లద్వాలు రాచనగరు
 చిరుతని కాళహస్తి సిసూరు మధ్యార్జునము తిరునామల నాముకొండ
 పాకల కావేరిపాక మోహనగిరి చడుకూరు మల్లూరు చాడుకొండ
 పాగొండ వావిలి నాగోలు తాళ్ళూరు మైలాపురము బెద్దమంగళంబు
 రామసముద్రంబు రామాపురము జటపోలూరు వెల్లాల భువనగిరియు
 హరిపనల్లి బేదనరవారి గొండాపురము గౌరి మాయూర మమరవీడు
 నడిగల్లు కొక్కల్లు కడవకోలను రత్నగిరి వెలిగోడు తంగెళ్ళ దగ్గి
 కంగొంపి తరుగొండ గడప నెత్తము దూస్తీ సివనగాళ్ళుళంది సింగళంబు
 మన్నాగుకోవెల సొన్నగలు చిదంబరము వాగెనగరి పురాణపురము
 వడియూరుపాళెంబు నుడిపి సుబ్రహ్మణ్య ముజ్జుగి మండువా మోసవగలు
 రామనాథపురంబు మాముగోళ్ళ బెడంద ధర్మవరంబును దాడిగోళ్ళ
 మవణికె మందము మారకపురి కుంభి హరంగ ముజ్జూరి హళికె హళ్లి
 రెట్టిహళి కురుజి రేవణి సన్నకి బాగూరు గుజ్జరి పాలువాయి
 రామచంద్రాపుర మామూరు బెజవాడ కొండేరు కాండూరు కోటకొండ

లే. మొదలుగా గల్లు జనపదమ్ములను దుర్గ,ములను బేటలు: బా శీలం బురులపెలయు

వర్తకులు వచ్చి రచ్చటివస్తుతలు, బేరసారంబు లాడెడు పేర్తి మెఱసి. 359

క. ఆరీతి వచ్చువారల, కారయం దా బిన్న పెద్ద యై నీవిభుం డిం

పారంగ వస్తువు లన్నియు, బేరము పొసంగించి చేసి వెల కిక్కించెన్. 360

- ఉ. అంచితబుద్ధి వర్తకజనావళి కిట్లు సమస్తవస్తు లి
ప్పించి తదీయభూములకు వేడ్కఁ జనుండని వారి నెల్ల నం
పించి వృషోష్ఠివాజిరథబృందముపైఁ దనకొన్న రస్తు బొం
దించి సమిత్తుడై యరుగుదెంచెను నీవిభుఁ డూరు చేరఁగన్. 361
- వ. ఆసిన నిని హేమావతీకాంత సంతోషంబున భోజనాదుల సంతృప్తుం జేసి తనయోగ
క్షేమంబులఁ బలి కెఱిగింపు మని యతని నంపి తదనంతరంబ. 362
- తే. కథలు రేల్తెల్పుటయెకాదు కరుణఁ బ్రొద్దు, పోనియపుడెల్ల రాయంచపూనిచ్చి
నట్టినయవాక్యములచేతనైన సన్న, నీష హేమావతీమంజుభాష యపుడు. 363
- క. పరపురుషసంగమం బిహ, పరసుఖదూరంబుగానఁ బాతిప్రత్య
స్ఫురణ గలనతులు మదిఁగో, రరటంచును నిశ్చయించి ప్రమదం బెసఁగన్. 364
- తే. చిత్రభోగునిపైఁ బ్రేమ చిందఁ జేసి, నిజవిభునిరాక కలరి యన్నీరజాక్షి
తనదు గృహకృత్యములు దీర్చుకొనుచునుండె, నంతఁ దత్పతియింటికి నరుగుడేర. 365
- క. కుందనపుబిందియల హరి, చందనతరుఖండపహ్ని సంతప్తంబై
క్రొందాపు లొల్కుపన్నీ, టం దగ జలకం బొనర్చి తడయక యంతన్. 366
- ఉ. ఆజవరాలు కీలుబడ సంబురుహోత్పలకేసరాలు వ
క్షోజధరాలఁ గచ్చుకొను క్రొమ్మగరాలసరాలు నంగుళి
రాజనినూత్నరత్నముల రంగు చెలంగెడియంగరాలు వి
భ్రాజితనూపురాలు పదపద్మములకొ సవరించి వెండియన్. 367
- సీ. వనచరంబులు గాన వచ్చె మైత్రికినన వేణికాళిశ్రేణి విరుల దురిమి
నీటఁబుట్టినవోట నెమ్మి డాసె ననంగ గళశంఖమున హారములు ధరి చి
జలజంబు తొటనె చెఱిమిఁ జెందె ననంగఁ గరవారిజములఁ గంకణము లుంచి
సారంగజముతొట సఖిత నొందె నన వక్షోజకుంభములఁ గస్తూరిఁ బూసి
- తే. కనకరుచు తొట మిత్రత ననఁగి పెనఁగె, ననఁగదను హేమలతనుమిన్నగుపదాఱు
చన్నెబంగారుపువ్వులవలుఁద దాల్చి, పతికి నెదురుగ నేగె నప్పద్మగంధి. 368
- వ. ఆసమయంబున. 369
- సీ. మిసమిసమాపులు మిరునిట్లు గొలుపంగఁ గిలకిలనవ్వులు చెలు వొనర్చు
ఘులుఘల్లు మని చిటుగడ్డెలు రొదసేయ ధళధళమృతుల కమ్మలు చలింప
ఝుణఝుణంకృతులఁ గంకణములు మెఱయంగ ఘనఘనధ్వనుల మేఖల నటంప
ధగధగక్రిష్టి రత్నపుసొమ్ము లలరార నిగనిగబొదిలీ ల్మీటు చూప
- తే. భుగభుగలుగుల్కుమైపూతసొగసుగుల్కు, గమగమలఁగప్రపువిడెంబుగంధమొలయ
మిసమిస ల్కుంకుమపురేఖ మించు లొల్కు, ఖణిఖణిల్లని మెట్టియ ల్కుడురహింప.

- క. తన కెదురుగ వచ్చిన తన, వనితామణి నపుడు చూచి వదనాంభోజం
బునఁ జీటున వ్యాలయఁగ నె,మ్మనమున నానంద మొందె మానిని యంతన్. 371
- తే. విభునిపదములు పన్నీట వేడ్కఁ గడిగి, నెచ్చెలులతోడ వెన నివాళిచ్చి వైచి
యింటిలోనికిఁ దోడ్తెచ్చి యింతు లెంచ, భర్తతోఁగూడ నతిసుఖప్రాప్తి నుండె.
- ప. అంత హేమవతీకాంతవృత్తాంశ మంతయు నాత్మీయదూతి నిన్న వింటినవినికంపితశి
రస్కుండై కొంతదడవు చింతించి మహారాజచంక్రందును నీతిజ్ఞుండును నకళంకుం
డును వివేకధురంధరుండును గావునఁ జిత్రభోగనృపాయుడు దనమనంబున. 373
- ఉ. మున్నల రావణాదులు సముద్ధతిసాధ్యులఁ గోరి యేమి సౌ
ఖ్యోన్నతిఁ జెంది రిట్లుగుట సుద్విజనావళు లన్యకాంతలం
బన్నుగఁ గోరరాదు కడుఁ బాతక మంచుఁ దలంచి యింతిపై
నున్నమనంబు ద్రెక్కిని యశోచితపద్ధతి నుండె భూపరా. 374
- క. అనుచుఁ బురోహితుఁ డెఱిగిం, చిన నలరాజన్యమాళి చిత్తాంభోజం
బున నద్భుతప్రమోదము, లెనయఁగ మెచ్చుకొని రాజ్య మేలుచు నుండెన్. 375
- మ. నతసంజీవనజీవ నేశభయకృన్నారాచనారాచర
వ్రతబృందారక దారకత్యనపదారక్షోభిరక్షోభట
శ్రుతసంధారణ ధారణార్హమణిభాసుగ్రీవసుగ్రీవము
ద్ధతలాలాపనలాపనద్యుతిచితాతారాపతారాపహః. 376
- క. అక్షద్విద్భక్షక్షీ, ప్రక్షేమకటాక్షదక్షపక్షతనూజా
ధ్యక్షనుతపక్షపక్షీ, ప్రక్షుణ్నోర్మ్యమవిపక్షరక్షాశిక్షా. 377
- స్రగ్విణి. పద్మపత్రేక్షణా భక్తసంరక్షణా
పద్మగర్భస్తుతా భానుబింబస్థితా
పద్మబాణాకృతీ భన్యశౌర్యోన్నతీ
పద్మసర్వేశ్వరా పాలితోర్విశ్వరా. 378
- గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృండిన్యసగోత్రపతి త్రాయ్యలరాజాన్వయసుధావాద్ధిపూర్ణిమా
చంద్రనిస్సహాయకవిత్వనిర్దాణచాతుర్య నిస్తంద్ర శ్రీరామనామపారాయణనారా
యణామాత్య ప్రణీతం బైన హంసవింశతి యనుమహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును
బంపమాశ్వాసము.

